

HÁSKÓLI ÍSLANDS

Hugvísindasvið

Þar sem ennþá Öxará rennur

Útvarpsþáttaröð um mannlíf í Þingvallasveit á 20. öld,
byggð á munnlegum heimildum

Ritgerð til M.A.-prófs

Margrét Sveinbjörnsdóttir
September 2011

Háskóli Íslands

Sagnfræði- og heimspekideild
Hagnýt menningarmiðlun

Þar sem ennþá Öxará rennur

Útværpsþáttaröð um mannlíf í Þingvallasveit á 20. öld,
byggð á munnlegum heimildum

Ritgerð til M.A.-prófs

Margrét Sveinbjörnsdóttir
Kt.: 240467-5269

Leiðbeinendur: Kristín Einarsdóttir og Eggert Þór Bernharðsson
September 2011

ÞAKKIR

Margir eiga þakkar skildar fyrir þeirra hlut að verkefninu. Fyrsta ber að telja viðmælendur mína, alla sem einn, en án þeirra hefðu þættirnir ekki orðið til. Leiðbeinendurnir Kristín Einarsdóttir og Eggert Þór Bernharðsson hafa reynst mér afbragðsvöl og eins hefur Sigurður Gylfi Magnússon sagnfræðingur veitt góð ráð og innblástur. Samstarfsaðilunum Miðstöð munnegrar sögu og Ríkisútvarpinu er þakkað fyrir lipurt samstarf og góð ráð. Leifur Hauksson, dagskrágerðarmaður á Ríkisútvarpinu, las yfir handrit þáttanna og veitti ómetanlega aðstoð. Það sama gerði Bergdís Linda Kjartansdóttir íslenskufræðingur, sem prófarkalas hvort tveggja handritin og greinargerðina. Edda Valborg Sigurðardóttir, grafískur hönnuður, á heiðurinn að uppsetningu og útilti greinargerðarinnar. Félagar mínir í Uppliti, menningarklasa uppsveita Árnessýslu, og samnemendur í hagnýtri menningarmiðlun hafa enn fremur verið góðir bakhjarlar. Menningarráð Suðurlands hefur styrkt fyrsta áfanga verkefnisins, viðtalahlutann, í fjórgang á síðastliðnum þremur árum og hefur það verið mikil hvatning og viðurkenning. Vinnuveitandi minn hjá AP almannatengslum, Áslaug Pálsdóttir, hefur stutt mig með ráðum og dáð og gert mér kleift að stunda námið meðfram vinnu fyrra árið og að taka launalaust leyfi seinna árið til að geta einbeitt mér að náminu. Síðast en ekki síst þakka ég manni mínum, Auðuni Arnórssyni, fjölskyldu og vinum fyrir hvatningu, stuðning og innblástur. Sjálf ber vitanlega ég ábyrgð á því sem kann að vera missagt.

ÁGRIP

Greinargerð þessi er fræðilegur hluti meistaraverkefnis míns í hagnýtri menningarmiðlun við Háskóla Íslands og fjallar um vinnsluferli miðlunarhluta sama verkefnis og aðferðafræðilegar spurningar þar að lútandi. Miðlunarleiðin sem valin var er útvarpsþáttaröð sem fengið hefur nafnið „Þar sem ennþá Öxará rennur“ og undirtilinn „Þáttaröð um mannlíf í Þingvallasveit á 20. öld – afdalasveit í alfaraleið“. Auk þess að fjalla um sjálft vinnsluferlið er greint frá aðferðafræði við undirbúning og vinnslu þáttanna, með sérstakri áherslu á munnlega sögu og meðferð munnlegra heimilda. Ýmsar miðlunarleiðir eru skoðaðar, kostir þeirra og gallar við miðlun munnlegra heimilda metnir, rök færð fyrir vali á útvarpsmiðlinum og línum lagðar fyrir frekari miðlun heimildanna eftir öðrum leiðum síðar. Þættirnir eru sex og byggjast á viðtölum við 53 einstaklinga á aldrinum 29 til 100 ára, sem eiga það sammerkt að hafa ýmist búið, alist upp eða dvalið um lengri eða skemmtíma í Þingvallasveit.

EFNISYFIRLIT

1 INNGANGUR.....	9
1.1 Markmið miðlunarverkefnis	9
1.2 Rannsóknarsprungar greinargerðar	9
1.3 Val verkefnis og aðdragandi	10
1.4 Grunnhugmynd miðlunarverkefnisins	12
1.5 Tengsl höfundar við efnið	13
1.6 Efnistök og uppbygging greinargerðarinnar	13
2 MUNNLEG SAGA	14
2.1 Kostir og gallar munnlegra heimilda	15
2.2 Minnið	16
2.3 Samspil fræðimanns og viðmælenda	17
2.4 Rannsóknarsprungum 1-2 svarað	18
3 ÖFLUN MUNNLEGRA HEIMILDA	19
3.1 Undirbúnингur og kynning	19
3.2 Val heimildarmanna	19
3.3 Upptökutæki og upptökutækni	20
3.4 Undirbúnингur viðtals	21
3.5 Framkvæmd	23
3.6 Úrvinnsla	24
3.6.1 Skráning	24
3.6.2 Varðveisla	25
4 AÐRAR HEIMILDIR	26
4.1 Persónulegar heimildir	26
4.1.1 Sendibréf	26
4.1.2 Dagbækur	26
4.1.3 Fundargerðarbækur	27
4.1.4 Ljósmyndir	27
4.1.5 Hljóðupptökur í einkaeigu	27
4.2 Opinberar heimildir	28
4.2.1 Bækur	28
4.2.2 Dagblöð og tímarit	28
4.2.3 Gögn á skjalasöfnum	28
4.2.4 Útvarpsupptökur	28
5 MIÐLUNARLEIÐIR.....	29
5.1 Fjölbreyttir möguleikar til miðlunar	29
5.1.1 Útvarp	29
5.1.2 Sjónvarp	30

5.1.3	Bók.....	31
5.1.4	Tímarits- / blaðagreinar	32
5.1.5	Sýningar	32
5.1.6	Vefur	33
5.1.7	Fræðslugöngur	34
5.1.8	Fyrirlestrar	34
5.1.9	Snjallsögumaður	34
5.2	Val miðlunarleiðar	35
5.3	Áætlun um aðrar miðlunarleiðir síðar	35
5.3.1	Sýningar	36
5.3.2	Fræðslugöngur	36
5.3.3	Vefur	36
5.4	Rannsóknarsþurningum 3-5 svarað	37
6	VINNSLA ÚTVARPSÞÁTTARAÐARINNAR	38
6.1	Samskipti við Ríkisútvarpið	38
6.2	Uppbygging þáttanna og handritsgerð	38
6.3	Val tónlistar	40
6.4	Umhverfishljóð – eður ei	41
6.5	Klipping og stúdíóvinna	41
6.6	Markhópur	42
6.7	Eftirfylgni	43
7	LOKAORD	44
Heimildir		
	Heimildaskrá greinargerðar	47
	Heimildaskrá útværpsþáttaraðar	50
Viðaukar		
I.	Verk- og tímaáætlun	53
II.	Kynningarbréf sent viðmælendum	54
III.	Samþykkisblað	55
IV.	Tillaga að útværpsþáttaröð, send dagskrárstjóra RÚV 25.1. 2011	56
V.	Útlínur útværpsþáttaraðar	57
VI.	Handrit að sex útværpsþáttum	59
VII.	Tónlistarskýrslur	141
VIII.	Upptökuskýrslur	148
IX.	Verkefnisdagbók	157

1 INNGANGUR

Greinargerðin sem hér fer á eftir er fræðilegur hluti meistaraverkefnis míns í hagnýtri menningarmiðlun við Háskóla Íslands og fjallar um vinnsluferli miðlunarhluta sama verkefnis. Miðlunarleiðin sem ég valdi er útvarpsþáttaröð sem hefur fengið nafnið „Þar sem ennþá Öxará rennur“ og undirtitilinn „Þáttaröð um mannlíf í Þingvallasveit á 20. öld – afdalasveit í alfaraleið“. Auk þess að fjalla um sjálft vinnsluferlið verður greint frá aðferðafræði við undirbúning og vinnslu þáttanna, með sérstakri áherslu á munnlega sögu og meðferð munlegra heimilda.

1.1 Markmið miðlunarverkefnis

Markmiðum miðlunarverkefnisins má skipta í tvennt. Annars vegar eru fræðileg markmið:

- Ég vil miðla sögu mannlífs í Þingvallasveit á 20. öld á áhugaverðan, vandaðan, lifandi og skapandi hátt.
- Ég vil vekja athygli á mikilvægi samtímasögu nærsamfélagsins.
- Ég vil nýta á sem bestan og skilvirkastan hátt þær miðlunarleiðir sem ég hef tileinkað mér í náminu í hagnýtri menningarmiðlun; tengja fræði og framkvæmd.
- Ég vil nýta munnlegar og aðrar persónulegar heimildir sem aðalheimildir útvarpsþáttanna og styðja þær með prentuðum opinberum heimildum – en ekki öfugt.

Hins vegar eru persónuleg markmið:

- Þar sem saga mannlífs í Þingvallasveit á 20. öld er samofin sögu fjölskyldu minnar og stór hluti af sjálfsmynd minni er það mér mikið í mun að hún sé skráð og henni miðlað á vandaðan hátt.

1.2 Rannsóknarspurningar greinargerðar

Rannsóknarspurningarnar sem ég hef sett mér að svara í þessari greinargerð eru eftirfarandi:

- Hvers ber að gæta við öflun og miðlun munlegra heimilda?
- Hvernig er samspil fræðimannsins og viðmælandans – og hverjir eru kostir og gallar þess að fræðimaðurinn sé hluti af samfélagini sem fjallað er um?

Þessar tvær fyrstu spurningar verða teknar fyrir í 2. kafla greinargerðarinnar (Munnleg saga) og hinum þremur síðari verður svarað í 5. kafla (Miðlunarleiðir):

- Hverjar eru ákjósanlegustu miðlunarleiðirnar fyrir heimildir af þessu tagi – og hvers vegna?
- Hverjir eru helstu kostir og gallar þess að miðla munnlegum heimildum í útvarpi?
- Hvaða möguleikar aðrir eru á að miðla þessu sama efni, þannig að miðlunarleiðirnar styðji hver aðra?

1.3 Val verkefnis og aðdragandi

Þrjú og hálft ár eru liðin síðan ég tók fyrstu viðtölin sem útværpsþættirnir eru byggðir á – og aðdragandinn er raunar enn lengri. Allt frá því að ég tók þátt í að stofna og reka ferðaþjónustufyrirtækið Þingvallavatnssiglingar, sem starfrækt var á árunum 1996-2002, og sá um leiðsogn á útsýnissiglingabátnum Himbrimanum, hef ég haft brennandi áhuga á sögu mannlífs við Þingvallavatn. Við undirbúninginn kafaði ég í allar þær heimildir sem ég fann um sögu og náttúru Þingvallasvæðisins að fornu og nýju. Fyrst í stað hélt ég mig fyrst og fremst við ritaðar heimildir en fór svo að krydda leiðsögnina með sögum af mannlífi við vatnið, jafnt sögum sem ég hafði lesið eða heyrt hjá fjölskyldu minni og sveitungum og frásögnum af því sem ég hafði sjálf upplifað sem þáttakandi í samfélagini við vatnið. Smám saman óx mér ásmegin – eftir því sem ég varð vör við að þessar sögur féllu í kramið hjá ferðalöngunum. Ég áttaði mig á því að þeim þótti ekki síður áhugavert að heyra sögur af lífsbaráttu og hvunndegi sveitafólks af holdi og blóði en staðreyndir um hina einstöku jarðsögu Þingvallasvæðisins, fjögur afbrigði bleikjunnar í Þingvallavatni, ísaldarurriðann og hetjurnar sem riðu um héruð á gullaldartíma Alþingis á Þingvöllum. Auðvitað hætti ég þó ekki að segja frá þessum merku staðreyndum – en færði mig smám saman upp á skaftið í frásögnum af mannlífi við vatnið, sérstaklega þegar ég fann að sá hópur sem var með í för hverju sinni var móttækilegur fyrir slíkum sögum. Hinir fengu vitaskuld áfram að heyra af flekamótum, landsigi, einstöku vistkerfi vatnsins og gjálifi á Alþingi. Því má svo skjóta hér inn að það gladdi mig mjög að lesa þessar hugleiðingar Sumarliða Ísleifssonar sagnfræðings í erindi sem hann flutti á kynningarundi vegna hugmyndaleitar Þingvallaneftndar um framtíð Þjóðgarðsins á Þingvöllum í ágúst síðastliðnum:

Er ekki unnt að draga upp enn fjölbreyttari mynd af staðnum en verið hefur? Ég hef ekki mörg svör við því en legg til að við könnum meira mannlífið sem alltaf hefur verið til á þessu svæði og beinum sjónum okkar að því: hvernig var líf þeirra sem hér bjuggu allt sitt líf, hvernig nýttu þau sem hér voru sér náttúru staðarins og hvernig umgengust þau hana. Þegar staðir verða heilagir vill það sem er hversdagslegt hverfa í skuggann. Kannski verður það hið hversdagslega í fortíð og sögu Þingvalla sem við munum ekki síður beina sjónum okkar að í framtíðinni, fyrir utan stórkostlega náttúru staðarins?¹

En aftur að ferðaþjónustunni – sem varð æ menningartengdari eftir því sem á leið. Það var á þessum árum að með mér tók að gerjast hugmyndin um að gera veiðisögu Þingvallavatns og mannlífi við vatnið skil með einhverjum hætti. Fyrst í stað sá ég fyrir mér einhverskonar sýningu eða setur – en strandaði á peninga- og húsnaðisleysi. Einnig dró það úr þegar ég áttaði mig á hversu lítið af munum tengdum veiðunum væri varðveitt. Seinna hugsaði ég með mér að viðráðanlegra gæti verið að skrifa bók – ekki síst vegna þess að það form er mér tamt eftir margra ára störf við blaðamennsku, ritstjórn og almannatengsl. Fljótlega komst ég á þá skoðun að ég vildi byggja bókina á munnlegum heimildum, a.m.k. að hluta. Þá var komið að því að afmarka efnið og velja viðmælendur. Í fyrstu tók ég fyrir vítt svið, efnislega jafnt sem landfræðilega. Síðan sá ég að nauðsynlegt yrði að þrengja fókusinn og fækka verulega á viðmælendalistanum. Í stað þess að taka fyrir veiði- / nytjasögu Þingvallavatns, búskaparhætti

¹ Vefur. Sumarliði Ísleifsson: Hugleiðingar um Þingvelli. <http://www.thingvellir.is/frettasafn/nr/550>.

og mannlíf allt í kringum vatnið (í Þingvallasveit, Grafningi og þeim hluta Grímsness sem liggur að vatninu) ákvað ég að einbeita mér að mannlífi í Þingvallasveit. Áður en lengra er haldið er rétt að geta þess að Þingvallasveit er í norðvesturhorni Árnessýslu, liggur að Kjósarsýslu að vestan, Borgarfjarðarsýslu að norðan, Laugardal og Grímsnesi að austan og Grafningi að sunnan. Þingvallasveitin er með fámennari sveitum landsins – og raunar er hún ekki lengur til sem stjórnsýsluleg eining, þar sem hún sameinaðist Laugardal og Biskupstungum í Bláskógbabyggð árið 2002.

Svo að segja frá upphafi, eða frá því að ég ákvað að munnlegar heimildir yrðu aðalefniviðurinn, var ljóst að ég gæti ekki farið aftur fyrir 20. öldina, því eðli málsins samkvæmt eru viðmælendurnir núlifandi fólk. Vissulega hefði ég getað haft tímabilið styrra, t.d. einungis fyrri hluta, síðari hluta eða miðbik 20. aldar – en mig langaði til að taka fyrir heila öld, sem auk þess er öld örra breytinga, og tala við fólk á ólíkum aldri og fá þannig fram ólík sjónarmið. Nánar verður gerð grein fyrir vali viðmælenda í kafla 3.2 (Val heimildarmanna) og um undirbúning og aðferðafræði, þar með talið gerð spurningalisti, verður fjallað í kafla 3.4 (Undirbúningur viðtals).

Til að varpa ljósi á hvernig efnistökin hafa þróast á leiðinni má líta á tilvitnanir í two texta sem ég hef skrifað til kynningar á verkefninu með eins og hálfss árs millibili. Í báðum textunum er efnistökunum lýst – en eins og sjá má hafa þau breyst nokkuð í millitíðinni. Líttum fyrst á erindi sem ég flutti á nemendaráðstefnu hagnýtrar menningarmiðlunar 6. nóvember 2009, þar sem ég lýsti þessu hugðarefni mínu. Þetta verkefni, sem ég hafði á þeim tíma ekki afmarkað endanlega, var raunar ein meginástæða þess að ég ákvað að fara í námið, því mér fannst mig vanta aðferðafræðilegan grunn til að finna því farveg.

Markmiðið er að safna munnlegum heimildum um mannlíf og búskaparhætti við Þingvallavatn á 20. öld. Verkefnið er þríþætt; í fyrsta lagi söfnun munnlegra heimilda, þ.e. viðtala við fólk allt í kringum vatnið, í öðru lagi skráning viðtalanna og í þriðja lagi úrvinnsla heimildanna í bók eða útvarpsþáttaröð – eða jafnvel hvort tveggja. Að auki gætu svo þróast út frá þessu ýmis afleidd verkefni. Þungamiðjan í viðtolunum er Þingvallavatn í víðasta skilningi; veiðar í vatninu, áhrif virkjana á lífríkið og þau áhrif sem sambúðin við vatnið hefur á líf fólkssins. Ennfremur spryr ég um heimilishald og búskaparhætti, skólagöngu, félagslíf, sumarbústaðabyggð, kirkju og þjóðgarð á Þingvöllum.

Viðmælendur mínir eru á öllum aldri og eiga það sammerkt að hafa ýmist búið, alist upp eða dvalið um lengri eða skemmri tíma á svæðinu umhverfis Þingvallavatn, þ.e. í Þingvallasveit, Grafningi og hluta Grímsness. Viðtölin eru tekin upp á stafrænt upptökutæki og afitr færð Miðstöð munnlegrar sögu til varðveislu – en þar fæ ég einmitt lánað tækið.

Mér er annt um lífríkið jafnt sem mannlífið við þetta sérstæða vatn sem á fáa sína líka í veroldinni. Þegar saga Þingvallasvæðisins er til umræðu beinist talið oftar en ekki að fortíðinni, þegar hetjur riðu um héruð – en mér bykir ekki síður mikilvægt að gefa gaum þeirri sögu sem nær okkur liggur í tíma. Það hefur sáralítið verið skrifað um þessa samtímasögu – og þar kom að ég hugsaði; fyrst enginn annar gerir það þá verð ég bara að gera það sjálf! Og það frekar fyrir en seinka, því ekki vinnur tíminn með manni. Það er nefnilega ekki gaman þegar viðmælendurnir falla frá áður en maður hefur náð af þeim tali. Á þeim tíma sem liðinn er frá því ég tók fyrsta viðtalið í mars 2008 eru tveir þeirra sem ég talaði við látnir.²

² Erindi. Margrét Sveinbjörnsdóttir: „Af vatni og fólk – mannlíf við Þingvallavatn á 20. öld.“

Í nýjustu útgáfunni af kynningarbréfi sem ég hef sent viðmælendum mínum – og hefur verið uppfært nokkrum sinnum á vinnsluferlinu, eftir því sem verkefnið hefur þróast, er því lýst þannig:

Hugmyndin er sú að safna heimildum um mannlíf og menningu í Þingvallasveit á liðinni öld, með það fyrir augum að koma þeim á framfæri í útvarpsþáttaröð sem ég vinn nú að sem meistaraverkefni í hagnýtri menningarmiðlun við Háskóla Íslands. Þannig yrði varðveitt og halðið til haga merkri sögu sem annars myndi með tímanum falla í gleymsku. Heimildirnar eru margvíslegar en þær sem ég er helst að fiska eftir með því að leita til þín eru munnlegar og persónulegar. Ég er með öðrum orðum að fara þess á leit að fá að hitta sem flesta sveitunga og granna og taka við þá viðtöl um mannlífið í sveitinni á 20. öld.³

Eins og sjá má af framangreindu hefur áherslan smám saman færst frá atvinnuháttum, þ.e. veiði og búskap, yfir á mannlífið – þó að vissulega séu mörkin þarna á milli stundum fljótandi, eins og vill verða þegar vinnustaðurinn og heimilið er á einum og sama staðnum. Þannig hef ég til að mynda tekið með inn í þættina ýmis mannamót sem tengjast búskap, eins og smalamennskur, réttir og hrútasýningar – án þess að fjalla að öðru leyti sérstaklega um landbúnað í Þingvallasveit og þær miklu breytingar sem þar hafa orðið á liðinni öld.

Nánar er gerð grein fyrir efnistökum þáttanna í kafla 6.2 (Uppbygging þáttanna og handritsgerð). Einnig er fjallað stuttlega um það efni sem ég varð að fórná í klippivinnunni en sem ég hyggst nýta síðar í öðru samhengi í kafla 5.3 (Áætlun um aðrar miðlunarleiðir síðar) og í kafla 3.2 (Val heimildarmanna).

1.4 Grunnhugmynd miðlunarverkefnisins

Grunnhugmynd mín með gerð útvarpsþáttanna er að varpa ljósi á mannlíf og tíðaranda í Þingvallasveit á 20. öld og vekja athygli á mikilvægi samtímasögu nærsamfélagsins. Sú athygli getur svo aftur komið að góðu gagni í ferðaþjónustu á svæðinu – en ég hef trú á því að miklir vannýttir möguleikar séu fyrir hendi í menningartengdri ferðaþjónustu á Þingvallasvæðinu. Þingvellir eru einn af fjölsöttustu ferðamannastöðum landsins og samkvæmt talningum ganga á bilinu 300.000-400.000 ferðamenn niður Almannagjá á ári.⁴

Þó að söfnun og miðlun heimilda um mannlíf í lítilli sveit í uppsveitum Árnessýslu á nýliðinni öld geti við fyrstu sýn virst hafa litla almenna skírskotun er ég á því að verkefnið geti haft áhrif langt út fyrir svæðið. Ég tel mikilvægt að efla vitund heimamanna jafnt sem gesta um menningu og sögu svæðisins, auðga ferðaþjónustuna með aukinni áherslu á menningu og mannlíf heimamanna í samtímanum – og styrkja menningarlega sjálfsmýnd heimamanna, sem aftur gerir svæðið að vænlegri búsetukosti. Þetta samspli er rætt í skýrslu sem gefin var út af Ferðamálastri Íslands árið 2007, en markmið hennar var að „draga fram tengsl menningar og menningararfs við ferðaþjónustu á Eyjafjarðarsvæðinu, greina þau og kanna gagnkvæm áhrif ferðaþjónustu og menningarstarfs.“⁵ Þar segir m.a. um þá auðlind sem skýrsluhöfundar telja að felist í öflugri sjálfsmýnd heimamanna:

³ Bréf. Margrét Sveinbjörnsdóttir: Kynningarbréf til viðmælenda.

⁴ Vefur. Þjóðgarðurinn á Þingvöllum: <http://www.thingvellir.is/frettafn/nr/502>.

⁵ Guðrún Helgadóttir, Edward H. Huijbens og Kristín Sóley Björnsdóttir: *Menningartengd ferðaþjónusta í Eyjafirði*. Bls. 2.

Á stað þar sem heimamenn hafa lagt grunn að varðveislu menningararfs og hafa virkt menningarframboð sem þjónar jafnt heimafólk sem gestum má búast við öflugri sjálfsmýnd heimamanna sem aftur er auðlind fyrir þann stækkandi hóp fólks sem stundar menningarferðalög og kalla mætti menningarferðalanga.⁶

Sagnfræðingurinn Bragi Guðmundsson hefur fært rök fyrir því að hugtökin söguvitund, grenndarvitund og umhverfisvitund séu undirstaða styrkrar sjálfsmýndar einstaklinga og hópa þeirra.⁷ Hann telur að þetta þrennt „beri að efla með öllu fólk í því skyni að styrkja sjálfsvitund þess og samábyrgð gagnvart öðrum mönnum og umhverfinu.“⁸ Í ívitnaðri grein fjallar Bragi um kennslu á þessum sviðum og mikilvægi hennar fyrir áframhaldandi dreifða og öfluga búsetu víða um land. Án þess að nánar verði farið út í kennslufræðina hér má geta þess að þær heimildir sem ég hef aflað gætu vel orðið efniviður í kennsluefni í grenndarfræðum – en það er seinni tíma mál.

1.5 Tengsl höfundar við efnið

Tengsl mín sem höfundar þáttaraðarinnar (og þessarar greinargerðar) við samfélagið í Þingvallasveit, sem er viðfangsefni þáttanna, eru þessi: Ég sleit barnsskónum í Þingvallasveit, þar sem foreldrar mínrí búa enn, og nú einnig bræður mínrí tveir og fjölskyldur þeirra, auk þess sem skyldfólk mitt er á næsta bæ og þar til fyrir fáum árum einnig á þarnæsta bæ. Flestalla aðra viðmælendur mína þekki ég vel og sumum þeirra hef ég enn fremur verið samferða í skóla eða í vinnu. Nokkra þekki ég minna og suma hafði ég aldrei hitt áður þegar ég hafði samband við þá og óskaði eftir viðtali – en jafnvel þeir þekktu þó a.m.k. deili á foreldrum mínum, ömmu eða afa. Það er með öðrum orðum ljóst að ég er nátengd viðfangsefninu og þar með einnig hluti af því – og því er ýmislegt sem ég þarf að gæta mín sérstaklega á. Nánar verður fjallað um þessi atriði í kafla 2.3 (Samspil fræðimanns og viðmælenda).

1.6 Efnistök og uppbygging greinargerðarinnar

Greinargerðin skiptist í sjö aðalkafla. Að loknum 1. kafla, inngangi, kemur 2. kafli, sem fjallar um munnlega sögu. Í 3. kafla er greint frá öflun munnlegra heimilda, í 4. kafla er fjallað um aðrar heimildir sem notaðar voru við vinnslu þáttanna og í 5. kafla eru rissaðar upp nokkrar miðlunarleiðir sem til greina komu við úrvinnslu og miðlun heimildanna, færð rök fyrir gagnsemi þeirrar leiðar sem valin var og sett upp áætlun um frekari leiðir til miðlunar síðar. Þá er komið að hinni eiginlegu greinargerð um vinnslu útvarpsþáttanna, sem 6. kaflinn er helgaður og 7. kafla inniheldur lokaorð.

⁶ Guðrún Helgadóttir, Edward H. Huijbens og Kristín Sóley Björnsdóttir: *Menningartengd ferðapjónusta í Eyjafirði*. Bls. 20.

⁷ Bragi Guðmundsson: „Grenndarfræði.“ Bls. 21.

⁸ Bragi Guðmundsson: „Grenndarfræði.“ Bls. 48.

2 MUNNLEG SAGA

Munnleg saga (e. oral history) er mikilvæg aðferð í sagnfræði sem felst í því að afla sögulegrar þekkingar með viðtolum við fólk sem hefur tekið þátt í eða þekkir til þeirra atburða sem verið er að rannsaka. Endurminningar og lífsreynsla fólks veita rannsakendum aðgang að stóratburðum sögunnar jafnt sem hversdagslifi almennings og hefur munnleg saga á síðari árum verið viðurkennd sem áhrifarík aðferð innan sagnfræði.⁹

Hér er ekki ætlunin að rekja sögu munnlegrar sögu frá upphafi til dagsins í dag, aðeins að tæpa á nokkrum grundvallaratriðum sem skipta máli fyrir þetta verkefni. Ein ástæða þess að ég réðist í öflun munnlegra heimilda um mannlíf í Þingvallasveit á 20. öld var sú að mér þótti slíkar heimildir skorta og gat ekki hugsað mér að sú saga myndi glutrast niður þegar eldri kynslóð sveitunga minna hyrfi af sjónarsviðinu. Ein er sú bók sem gjarnan er gripið til þegar leitað er upplýsinga um sögu sveitarinnar og er það hið ágæta yfirlitsrit *Sunnlenskar byggðir*, sem gefið var út af Búnaðarsambandi Suðurlands snemma á níunda áratug síðustu aldar.¹⁰ Þar er að finna sveitarlýsingar, ábúendatal og upplýsingar um byggingar og bústofn á öllum býjörðum á Suðurlandi. Þar sem ritið er gefið út af búnaðarsambandi er megináherslan eðlilega á landbúnað og landgæði, en minna lagt upp úr mannlífi, þó að vissulega sé komið inn á helstu félög sem starfað hafa í sveitunum. Síst ætla ég að lasta *Sunnlenskar byggðir*, enda hef ég margoft fundið þar ómetanlegar upplýsingar – en mig langaði að bæta við lýsinguna á Þingvallasveitinni og leyfa rödd fólksins þar að heyrast. Þá er gráupplagt að leggja upp í leiðangur með upptökutæki og spjalla við bændur og búalið – á heimavelli.

Því hvernig munnlegar heimildir geta bætt upp skort á rituðum heimildum um tiltekna hópa er ágætlega lýst á vef Miðstöðvar munnlegrar sögu:

Munnlegar heimildir eru ríkar af ýmsum atriðum sem minna fer fyrir í öðrum tegundum heimilda s.s. viðhorfum og lífsháttum fólks, upplifun einstaklinga og tilfinningum, og því tekst oft með þessari aðferð að gefa sögunni meira líf og lit en með notkun annarra sögulegra heimilda. Þá hafa munnlegar heimildir reynst ómetanlegar þegar kemur að því að segja sögu ýmissa hópa sem ekki hafa skilið eftir sig mikið af rituðum heimildum eða haft bein áhrif á þær opinberu heimildir sem mest eru notaðar í sagnfræði. Má í þessu sambandi nefna að víða erlendis hafa fræðimenn notað munnlegar heimildir sem efnivið í rannsóknum í kvennasögu, sögu verkafólks og sögu ýmissa annarra hópa, svo sem innflytjenda, barna og aldraðra.¹¹

Nú er ekki ætlun míin að skilgreina Þingvellinga samtímans sem sérstakan minnihlutahóp, en þó er ljóst að þeir hafa almennt ekki skilið eftir sig mikið af rituðum eða opinberum heimildum, fremur en annað alþýðufólk í gegnum tíðina. Vel má líta á söfnun mína á munnlegum heimildum um mannlíf í Þingvallasveit á 20. öld sem lítið lóð á vogarskálarnar til þess að bæta upp þá gloppóttu mynd sem ritaðar heimildir gefa af þeirri sögu.

⁹ Vefur. Miðstöð munnlegrar sögu: <http://munnlegsaga.is/index.php?page=hvad-er-munnleg-saga>.

¹⁰ *Sunnlenskar byggðir III. Vesturhluti Árnessýslu*. Bls. 171-234.

¹¹ Vefur. Miðstöð munnlegrar sögu: <http://munnlegsaga.is/index.php?page=hvad-er-munnleg-saga>.

2.1 Kostir og gallar munnlegra heimilda

Höfundar bókarinnar *Gagnfræðakver handa háskólanemum* gefa ekki mikið fyrir munnlegar heimildir:

Munnlegar heimildir á aðeins að nota ef ritaðar heimildir eru ekki til. Þær lýsa yfirleitt persónulegri skoðun eða sérstöku sjónarhorni heimildarmanns, oftast í sögulegu ljósi.¹²

Þetta þykir mér lýsa helst til ferkantaðri sýn á gildi munnlegra heimilda og mun því nýta mér ýmis önnur skrif um gildi munnlegra heimilda.

Sigurður Gylfi Magnússon skilgreinir munnlegar heimildir þannig:

Heimildir sem verða til þegar viðtöl eru tekin, ýmist tekin upp með rafrænum hætti eða þá rituð upp eftir viðmælenda (svo). Munnlegar heimildir eru alltaf hluti af vitnisburði einstaklinga og speglar huglæga reynslu þeirra.¹³

Huglæg reynsla er lykilatriði þegar rætt er um munnlegar heimildir, eins Arnþór Gunnarsson bendir á og vísar í Paul Thompson¹⁴ og Ulla-Maija Peltonen¹⁵ því til stuðnings:

Hér er gengið út frá því að upplifun sé einstaklingsbundin og að frásögn feli í sér túlkun á upplifun viðkomandi einstaklings. Frásögnin er með öðrum orðum huglægur vitnisburður.

Ulla-Maija Peltonen telur raunar að hið persónulega sjónarhorn sé styrkur munnlegrar sögu.¹⁷ Aðspurð hvernig hægt sé að takast á við huglægnina sem óhjákvæmilega einkenni persónulegar heimildir svarar hún því til að grundvallarmunurinn á munnlegum heimildum og öðrum heimildum sé hin persónulega sýn. Þar vísar hún í Alessandro Portelli, professor við Háskólann í Róm, sem hefur fjallað um hið huglæga eðli munnlegra heimilda og bent á að það sé einmitt hin persónulega sýn sem geri þær að svo auðugum brunni:¹⁸

Þær veita okkur tækifæri til þess að sjá liðna atburði með augum heimildarmannsins, tækifæri til að komast sem næst upplifun hans. Hlutlægar heimildir (objective sources) geta ekki varpað ljósi á það hvernig heimildarmaðurinn túlkar atburði eða reynslu eða hvernig viðkomandi upplifir eigin reynslu. Ég er sammála Portelli um að þetta persónulega sjónarhorn sé styrkur munnlegrar sögu.¹⁹

Ég tek undir þau sjónarmið sem viðruð hafa verið hér að framan, að huglæg reynsla og persónulegt sjónarhorn viðmælenda sé styrkur fremur en veikleiki, í það minnsta í því samhengi sem ég hef kosið að vinna með munnlegar heimildir hér.

¹² Friðrik H. Jónsson og Sigurður J. Grétarsson: *Gagnfræðakver handa háskólanemum*. Bls. 100.

¹³ Sigurður Gylfi Magnússon: *Sjálfssögur. Minni, minningar og saga*. Bls. 332.

¹⁴ Thompson, Paul: *The Voice of the Past*. Bls. 156-172.

¹⁵ „Sársauki og sættir. Munnleg saga og samfélagsleg gagnsemi hennar. Unnur María Bergsveinsdóttir sagnfræðingur ræðir við finnsku fræðikonuna Ulla-Maija Peltonen.“ Bls. 7-16.

¹⁶ Arnþór Gunnarsson: *Á afskektum stað*. Bls. 178.

¹⁷ „Sársauki og sættir. Munnleg saga og samfélagsleg gagnsemi hennar. Unnur María Bergsveinsdóttir sagnfræðingur ræðir við finnsku fræðikonuna Ulla-Maija Peltonen.“ Bls. 13.

¹⁸ Portelli, Alessandro: „What makes oral history different“.

¹⁹ „Sársauki og sættir. Munnleg saga og samfélagsleg gagnsemi hennar. Unnur María Bergsveinsdóttir sagnfræðingur ræðir við finnsku fræðikonuna Ulla-Maija Peltonen.“ Bls. 12-13.

2.2 Minnið

Þegar fjallað er um veikleika munnlegra heimilda er minnið eitt það fyrsta sem fræðimenn nefna. Minnið er vissulega flókið fyrirbæri, sem enn hefur ekki verið rannsakað til hlítar. Alkunna er að einstaklingar geta upplifað sama atburðinn á mismunandi hátt, eftir aldri, kyni, þjóðfélagsstöðu og fjölmögum öðrum breytum. Einstaklingar muna misjafnlega vel og oft er sagt að einstaklingar muni tilviljanakennd atriði og muni jafnvel vitlaust, misminni. Þetta er ein ástæða þess að margir sagnfræðingar vilja ekki nota munnlegar heimildir nema til að fylla í eyður ritaðra heimilda og lífga þannig upp á verk sín.²⁰ Jón Guðnason orðaði þetta þannig að „gleymska, hneigðir og tímalengd frá atburði til ritunar“²¹ væri það sem einkum hefði verið talið viðsjárvert við munnlegar heimildir. Hann telur þó að fræðileg vandamál við viðtalstækni og notkun munnlegra heimilda séu ekki önnur eða meiri en við meðferð annarra heimilda og því engin ástæða til að dæma þær ónothæfar.²²

Ulla-Maija Peltonen vekur athygli á því að munnlegar heimildir búi í minni einstaklingsins og ef enginn hafi fyrir því að nálgast þær sé alls óvist að þær komi nokkurn tíma fram.²³

Tilfinningar festast gjarnan betur í minni en annað og því eru það oft þær sem leitað er sérstaklega eftir við öflun munnlegra heimilda.²⁴

Í minni þáttagerð hef ég tekið þann kostinn að byggja fyrst og fremst á munnlegum heimildum og nota síðan ritaðar heimildir til stuðnings, þveröfugt við það sem að ofan var lýst.²⁵ Í viðtolunum sem ég hef tekið hef ég því lagt áherslu á að sprýra um það sem snýr að persónulegri reynslu, viðhorfum, tilfinningum og upplifun viðmælandans, fremur en t.d. um tölulegar staðreyndir, því oftast má finna slíkar upplýsingar í rituðum heimildum, sem venjulega eru þá mun öruggari, því minni einstaklingsins á slíkt getur verið brigðult.²⁶

Munnlegar heimildir geta vissulega verið vandmeðfarnar og auðvelt að mistúlka þær og jafnvel misnota, en það sama mætti raunar segja um aðrar sagnfræðilegar heimildir.²⁷ Að mínu mati er ekki ástæða til að óttast galla minnisins og þar með munnlegra heimilda. Að því gefnu að fræðimaðurinn þekki vel jafnt kosti þeirra sem galla þarf hann ekki að vera smeykur við notkun þeirra í viðeigandi samhengi. Þegar bæði kostir og gallar eru þekktir ætti að vera auðvelt að gera viðeigandi ráðstafanir.

²⁰ Ollila, Anne: „Introduction: History as Memory and Memory as History.“ Bls. 13-14.

²¹ Jón Guðnason: „Um munnlegar heimildir.“ Bls. 11.

²² Jón Guðnason: „Um munnlegar heimildir.“ Bls. 12.

²³ „Sársauki og sættir. Munnleg saga og samfélagsleg gagnsemi hennar. Unnur María Bergsveinsdóttir sagnfræðingur ræðir við finnsku fræðikonuna Ulla-Maija Peltonen.“ Bls. 12.

²⁴ Yow, Valerie Raleigh: Recording Oral History. Bls. 43-44.

²⁵ Ollila, Anne: „Introduction: History as Memory and Memory as History.“ Bls. 13-14.

²⁶ Vefur. Miðstöð munnlegrar sögu: <http://www.munnlegsaga.is/index.php?page=vidtalstakni>.

²⁷ Sigrún Sigurðardóttir: „Að bera kennsl á hið óvænta.“ Bls. 41.

2.3 Samspil fræðimanns og viðmælenda

Ég er mér fyllilega meðvitandi um þá stöðu mína að vera á sama tíma fræðimaður / rannsakandi og þáttakandi í því samfélagi sem er til umfjöllunar. Meirihluta viðmælenda minna hef ég þekkt í áratugi; nágranna mína og ættingja – og foreldrar mínr og systkini eru meira að segja í hópi viðmælenda. Mér dettur ekki í hug að reyna að leyna því að ég sé sjálf hluti af þessu samfélagi – en dreg það heldur ekki sérstaklega fram. Þannig reyndi ég ýmist að klippa út úr viðtalsbútum þegar viðmælendur vísuðu í tengsl mín við persónur eða viðburði sem talað var um. Sem dæmi má nefna þegar frændi minn og nágranni talar um að hann „og pabbi þinn“ hafi verið saman í kór eða þegar annar sveitungi sprýr hvort ég hafi ekki verið með í tilteknum reiðtúr. Ég ákvað þó að sjá í gegnum fingur þar sem bróðir minn talar um „foreldra okkar“, einfaldlega vegna þess að það var erfitt að klippa það út og ég vildi ekki sleppa því viðtalsbroti alveg, þar sem það var mikilvægt í heildarsamhengi þáttanna.

Eins og fram kemur á vef Miðstöðvar munnlegrar sögu hafa munnlegar heimildir þá sérstöðu umfram flestar aðrar heimildir að þær verða til í samvinnu sprýrils og viðmælanda. Vegna þekkingar sinnar og stöðu er spryillinn oftar en ekki í ákveðinni valdastöðu gagnvart heimildamanninum. Mikilvægt er því að rannsakandinn sýni heimildamanni sínum og skoðunum hans virðingu en reyni ekki að laga frásögn hans að eigin skoðunum eða hagsmunum. Í samræmi við þetta hefur Miðstöð munnlegrar sögu tekið saman síðareglur sem mælt er með að hafðar séu að leiðarljósi við öflun og notkun munnlegra heimilda:

- Spyrlí ber að hafa skýra hugmynd um tilgang og markmið viðtalsins og gera viðmælanda sínum grein fyrir í hvaða tilgangi viðtalið er tekið.
- Spyrlí ber að gera viðmælanda sínum grein fyrir því þegar upptaka á sér stað og fá samþykki hans fyrir því að viðtalið sé tekið upp á varanlegt form.
- Spyrlí skal ávallt leita eftir skriflegu samþykki hjá viðmælanda sínum fyrir varðveislu upptöku, þar sem komi fram hvernig aðgengi að viðtali sé háttar. Miðstöð munnlegrar sögu notar í þessu skyni staðlað eyðublað fyrir þá sem fela henni gögn sín til varanlegrar varðveislu.
- Spyrlí ber að koma fram við viðmælanda af heiðarleika og sýna honum vinsemdu og virðingu.
- Spyrlí ber að sýna skoðunum og sannfæringu viðmælanda síns virðingu, jafnvel þótt skoðanir hans kunni að stangast á við skoðanir og eða vitneskjum rannsakandans.
- Spyrlí ber að setja trúnað við viðmælanda ofar öðrum hagsmunum, brjóti þær ekki í bága við lög. Spyrlí ber að virða ósk vimælanda [svo] um að gera ákveðnar upplýsingar ekki opinberar.²⁸

Ég hef reynt eftir fremsta megni að vinna samkvæmt þessum reglum.

28 Vefur. Miðstöð munnlegrar sögu: <http://munnlegsaga.is/index.php?page=sidareglur>.

2.4 Rannsóknarsprungum 1-2 svarað

Nú er rétt að rifja upp fyrstu tvær rannsóknarsprungurnar sem varpað var fram í inngangi. Sú fyrri hljóðaði svo: **Hvers ber að gæta við öflun og miðlun munnlegra heimilda?** Samkvæmt því sem fram hefur komið hér að framan er ljóst að fræðimaðurinn þarf að vera meðvitaður um eftirfarandi atriði:

- Upplifun er einstaklingsbundin, felur í sér túlkun og er þannig huglægur vitnisburður.²⁹
- Hið persónulega sjónarhorn er styrkur munnlegrar sögu.³⁰
- Tilfinningar festast gjarnan betur í minni en annað og því eru það oft þær sem leitað er sérstaklega eftir við öflun munnlegra heimilda.³¹
- Við öflun munnlegra heimilda er betra að spyrja um það sem snýr að persónulegri reynslu, viðhorfum, tilfinningum og upplifun viðmælandans, fremur en t.d. tölulegar staðreyndir, því oftast má finna slíkar upplýsingar í rituðum heimildum, sem venjulega eru þá mun öruggari, því minni einstaklingsins á slíkt getur verið brigðult.³²

Síðari rannsóknarsprungin sem svarað er í þessum kafla er á þessa leið:

Hvernig er samspil fræðimannsins og viðmælandans – og hverjir eru kostir og gallar þess að fræðimaðurinn sé hluti af samfélagini sem fjallað er um?

- Munnlegar heimildir hafa þá sérstöðu umfram flestar aðrar heimildir að þær verða til í samvinnu spryrils og viðmælanda. Vegna þekkingar sinnar og stöðu er spryrlinn oft í ákveðinni valdastöðu gagnvart heimildamanninum. Ávallt skal sýna viðmælandanum virðingu og tillitssemi, hlusta á hann og leggja honum ekki orð í munn.³³
- Ég kýs að líta svo á að margir kostir fylgi því fyrir útværpsþættina um mannlíf í þingvallasveit á 20. öld að ég sem spryrrill og dagskrárgerðarmaður er sjálf hluti af því samfélagi sem til umfjöllunar er. Þar sem ég þekki samfélagið vel og hef yfirsýn yfir það tel ég mig í einhverjum tilfellum geta spurt spurninga sem utanaðkomandi dagskrárgerðarmaður hefði ekki endilega haft færí á að spyrja.
- Á hinn bóginн getur verið að einhverjum viðmælenda minna hafi þótt tengsl mín við viðfangsefnið óþægilega mikil og þátttaka míin í atburðum sem um var rætt truflandi. Ég varð þó ekki vör við þetta á meðan á viðtolunum stóð. Sumir viðmælendur vísuðu beint til þátttökum minnar í atburðum eða tengsla minna við þá, notuðu orðalag eins og „pabbi þinn“, „þú“, „Magga systir“, „foreldrar okkar“ og „þegar við fórum saman á sveitaball“, svo nokkur dæmi séu nefnd. Þegar ég fór að klippa viðtölin og velja viðtalsbrot til birtingar í þáttunum þotti mér þetta á köflum óþægilegt. Því reyndi ég eins og hægt var að klippa þessar tilvísanir út úr þáttunum, til að trufla ekki væntanlega útværpshlustendur sem fæstir vita af tengslum mínum við viðfangsefnið. Þó ber að taka fram að ég reyni hvergi að leyna þessum sömu tengslum, enda engin ástæða til.

²⁹ Arnþór Gunnarsson: *Á afskekktum stað*. Bls. 178.

³⁰ „Sársauki og sættir. Munnleg saga og samfélagsleg gagnsemi hennar. Unnur María Bergsveinsdóttir sagnfræðingur ræðir við finnsku fræðikonuna Ulla-Maija Peltonen.“ Bls. 13.

³¹ Yow, Valerie Raleigh: *Recording Oral History*. Bls. 43-44.

³² Vefur. Miðstöð munnlegrar sögu: <http://www.munnlegsaga.is/index.php?page=vidtalstakni>.

³³ Vefur. Miðstöð munnlegrar sögu: <http://www.munnlegsaga.is/index.php?page=sidareglur>.

3 ÖFLUN MUNNLEGRA HEIMILDA

Hér á eftir verður lýst undirbúningi öflunar hinna munnlegu heimilda, vali heimildarmanna, afmörkun, upptökutækjum og -tækni, undirbúningi, framkvæmd og úrvinnslu viðtalanna.

3.1 Undirbúningur og kynning

Fyrsta nálgun við viðmælendur var að ég sendi þeim kynningarbréf³⁴ (sjá viðauka II), þar sem ég kynnti verkefnið og óskaði eftir viðtali. Í framhaldinu hringdi ég svo, spurði hvort viðkomandi væri búinn að fá bréfið og kynna sér efni þess – og hvort ég mætti koma í heimsókn með upptökutækið. Í langflestum tilfellum var erindinu vel tekið, þótt margir teldu sig fátt merkilegt muna og því lítið hafa fram að færa. Í öllum tilfellum varð reyndin þó önnur og að viðtali loknu höfðu viðmælendur oft orð á að þeir væru alveg hissa á hversu margt hefði rifjast upp. Einungis tveir þeirra sem óskað var eftir viðtali við neituðu alfarið og virti ég það að sjálfsögðu.

3.2 Val heimildarmanna

Í upphafi, löngu áður en ég hafði fundið verkefninu form útværpsþáttaraðar, gerði ég lista yfir mögulega viðmælendur. Á þeim tíma, snemma árs 2008, hafði ég hug á að taka viðtöl við fólk allt í kringum Þingvallavatn, eins og áður var getið. Í fyrstu umferð lenti um 140 nöfn á listanum – og frá upphafi var markmiðið að ná saman breiðum hópi sem spannaði alla 20. öldina, frá sem flestum bæjum á svæðinu, konum jafnt sem körlum, búsettum jafnt sem burtflutnum, ungu jafnt sem öldnum og allt þar á milli. Einnig vildi ég tala við nokkra einstaklinga úr hópi sumarbústaðaeigenda, sem eru vissulega einnig hluti af samféluginu við vatnið, þótt þeir hafi þar ekki heilsársbúsetu. Þá velti ég lengi vöngum yfir því hvort íbúar við Sogsvirkjanir ættu að vera með, þar sem Sogsvirkjanir hafa haft mikil (og umdeild) áhrif á lífríki Þingvallavatns og þar með einnig lífsafkomu íbúanna við vatnið.

Að taka viðtöl við 140 manns – og vinna síðan úr þeim – er hins vegar ekkert áhlaupaverk og þegar fram liðu stundir sá ég að nauðsynlegt yrði að afmarka verkefnið betur, skerpa fókusinn og fækka á viðmælentalistananum. Á endanum ákvað ég að einbeita mér að Þingvallasveit og sleppa Grafningi og samféluginu við Sog. Þau fimm viðtöl sem ég hafði í millitíðinni tekið við fólk úr þessum hópi eiga þó eflaust eftir að nýtast í öðru samhengi síðar. Á seinni listanum urðu eftir um 60 einstaklingar – og tók ég viðtöl við þá alla, auk hinna fimm sem áður er getið. Af þessum 60 reyndust sjö viðtöl vera ónothæf vegna galla í upptöku, svo endanleg niðurstaða er sú að 53 viðtöl voru notuð í þættina. Mismunandi er hversu mikið er notað af hverju viðtali og kemur þar ýmislegt til, m.a. heimildagildi þess sem fram kemur í viðtalinu, frásagnargleði viðmælandans og hljóðgæði upptökunnar.

³⁴ Bréf. Margrét Sveinbjörnsdóttir: Kynningarbréf til viðmælenda.

Þeir 53 einstaklingar sem koma fram í þáttunum eru á aldrinum frá 29 til 100 ára, 33 konur og 20 karlar. Af þessum hópi eru nú 13 búsettir í Þingvallasveit, 29 brotfluttir, 8 sumarbústaðaeigendur og þannig mætti áfram flokka. Langelsti viðmælandinn er fæddur árið 1911 (og sá eini úr hópnum sem fæddur er á öðrum áratug aldarinnar), alls eru 10 viðmælendur fæddir á þriðja áratugnum, 9 á þeim fjórða og 17 á þeim fimmta, sem er langstærsti aldurshópurinn, sé miðað við áratugina. Viðmælendur fæddir á sjötta áratugnum eru sex, á sjöunda áratugnum sjö, á áttunda áratugnum þrír og aðeins einn á níunda áratugnum. Lista yfir viðmælendur er að finna í heimildaskrá hér að aftan.

Með vali viðmælenda hef ég leitast við að láta sem flestar og fjölbreyttastar raddir og sjónarmið heyrist – til þess að gefa víða sýn á samfélagið sem er til umfjöllunar. Hnífjöfn hlutföll milli aldurshópa, kynja eða bæja hafa þó ekki verið sérstakt keppikefli, heldur markast hópurinn mikil til af því hverja mögulegt var að ná í. Ég gerði mér engar grillur um að ná fullkominni yfirsýn. Þáttagerðin er miklu fremur tilraun til að fá fyrrnefnda 53 einstaklinga – sem spenna um sjö áratuga aldursbil – til að spegla sögu og þróun samfélagsins í Þingvallasveit á 20. öld, ekki með því að láta þá beinlínis segja sögu samfélagsins, heldur lýsa persónulegri upplifun sinni af því að lifa og hrærast í þessu samfélagi, svipað og Arnþór Gunnarsson lýsir í niðurlagi nýútkominnar bókar sinnar sem byggð er á viðtolum höfundarins við sex Austur-Skaftfellinga.³⁵

3.3 Upptökutæki og upptökutækni

Við upptöku á viðtolunum hef ég notað þrennskonar stafræn upptökutæki. Í fyrstu atrennu, frá mars 2008 til febrúar 2010, tók ég upp á Korg MR-1, sem fengið var að láni hjá Miðstöð munnligrar sögu. Á tímabilinu frá júní til september 2010 notaði ég til Microtrack II í eigu hagnýtrar menningarmiðlunar og á lokaspættinum, frá maí til júlí 2011, tók ég upp á FlashMic sem ég fékk að láni hjá Ríkisútvarpinu.

Þar sem ég hafði enga þekkingu á upptökutækjum og -tækni þegar lagt var upp í verkefnið hef ég eins og gefur að skilja gengið í gegnum ýmsa tæknilega örðugleika, misjafnlega dýrkeypta. Þegar ég byrjaði að taka viðtölin vorið 2008 fór ég á örnmáskeið hjá Miðstöð munnligrar sögu, þar sem jöfnum höndum var fjallað um munnlægum sögu, munnlagar heimildir, viðtalstækni og upptökutækni. Starfsmaður miðstöðvarinnar sá um að upptökutækið (Korg MR-1) væri rétt stillt þegar ég fékk það afhent og leiðbeindi mér eftir föngum – en eftir á að hyggja hefði ég betur sett mig nánar inn í tæknilegu hliðina sjálf, í stað þess að treysta alfarið á aðra. Á þeim tíma hafði ég raunar ekki tekið ákvörðun um að miðla heimildunum í útvarpi, hugsaði meira um bókarformið, svo ég lagði minni áherslu á fullkominn upptökugæði en síðar varð raunin. Í annarri atrennu viðtalanna fékk ég að láni Microtrack-tæki hagnýtrar menningarmiðlunar og tók á það nokkur viðtöl. Þegar endanleg ákvörðun hafði verið tekin um að gera útvarpsþætti og samstarf komst á við Ríkisútvarpioð fékk ég lánað FlashMic-tæki þar – og reyndist það langbest, svo eftir á að hyggja hefði ég betur fengið það fyrr.

³⁵ Arnþór Gunnarsson: *Á afskekktum stað*. Bls. 175.

Þegar ég fór að hlusta á viðtölin og klippa þau kom í ljós að upptökurnar voru afar misjafnar að gæðum – og sumar hreinlega ónothæfar. Gilti það aðallega um nokkur af fyrstu viðtolunum, sem tekin voru á Korg-tækið, og einnig nokkur þeirra sem ég tók á Microtrack-tækið. Í einhverjum tilfellum hefur hljóðneminn verið of langt frá viðmælanda, en vegna þess að mörgum þykir óþægilegt að láta næla hljóðnemanum í hálsmálið hjá sér hafði ég hann oft á borði á milli míni og viðmælandans, yfirleitt í innan við eins metra fjarlægð, en starfsmaður Miðstöðvar munnlegrar sögu hafði bent mér á þann möguleika og því var ég í góðri trú. Í nokkrum tilfellum voru utanaðkomandi hljóð truflandi, eins og í viðtali sem ég tók á kyrrlátu sumarkvöldi í einu af úthverfum borgarinnar, þar sem þögnin var öðru hverju rofin af mótorhjólum í spryrnu í næsta nágrenni. Þegar ég var farin að sjóast í viðtolunum og heyrði aukahljóð í hverju horni, eins og t.d. suð í ísskáp, þvottavél að vinda á bak við tvennar lokaðar dyr, sláttuvél nágrannans eða flugvél að fljúga yfir, var ég órög við að gera hlé á viðtalinu á meðan hávaðinn leið hjá eða slökkva á viðkomandi heimilistæki ef mögulegt var. Ekki er þó gerlegt að útiloka öll aukahljóð og ástæðulaust að dauðhreinsa upptökurnar. Ég kippti mér t.d. ekki tiltakanlega upp við tif í stofuklukku eða fuglasöng sem barst inn um glugga – og álit að slík hljóð geti jafnvel gefið viðtali vinalegan og heimilislegan blæ heldur en hitt.

Í samtali við Hrein Valdimarsson tæknimann á Ríkisútvarpinu kom fram gagnrýni hans á Miðstöð munnlegrar sögu sem hann sagði ekki leggja nægilega áherslu á tæknileg gæði í upptöku. Að hans mati eru Korg-tækin sem þar eru notuð einfaldlega ekki nógu góð – og þetta á ekki síður við um hljóðnemana sem þeim fylgja.³⁶ Mín reynsla af annars ágætu samstarfi við miðstöðina er að þar sé megináhersla lögð á aðferðafræði hvað snertir viðtalstækni, gerð spurningalisti, skráningu viðtala o.b.h. en minni á sjálfa upptökuna. Þetta segi ég ekki til að firra mig ábyrgð á því að ég hefði vitanlega sjálf átt að setja mig betur inn í upptökutæknina, heldur sem víti til varnaðar. Nú veit ég þegar ég ræðst í frekari viðtalaverkefni mun ég leita beint til Ríkisútvarpsins ef ég ætla að gera útvarpsþætti – eða útvega mér eftir öðrum leiðum sambærileg upptökutæki og þar eru notuð.

3.4 Undirbúningur viðtals

Við undirbúning viðtals er mikilvægt að hafa í huga hver tilgangur heimildaöflunarinnar er, því ekki er staðið eins að viðtali um æviferil einstaklings og afmarkað efni.³⁷ Nauðsynlegt er að spryllinn þekki viðfangsefnið vel og sé vel undirbúinn fyrir viðtalið.³⁸ Spryllinn þarf að kynna sér ævi og feril viðmælandans – ef hann þekkir þessi atriði ekki nú þegar. Slík bakgrunnsþekking getur komið sér vel til að skapa traust milli sprýrils og viðmælanda, sem er grundvallaratriði, og til að geta spurt réttu spurninganna.³⁹

³⁶ Samtal. Hreinn Valdimarsson, 17.8.2011.

³⁷ Vefur. Miðstöð munnlegrar sögu: <http://www.munnlegsaga.is/index.php?page=vidtalstakni>.

³⁸ McLeish, Robert: *Radio Production*. Bls. 84.

³⁹ Vefur. Miðstöð munnlegrar sögu: <http://www.munnlegsaga.is/index.php?page=vidtalstakni>.

Spurningalisti verður að vera hnitmiðaður og úthugsaður með tilliti til tilgangs viðtalsins. Síðan er misjafnt hversu nákvæmlega er farið eftir listanum, og fer það allt eftir eðli rannsóknarinnar. En burtsséð frá tilgangi viðtalsins er best að spyrja um það sem snýr að persónulegri reynslu, viðhorfum og upplifun viðmælandans, fremur en t.d. tölulegar staðreyndir, því oftast má finna slíkar upplýsingar í rituðum heimildum, sem venjulega eru þá mun öruggari, því minni einstaklingsins getur verið brigðult.⁴⁰

Allra best er ef spyrillinn getur sleppt því að hafa spurningablaðið fyrir framan sig, því þá verður viðmælandinn oft afslappaðri og árangur viðtalsins að sama skapi betri. Þetta getur þó verið erfitt í lengri viðtöldum. Í stöðluðum viðtöldum eru spurningar með föstu orðalagi en í óstöðluðum viðtöldum er spurningarnar opnari og stundum einungis fylgt ákveðnum efnisramma. Hvort heldur sem er borgar sig að hafa spurningar stuttar og auðskiljanlegar og forðast að spyrja leiðandi spurninga. Oft er ávinnungur að því að hleypa viðmælanda að með hjartfólgið efni þó að það hafi ekki verið á listanum.⁴¹ Það er með öðrum orðum mikilvægt að gera ráð fyrir útúrdúrum viðmælandans, því þar koma oft fram nýjar og jafnvel óvæntar upplýsingar.

Ég hagaði gerð spurningalista þannig að fyrst gerði ég nokkuð langan almennan lista með spurningum sem ég skipti í nokkra flokka. Síðan gerði ég sérsniðinn lista fyrir hvern viðmælanda, með tilliti til aldurs, starfs, búsetu, áhugamála og annarra aðstæðna. Þegar að viðtali kom gerði ég viðmælandanum grein fyrir því að ég væri með spurningalista en hann væri meira hugsaður til stuðnings, til að minna mig á, en við gætum bæði hvenær sem okkur sýndist tekið útúrdúra. Mín viðtöl voru með öðrum orðum ekki stöðluð, þó að öll hefðu þau sameiginlegan rauðan þráð.

Fyrstu viðtölin voru gjarnan um klukkutími eða einn og hálfur að lengd – og allt upp í two tíma, enda hafði ég þá ekki afmarkað efnið nægilega vel. Eftir því sem ég skerpti fókusinn urðu viðtölin hnitmiðaðri og þar með styttri. Algeng lengd viðtala í síðasta áfanga viðtalanna (í maí-júlí síðastliðnum) var á bilinu 30-45 mínútur.

Með því að hafa viðtalsformið tiltölulega frjálslegt gátu báðir aðilar haft áhrif á framvindu viðtalsins, en eins og Arnþór Gunnarsson bendir réttilega á í niðurlagi fyrrnefndrar bókar sinnar þá hefur hann (og það sama gildir vitaskuld um mig) „óhjákvæmilega mikil áhrif á það sem fram kemur í máli viðmælenda og framsetningu textans.“⁴² Því er þó við að bæta að orð viðmælenda minna birtast „óritskoðuð“, þ.e. þeir tala sjálfir í þáttunum (og orð þeirra ekki á nokkurn hátt umskrifuð, eins og hægt hefði verið að gera ef ég hefði miðlað þeim á bókarformi). Vissulega hef ég þó það vald að geta klippt viðtölin, valið hvað er birt og hverju sleppt, klippt út endurtekningar, hik, humm og mín eigin frammígrip.

⁴⁰ Vefur. Miðstöð munnlegrar sögu: <http://www.munnlegsaga.is/index.php?page=vidtalstakni>.

⁴¹ Vefur. Miðstöð munnlegrar sögu: <http://www.munnlegsaga.is/index.php?page=vidtalstakni>.

⁴² Arnþór Gunnarsson: Á afskekktum stað. Bls. 178.

3.5 Framkvæmd

Við val á upptökustað þarf að taka mið af því hvar bæði viðmælanda og spryli líður vel. Þá þarf staðurinn að vera þokkalega hljóðlátur til að utanaðkomandi hljóð trufli ekki upptökuna. Jafnvel inni á heimilum þarf að taka tillit til aukahljóða á borð við brak í leðurstólum og hávært klukkutif, svo dæmi séu nefnd, en hljóð sem virðast léttvæg geta orðið mjög truflandi á upptöku.⁴³

Oftast nær tók ég viðtölin á heimili viðmælandans. Í nokkrum tilfellum komu viðmælendur heim til míni og einn viðmælandann hitti ég í hjólhýsi, þar sem hann var staddur í sumarfríi. Síðastnefnda viðtalið reyndist svo að vísu ónýtt, vegna þess hvað hljómburðurinn í hjólhýsinu var holur og glymjandi.

Þá er mikilvægt að spyrillinn hlusti eftir eigin rödd í upptökunum og reyni eftir megni að draga úr hummi og jái, sem er eðlilegt þegar hlustað er á frásögn en getur virkað verulega truflandi þegar upptökunni er miðlað, t.d. í útværpi.

Á meðan á klippingum stóð heyrði ég vel hvernig míni eigin viðtalstækni þróaðist. Í fyrstu viðtolunum, sem tekin voru vorið 2008, má helst til oft heyra jáankanir á borð við „já“, „einmitt“ o.s.frv. Einnig hættir mér til að grípa fram í og botna setningar ef hik er á viðmælanda. Slíkir viðtalsbútar eru ónothæfir í útværpi. Þegar síga fór á seinnihlutann og ég varð þjálfaðri í að taka viðtöl lærði ég smám saman að halda mig til hlés og nota látbragð fremur en að skjóta inn orðum. Ég fór að gefa viðmælandanum meira rými og varð órög við að biðja hann að lýsa nánar ákveðnum atriðum, jafnvel byrja aftur ef ég sá í hendi mér að annars ágætt svar hefði t.d. veikt upphaf eða niðurlag og myndi ekki virka vel í útværpi.⁴⁴

Erfitt getur verið að áætla tíma fyrir viðtöl. Þó að sjálft viðtalið sé kannski á bilinu hálftími til klukkutími að lengd er best að gera ráð fyrir mun lengri tíma í heimsóknina. Ef viðmælandinn er orðinn þreyttur eða áhugalaus um spurningarnar borgar sig að gera hlé á viðtalini og taka svo aftur upp þráðinn. Mikilvægt er að ná trausti viðmælandans, t.d. með því að sýna áhuga á honum sjálfum og lífi hans. Mikilvægt er að þiggja veitingar og ræða um annað en efni viðtalsins áður en kveikt er á upptökutækinu og að viðtali loknu. Sjálfsgagt er að spyrillinn segi viðmælandanum í stórum dráttum frá verkefninu sem unnið er að. Spyrillinn er hluti af viðtalini og með því að gefa af sér verður viðtalið líflegra og ekki eins og yfirheyrsla af hálfu spyrilsins.⁴⁵

Ef viðtalið er tekið á heimili viðmælandans getur það hjálpað til við að rifja upp minningar að skoða ljósmyndir, blaðaúrkippur eða aðra muni sem tengjast efni viðtalsins.⁴⁶

Ég byrjaði öll viðtöl á að tilgreina nafn viðmælanda, dagsetningu og stað, eins og mælst er til í leiðbeiningum Miðstöðvar munnlegrar sögu.⁴⁷ Til að koma viðmælandanum í stellingar byrjaði

⁴³ Vefur. Miðstöð munnlegrar sögu: <http://www.munnlegsaga.is/index.php?page=vidtalstakni>.

⁴⁴ Vefur. Miðstöð munnlegrar sögu: <http://www.munnlegsaga.is/index.php?page=vidtalstakni>.

⁴⁵ Morrissey, Charles T.: „Oral History Interviews: From Inception to Closure.“ Bls. 185-186.

⁴⁶ Vefur. Miðstöð munnlegrar sögu: <http://www.munnlegsaga.is/index.php?page=vidtalstakni>.

⁴⁷ Vefur. Miðstöð munnlegrar sögu: <http://www.munnlegsaga.is/index.php?page=vidtalstakni>.

ég yfirleitt á því að biðja hann að segja frá sjálfum sér og fjölskyldu sinni, áður en hið eiginlega viðtal hófst.

Ég gekk ekki nærrí viðmælendum ef ég fann að þeim þótti óþægilegt að ræða tiltekin málefni, vitandi það að mikilvægt er að sýna viðmælanda virðingu og tillitssemi.

3.6 Úrvinnsla

Eitt er að afla heimildanna og annað er að vinna úr þeim. Hér að framan hef ég rætt um heimildaöflunina. Umfjöllun um miðlun heimildanna er svo að finna í köflum 5 (Miðlunarleiðir) og 6 (Vinnsla útvarpsþáttaraðarinnar). Hér á eftir verður hins vegar fjallað um skráningu og varðveislu viðtalanna.

Miðstöð munnlegrar sögu gerir kröfu um að viðmælendur skrifi undir eyðublað þar sem fram kemur að spyrlinum sé leyft að nota heimildirnar í ákveðnum tilgangi. Þetta er gert til þess að báðir aðilar séu upplýstir um hvernig og hvar megi nota viðtalið.⁴⁸ Sýnishorn af slíku eyðublaði er að finna á vef Miðstöðvar munnlegrar sögu. Ég notaði það eyðublað og aðlagaði það, þ.e. setti nafn verkefnis míns í yfirskrift (sjá viðauka III). Á blaðinu er merki Miðstöðvar munnlegrar sögu og í kynningarbréfinu lét ég þess getið að viðtölin yrðu færð miðstöðinni til varðveislu – og lét fylgja stutta kynningu á starfsemi hennar:

Viðtölin verða tekin upp og seinna færð Miðstöð munnlegrar sögu til varðveislu.
Miðstöð munnlegrar sögu hefur aðsetur í þjóðarbókhlöðu og er safn, rannsókna- og fræðslustofnun sem hefur það hlutverk að safna og varðveita, skrá og miðla munnlegum heimildum um sögu lands og þjóðar. Nánari upplýsingar um miðstöðina er að finna á vefnum www.munnlegsaga.is.⁴⁹

3.6.1 Skráning

Aðferðin við skráningu viðtalanna hefur þróast eftir því sem liðið hefur á verkefnið. Í upphafi hafði ég áform um að skrá öll viðtöl samkvæmt leiðbeiningum á vef Miðstöðvar munnlegrar sögu. Þar er mælt með því að skrifauður sé útdráttur úr viðtali með það að markmiði að draga upp mynd af innihaldi þess. Útdrátturinn á að auðvelda þeim sem á eftir koma og skoða söfn viðtala að meta hvort líklegt sé að tiltekið viðtal gagnist þeim eður ei. Því þarf að skrifa útdráttinn með það í huga að umræðuefni og persónur séu skiljanleg öðrum en þeim sem voru viðstaddir viðtalið.⁵⁰ Raunar ætlaði ég ekki aðeins að gera útdrátti úr viðtölunum, heldur hugðist ég einnig skrá þau frá orði til orðs, til að öðlast yfirsýn yfir efnið og eiga þannig betri möguleika á að velja viðtalsbrot til birtingar í bók eða útvarpi. Fljótlega áttaði ég mig þó á því að miðað við þann fjölda viðtala sem ég hugðist taka myndi það ekki vera vinnandi vegur að skrá öll viðtölin svo nákvæmlega, svo ég ákvað að láta útdrátt duga. Þegar þar var komið sögu hafði

⁴⁸ Vefur. Miðstöð munnlegrar sögu: <http://www.munnlegsaga.is/index.php?page=vidtalstakni>.

⁴⁹ Bréf. Margrét Sveinbjörnsdóttir: Kynningarbréf til viðmælenda.

⁵⁰ Vefur. Miðstöð munnlegrar sögu: <http://www.munnlegsaga.is/index.php?page=vidtalstakni>.

ég horfið frá hugmyndinni um bókarskrif og ákveðið að gera útvarpsþætti. Samhliða því sem ég gerði útdrætti valdi ég úr þau brot sem mér þótti líklegust til að rata inn í þættina og skráði þau nákvæmlega, þ.e. skrifaði út orðrétt og skráði nákvæma inn- og útpunkta, til að auðvelt væri að finna þá staði í upptökunni. Þegar ég hafði gert útdrætti úr liðlega helmingi viðtalanna með þessum hætti – og það hafði tekið mun lengri tíma en ég hafði áætlað – ákvað ég enn að breyta um aðferð. Í seinni lotu skráningarinnar hlustaði ég á sama hátt í gegnum viðtölin, en skráði einungis það úr þeim sem ég taldi nýtilegt í útvarpsþættina. Það skráði ég eftir sem áður frá orði til orðs og skráði nákvæma inn- og útpunkta. Einhverjur kunna að líta á þessar breytingar á skráningaraðferð sem hringlandahátt af minni hálfu – en þær skýrast af tvennu: í upphafi vinnunnar hafði ég ekki ákveðið miðlunarleiðina (þó að ég hafi framan af frekar haft í huga að skrifa bók) og hallaði mér að þeim leiðbeiningum sem ég fékk hjá Miðstöð munnlegrar sögu. Þegar ég síðan tók þá ákvörðun að gera útvarpsþætti breyttust áherslur og efnistök. Vinnubrögðin urðu líka smám saman hnitmiðaðri eftir því sem ég öðlaðist fyllri sýn á efnið.

3.6.2 Varðveisla

Eins og áður hefur komið fram hefur það allt frá upphafi verið ætlun mín að afhenda viðtölin Miðstöð munnlegrar sögu til varðveislu. Þangað fara öll viðtölin, einnig þau sem ég gat ekki notað í þættina, ýmist vegna galla í upptöku, breyttrar landfræðilegrar afmörkunar eða efnistaka. Afrit af þeim viðtölum sem ég tók í fyrsta áfanga og tekin voru upp á tæki í eigu miðstöðvarinnar eru nú þegar komin þangað til varðveislu. Ég hef samviskusamlega tekið afrit af öllum þeim viðtölum sem ég hef tekið á síðari stigum verkefnisins og mun afhenda þau miðstöðinni að verki loknu. Þá munu fylgja með þeir útdrættir sem ég hef þegar gert, auk lágmarksskráningarupplýsinga (með nafni og fæðingardegi viðmælanda og spyrils, dagsetningu viðtals o.s.frv.) um þau sem ég náði ekki að gera útdrætti úr.

4 AÐRAR HEIMILDIR

Allt frá upphafi verkefnisins hef ég verið staðráðin í því að munnlegar heimildir yrðu í fyrsta sæti og aðrar heimildir yrðu fyrst og fremst nýttar til að styðja og bæta við þær munnlegu – en ekki öfugt, eins og oftar er raunin.⁵¹ Sigrún Sigurðardóttir sagnfræðingur orðar þessa hugsun þannig þegar hún ræðir um aukið vægi munnlegra heimilda í íslenskri sagnfræði:

Um leið vona ég að fleiri sagnfræðingar komi til með að nota munnlegar heimildir sem grunnefnivið í rannsóknum sínum en láti sér ekki nægja að nota þær sem uppfyllingarefní – eða jafnvel til þess eins að styðja eigin túlkun.⁵²

Hér á eftir verður greint frá öflun „stuðningsheimilda“ og notkun þeirra – en þeirra er allra getið í heimildaskrá útvarpsþáttanna hér að aftan.

4.1 Persónulegar heimildir

Í kynningarbréfinu sem ég sendi væntanlegum viðmælendum til að óska eftir viðtali nefndi ég að fengur gæti verið í því fyrir mig að fá að sjá persónulegar heimildir á borð við dagbækur, sendibréf og ljósmyndir.⁵³ Sumir tóku áskoruninni og höfðu grafið upp gömul sendibréf, blaðaúrkippur og myndaalbúm þegar ég kom á þeirra fund, og varð það þá góð kveikja og stuðningur fyrir viðtölin, því oft geta t.d. ljósmyndir orðið til þess að löngu liðnir atburðir rifjast upp.⁵⁴

4.1.1 Sendibréf

Nokkur gömul sendibréf rötuðu í mínar hendur og voru þau afar fróðleg afestrarar. Á endanum ákvað ég þó að vitna ekki í þau í þáttunum, þar sem sendendur þeirra og móttakendur voru nær allir innan minnar eigin fjölskyldu, þ.e. faðir minn, systur hans, amma mín og afi. En þó að ég hafi ekki vitnað beint til þeirra gáfu þau mér mikilvæga innsýn í tíðaranda þess tímabils sem þau voru skrifuð á – og má því segja að þau hafi haft óbein áhrif á þáttagerðina.

4.1.2 Dagbækur

Einungis tvær dagbækur rak á fjörur mínar í undirbúningsvinnunni. Einni til viðbótar frétti ég af, sem ég fékk þó ekki að sjá, þar sem eigandi hennar hyggst jafnvel gera sér mat úr henni síðar í skapandi skrifum – sem ég bíð spennt eftir að líti dagsins ljós. Þær tvær sem um ræðir eru skrifaðar af feðginum, Einari Sveinbjörnssyni⁵⁵, afabróður mínum, og dóttur hans, Önnu Maríu Einarsdóttur⁵⁶, með 28 ára millibili. Dagbækurnar veita skemmtilega innsýn í hvort tveggja

⁵¹ Ollila, Anne: „Introduction: History as Memory and Memory as History.“ Bls. 8-9.

⁵² Sigrún Sigurðardóttir: „Að bera kennsl á hið óvænta.“ Bls. 36.

⁵³ Bréf. Margrét Sveinbjörnsdóttir: Kynningarbréf til viðmælenda.

⁵⁴ Vefur. Miðstöð munnlegrar sögu: <http://www.munnlegsaga.is/index.php?page=vidtalstakni>.

⁵⁵ *Dagbækur*. Dagbók 1931. Einar Sveinbjörnsson.

⁵⁶ *Dagbækur*. Dagbók 1959. Anna María Einarsdóttir.

hugarheim dagbókarskrifara og tíðarandann – og því ákvað ég að birta brot úr þeim báðum til viðbótar við viðtölin. Einar er löngu láttinn – og því var gaman að geta þrátt fyrir það „látið rödd hans heyrast“ í þáttunum, í gegnum dagbókina.

4.1.3 Fundargerðarbækur

Eina merka fundargerðarbók komst ég yfir; Gjörðabók Búnaðarfjelags Þingvallahrepps⁵⁷, sem fyrst er ritað í á stofnandi félagsins á Þingvöllum árið 1911. Þessi bók hefur fram til þessa verið varðveitt í heimahúsum en ég hyggst hvetja stjórnarmenn til að skila henni inn til varðveislu á Héraðsskjalasafni Árnesinga. Gjörðabók Kvenfélags Þingvallahrepps, sem stofnað var árið 1908, hef ég ekki getað komið höndum yfir, en helstu heimildir um starfsemi kvenfélagsins fyrstu áratugina hef ég úr grein um félagið í afmælisriti Sambands sunnlenskra kvenna, þar sem vitnað er í gjörðabókina.

4.1.4 Ljósmyndir

Í fljótu bragði kann að hljóma undarlega að ljósmyndir geti komið að gagni við gerð útvarpsþáttu – en sú var þó raunin í minni vinnu, því eins og áður var nefnt geta ljósmyndir verið góð kveikja til að rifja upp löngu liðin atvik.⁵⁸

Hjá nokkrum viðmælendum fékk ég auk þess lánaðar myndir til innskönnunar og notaði þær á vef sem ég vann í námskeiðinu Miðlun í verki á vormisseri 2010 og nánar verður greint frá í kafla 5.1.6 (Vefur). Einnig hef ég áform um að nýta hluta af þessum myndum sem efnivið í sýningar síðar, eins og nánar verður komið inn á í kafla 5.3.1 (Sýningar).

4.1.5 Hljóðupptökur í einkaeigu

Ég var svo heppin að komast yfir upptöku frá árinu 1955 af söng og gítarleik systranna Sigrúnar og Þórdísar Jóhannesdætra frá Heiðarbæ, en í öðrum þætti segja þær frá því hvernig þær eignuðust gítargarm, lærðu á hann upp á eigin spýtur og sungu seinna og léku á skemmtunum í nágrannasveitum. Þetta er segulbandsupptaka gerð í Reykjavík 1955 af Svavari Jónssyni og seinna færð á stafrænt form af Gunnari Guttormssyni árið 2010⁵⁹. Ég fékk svo Hrein Valdimarsson tæknimann hjá Ríkisútvarpinu til að lagfæra hljóðið eins og hægt var. Hann vildi hins vegar ekki hreinsa það um of, því þá myndi sjarminn fara af því. Mér þótti vænt um að geta haft brot úr þessu lagi með í þættinum, þar sem það gefur hugmynd um blómlegt tónlistarlíf í sveitinni um miðbik aldarinnar.

⁵⁷ Fundargerðarbækur. Gjörðabók Búnaðarfjelags Þingvallahrepps 1911-1992.

⁵⁸ Vefur. Miðstöð munnlegrar sögu: <http://www.munnlegsaga.is/index.php?page=vidtalstakni>.

⁵⁹ Einkasafn. „Sestu hérna hjá mér.“ Sigrún og Þórdís Jóhannesdætur syngja og leika.

4.2 Opinberar heimildir

Þó að megináherslan hafi eins og áður segir verið á persónulegum heimildum og þá fyrst og fremst munnlegum, hef ég viðað að mér allnokkrum opinberum heimildum til stuðnings. Til sumra þeirra vitna ég beint í þáttunum, sérstaklega ef ég hef ekki munnlega heimild til að styðja það sem þar kemur fram, og aðrar hef ég aðallega notað til að sannreyna það sem fram kemur í viðtölu ef ég hef verið í vafa um tiltekin atriði.

4.2.1 Bækur

Meðal þeirra opinberu heimilda sem ég nýtti voru bækur um þjóðhátíðir á Þingvöllum, um þjóðgarðinn, byggðasögu og félagasögu, auk einnar sjálfsævisögu.

4.2.2 Dagblöð og tímarit

Vefurinn Tímarit.is hefur komið að góðum notum við að leita að gömlu blaðaefni tengdu efni þáttanna. Þar fann ég m.a. skemmtilegar auglýsingar um dansleiki í Valhöll og á Kárástöðum frá fjórða áratugnum.

4.2.3 Gögn á skjalasöfnum

Í tvígang heimsótti ég Héraðsskjalasafn Árnesinga og grúskaði þar í ýmsum gögnum tengdum Þingvallasveit. Þó að ekkert af þeim gögnum hafi ratað inn í heimildaskrána, þar sem ég notaði þau ekki beint við gerð þáttanna, öðlaðist ég betri innsýn í samfélagið í Þingvallasveit á fyrri tíð – og fékk hugmyndir að öðrum verkefnum sem bíða betri tíma.

4.2.4 Útvarpsupptökur

Á safnadeild Ríkisútvarpsins er varðveittur mikill fjársjóður af gömlum upptökum. Af þeim notaði ég tvær, aðra frá lýðveldishátíðinni á Þingvöllum 1944⁶⁰ og hina frá þjóðhátíðinni 1974⁶¹. Upphaflega hugðist ég nota meira af slíkum upptökum, en þar sem ég hafði úr yfirdrifið nágu af viðtölu að moða varð niðurstaðan þessi. Ég íhugaði að spila brot úr viðtali Björns Th. Björnssonar við Símon Pétursson í Vatnaskoti frá sjöunda áratugnum, en Símon lést árið 1966. Það sama er að segja um upptöku á viðtali við Halldór Jónasson frá Hrauntúni, sem Hallfreður Örn Eiríksson tók árið 1966, þremur árum áður en Halldór lést. Sú upptaka er varðveitt á Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum. Á endanum ákvað ég þó að nota ekki þessar upptökur, þar sem þær munnlegu heimildir sem ég nota eru fyrst og fremst viðtöl við núlifandi einstaklinga. Hins vegar er gott að vita af þessum upptökum til síðari nota í öðru samhengi.

⁶⁰ Ríkisútvarpið – safnadeild. DB-17462-8. Ávarp Gísla Steinssonar, forseta sameinaðs þings, við stofnun lýðveldis á Þingvöllum. Ríkisútvarpið 17. júní 1944.

⁶¹ Ríkisútvarpið – safnadeild. DB-4624. Viðtal Sigurðar Sigurðarsonar fréttamanns við Indriða G. Þorsteinsson framkvæmdastjóra þjóðhátíðarnefndar, 28. júlí 1974.

5 MIÐLUNARLEIÐIR

Þegar ég byrjaði að afla heimilda vegna verkefnisins – hálfu öðru ári áður en ég hóf nám í hagnýtri menningarmiðlun – var ég ekki viss um hvaða miðlunarleið myndi henta efninu best. Fyrst um sinn hugsaði ég helst um bókarformið, en vildi þó frá upphafi halda opnum möguleikanum á að miðla efninu í útvarpi eða jafnvel á Netinu. Því ákvað ég að ganga til samstarfs við Miðstöð munnlegrar sögu og fá þar lánað stafrænt upptökutæki, svo ég gæti tekið upp viðtöl í útvarpsgæðum. Jafnframt var mér mikið í mun að geta afhent Miðstöð munnlegrar sögu viðtölin til tryggrar varðveislu, til þess að fræðimenn framtíðarinnar hefðu aðgang að því efni sem ég hefði safnað, löngu eftir að bæði ég og viðmælendur mírir yrðum komin undir græna torfu. Þannig varðveitist þekking og frásagnir sem annars hefðu mjög sennilega glatast – og heimildirnar koma fleirum að gagni en mér og þeim sem hlusta á þáttaröðina.

Ég hef farið í nokkra hringi með það hvort bók eða útvarpsþættir myndu henta betur til að miðla efninu sem ég hafði í höndum, og endaði á þeirri niðurstöðu að útvarpsmiðillinn væri ákjósanlegastur, því þar myndu hinar munnlegu heimildir njóta sín best, raddir fólksins heyrast milliliðalaust.

5.1 Fjölbreyttir möguleikar til miðlunar

Hér verður gerð grein fyrir nokkrum mismunandi miðlunarleiðum sem mér þóttu koma til greina – og hið endanlega val á útvarpsmiðlinum stutt rökum. Þar með er þó ekki sagt að ég eigi ekki eftir að miðla einhverju af heimildunum einnig eftir öðrum leiðum síðar – en það er önnur saga, sem nánar verður komið inn á í kafla 5.3 (Áætlun um aðrar miðlunarleiðir síðar).

5.1.1 Útvarp

Útvarpsmiðillinn hentar að flestu leyti vel til að miðla munnlegum heimildum, því þar heyrist rödd viðmælandans milliliðalaust, í sínu upprunalega formi, með öllum sínum blæbrigðum. Í útvarpi nær hlustandinn betri einbeitingu og hlustar betur en þegar um sjónvarp er að ræða, því þá getur áhorfandinn truflast af myndefninu og gleymt að hlusta. Á hinn bóginn missir útvarpshlustandinn af líkamstjáningu eins og t.d. brosi og handahreyfingum, svo þar tapast vissulega ákveðin blæbrigði.

Allt frá fyrstu árum útvarpsins og fram á níunda áratuginn var útvarpið aðalmiðillinn til að koma töluðu máli á framfæri, en nú er það aðeins einn margra miðla og á í harðri samkeppni við nýja fjölmíðlatækni.⁶²

Ólíkt því ef um bók væri að ræða, þar sem hægt er að lesa aftur og fletta upp hvar og hvenær sem er getur útvarpshlustandinn ekki spólað til baka ef hann vill hlusta á eitthvað aftur eða hefur misst af einhverju. Þannig nær útvarpið aðeins til þess hóps sem er við tækið á þeim tíma

⁶² Hardy III, Charles: „Authoring in sound. Aural history, radio and the digital revolution.“ Bls. 393.

þegar þátturinn er í loftinu. Þetta hefur raunar breyst á allra síðustu árum, svo fullyrðingarnar hér að framan eru ekki allskostar réttar. Nú eru útvarpsstöðvar í auknum mæli farnar að setja efni inn á vefsþæði sín og Hlaðvarpið, þar sem hlustendur geta nálgast það þegar þeim hentar.⁶³ Nú er hægt að nálgast nær allt efni Rásar 1 í fjórar vikur frá útsendingu á vefnum⁶⁴ og valda þætti alltaf á Hlaðvarpinu.⁶⁵ Um þessar mundir eru raunar fyrirhugaðar breytingar á vef Ríkisútvarpsins, sem m.a. munu hafa í för með sér að svo að segja allt útsent efni verði strax gert aðgengilegt á Hlaðvarpinu að lokinni útsendingu.⁶⁶

Útvarpsmaðurinn Ævar Kjartansson orðar það vel hvernig sögu er miðlað í útvarpi, án þess að um sé að ræða meðvitaða söguskráningu:

Í útvarpi eru menn yfirleitt ekki að skrásetja sögu meðvitað frekar en í öðrum hvunndagsmiðlum (þ.e.a.s. miðlum sem veita notendum sínum þjónustu á hverjum degi). Menn eru miklu fremur uppteknir af hugmyndinni um að miðla jafnt og þétt, að taka veruleikann hornóttan og brotakennan og koma honum í ákveðið form og fyrir eyru margra.⁶⁷

Það er einmitt þessi „brotakenndi veruleiki“ sem Ævar vístar í, sem er hvort tveggja í senn heillandi og takmarkandi við útvarpsmiðilinn. Í aðra röndina er gaman að geta gefið hlustendum einskonar sneiðmynd af ákveðnum veruleika – og í hina er það hvimleitt að geta ekki alltaf kafað eins djúpt í efnið og maður gjarnan vildi. Þetta á ekki hvað síst við um umfangsmikið efni eins og hér er til umfjöllunar.

Eftir því sem tækninni fleygir fram verður sífellt auðveldara að búa til útvarpsþætti. Nútímaupptökutækni hefur gert öflun munnlegra heimilda mun auðveldari en áður þekktist, auðvelda er að varðveita stafrænar hljóðskrár en segulbandsupptökur og klippiforrit má nálgast á Netinu fyrir lítið eða ekkert fé. Í raun hefði ég átt möguleika á að fullvinna þáttinn ein í heimilistölvunni, en sökum reynslu- og kunnáttuleysis í klippingu og hljóðvinnslu kaus ég að semja við Ríkisútvarpið um þann hluta verksins.

5.1.2 Sjónvarp

Sjónvarp gæti einnig verið ákjósanlegur miðill til að miðla munnlegum heimildum – en þá er ekki nóg að taka upp hljóð, eins og ég hef gert, heldur þarf að vera með kvíkmyndatökuvél og taka lifandi myndir. Það hefði útheimt meiri tækjabúnað – og einnig tæknikunnáttu af minni hálfu. Eða þá að ég hefði þurft að fá tökumann í lið með mér, sem hefði hvort tveggja kostað fé og fyrirhöfn. Auk þess fylgir því meira tilstand að koma inn á gafl hjá fólk með tökuvél og margir viðmælendanna myndu eflaust vera smeykir við þau tól og því ekki verða eins málglæðir og ef aðeins fyrirferðarlítið hljóðupptökutæki hefði verið á milli þeirra og sprýrlsins.

⁶³ Ævar Kjartansson: „Sagan sögð og rædd. Þáttagerð og miðlun sögulegs efnis í útvarpi.“ Bls. 167 og McLeish, Robert: *Radio Production*. Bls. 4.

⁶⁴ Vefur. Ríkisútvarpið: <http://dagskra.ruv.is/ras1/2011/09/08/>.

⁶⁵ Vefur. Ríkisútvarpið: <http://www.ruv.is/podcast/leidbeiningar>.

⁶⁶ Tölvupóstur. Sigrún Stefánsdóttir dagskrárstjóri til höfundar. 8.9.2011.

⁶⁷ Ævar Kjartansson: „Sagan sögð og rædd. Þáttagerð og miðlun sögulegs efnis í útvarpi.“ Bls. 161-162.

Annar kostur væri að vinna með hljóðskrárnar með viðtolunum en nota síðan myndefni sem tengist efni viðtalsins með einhverjum hætti án þess að vera upptaka á viðtalinn í sjálfu sér.⁶⁸

5.1.3 Bók

Lítill hefð er fyrir notkun munnlegra heimilda í íslenskum sagnfræðiritum og hafa þær, eins og áður hefur komið fram, lengst af fremur verið notaðar sem uppfylling en grunnefniviður.⁶⁹ Löng hefð er hins vegar fyrir því að nota munnlegar heimildir sem efnivið í samtalsbækur og önnur endurminningarit. Oftar en ekki eru viðtölin þá slípuð til, þannig að þau verða ritmálslegri – og fjarlægjast þar með upphaflegu heimildina. Þannig er hætt við að blærinn á heimildinni breytist um leið og munnleg heimild er færð yfir í ritað mál.

Eins og áður sagði hafði ég upphaflega áform um að miðla efninu á bók. Ég rissaði upp drög að uppbyggingu slíkrar bókar en kom mér ekki niður á form sem ég var sannfærð um að væri hið rétta. Framan af velti ég fyrir mér hvort ég ætti að skipuleggja þá bók sem sögu af búskaparháttum og hvunndagslífi við Þingvallavatn á liðinni öld, einhvers konar byggðasögu með mannlífsívafi – eða safn sagnaþátta, þó með ögn nútímalegra sniði en sagnaþættir fyrri alda.

Ég ákvað að viðra hugmyndina við Kristján B. Jónasson bókaútgefanda. Ég sagði honum undan og ofan af hugmyndinni og leitaði ráða hjá honum um útfærslu. Hann var þá sjálfur mjög upptekinn af persónulegum ferðalýsingum frá framandi heimshlutum. Þar væri lykilatriðið hin persónulega upplifun höfundarins, sem hann taldi mjög mikilvæga. Hann taldi mig hafa mjög dýrmætt sjónarhorn á mannlíf við Þingvallavatn, þar sem ég væri alin upp þar og hluti af samfélaginu.⁷⁰

Eftir að ég var byrjuð í náminu í hagnýtri menningarmiðlun og hafði kynnt mér sjálfsbókmenntir og einsögarannsóknir í námskeiðinu Miðlun og menning hjá Sigurði Gylfa Magnússyni á haustmisseri 2009 fór ég á hans fund til að ræða bökarmálin – en þegar þar var komið sögu fannst mér ég enn ekki hafa fundið rétta farveginn. Hann hvatti mig til að vera ekki feimin við að velja persónulegt sjónarhorn og skrifa einhverskonar ættar- eða fjölskyldusögu. Hann stakk upp á því að ég myndi velja t.d. þrjár ólíkar fjölskyldur í sveitinni og fylgja þeim eftir, draga upp mynd af þeim og sampili þeirra í samfélaginu við vatnið. Hann sagði mér að bíða ekki lengi með að taka ákvörðun, fara strax að stefna að því að tengja viðtölin / bókina meistaraverkefninu mínu – og skerpa fókusinn.⁷¹

Vegna fyrri reynslu minnar af blaðamennsku, þar sem mikið var lagt upp úr því að fréttir væru fréttir og blaðamaðurinn ætti ekki að setja of mikinn svip á textann, hvað þá að láta eigin skoðanir eða persónuleika skína í gegn, var ekki laust við að ég væri feimin við hugmyndir þeirra Kristjáns og Sigurðar Gylfa. Mér hugnaðist ekki að velja út nokkrar fjölskyldur og gera þær að

⁶⁸ Hardy III, Charles og Dean, Pamela: „Oral History in Sound and Moving Image Documentaries.“ Bls. 544.

⁶⁹ Sigrún Sigurðardóttir: „Að bera kennsl á hið óvænta.“ Bls. 36.

⁷⁰ Samtal. Kristján B. Jónasson, 27.6.2008.

⁷¹ Samtal. Sigurður Gylfi Magnússon, 3.3.2010.

fulltrúum stærri hópa í samféluginu við Þingvallavatn, eins og Sigurður Gylfi lagði til. Ég lagði mikið upp úr því að gefa sem breiðasta mynd af mannlífinu á þessu svæði á þessu tiltekna tímabili og gat heldur ekki hugsað mér að gera upp á milli fólks. Ennfremur var ég smeyk um að bókin gæti orðið of sjálfhverf ef ég fylgdi ráðum þeirra félaga.

Þó leyfði ég hugmyndunum að gerjast og rissaði upp drög að efnisyfirliti og uppbyggingu bókar. Ég sá aðalkaflana fyrir mér sem fremur sagnfræðilega úttekt, þó að ég væri allan tímann frekar í stellingum blaðamanns en sagnfræðings – enda er ég blaðamaður en ekki sagnfræðingur. Til að brjóta upp sá ég fyrir mér styttri, persónulegri, jafnvel eilítið ljóðrænni millikafla – og þegar þannig lá á mér hriðaði ég niður punkta í slíka millikafla, sem ekki er útilokað að rykið verði dustað af síðar. Enn um sinn fá þó bókardrögin að liggja í salti, þar sem ég valdi á endanum útvarpsmiðilinn til miðlunar heimildanna í fyrstu umferð.

5.1.4 Tímarits- / blaðagreinar

Til að styðja við kynningu á útvarpsþáttunum, hugsanlegum sýningum og öðrum miðlunarleiðum sem ég kann að kjósa síðar liggur beint við að skrifa styttri greinar í blöð eða tímarit. Til dæmis gæti grein um efnið eða afmarkaðri hluta þess vel átt heima í Árnesingi, riti Sögfélags Árnesinga, og styttri greinar jafnvel í héraðsblöðum eins og Sunnlenska fréttablaðinu, til að vekja athygli á efninu á heimavelli. *Saga*, tímarit Sögfélags, gæti einnig verið ákjósanlegur vettvangur. Þá gæfist kostur á að kafa dýpra í einstaka efnispætti sem ég náði ekki að gera fyllilega skil í útvarpsþáttunum. Þar má nefna sögu tveggja ungmennafélaga sem stofnuð voru í Þingvallasveit á fyrri hluta tuttugustu aldar en náðu ekki flugi, herstöðina Camp Cornell á Þingvöllum, heimavistarlíf á Ljósafossi, greiðasöluna á Kárastöðum á árunum 1925-1940 og þannig mætti áfram telja.

5.1.5 Sýningar

Á síðustu árum hafa söfn og sýningar óðum verið að taka tæknina í sína þjónustu og nota nú jöfnum höndum lifandi myndir, hljóð, snertingu og lykt til viðbótar við hefðbundnari aðferðir eins og texta og ljósmyndir á spjöldum, sýningargripi o.fl. Nýrri söfn og sýningar hafa gengið lengra en mörg þau eldri í tæknivæðingu, enda má ætla að það sé auðveldara þar sem sýning er hönnuð frá grunni en að koma slíku fyrir í umhverfi þar sem ekki hefur verið gert ráð fyrir tækninni.

Eggert Þór Bernharðsson sagnfræðingur hvetur safnafólk til að huga að fjölpættri miðlun:

Hins vegar tel ég að safnafólk eigi að íhuga vel hvort nóg sé um fjölpætta miðlun á sögusýningum og hvort ekki megi nota meira „edutainment“/„skemmtimenntun“. Hvort ekki mætti nota á markvissari hátt hljóð, lykt, snertiskoðun með aðgangi að nýjum eða endurgerðum gripum, leikmyndir, tölvur með gagnabökum og uppflettiefni, spurningaleiki, flettispjöld og þar fram eftir götunum og reyna að koma betur til móts við gesti á ýmsan hátt með gagnvirkri fræðslu eða lifandi sýnidæmum.⁷²

⁷² Eggert Þór Bernharðsson: „Sagan til sýnis. Ólíkar miðlunarleiðir.“ Bls. 101-102.

Rannsóknir benda til þess að fjölbreyttar aðferðir, margmiðlun og gagnvirkni séu ekki aðeins árangursríkar hvað menntunargildið varðar, heldur falli þær vel í kramið hjá stærstum hluta fólks, að mati Davids Anderson, stjórnanda fræðslu- og þjónustudeildar hjá Victoria and Albert Museum í London. Hann spyr reyndar hvers vegna söfn séu ekki almennt meðvitaðri og virkari í að tengja starfsemi sína þessari vitneskju og byggja á henni.⁷³

Án þess að ætlun mín sé að gera mikla úttekt á sýningum og möguleikum þeirra tel ég rétt að staldra hér sérstaklega við miðlun munnlegra heimilda á hljóðskrám, sem er já minn aðalefniviður enn sem komið er. Ég hef mikinn hug á að setja upp sýningar þar sem slíkt hljóðefni væri í lykilhlutverki – en vitanlega í samspili við aðrar miðlunarleiðir.

Á teikniborðinu er ég með hugmyndir að nokkrum þemasýningum á sviði menningartengdrar ferðaþjónustu; með hljóðbrotum úr viðtölum, ljósmyndum, texta, munum, leikmyndum o.s.frv. Dæmi um yfirskrift slíkra sýninga: Félagslíf og skemmtanir í Þingvallasveit um miðja 20. öld / Greiðasalan á Kárástöðum 1925-1940 / Listamenn á Þingvöllum / Heimavistarlíf í Ljósafossskóla / Murtuvertíð við Þingvallavatn / 17. júní 1959 – þegar stíflan við Steingrímstöð brast. Slík verkefni yrðu unnin í samstarfi við aðra aðila í ferðaþjónustu og menningarmiðlun á svæðinu, t.d. undir merkjum menningarklasans Upplits, í samstarfi við Þjóðgarðinn á Þingvöllum, Veiðifélag Þingvallavatns eða Landsvirkjun.

5.1.6 Vefur

Miðlun munnlegra heimilda á vef er áhugavert verkefni. Í námskeiðinu Miðlun í verki á vormisseri 2010 vann ég vef, þar sem ég hef til viðbótar við munnlegar og ritaðar heimildir safnað ljósmyndum af mannlífi í Þingvallasveit á 20. öld,⁷⁴ svo ég hef með öðrum orðum nú þegar spreytt mig á því að miðla hluta af efniviðnum á veformi. Þessi vefur er þó enn á tilraunastigi og hefur ekki verið kynntur opinberlega, þar sem ég hyggst gera á honum nokkrar endurbætur áður en hann verður settur í loftið á varanlegri slóð og kynntur. Nánar er fjallað um áform um áframhaldandi vinnu að vefnum í kafla 5.3.3 (Vefur), en meðal þess sem eftir er að bæta við hann eru hljóðskrár. Eins væri áhugavert að bjóða upp á einhvers konar gagnvirkni á vefnum, t.d. með því að kalla eftir viðbótarupplýsingum um tiltekin efni frá lesendum.

Vefurinn hefur þann kost að þar er hægt að birta efni á ýmsu formi; myndir, texta, hljóðskrár og jafnvæld myndskieið. Ennfremur verður það að teljast kostur að inn á vefinn er hægt að bæta efni jafnt og þétt, andstætt t.d. útværpsþætti eða bók, sem ekki er hægt að bæta við eftir að þátturinn hefur verið sendur út eða bókin prentuð.

⁷³ „Til hvers eru söfn? Guðbrandur Benediktsson og Rakel Halldórsdóttir ræða um menntunarhlutverk safna við David Anderson hjá Victoria and Albert Museum í London.“ Bls. 8-9.

⁷⁴ *Vefur*. Félagslíf í Þingvallasveit á 20. öld: <http://vatnogfolk.wordpress.com/>.

5.1.7 Fræðslugögur

Ég hef nú þegar aðeins reynt fyrir mér við að nýta efniviðinn í fræðslugöngu. Sú ganga var ein af svokölluðum fimmtudagsgöngum þjóðgarðsins á Þingvöllum og var samstarfsverkefni þjóðgarðsins og Upplits, menningarklasa uppsveita Árnessýslu, þar sem ég er stjórnarmaður og einn stofnenda. Gangan var farin 29. júlí 2010 og var þátttakan með líflegasta móti; um 130 gestir, sem mun hafa verið aðsóknarmet í fimmtudagsgöngum sumarsins. Yfirkrift göngunnar var „Mannlíf og menning í Þingvallasveit á 20. öld“ og þar fléttaréi ég saman tilvitnum um viðtöl sem ég hafði tekið og ýmsar ritaðar heimildir, auk persónulegrar reynslu. Þá hvatti ég viðstadda til að leggja orð í belg ef þeir hefðu viðbótarupplýsingar sem gætu komið að gagni. Nokkrir göngumanna komu að máli við mig að göngu lokinni og aðrir hringdu eða sendu tölvupóst með gagnlegum upplýsingum.

Þar sem þessi frumraun í fræðslugögum gekk mjög vel hef ég fullan hug á að gera mér frekari mat úr heimildunum sem ég hef aflað við gerð útværspáttanna og þróa fleiri svipaðar göngur, sem sniðnar yrðu að þörfum og áhugasviðum ólíkra hópa.

5.1.8 Fyrirlestrar

Auk fyrrnefndrar fræðslugöngu á Þingvöllum hef ég tvívar áður kynnt verkefnið opinberlega, hvort tveggja raunar sama daginn, 6. nóvember 2009. Fyrra skiptið var á nemendaráðstefnu hagnýtrar menningarmiðlunar, sem haldin var í Þjóðmenningarhúsinu, og seinna skiptið var á Gömlu-Borg í Grímsnesi þá um kvöldið. Þar tók ég þátt í dagskránni „Menningarklasa uppsveita Árnessýslu þjófstartað“, sem var hluti af Safnahelgi á Suðurlandi. Þá sagði ég frá heimildaöfluninni og spilaði brot úr nokkrum viðtölum en þá hafði ég þegar tekið hátt í þrjátíu viðtöl og hafði ekki ákveðið endanlega með hvaða hætti þeim yrði miðlað.

Vel getur verið að ég muni í framtíðinni gera meira af því að flytja fyrirlestra um efnið, enda tel ég að það geti stutt við kynningu á útværspáttunum og öðrum þeim miðlunarleiðum sem ég á eftir að velja mér.

5.1.9 Snjallsögumaður

Það skal viðurkennt að ég hef ekki enn kynnt mér til hlítar þá möguleika sem felast í miðlun munnlegra heimilda með hjálp „snjallsögumanns“ í iPhone-síma, sem byggir á GPS-tækni. Hugbúnaðarfyrirtækið Locatify hefur þróað snjallsögumanninn, sem er lýst þannig á vef Landnámsseturs Íslands: „fullkomið forrit sem gerir kleift að setja vandaðar upptökum, kort og ljósmyndir inn í símana og gera viðmót allt og umhverfi notendavænt.“⁷⁵ Í Landnámssetrinu í Borgarnesi er nú hægt að leigja leiðsögn á nokkrum tungumálum um helstu sögustaði

⁷⁵ Vefur. Landnámssetur Íslands: http://www.landnam.is/default.asp?sid_id=27619&tld=2&fre_id=111762&meira=1.

Egilssögu. Leiðsögnin er lifandi upptaka af frásögn leiðsögumanns sem hlaðið hefur verið í snjallsíma.⁷⁶ Áhugavert væri að skoða þennan möguleika frekar með tilliti til miðlunar munnlegra heimilda – en það bíður betri tíma.

5.2 Val miðlunarleiðar

Rétt er að taka skýrt fram að upptalningin á miðlunarleiðum hér að framan er engan veginn tæmandi. Ég hef langt í frá fullkomna yfirsýn yfir þá möguleika sem í boði eru og víst má telja að þeim eigi enn eftir að fjölga í framtíðinni eftir því sem tækni á sviði hvers kyns miðlunar þróast.

Eins og fram hefur komið hér á undan tók ég á endanum ákvörðun um að nota útværpsmiðillinn til að koma þeim munnlegu heimildum sem ég hafði safnað á framfæri. Eins og fyrr var nefnt hentar sá miðill vel til að miðla munnlegum heimildum, því þar heyrist rödd viðmælandans milliliðalaust með öllum sínum blæbrigðum – sem vissulega hefðu tapast, eða a.m.k. ekki notið sín jafn vel, ef t.d. prentmiðill hefði orðið fyrir valinu. Með því að miðla hinum munnlegu heimildum í útvarpi gat ég kallað fram stemmningu sem ég hefði ekki getað náð á sama hátt í bók, einfaldlega með því að láta fólk ið sjálft segja sögurnar, lýsa atburðum, tilfinningum og upplifunum.

5.3 Áætlun um aðrar miðlunarleiðir síðar

Eftir að hafa tekið viðtöl við 65 manns og aflað mér annarra heimilda um mannlíf í Þingvallasveit (og nágrenni) á 20. öld er ég komin með býsna viðamikinn grunn gagna um efnið, sem ég hef fullan hug á að moða frekar úr í framtíðinni. Þar er margt sem án efa getur nýst í tengslum við menningartengda ferðaþjónustu á svæðinu og aðra menningarmiðlun.

Það efni sem ekki hefur ratað inn í útværpsþættina, ýmist vegna áherslubreytinga á meðan á öflun heimildanna stóð eða vegna galla í hljóðupptöku, er þó langt í frá ónýtt. Það getur hvort tveggja nýst síðar við miðlun eftir öðrum leiðum og sem efniviður fyrir fræðimenn framtíðarinnar, því öll viðtölun verða varðveisitt og aðgengileg í gagnagrunni Miðstöðvar munnlegrar sögu. Nánar um það í kafla 3.6.2 (Varðveisla).

Á meðal þess efnis sem ég varð að sleppa í þáttunum en hef hug á að nota síðar í einhverju samhengi, hvort heldur verður í útvarpi eða á öðru formi, er heimavistarlíf í Ljósafossskóla, hernámið, Kjarval á Þingvöllum, mataræði og klæðnaður, rafmagnsleysi, þróun búskaparháttar með breyttri tækni, áhrif Sogsvirkjana á lífríki Þingvallavatns – auk upphaflegu hugmyndarinnar um veiðisöguna.

⁷⁶ Vefur. Landnámssetur Íslands: http://www.landnam.is/default.asp?sid_id=27619&tld=2&fre_id=111762&meira=1.

Eins og ljóst má vera af framangreindu er enginn hörgull á efni. Hér á eftir verða reifaðar nokkrar hugmyndir um hvernig ég hyggst halda áfram að miðla því á næstunni.

5.3.1 Sýningar

Eins og lýst var í kafla 5.1.5 (Sýningar) hér að framan eru ýmsar hugmyndir uppi um sýningar, þar sem miðlun munnlegra heimilda yrði ofarlega á baugi, ásamt öðrum hefðbundnari miðlunarleiðum. Ég hef nú þegar óskað eftir viðræðum við Þjóðgarðinn á Þingvöllum um samstarf að sýningu í Fræðslumiðstöðinni á Hakinu sumarið 2012 og hef sent inn tillögur í hugmyndaleit sem Þingvallanefnd efndi til nú í sumar.⁷⁷ Þar hef ég sérstaklega í huga breytta nýtingu Þingvallabæjarins, þar sem ég sé fyrir mér að upplagt væri að setja upp sýningar um sögu Þingvalla að fornu og nýju.

5.3.2 Fræðslugöngur

Fimmtudagsgöngur Þjóðgarðsins á Þingvöllum hafa fyrir löngu fest sig í sessi og þar sem vel tókst til með gönguna um félagslíf í Þingvallasveit sumarið 2010, sem lýst var í kafla 5.1.7 (Fræðslugöngur) hér að framan, hefur fræðslufulltrúi þjóðgarðsins boðið mér að gera tillögur að fleiri slíkum göngum.⁷⁸ Það hyggst ég að sjálfsögðu gera þegar færi gefst. Einnig get ég skipulagt fræðslugöngur án milligöngu þjóðgarðsins, annað hvort alfarið á eigin vegum eða í samstarfi við Upplit eða aðra.

5.3.3 Vefur

Vefurinn um félagslíf í Þingvallasveit á 20. öld,⁷⁹ sem minnst var á í kafla 5.1.6 (Vefur), bíður þess að verða fullkláraður og settur í almenna birtingu. Þar má síðan bæta við efni jafnóðum, og gaman væri að geta virkjað notendur, með því að fá þá til að hjálpa til við að bera kennsl á fólk á gömlum ljósmyndum eða upplýsa um atriði sem mér hefur ekki tekist að finna heimildir um, svo dæmi séu nefnd. Þar væri t.d. upplagt að setja inn tengla á útvarpsþættina sex á Hlaðvarpi Ríkisútvarpsins þegar þar að kemur.

⁷⁷ Vefur. Hugmyndaleit Þjóðgarðsins á Þingvöllum: <http://thingvellir.alta.is/>.

⁷⁸ Tölvupóstur. Einar Á. E. Sæmundsen fræðslufulltrúi til höfundar. 13.4.2011.

⁷⁹ Vefur. Félagslíf í Þingvallasveit á 20. öld: <http://vatnogfolk.wordpress.com/>

5.4 Rannsóknarsprungum 3-5 svarað

Þá er komið að því að draga saman svörin við síðari þremur rannsóknarsprungunum sem settar voru fram í inngangi.

Hverjar eru ákjósanlegustu miðlunarleiðirnar fyrir heimildir af þessu tagi – og hvers vegna?

- Mín niðurstaða varð á endanum sú að útvarp væri ákjósanlegasta miðlunarleiðin fyrir þær heimildir sem ég hafði aflað, sjá nánar rökstuðning í köflum 5.1.1 (Útvarp) og 5.2 (Val miðlunarleiðar). Þar með er þó ekki sagt að það sé algild niðurstaða.

Hverjir eru helstu kostir og gallar þess að miðla munnlegum heimildum í útvarpi?

- Útvarp er miðill hins talaða orðs og liggar því beint við að nota það til að miðla munnlegum heimildum. Eins og fram hefur komið hér á undan hentar útvarpsmiðillinn einkar vel til að koma munnlegum heimildum á framfæri, þar sem rödd viðmælandans fær að njóta sín milliliðalaust með öllum sínum blæbrigðum – sem vissulega hefðu tapast að meira eða minna leyti ef prentmiðill hefði orðið fyrir valinu. Á hinn bóginn missir útvarpshlustandinn af líkamstjáningu eins og t.d. brosi og handahreyfingum, svo þar tapast vissulega ákveðin blæbrigði.

Hvaða möguleikar aðrir eru á að miðla þessu sama efni, þannig að miðlunarleiðirnar styðji hver aðra?

- Á eftir útvarpi met ég það svo að sýningar, fræðslugöngur og vefur séu ákjósanlegar miðlunarleiðir fyrir minn efnivið, sjá nánar rökstuðning í köflum 5.3.1 (Sýningar), 5.3.2 (Fræðslugöngur) og 5.3.3 (Vefur).
- Allar geta þessar miðlunarleiðir stutt þá leið sem valin var, þ.e. útvarpið. Þannig má nota sýninguna, gönguna og vefinn til að vekja athygli á útvarpsþáttunum – og til að miðla ítarefni sem ekki vannst tími til að fjalla um í þáttunum. Hægt er að hafa sýningu upphafspunkt fræðslugöngu, kynna göngu og sýningu á vefnum, hafa þar tengla yfir á þættina á Hlaðvarpinu og þannig mætti áfram telja.

6 VINNSLA ÚTVARPSPÁTTARAÐARINNAR

Hér verður gerð grein fyrir vinnslu þáttaraðarinnar; samskiptum við Ríkisútvartið, uppbyggingu og handritsgerð, vali tónlistar og umhverfishljóða, klippingu, stúdíóvinnu, markhópum og eftirfylgni. Í viðaukum má einnig sjá verkefnisdagbók, þar sem ég skráði framvindu verkefnisins frá því að það hófst formlega í janúar 2011 (viðauki IX). Þar er enn fremur að finna verk- og tímaætlun (viðauki I), en eins og alkunna er eiga síkar áætlanir það til að riðlast og því var þessi áætlun uppfærð alloft á tímabilinu. Sú útgáfa sem hér fylgir er nýjasta uppfærslan, frá 10. september 2011.

6.1 Samskipti við Ríkisútvartið

Í upphafi vinnunnar við meistaraverkefnið í janúar 2011 hafði ég samband við Sigrúnu Stefánsdóttur, dagskrárstjóra Ríkisútvarpsins, kynnti henni hugmyndina um þáttaröðina og bauð hana til birtingar. Þá hafði ég sett upp grófan ramma fyrir röðina, þar sem þáttunum var skipt niður eftir efni eða þema (sjá viðauka IV). Þó að þessi uppröðun hafi tekið nokkrum breytingum á þeim tíma sem síðan er liðinn og ýmsum efnispáttum alveg sleppt er meginhugmyndin lítið breytt. Sigrúnu leist strax vel á og samþykkti að kaupa þættina til birtingar, að því gefnu að þeir uppfylltu gæðakröfur Ríkisútvarpsins. Hún kom mér í samband við Mörtu Maríu Stefánsdóttur, dagskrárritstjóra, sem var boðin og búin að veita mér aðstoð. Hún vísaði mér á Þóri Steingrímsson varadeildarstjóra, sem síðan hefur verið aðaltengiliður minn innanhúss á Útvarpinu hvað tæknileg mál varðar. Hjá honum hef ég fengið lánað upptökutæki í síðustu lotu viðtalanna á tímabilinu maí til júlí sl. og sömuleiðis pantað tíma í stúdíói, sem hefur reyndar þurft að breyta allnokkrum sinnum vegna þess að klippingin og undirbúningur hennar tók mun lengri tíma en ég hafði gert ráð fyrir. Ég hafði átt góð samskipti við hann síðastliðinn vetur þegar ég gerði minn fyrsta útvarpspátt í námskeiðinu Munnleg miðlun og útvarp – og vissi þess vegna nokkurn veginn hvernig ferlið væri, sem var góður undirbúningur fyrir vinnuna við þáttaröðina.

6.2 Uppbygging þáttanna og handritsgerð

Þættirnir eru sex talsins og er skipt eftir nokkrum þemum: í fyrsta þættinum er samfélagið í Þingvallasveit kynnt. Andstæðum þess er lýst; snjóþyngslum og einangrun á vetrum og mikillum umferð og gestagangi á sumrum, og áhrifum þessa á mannlífið í sveitinni. Þá er fjallað um hátiðir á Þingvöllum og heimsóknir erlendra fyrirmenna. Í öðrum þætti er umfjöllunarefnið samkomur heima og heiman. Má þar nefna kvenfélagsböllin sem haldin voru á hverju hausti í Hótel Valhöll um hálfar aldar skeið, kirkjuferðir, jólaboð og saumaklúbba heima á bæjunum, svo nokkur helstu mannamót séu tíunduð. Í þriðja þættinum er sjónum beint að ýmsum mannamótum sem tengast búskap, ferðalögum og útvist. Má þar til dæmis nefna útreiðatúra, réttir, hrútasýningar og sjoppuferðir. Fjórði þátturinn er helgaður dægrastyttingu heima á bæjunum að loknum vinnudegi. Þar er til dæmis komið inn á spilamennsku, lestur og

útvarpshlustun á síðkvöldum, að ógleymdum leikjum barna. Í fimmra þætti kynnast hlustendur daglegu lífi í nokkrum sumarbústöðum í Þingvallasveit og samskiptum sumarbústaðafólks og íbúa sveitarinnar. Rifjaðar verða upp sögur frá Hótel Valhöll og gistihúsini sem starfrækt var á Kárastöðum á þriðja og fjórða áratugnum. Loks verður fjallað um Þjóðgarðinn á Þingvöllum og áhrif hans á nærsamfélagið. Í sjötta og síðasta þættinum er sagt frá nokkrum félögum sem störfuðu í Þingvallasveit á tuttugustu öldinni og fóru mörg hver af stað með miklum krafti á fyrri hluta hennar en misstu flugið þegar á leið. Viðmælendur velta vöngum yfir þessari þróun og horfa til framtíðar.

Í þáttunum er fléttuð saman brotum úr viðtölum, lesnum texta þular, sem tengir viðtölin saman og skapar heildarmynd, tónlist sem tengist efni þáttanna og nokkrum tilvitnunum í ritaðar heimildir, sem lesarinn Hafþór Ragnarsson las inn. Til að gefa þáttunum heildarsvip og gefa hlustendum tilfinningu fyrir að þættirnir séu hluti af röð hefjast allir þættirnir á sama inngangsstefnu og lýkur á öðru stefi úr sama lagi. Að loknu inngangsstefnu kemur stutt viðtalsbrot, sem gefur tóninn fyrir efni hvers þáttar. Þá heilsa ég hlustendum með hinni sígildu Ríkisútvarpskveðju: „Góðir hlustendur“, afkynni fyrsta viðmælandann og kynni efni þáttarins. Síðan rekur hvert viðtalsbrotið annað, fleygað af kynningum viðmælenda, brúm á milli efnisatriða, tónlistarbrotum og stuttum tilvitnunum. Niðurlag hvers þáttar er svo með sama sniði; ég ávarpa hina „góðu hlustendur“, segi að nú sé komið að lokum þessa þáttar um mannlíf í Þingvallasveit á tuttugustu öld, þakka þeim sem hlýddu og einnig viðmælendum – og kveð svo með annarri sígildri Ríkisútvarpskveðju: „Góðar stundir“. Að síðustu heyrist stutt stef úr sama laginu og þátturinn hófst á. Nánari umfjöllun um val inngangs- og lokastefs er í kafla 6.3 (Val tónlistar).

Vinna við handritsgerð hófst seinnipart janúarmánaðar, í beinu framhaldi af því að ég hafði teiknað upp efnislegar útlínur þáttanna. Síðan vann ég jafnt og þétt í handritunum samhliða skráningu viðtalanna, sem lýst er í kafla 3.6.1 (Skráning). Þó að uppbyggingin hafi verið nokkurn veginn ákveðin strax í ársbyrjun 2011 voru nokkrir efnispættir á hreyfingu megnið af vinnslutímanum – og suma þurfti ég að klippa alveg út, þar sem efnið var mun meira en ég hafði svigrúm til að nota. Ég kýs þó að líta á það sem kost fremur en galla að hafa svo mikið efni að velja úr, því þannig get ég valið „bestu bitana“. Þá get ég huggað mig við að afklippurnar eru langt frá því að vera ónýtar, þar er efni sem ég get notað síðar í öðru samhengi, eins og m.a. er komið inn á í kafla 5.3 (Áætlun um aðrar miðlunarleiðir síðar).

Handritin fóru í gegnum margar stytingar – og þar reyndust þau Kristín Einarsdóttir, leiðbeinandi við miðlunarhluta verkefnisins, og Leifur Hauksson, dagskrárgerðarmaður á Ríkisútvarpinu, góðir ráðgjafar. Þau lásu yfir handritin, bentu mér á endurtekningar og stytingarmöguleika og miðluðu af dýrmætri reynslu sinni af vinnu við útvorp.

6.3 Val tónlistar

Eftir nokkrar vangaveltur um tónlistarval komst ég að þeirri niðurstöðu að tónlistin í þáttunum skyldi alltaf tengjast efni þeirra. Þannig var t.d. eðlilegt að spila brot úr laginu *Vorkvæði um Ísland* eftir að Jón Nordal tónskáld hafði sagt frá því að hann hefði verið beðinn um að semja kórverk fyrir lýðveldishátiðina á Þingvöllum 1994. Sömuleiðis lá beint við að leika *Capri Katarína* í kjölfar tilvitnunar í dagbók Önnu Maríu Einarsdóttur, þar sem segir að Haukur Morthens hafi verið að syngja það lag í útvarkinu.⁸⁰

Yfirleitt nota ég aðeins brot úr lögum en spila þau ekki öll, og því kynni ég ekki lögin sérstaklega inni í þáttunum, heldur færi þær kynningar aftur í afkynningu þular að þætti loknum. Dæmi: „Þetta var þátturinn þar sem ennþá Öxará rennur, í umsjón Margrétar Sveinbjörnsdóttur, annar í röð sex þátta um mannlíf í Þingvallasveit á 20. öld. Lesari með umsjónarmanni var Hafþór Ragnarsson. Í þættinum voru leikin brot úr eftirtöldum lögum: *Æskuminning* eftir Ágúst Pétursson og Jenna Jóns í flutningi Alfreðs Clausen og Hljómsveitar Carls Billich, *Lýs milda ljós*, eftir Charles H. Purday og Newman í flutningi Kammerkórs Langholtskirkju, Guðmundar Sigurðssonar og Hallfríðar Ólafsdóttur, *Logn og blíða* eftir Carl Michael Bellman og Björgvin Jörgensson með Smárakartettinum, og *Sestu hérna hjá mér*, hawaiískt þjóðlag við ljóð Jóns frá Ljáskórum í flutningi Þórdísar og Sigrúnar Jóhannesardætra.“

Vandasamt verk var að velja inngangs- og lokastef fyrir þættina. Hlutverk stefsins er að gefa tóninn fyrir þáttinn sem í þann veginn er að hefjast, vekja hughrif um efni hans, hjálpa til við að skapa stemmningu. Þar sem tímabilið sem fjallað er í þáttunum er öll tuttugasta öldin er erfitt að finna tónlist sem tengist tímabilinu, einfaldlega vegna þess að tímabilið er of langt til að hægt sé að finna tónlistarlegan samnefnara. Önnur leið til að velja stef er að tengja það stemmningu þáttanna. Þeir eiga það sameiginlegt að miðla minningum einstaklinga um liðinn tíma, sumar þeirra nærri 90 ár aftur í tímann, aðrar ekki nema um áratug og allt þar á milli. Eftir mikla leit og hlustun á ólíka tónlist urðu fyrir valinu bútar úr laginu *Manstu gamla daga* í flutningi Alfreðs Clausen. Þetta eru nokkrir taktar innan úr laginu, millispil hljómsveitar án söngs, þar sem ég vildi ekki láta orðin trufla upplifunina en vildi þó gefa þeim hlustendum sem þekkja lagið og efni þess tilfinningu fyrir því að nú yrðu rifjaðar upp gamlar minningar. Lagið er létt og hressilegt – en þó svolítið gamaldags og örlar jafnvel á fortíðarþrá, þó að ég hafi ekki viljað gera of mikið úr henni. Nokkur af þeim stefjum sem ég hafði áður mátað við þættina reyndust við nánari hlustun vera helst til nostalgísk og tregafull. Allir hefjast þættirnir á sama stefi úr fyrrnefndu lagi og öllum lýkur þeim á öðru stefi úr niðurlagi sama lags. Í lok síðasta þáttarins er aðeins brugðið út af vananum. Þá er fyrst leikið lokastefið, lágt undir kveðjuorðum mínum, síðan á fullum styrk í lokin og lagið látið lifa áfram, með texta, þar sem lokahendingarnar um æskustöðvar og endurminningar eiga einkar vel við um efni þáttanna:

⁸⁰ *Dagbækur*. Dagbók 1959. Anna María Einarsdóttir, 28. febrúar 1959.

Svo kom haust með lognvært rökkur
þá var safnast saman.
Og við lékum fallin spýtan
þá var glens og gaman.
Því besta sem við eigum
aldrei glata megum.
Bernskumining öllu fegri er.
Á æskustöðvar okkar kveðju ber.”⁸¹

6.4 Umhverfishljóð – eður ei

Á tímabili íhugaði ég að krydda þættina með umhverfishljóðum – og komst meira að segja svo langt að fara með upptökutækið í réttir síðastliðið haust og taka þar upp jarm, hó og önnur tilheyrandi hljóð. Eins hafði ég í huga að hægt væri að nota hljóðeffekta úr safni Útvarpsins. Vissulega geta umhverfishljóð gætt þættina meira lífi, en á endanum varð þó niðurstaðan sú að sleppa þeim. Þar kom tvennt til: Annars vegar hafði ég yfirdrifið nóg efni og fyrirsjáanlegt að ég þyrfti að skera mikið niður – og ef umhverfishljóð hefðu bæst við hefði það þýtt enn meiri niðurskurð. Hins vegar þótti mér ég ekki hafa nægilega útvarpsreynslu til að beita umhverfishljóðunum á áhrifaríkan hátt – og þar sem ég hafði ekki safnað slíkum hljóðum markvisst frá upphafi var ljóst að það myndi kosta allnokkra viðbótarvinnu. Hins vegar hef ég hug á að prófa það næst þegar ég geri útvarpsþátt – og mun þá taka það með í reikninginn allt frá upphafi verks.

6.5 Klipping og stúdíóvinna

Upphaflega stóð til að ég myndi sjálf sjá um grófklippingu á viðtölunum og mæta með klippin í réttri röð fyrir hvern þátt á diskri eða minnislykli þegar komið væri að upptöku í stúdíói. Reyndar hafði Þórir Steingrímsson lagt til að ég fengi vinnuaðstöðu á Ríkisútvarpinu í nokkra daga þar sem ég gæti klipt í Dira-kerfinu, sem notað er þar. Marta María Stefánsdóttir taldi það hins vegar ekki ráðlegt og taldi best að ég myndi sjálf grófklippa á minni tölvu. Ég hafði þá lítillega kynnst hljóðvinnsluforritinu Audacity og því var ákveðið að ég myndi nota það. Ég eyddi drjúgum tíma í að reyna að læra á það, með hjálp leiðbeininga á vef Audacity⁸² og ótal misgóðra kennslumyndbanda á YouTube.⁸³ Þrátt fyrir þetta þótti mér enn of mörgum spurningum ósvarað og því leitaði ég aðstoðar hjá tveimur skólasystrum mínum sem höfðu prófað sig áfram með Audacity og notað við klippingu útvarpsþáttu á síðastliðnu ári. Þær Hildur Björgvinsdóttir og Heiðrún Eva Konráðsdóttir miðluðu mér af sinni reynslu og gáfu mér ýmsar góðar leiðbeiningar – en samt fannst mér ég ekki ná nógu góðum tökum á klippingunni og enn vöknudu spurningar sem ég fann ekki skýr svör við í leiðbeiningunum. Á endanum fór ég á fund Þóris Steingrímssonar og spurði hann hvort ég mætti samt sem áður klippa í Dira-kerfi Útvarpsins og hvort hann gæti fengið einhvern til að kenna mér á það. Hann brást vel við og

⁸¹ *Geisladiskar*. Kristín Engilbertsdóttir Clausen: „Manstu gamla daga.“

⁸² *Vefur*. Audacity: <http://audacity.sourceforge.net/manual-1.2/tutorials.html>.

⁸³ *Vefur*. YouTube: http://www.youtube.com/results?search_query=audacity+tutorial&aq=1&oq=Auda.

sagði óþarfa að gera vandamál úr þessu, gaf mér stúdíótíma og sagði að best væri að setja klippingarnar alfarið í hendur á tæknimanni. Ég skyldi fara í gegnum öll viðtölin, velja klipp, skrá nákvæma inn- og útpunkta, og mæta svo í stúdío með öll viðtölin í réttri röð. Mér létti verulega við þetta útspil Þóris og vatt mér í þessa undirbúningsvinnu fyrir grófklippinguna. Auk þess að skrá inn- og útpunkta ákvað ég að skrá nákvæmlega allt innihald klippanna, þ.e. skrifa það út frá orði til orðs, einfaldlega til að fá betri yfirsýn yfir efnið. Vissulega tók það tíma, en það gerði mér auðveldara fyrir við ritstjórn þáttanna, þá átti ég auðveldara með að styttu og klippa út endurtekningar. Eftir á að hyggja þykir mér ergilegt að hafa eytt svo miklum tíma í að reyna að botna í Audacity upp á eigin spýtur. Ég er ekki tæknimaður og hef engin áform um að verða það, enda liggja styrkleikar mínr á öðrum sviðum. Nóg er af vel menntuðum og reyndum tæknimönnum sem eru mörgum sinnum hæfari og fljótari að klippa en ég mun nokkurn tíma verða – og næst begar ég geri útvarpsþátt er ég reynslunni ríkari og fell ekki í þessa gryfju. Þannig má spara mikla vinnu og áhyggjur.

Samtals tók það um 12 tíma að grófklippa viðtölin í stúdíó. Þar vann ég með tæknimönnunum Kristni Evertssyni, Davíð Berndsen og Ragnari Gunnarssyni.

Að þessari forvinnu lokinni var loks komið að því að taka þættina upp og fullvinna þá. Það var gert í fjórum atrennum og tók samtals um 15 tíma í stúdíó að taka alla þættina upp og lagfæra eftir á, samtals tæplega fimm klukkutíma af efni. Þannig hefur tekið að meðaltali two og hálfan klukkutíma að taka upp og lagfæra hvern þátt, en þeir eru á bilinu 42-49 mínútur að lengd. Tæknimennirnir Úlfhildur Eysteinsdóttir og Markús Hjaltason unnu með mér að upptöku þáttanna. Drjúgur tími fór í það hjá þeim að kroppa hik, humm, já og önnur óþarfahljóð innan úr viðtolunum, en ekki hafði verið lögð mikil áhersla á það í grófklippingunni. Þetta var hvort tveggja gert jafnóðum og þættirnir voru teknir upp og eftir á, en þá hafði ég hlustað í gegnum þættina og merkt við staði þar sem mátti kroppa og snyrta. Þar kom sér aftur vel ráðgjöf þeirra Kristínar Einarsdóttur og Leifs Haukssonar.

Upptakan á mínu eigin efni, þ.e. inngangskynningum, brúm milli viðtalsbrota o.s.frv. gekk vel, og bjó ég þar bæði að því sem ég lærði í námskeiðinu Munnleg miðlun og útvarp á haustmisseri 2010, ekki síst þætti Margrétar Pálsdóttur um framsögn, og reynslu af gerð útvarpsþáttar í tengslum við það námskeið. Það var mér með öðrum orðum ekki algjörlega framandi að vinna í útvarpsstúdíó.

6.6 Markhópur

Markhópur útvarpsþáttanna er samsettur úr nokkrum hópum. Þar ber fyrst að telja viðmælendurna sjálfa. Þessi hópur telur 53 manns á aldrinum 29-100 ára, sem hafa ýmist búið, alist upp eða dvalið í Þingvallasveit um lengri eða skemmri tíma. Þá má gera ráð fyrir að aðstandendur þeirra (stórfjölskylda, vinir og kunningjar) verði dyggur hlustendahópur. Sömuleiðis aðrir íbúar í Þingvallasveit og nágrannabyggðarlögum, þar með taldir þeir aðrir

sem ég tók viðtöl við, sem af ýmsum ástæðum var ekki birt úr í þáttunum. Sumarbústaðafólk á Þingvallasvæðinu tilheyrir einnig markhópnum og einnig fólk tengt Valhöll og Þjóðgarðinum á Þingvöllum. Í víðara samhengi má telja til markhópsins alla áhugamenn um menningu og sögu Þingvallasvæðisins og 20. aldarinnar almennt – og áhugamenn um samtímasögu. Sé samhengið víkkað enn frekar má taka inn í það hópinn „hlustendur Rásar 1“.

6.7 Eftirfylgni

Að þáttagerðinni lokinni er aðeins eftir að hnýta nokkra lausa þræði:

- Viðtolunum mun ég öllum skila inn til varðveislu hjá Miðstöð munnlegrar sögu, einnig þeim viðtolum sem af einhverjum ástæðum voru ekki notuð, ýmist vegna galla í upptöku eða breytrrar landfræðilegrar afmörkunar. Með viðtolunum skila ég inn útdráttum sem ég skráði úr drjúgum hluta þeirra – og lágmarksskráningarupplýsingum um þau sem eftir standa.
- Tónlistarskýrlur og upptökuskýrlur þarf að fylla út og skila til Ríkisútværpsins.
- Þó að sá hluti málsins sé ekki í mínum verkahring er rétt að geta þess að Ríkisútværpið á eftir að taka ákvörðun um hvenær þættirnir verða settir á dagskrá. Eftir að ég hef skilað þeim af mér fullunnum er sú ákvörðun í höndum dagskrárstjóra.
- Greinargerð til Menningarráðs Suðurlands, sem styrkti viðtalahluta verkefnisins (heimildaöflunina) í fjórgang. Auk þess að gera grein fyrir bókhaldi verkefnisins þarf ég m.a. að leggja mat á hvernig styrkur menningarráðsins nýttist og hverju hann skipti, og hver áviningur verkefnisins er. Hluti af greinargerðinni mun birtast á vef ráðsins.
- Kynning á útvarpsþáttaröðinni, þegar að því kemur að senda hana út. Kynningin verður jafnt út á við sem inn á við. Sjálf mun ég sjá um innri kynninguna, þ.e. gagnvart viðmælendum. Ég geri ráð fyrir að senda þeim öllum bréf með þökkum fyrir þátttökuna, þar sem fram kemur hvenær þættirnir verða á dagskrá. Þeir viðmælendur sem ekki koma fram í þáttunum, vegna galla í upptöku eða annars, fá einnig bréf, þar sem útskýrt er að rödd þeirra muni því miður ekki heyrast í útvarpinu en viðtölin verði öll færð Miðstöð munnlegrar sögu, og vel geti verið að ég eigi eftir að miðla hluta af þeim síðar, í öðru samhengi. Ríkisútværpið sér um kynningu á dagskrá sinni út á við, en vitanlega er ég fús til að kynna þættina sjálf, sérstaklega á heimaslöðum, t.d. með greinaskrifum eða viðtolum í sunnlenskum fjölmöldum.

7 LOKAORD

Í upphafi greinargerðarinnar, kafla 1.1 (Markmið miðlunarverkefnis), setti ég mér nokkur markmið með miðlunarverkefninu, þ.e. gerð útvarpsþáttanna. Rétt er að rifja þau upp hér og reyna að leggja mat á hvort þeim hafi verið náð. Þó að vissulega sé alltaf hægt að gera betur er ég bærilega sátt við árangurinn. Varla þarf að taka fram að það er mitt eigið mat, sem er engan veginn hlutlaust, og betra er að aðrir dæmi þar um. Markmiðunum skipti ég í tvennt. Annars vegar voru fræðileg markmið, sem ég skipti í fernt:

- **Ég vil miðla sögu mannlífs í Þingvallasveit á 20. öld á áhugaverðan, vandaðan, lifandi og skapandi hátt.** Mitt mat er að það hafi tekist vel. Ég hef lagt mig fram um að hafa framsetninguna áhugaverða, vandaða, lifandi og skapandi.
- **Ég vil vekja athygli á mikilvægi samtímasögu nærsamfélagsins.** Þó að það komi ekki beinlínis fram í þáttunum, vona ég að áhugaverð og lifandi miðlun samtímasögu Þingvallasveitar á 20. öld veki beint eða óbeint athygli á mikilvægi samtímasögunnar.
- **Ég vil nýta á sem bestan og skilvirkastan hátt þær miðlunarleiðir sem ég hef tileinkað mér í náminu í hagnýtri menningarmiðlun; tengja fræði og framkvæmd.** Ég hef eftir fremsta megni reynt að tengja fræði og framkvæmd í allri vinnunni við þættina.
- **Ég vil nýta munnlegar og aðrar persónulegar heimildir sem aðalheimildir útvarpsþáttanna og styðja þær með prentuðum opinberum heimildum – en ekki öfugt.** Þetta hef ég staðið við; aðalheimildirnar eru hinar munnlegu og aðrar heimildir eru aðeins til stuðnings.

Hins vegar voru persónuleg markmið:

- **þar sem saga mannlífs í Þingvallasveit á 20. öld er samofin sögu fjölskyldu minnar og stór hluti af sjálfsmynd minni er það mér mikið í mun að hún sé skráð og henni miðlað á vandaðan hátt.** Hafi það verið erfitt fyrir mig að leggja mat á hvernig til hefur tekist með hin fræðilegu markmið er enn erfiðara að meta árangur hinna persónulega markmiða. Samt get ég ekki annað sagt en að ég sé tiltölulega sátt.

Rannsóknarspurningunum sem voru settar fram í upphafi hefur nú þegar verið svarað, sjá kafla 2.4 (Rannsóknarspurningum 1-2 svarað) og 5.4 (Rannsóknarspurningum 3-5 svarað). Hér verða spurningarnar og svör mín við þeim dregin stuttlega saman en að öðru leyti vísast í fyrrnefnda kafla.

- **Hvers ber að gæta við öflun og miðlun munnlegra heimilda?** Ljóst er að fræðimaðurinn þarf að vera sér meðvitandi um að upplifun er einstaklingsbundin, felur í sér túlkun og er þannig huglægur vitnisburður. Hið persónulega sjónarhorn er styrkur munnlegrar sögu.
- **Hvernig er samspil fræðimannsins og viðmælandans – og hverjir eru kostir og gallar þess að fræðimaðurinn sé hluti af samfélagini sem fjallað er um?** Munnlegar heimildir

hafa þá sérstöðu umfram flestar aðrar heimildir að þær verða til í samvinnu spryrils og viðmælanda. Vegna þekkingar sinnar og stöðu er spyrillinn oft í ákveðinni valdastöðu gagnvart viðælandanum, sem ávallt skal sýna virðingu og tillitssemi og leggja honum ekki orð í munn. Margir kostir fylgja því fyrir útvarpsþættina að ég sem spryrr og dagskrárgerðarmaður er sjálf hluti af því samfélagi sem til umfjöllunar er. Þar sem ég þekki samfélagið vel og hef yfirsýn yfir það tel ég mig í einhverjum tilfellum geta spurt spurninga sem utanaðkomandi dagskrárgerðarmaður hefði ekki endilega haft færi á að spryra. Á hinn bóginn má vera að einhverjum viðmælendanna hafi þótt tengsl mín við viðfangsefnið óþægilega mikil og þáttaka míni í atburðum sem um var rætt truflandi, þó að enginn hafi raunar látið það í ljósi við mig. Þvert á móti fann ég fyrir trausti sem ekki er endilega víst að utanaðkomandi spryrr hefði notið.

- **Hverjar eru ákjósanlegustu miðlunarleiðirnar fyrir heimildir af þessu tagi – og hvers vegna?** Mín niðurstaða varð á endanum sú að útvarp væri ákjósanlegasta miðlunarleiðin fyrir þær heimildir sem ég hafði aflað. Þar með er þó ekki sagt að það sé algild niðurstaða.
- **Hverjur eru helstu kostir og gallar þess að miðla munnlegum heimildum í útvarpi?** Útvarp er miðill hins talaða orðs og liggar því beint við að nota það til að miðla munnlegum heimildum. Útvarpsmiðillinn hentar einkar vel til að koma munnlegum heimildum á framfæri, þar sem rödd viðmælandans fær að njóta sín milliliðalaust með öllum sínum blæbrigðum – sem hefðu tapast að meira eða minna leyti ef prentmiðill hefði orðið fyrir valinu. Á hinn bóginn missir útvarpshlustandinn af líkamstjáningu eins og t.d. brosi og handahreyfingum, svo þar tapast vissulega ákveðin blæbrigði.
- **Hvaða möguleikar aðrir eru á að miðla þessu sama efni, þannig að miðlunarleiðirnar styðji hver aðra?** Á eftir útvarpi met ég það svo að sýningar, fræðslugöngur og vefur séu ákjósanlegar miðlunarleiðir fyrir þann efnivið sem ég hef í höndunum. Allar geta þessar miðlunarleiðir stutt þá leið sem valin var, þ.e. útvarpið. Þannig má nota sýninguna, göngurnar og vefinn til að vekja athygli á útvarpsþáttunum – og til að miðla ítarefnin sem ekki vannst tími til að fjalla um í þáttunum. Hægt er að hafa sýningu upphafspunkt fræðslugöngu, kynna göngu og sýningu á vefnum, hafa þar tengla yfir á þættina á Hlaðvarpi Ríkisútvarpsins, svo nokkur dæmi séu nefnd.

Öflun munnlegra heimilda er mikilvæg – en hún krefst undirbúnings og skipulags. Mikilvægt er að spryillinn þekki viðfangsefnið vel, ef ekki af eigin raun, þá með því að setja sig inn í það. Hann þarf að bera virðingu fyrir viðfangsefni sínu og viðmælendum og vinna traust þeirra. Upptökutæki þarf að vera af bestu mögulegu gæðum, a.m.k. ef ætlunin er að miðla efninu í útvarpi, og eins þurfa viðtölin sjálf að vera markviss. Úrvinnsla og varðveisla hinna munnlegu heimilda er ekki síður mikilvæg en undirbúnungurinn og framkvæmdin. Miðlun munnlegra heimilda í útvarpi er góð leið til að koma hinni óskrifuðu sögu á framfæri – og láta þannig fólk ið sjálft tala, ef svo má að orði komast.

Eftir á að hyggja má segja að ég hafi farið heldur lengri leið að takmarkinu en ástæða var til – en það orsakast af því að miðlunarleið og markmið voru ekki alveg skýr í upphafi. Leiðangurinn hefur þó verið afar skemmtilegur og lærdómsríkur – og á leiðinni hefur átt sér stað ákveðin þróun, þar sem fókusinn hefur smám saman verið skerptur, eftir því sem innsýnin í efnið og aðferðirnar jókst. Þó að nú sé komið að þáttaskilum er langt í frá að ég líti á það sem endapunkt. Vissulega er stór áfangi að ljúka við þáttaröðina – og meistaraverkefnið í heild sinni – en efnið sem ég hef safnað á síðastliðnum þremur og hálfu ári er brunnur sem enn er hægt að ausa af og miðla eftir öðrum leiðum. Viðmælendum mínum er ég óendanlega þakklát fyrir að hafa gefið sér tíma til að ræða við mig og miðla af reynslu sinni og minningum – sem eru dýrmætari sjóður en þeir flestir gera sér grein fyrir.

HEIMILDIR

Heimildaskrá greinargerðar

PRENTAÐ EFNI

Arnþór Gunnarsson: *Á afskekktum stað*. Reykjavík 2011.

Birna Björnsdóttir: „Munnleg saga og sögukennsla.“ *Saga* 46:2, 2008. Bls. 203-215.

Bragi Guðmundsson: „Grenndarfræði“. *Lif í Eyjafirði*. Ritstjóri: Bragi Guðmundsson. Akureyri 2000, bls. 17-58.

Bragi Guðmundsson: „Sjálfsvitund landsbyggðarfólks á tínum örra búsetubreytinga“. *2. íslenska sögupiðið, 30. maí-1. júní 2002, Ráðstefnurit II*. Ritstjóri: Erla Hulda Halldórsdóttir. Reykjavík 2002. Bls. 400-416.

Eggert Þór Bernharðsson: „Sagan til sýnis. Ólikar miðlunarleiðir.“ *3. íslenska sögupiðið 18.-21. maí 2006. Ráðstefnurit*. Ritstjórar: Benedikt Eyþórsson og Hrafnkell Lárusson. Reykjavík 2007. Bls. 97-102.

Friðrik H. Jónsson og Sigurður J. Grétarsson: *Gagnfræðakver handa háskólanemum*. Fjórða útgáfa. Reykjavík 2007.

Guðrún Helgadóttir, Edward H. Huijbens og Kristín Sóley Björnsdóttir: *Menningartengd ferðaþjónusta í Eyjafirði*. (FMSI-S-02-2007). Akureyri 2007.

Hardy III, Charles: „Authoring in sound. Aural history, radio and the digital revolution.“ *The Oral History Reader*. Ritstjórar: Robert Perks og Alistair Thomson. Önnur útgáfa. London o.fl. 2006. Bls. 393-405.

Hardy III, Charles og Dean, Pamela: „Oral History in Sound and Moving Image Documentaries.“ *Handbook of Oral History*. Ritstjórar: Charlton, Thomas L., Myers, Lois E. og Sharpless, Rebecca. Lanham o.fl. 2006. Bls. 510-561.

Ollila, Anne: „Introduction: History as Memory and Memory as History.“ *Historical Perspectives on Memory*. Ritstjóri: Ollila, Anne. Helsinki 1999. Bls. 7-18.

Jón Guðnason: „Um munnlegar heimildir.“ *Saga* 27, 1989. Bls. 7-28.

McLeish, Robert: *Radio Production*. Fimmta útgáfa. Amsterdam o.fl. 2006. Bls. 84.

Morrissey, Charles T.: „Oral History Interviews: From Inception to Closure.“ *Handbook of Oral History*. Ritstjórar: Charlton, Thomas L., Myers, Lois E. og Sharpless, Rebecca. Lanham o.fl. 2006. Bls. 170-206.

Portelli, Alessandro: „What makes oral history different?“ *The Oral History Reader*. Ritstjórar: Robert Perks og Alistair Thomson. Önnur útgáfa. London o.fl. 2006. Bls. 32-42.

„Sársauki og sættir. Munnleg saga og samfélagsleg gagnsemi hennar. Unnur María Bergsveinsdóttir sagnfræðingur ræðir við finnsku fræðikonuna Ulla-Maija Peltonen.“ *Saga* 46:2, 2008. Bls. 7-16.

Sigrún Sigurðardóttir: „Að bera kennsl á hið óvænta. Munnlegar heimildir: Möguleikar og sannleiksgildi.“ *Hvað er sagnfræði? Rannsóknir og miðlun*. Ritstjórar: Guðbrandur Benediktsson og Guðni Th. Jóhannesson. Reykjavík 2008. Bls. 26-42.

Sigurður Gylfi Magnússon: *Sjálfssögur. Minni, minningar og saga*. Reykjavík 2005.

Sunnlenskar byggðir III. Vesturhluti Árnessýslu. Ritnefnd: Oddgeir Guðjónsson, Jón Guðmundsson og Júlíus Jónsson. Selfossi 1983.

Thompson, Paul: *The Voice of the Past. Oral History*. Priðja útgáfa. Oxford o.fl. 2000.

„Til hvers eru söfn? Guðbrandur Benediktsson og Rakel Halldórsdóttir ræða um menntunarhlutverk safna við David Anderson hjá Victoria and Albert Museum í London.“ *Saga* 44:1, 2006. Bls. 7-19.

Yow, Valerie Raleigh: *Recording Oral History*. Walnut Creek 2005. Bls. 43-44.

Ævar Kjartansson: „Sagan sögð og rædd. Þáttagerð og miðlun sögulegs efnis í útvarpi.“ *Hvað er sagnfræði? Rannsóknir og miðlun*. Ritstjórar: Guðbrandur Benediktsson og Guðni Th. Jóhannesson. Reykjavík 2008. Bls. 161-169.

VEFUR

Audacity. Vefslóð: <http://audacity.sourceforge.net/manual-1.2/tutorials.html>.
Sótt 31. ágúst 2011.

Félagslíf í þingvallasveit á 20. öld. Vefslóð: <http://vatnogfolk.wordpress.com/>.
Sótt 31. ágúst 2011.

Hugmyndaleit þjóðgarðsins á þingvöllum. Vefslóð: <http://thingvellir.alta.is/>.
Sótt 20. ágúst 2011.

Landnámssetur Íslands. Vefslóð: http://www.landnam.is/default.asp?sid_id=27619&tId=2&fre_id=111762&meira=1.
Sótt 3. september 2011.

Miðstöð munnlegrar sögu. Vefslóð: <http://munnlegsaga.is/index.php?page=sidareglur>.
Sótt 29. ágúst 2011.

Miðstöð munnlegrar sögu. Vefslóð: <http://munnlegsaga.is/index.php?page=urvinnsla>.
Sótt 31. ágúst 2011.

Miðstöð munnlegrar sögu. Vefslóð: <http://www.munnlegsaga.is/index.php?page=vidtalstakni>.
Sótt 29. ágúst 2011.

Miðstöð munnlegrar sögu. Vefslóð: <http://munnlegsaga.is/index.php?page=hvad-er-munnleg-saga>.
Sótt 1. september 2011.

Ríkisútvarpið. Vefslóð: <http://www.ruv.is/podcast/leidbeiningar>.
Sótt 2. september 2011.

Ríkisútvarpið. Vefslóð: <http://dagskra.ruv.is/ras1/2011/09/08/>
Sótt 8. september 2011.

Sumarliði Ísleifsson: Hugleiðingar um þingvelli. Erindi flutt í Fræðslumiðstöð þjóðgarðsins á þingvöllum 13. ágúst 2011. Vefslóð: <http://www.thingvellir.is/frettasafn/nr/550>.
Sótt 3. september 2011.

YouTube. Vefslóð: http://www.youtube.com/results?search_query=audacity+tutorial&aq=1&oq=Auda.
Sótt 31. ágúst 2011.

ÓPRENTAÐ EFNI

BRÉF

Magrét Sveinbjörnsdóttir: Kynningarbréf til viðmælenda. 13. júní 2011.

ERINDI

Magrét Sveinbjörnsdóttir: „Af vatni og fólki – mannlíf við Þingvallavatn á 20. öld.“ Erindi flutt á nemendaráðstefnu hagnýtrar menningarmiðlunar í Þjóðmenningarhúsinu. 6. nóvember 2009.

DAGBÆKUR

Dagbók 1959. Anna María Einarsdóttir (f. 1941).

Dagbók 1931. Einar Sveinbjörnsson (f. 1917).

FUNDARGERÐABÆKUR

Gjörðabók Búnaðarfjelags Þingvallahrepps 1911-1992. Í vörslu Sveinbjörns Jóhannessonar.

TÖLVUPÓSTUR

Einar Á. E. Sæmundsen (f. 1967), 13.4.2011.

Sigrún Stefánsdóttir (f. 1947), 8.9.2011.

SAMTÖL

Hreinn Valdimarsson (f. 1952), 17.8.2011.

Kristján B. Jónasson (f. 1967), 27.6.2008.

Sigurður Gylfi Magnússon (f. 1957), 3.3.2010.

HLJÓÐRITANIR

Ríkisútvarpið – safnadeild

DB-17462-8. Ávarp Gísla Sveinssonar, forseta sameinaðs þings, við stofnun lýðveldis á Þingvöllum.

Ríkisútvarpið 17. júní 1944.

DB-4624. Viðtal Sigurðar Sigurðarsonar fréttamanns við Indriða G. Þorsteinsson, framkvæmdastjóra þjóðhátiðarnefndar, 28. júlí 1974.

Einkasafn

„Sestu hérna hjá mér“. Sigrún og Þórdís Jóhannesdætur syngja og leika. Segulbandsupptaka: Svavar Jónsson 1955. Fært á stafrænt form: Gunnar Guttormsson 2010.

Geisladiskar

Davíð Stefánsson: „Capri Katarína“ (ljóð). Jón Jónsson frá Hvanná (lag).

Haukur Morthens: *Brot af því besta*. Reykjavík 2005.

Kristín Engilbertsdóttir Clausen: „Manstu gamla daga“ (ljóð). Alfreð Clausen (lag).

Alfreð Clausen: *Manstu gamla daga*. Reykjavík 1996.

HEIMILDASKRÁ ÚTVARPSPÁTTARAÐAR

PRENTAÐ EFNI

- Björn Th. Björnsson: *þingvellir – staðir og leiðir*. 4. útgáfa. Reykjavík 1994.
- „Dansað á þingvöllum“ (Auglýsing). *Alþýðublaðið*, 18. september 1937. Bls. 4.
- „Dansskemtun“ (Auglýsing). *Vísir*, 7. september 1934. Bls. 1.
- „Ég hef lifað langt í öld: Sigríður Halldórsdóttir frá Kárastöðum í þingvallasveit segir frá á 95 ára afmæli sínu.“ Jón R. Hjálmarsson: *Á meðal fólksins*. Selfossi 1987. Bls. 155-166.
- Kristín Jónsdóttir: „Kvenfélög þingvallahrepps 1908-1978.“ *Gengnar slóðir. Samband sunnlenskra kvenna fimmtíu ára 1928-1978*. Ritnefnd: Sigurveig Sigurðardóttir, Sigríður Árnadóttir og Anna Sigurkarlsdóttir. Selfossi 1978. Bls. 115-124.
- Indriði G. Þorsteinsson: *Þjóðhátiðin 1974. Ellefu hundruð ára afmæli Íslandsbyggðar 874-1974*. I. bindi. Reykjavík 1986.
- Ingólfur Margeirsson: *Þjóð á þingvöllum*. Reykjavík 1994.
- Jón M. Ívarsson: *Vormenn Íslands. Saga Ungmennafélags Íslands í 100 ár*. Reykjavík 2007.
- Lýðveldishátiðin 1944. Þjóðhátiðarnefnd samdi að tilhlutan Alþingis og ríkisstjórnar. Reykjavík 1945.
- Magnús Jónsson: *Alþingishátiðin 1930*. Reykjavík 1943.
- Sigurður Hreiðar: „Afdalasveit í alfaraleið. Fyrri hluti.“ *Vikan*, 26:26 (25. júní 1964). Bls. 24-27.
- Sigurður Hreiðar: „Afdalasveit í alfaraleið. Síðari hluti.“ *Vikan*, 26:27 (2. júlí 1964). Bls. 24-27.
- Skinfaxi*, 10:2 (1. febrúar 1919). Bls. 16.
- Sunnlenskar byggðir III. Vesturhluti Árnessýslu*. Ritnefnd: Oddgeir Guðjónsson, Jón Guðmundsson og Júlíus Jónsson. Selfossi 1983.
- Þráinn Bertelsson: *Einhvers konar ég*. Reykjavík 2003. Bls. 42.

VEFUR

Ferðafélagið Útivist. Vefslóð: http://www.utivist.is/greinar/?ew_news_onlyarea=content1&ew_news_onlyposition=0&cat_id=1247&ew_0_a_id=258300.
Sótt 1. september 2011.

Þjóðgarðurinn á þingvöllum. Vefslóð: <http://www.thingvellir.is/>.
Sótt 1. september 2011.

ÓPRENTAÐ EFNI

DAGBÆKUR

Dagbók 1959. Anna María Einarsdóttir (f. 1941). Í vörslu Önnu Maríu Einarsdóttur.

Dagbók 1931. Einar Sveinbjörnsson (f. 1917). Í vörslu Önnu Maríu Einarsdóttur.

FUNDARGERÐABÆKUR

Gjörðabók Búnaðarfjelags Þingvallahrepps 1911-1992. Í förslu Sveinbjörns Jóhannessonar.

TÖLVUPÓSTUR

Jón M. Ívarsson (f. 1948), 28.4.2010.

SAMTÖL

Jón M. Ívarsson (f. 1948), 13.4.2010.

Margrét Ásgeirs dóttir (f. 1966), 27.4.2011.

VIÐTÖL

Anna María Einarsdóttir (f. 1941), Heiðarbæ II, 31.5.2011.

Arnar Tryggvason (f. 1969), Heiðarbæ II, 21.6.2011.

Bergljót Haraldsdóttir (f. 1922), Svartagili, 9.6.2011.

Birta Jóhannesdóttir (f. 1970), Mjóanesi, 8.6.2011.

Dóra Erla Þórhallsdóttir (f. 1941), Þingvöllum, 23.5.2011.

Dóra Sigrún Gunnarsdóttir (f. 1982), Fellsenda, 7.6.2011.

Elísabet Einarsdóttir (f. 1922), Kárastöðum, 3.2.2009.

Ellen Svava Stefánsdóttir (f. 1922), Kárastöðum, 24.2.2010.

Erla Guðbjörnsdóttir (f. 1947), Kárastöðum, 27.5.2011.

Greta Jónasdóttir (f. 1933), Brúsastöðum, 23.9.2010.

Guðmann Reynir Hilmarsson (f. 1961), Skálabrekku, 28.6.2011.

Guðrún Guðbjörnsdóttir (f. 1945), Kárastöðum, 16.6.2010.

Guðrún Jóhannsdóttir (f. 1949), Mjóanesi, 8.6.2011.

Guðrún Pétursdóttir (f. 1950), sumarbústaðareigandi, Þingvöllum, 16.6.2011.

Guðrún St. Kristinsdóttir (f. 1956), Stíflisdal, 8.6.2011.

Guðrún Þóra Guðmannsdóttir (f. 1950), Skálabrekku, 25.5.2011.

Gunnar M. Þórisson (f. 1943), Fellsenda, 7.6.2011.

Halla Einarsdóttir (f. 1930, d. 2009), Kárastöðum, 27.6.2008.

Halldór Kristjánsson (f. 1950), Stíflisdal, 8.6.2011.

Halldór Magnússon (f. 1922, d. 2011), Kárastöðum, 30.1.2009.

Helga Sveinbjörnsdóttir (f. 1972), Heiðarbæ I, 10.6.2011.

Helgi K. Pálsson (f. 1950), Gjábakka, 9.6.2011.

Hörður Guðmannsson (f. 1941), Skálabrekku, 3.2.2009.

Ingibjörg J. Steindórsdóttir (f. 1943), Heiðarbæ II, 6.6.2011.

Ingólfur Jónsson (f. 1968), Miðfelli, 15.6.2011.

Ingveldur Eiríksdóttir (f. 1965), Þingvöllum, 22.6.2011.

Jóhann Jónsson (f. 1934), Mjóanesi, 15.6.2011.

Jóhannes Sveinbjörnsson (f. 1970), Heiðarbæ I, 10.6.2011.

Jón Nordal (f. 1926), snúningapiltur í Skógarkoti, 26.5.2011.

Jónína Sigrún Ásgeirs dóttir Kaaber (f. 1921), Hrauntúni, 15.6., 25.6. og 10.8.2009.

Kolbeinn Sveinbjörnsson (f. 1975), Heiðarbæ I, 12.6.2011.

Kistrún Ragnarsdóttir (f. 1962), Brúsastöðum, 10.6.2011.
Linda Rós Helgadóttir (f. 1980), Kárastöðum, 20.6.2011.
Maggnús Víkingur Grímsson (f. 1951), Brúsastöðum, 6.6.2011.
Markús Sigurðsson (f. 1947), Svartagili, 27.6.2010.
Óskar Arnar Hilmarsson (f. 1958), Skálabrekku, 22.6.2011.
Pálína Hermannsdóttir (f. 1929), sumarbústaðareigandi, Kárastöðum, 14.6.2011.
Ragnar L. Jónsson (f. 1931), Brúsastöðum, 10.6.2011.
Ragnhildur Kvaran (f. 1931), sumarbústaðareigandi, Heiðarbæ II, 3.6.2011.
Rósa B. Jónsdóttir (f. 1951), Mjóanesi, 3.7.2008.
Sigríður Kristjánsdóttir (f. 1941), Gjábakka, 20.6.2011.
Sigrún Dungal (f. 1945), sumarbústaðareigandi, Heiðarbæ I, 31.5.2011.
Sigrún Guðmundsdóttir (f. 1931), Heiðarbæ / Seli, 10.6.2009
Sigrún Jóhannesdóttir (f. 1936), Heiðarbæ I, 26.5.2008.
Símon H. Ívarsson (f. 1951), Vatnskoti, 25.5.2011.
Steinunn Guðmundsdóttir (f. 1940), Heiðarbæ I, 2.6.2011.
Sveinbjörn Dagfinnsson (f. 1927), sumarbústaðareigandi, Kárastöðum, 14.6.2011.
Sveinbjörn Fr. Einarsson (f. 1948), Heiðarbæ II, 15.6.2011.
Sveinbjörn Jóhannesson (f. 1937), Heiðarbæ I, 10.4.2009 og 2.6.2011.
Una Vilhjálmsdóttir (f. 1949), Fellsenda, 7.6.2011.
Þóra Einarsdóttir (f. 1955), Kárastöðum, 15.6.2011.
Þórdís G. Ottesen (f. 1911), Miðfelli, 22.3 og 5.4.2009.
Þórdís Jóhannesdóttir (f. 1934), Heiðarbæ I, 3.7.2008.

HLJÓÐRITANIR

Ríkisútværpið – safnadeild

DB-17462-8. Ávarp Gísla Sveinssonar, forseta sameinaðs þings, við stofnun lýðveldis á Þingvöllum.
Ríkisútværpið 17. júní 1944.

DB-4624. Viðtal Sigurðar Sigurðarsonar fréttamanns við Indriða G. Þorsteinsson,
framkvæmdastjóra þjóðhátiðarnefndar, 28. júlí 1974.

Sjá nánar um safnaefni frá Ríkisútvarpinu: Tónlistarskýrslur (viðauki VII) og Upptökuskýrslur
(viðauki VIII).

Einkasafn

„Sestu hérna hjá mér“. Sigrún og Þórdís Jóhannesdætur syngja og leika.
Segulbandsupptaka: Svavar Jónsson 1955. Fært á stafrænt form: Gunnar Guttormsson 2010.

Viðauki I: Verk- og tímaáætlun

Viðauki II: Kynningarbréf sent viðmælendum

13. júní 2011

Til sveitunga og granna í Þingvallasveit

Ég sendi þér þetta bréf til að kynna verkefni sem ég hef unnið að undanfarin misseri. Hugmyndin er sú að safna heimildum um mannlíf og menningu í Þingvallasveit á liðinni öld, með það fyrir augum að koma þeim á framfæri í útvarpsþáttaröð sem ég vinn nú að sem meistaraverkefni í hagnýtri menningarmiðlun við Háskóla Íslands. Þannig yrði varðveitt og haldið til haga merkri sögu sem annars myndi með tímanum falla í gleymsku. Heimildirnar eru margvíslegar en þær sem ég er helst að fiska eftir með því að leita til þín eru munnlegar og persónulegar. Ég er með öðrum orðum að fara þess á leit að fá að hitta sem flesta sveitunga og granna og taka við þá viðtöl um mannlífið í sveitinni á 20. öld. Viðtölin verða tekin upp og seinna færð Miðstöð munnlegrar sögu til varðveislu. Miðstöð munnlegrar sögu hefur aðsetur í Þjóðarbókhlöðu og er safn, rannsókna- og fræðslustofnun sem hefur það hlutverk að safna og varðveita, skrá og miðla munnlegum heimildum um sögu lands og þjóðar. Nánari upplýsingar um miðstöðina er að finna á vefnum www.munnlegsaga.is.

Þetta bréf er sent allstórum hópi fólks úr Þingvallasveit, fólk sem þar býr eða hefur búið, alist upp, dvalið um lengri eða skemmri tíma, t.d. í sumarbústöðum, eða tengist svæðinu með öðrum hætti. Hér er um langtíma verkefni að ræða sem ég vinn í frístundum – meðfram störfum og námi – og því er nauðsynlegt að skipta því niður í áfanga. Þannig hef ég byrjað á því að hafa samband við þá sem eldri eru og fikra mig svo smám saman niður eftir kynslóðunum. Þannig voru þeir fyrstir til að fá þetta bréf sem fæddir eru á árunum fram til 1940 og þegar ég hef náð að tala við flesta þeirra hef ég samband við þá sem fæddir eru á bilinu 1940-1960 og þar fram eftir götunum. Ég hef í fjórgang fengið styrk frá Menningarráði Suðurlands til verkefnisins, sem varð mér mikil hvatning til að halda áfram vinnunni – og eru viðtölin nú orðin um 40 talsins.

Ég vil biðja þig að íhuga hvort þú viljir leggja verkefninu lið með því að gefa þér tíma til spjalls einhverntíma á næstu dögum. Í leiðinni þætti mér áhugavert að fá að sjá gamlar ljósmyndir sem þú kynnir að eiga í fórum þínnum og tengjast félagslífi Þingvellinga. Einnig væri forvitnilegt að fá að heyra af óútgefnum rituðum heimildum sem ekki hafa ratað á Héraðsskjallasafn Árnesinga eða til tryggilegrar varðveislu annars staðar; á borð við fundargerðarbækur félaga, dagbækur, bréf og minnisblöð, opinber jafnt sem persónuleg.

Ég mun hafa samband við þig á næstunni og heyra hvort ég megi koma í heimsókn með upptökutækið. Þú mátt líka gjarnan setja þig í samband við mig til að fá nánari upplýsingar um verkefnið og í framhaldinu getum við ákveðið tíma fyrir viðtal. Ég tek að sjálfsögðu feginn hendi við öllum góðum ábendingum og hugmyndum – og vonast til að eiga gott samstarf við þig og sem allra flesta úr þessum ágæta hópi, sem ég veit að býr yfir mörgum skemmtilegum og fróðlegum sögum.

Með bestu kveðjum,

Magrét Sveinbjörnsdóttir frá Heiðarbæ
Ásvallagötu 17, 101 Reykjavík
Sími: 552 2810 / 863 7694
Netfang: margretsveinbj@simnet.is

Viðauki III: Samþykkisblað

Af vatni og fólk – mannlíf við Þingvallavatn á 20. öld

Samkomulag um not og miðlun á viðtali

Ég undirrituð/undirritaður heimila Margréti Sveinbjörnsdóttur (kt. 240467-5269) að:

- miðla viðtalini eða veita leyfi til miðlunar þess, í hluta eða heild, á prenti, á Neti eða í ljósvakamiðlum.
- nota viðtalið til kynningar á verkefninu, til kennslu og til útgáfu tengdri verkefninu.
- veita aðgang að viðtalini til rannsókna og kennslu.
- afhenda Miðstöð munnlegrar sögu viðtalið til eignar, varðveislu og miðlunar samkvæmt þeim verklagsreglum er þar gilda.

Notendur verða upplýstir um ákvæði höfundalaga um aðra birtingu og/eða not.

Nafn _____

Kennitala _____

Heimilisfang _____

Dagsetning og staður _____

Viðauki IV:

Tillaga að útvarpsþáttaröð, send dagskrárstjóra RÚV 25. 1. 2011

Dulítið sem enginn veit...

Mannlíf í Þingvallasveit á 20. öld

Tillaga að útvarpsþáttaröð – Margrét Sveinbjörnsdóttir

1. þáttur: **Afdalasveit í alfaraleið** (*Kynning á sérstæðu samfélagi*)

Kynning á viðfangsefninu, sérstöðu og þróun samfélagsins í Þingvallasveit, sem lengstum var afskekkt afdalasveit meginhluta ársins, en þegar snjóa leysti á vorin komst hún aftur í alfaraleið – og gott betur. Þjóðin skundar reglulega á Þingvöll og fagnar á hátíðlegum tímamótum, þar er tekið á móti erlendum þjóðhöfðingjum og þar njóta gestir náttúru þjóðgarðsins. Þar í sveit búa líka enn þann dag í dag nokkrar fjölskyldur allan ársins hring og lifa sínu lífi, þó að hinn almenni gestur átti sig kannski ekki endilega á því. Leitast verður við að gefa hlustendum nasasjón af mannlífi í Þingvallasveit á nýliðinni öld – en í þáttunum sem á eftir fylgja verður rýnt nánar í ýmsar hliðar þess.

2. þáttur: **Einu sinni á ágústkvöldi** (*Samkomur heima og heiman*)

Hér verður sagt frá samkomum Þingvellinga á 20. öldinni – og ægir þar ýmsu saman: Kvenfélagsböllunum víðfrægu sem haldin voru á hverju hausti í Valhöll um hálfraðr aldar skeið, dansleikjum sem farið var á í aðrar sveitir, saumaklúbbum heima á bæjunum, útvarpshlustun, tónlistariðkun, kirkjuferðum og jólaboðum, svo nokkur helstu mannamót séu tíunduð.

3. þáttur: **Skundum á Þingvöll** (*Ferðir, útvist og hátíðir*)

Hér verður fjallað um ýmis mannamót sem tengjast ferðalögum, útvist og búskap. Má þar nefna útreiðatúra, réttir, hrútasýningar, hestamannamót, sjóppuferðir og margvísleg ferðalög, að ógleymdum þjóðhátiðum á Þingvöllum. Leikjum barna verða hér einnig gerð nokkur skil.

4. þáttur: **Í amstri hvunndagsins** (*Gengið til daglegra verka*)

Hér verður sagt frá búskap og veiði í Þingvallavatni, hversdagslífi og heimilisbrag á bæjunum, mataræði, klæðnaði o.fl. Einnig verður lýst skólagöngu barna í Þingvallasveit.

5. þáttur: **Sumargestir og aðrir farfuglar** (*Gestir í sumarbústöðum, gistihúsum og þjóðgarði*)

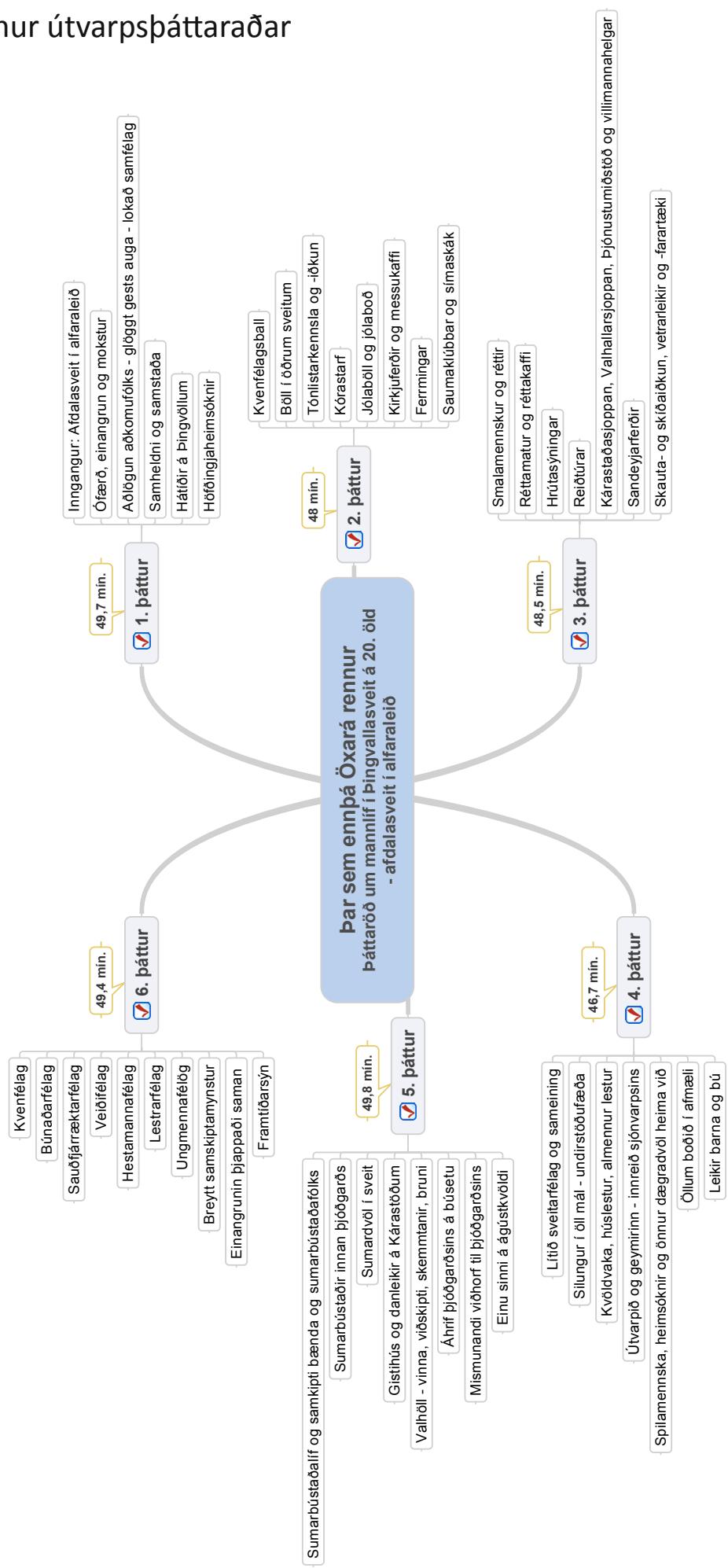
Hér verður skyggnst inn í lífið í nokkrum af hinum fjölmörgu sumarbústöðum við Þingvallavatn, sem margir hverjur hafa verið í eigu sömu fjölskyldnanna frá því snemma á öldinni, og skoðuð samskipti sumarbústaðagesta og íbúa sveitarinnar. Einnig verða rifjaðar upp minningar frá gullaldarárum Hótels Valhallar og frá gistihúsini sem starfrækt var á Kárastöðum á árunum 1925-1940. Þá verður fjallað um þjóðgarðinn á Þingvöllum og áhrif hans á samfélagið.

6. þáttur: **Rís þú unga Íslands merki** (*Félagastarfsemi og fundahöld, búsetuþróun og breytingar*)

Í lokabættinum verður sagt frá helstu félögum sem störfuðu í Þingvallasveit á 20. öldinni. Um þau má almennt segja að eftir nokkuð öflugt starf lengi framan af hafi heldur færst deyfð yfir starfsemi flestra þeirra á ofanverðri öldinni. Kemur þar ýmislegt til; breytt þjóðfélagsmynstur, betri samgöngur, þróun í samskiptatækni, fólkssækkun og sameining sveitarfélaga. Viðmælendur velta vöngum yfir þessari þróun og horfa til framtíðar.

Þættirnir verða settir saman af bútum úr viðtölum sem ég hef tekið (og á eftir að taka) við Þingvellinga og öðrum heimildum sem lesið verður upp úr (opinberum jafnt sem persónulegum) og kryddaðir með tónlist sem tengist tímabilinu og svæðinu. Gert er ráð fyrir að þættirnir verði sex talsins, hver þeirra um 50 mínútna langur, sem gerir samtals 5 klst. af unnu efni. Hér er aðeins um grófa efnisskiptingu að ræða, sem án efa á eftir að taka breytingum á vinnsluferlinu.

Viðauki V: Útlínur útvarpsþáttaraðar

Viðauki VI: Handrit að sex útvarpsþáttum

Fyrsti þáttur
Þar sem ennþá Öxará rennur

Þáttaröð um mannlíf í Þingvallasveit á 20. öld – afdalasveit í alfaraleið
 eftir Margréti Sveinbjörnsdóttur

Atriði	Tími	Texti
Tónlist CD 12661-2	Ca 0:10	Inngangsstef Brot úr: <i>Manstu gamla daga</i> Lag nr. 1 á: Alfreð Clausen: Manstu gamla daga INN: 00:50 ÚT: 1:00
Viðtal (MVG) 1_MVG_7	2:14	MVG 3 16:42-18:56 MVG 3: Parna voru svo sannarlega vetur , þarna byrjaði að snjóá á haustin, og það urðu, allt upp í tveggja metra þykkur snjór, margir halda nú að ég ýki, en það vatnsmagn sem í dag fellur í Þingvallasveitinni yfir vetrarmánuðina sem regnvatn, það féll sem snjór, og mjög oft snjóði í logni, þannig að þetta var svona eins og hundslappadrifa, og hlóðst upp, þarna fóru frost á veturna reglulega upp í 24 gráður mínus. Og vatnið lagði bara, það var reglulegur og fastur hlutur að vatnið lagði að hausti. En ég man eftir því þegar ég var ellefu ára gamall, það var að vori þegar klaka leysir, nei, fyrirgefðu, þetta var að hausti, þegar vatnið var að leggja, það hafði, sem sjaldan gerist, vatnið hafði frosið í stafalogni, og dag eftir dag verið stafalogn og engin sólbráð, þá verður ísinn nánast eins og glerplata, og hann verður fljóttlega það þykkur að hann er mikið meira en mannheldur, og á meðan ekki er snjóbráð yfir daginn og enginn lausasnýr fellur, þá heldur hann áfram að þykna og verður eins og glerplata. Og einn daginn hópuðust nánast allir Þingvellingar út á vatn, því að það er alveg stórkostleg sjón að ganga út á svona ís, maður sér greinilega niður á brítugt, og þá meina ég þrjátíu metra dýpi, þar sér maður gjótur og þar sér maður murtur og maður sér stóra urriða líða um í leit að heppilegri murtu til að éta. Og maður sér allt lífið þarna niðri, vatnið er svo tært og hreint, að þess vegna sér maður svo djúpt. Meira að segja það var svo einkennilegt, að það var óþægilegt að ganga yfir gjótu, því hún var svona svört rönd og miklu dýpra þar, og maður veigraði sér að fara á ísnum þarna yfir, auðvitað skipti það engu máli, en maður veigraði sér við það .
Þulur (MS)	15 orð	Góðir hlustendur, við heyrðum Maggnús Víking Grímsson rifja upp minningar frá vetrum bernskunnar á Brúsastöðum.
Þulur (MS)	320 orð	„Afdalasveit í alfaraleið“ var fyrirsögn á grein Sigurðar Hreiðars um Þingvallasveit í <i>Vikunni</i> í júní 1964. Þar var vísað til þeirrar mótsagnar að Þingvallasveit væri meginhluta ársins afskekkt afdalasveit – en þegar snjóá leysti á vorin kæmist hún aftur í alfaraleið. Og gott betur.

		<p>Þingvallasveit er í norðvesturhorni Árnessýslu, liggur að Kjósarsýslu að vestan, Borgarfjarðarsýslu að norðan, Laugardal og Grímsnesi að austan og Grafningi að sunnan.</p> <p>Þingvallasveitin er með fámennari sveitum landsins. Raunar er hún ekki lengur til sem stjórnsýsluleg eining, þar sem hún sameinaðist Laugardal og Biskupstungum í Bláskógabyggð árið 2002. Íbúar Þingvallasveitar voru 121 talsins árið 1901 en 2001 voru þeir ekki nema 39. Fámennið kallaði á ákveðna samheldni – og í raun má segja að íbúar sveitarinnar hafi litið á sig sem eina stóra fjölskyldu. Þannig var til dæmis hefð fyrir því að allri sveitinni væri boðið þegar haldið var upp á stórafmæli og fermingar. Þegar staðið var í stórræðum á bæjunum mættu grannarnir og lögðu hönd á plóg – menn hjálpuðust einfaldlega að þegar á þurfti að halda. Og skemmtu sér saman þegar tilefni gafst til.</p> <p>Á Þingvöllum við Öxará hafa verið haldnar margar helstu samkomur Íslandssögunnar. Nægir þar að nefna Alþingi á Þingvöllum á þjóðveldisöld, þjóðhátíðina 1874, Alþingishátíðina 1930, stofnun lýðveldisins 1944, þjóðhátíðina 1974 þegar fagnað var 1100 ára afmæli Íslands byggðar – og nú síðast lýðveldisafmælið 1994 og Kristnihátíðina árið 2000. Þá skunda landsmenn á Þingvöll, vegir eru lagaðir – og salernismál og umferðarstjórnun eru ofarlega á baugi í fréttatímum. Á Þingvöllum er líka gjarnan tekið á móti erlendum þjóðhöfðingjum – og þar njóta innlendir jafnt sem erlendir ferðamenn náttúru þjóðgarðsins. Í Þingvallasveit búa enn þann dag í</p>
--	--	---

		dag nokkrar fjölskyldur allan ársins hring og lifa þar sínu lífi, þó að hinn almenni gestur þjóðgarðsins átti sig kannski ekki endilega á því. Og ennþá rennur Öxará ofan í Almannagjá – eftir sama farvegi og forfeður okkar beindu henni í, svo vísað sé til listaskáldsins góða, Jónasar Hallgrímssonar, í ljóðinu <i>Ísland</i> .
Tónlist CD 08775-1	0:26	<i>Ísland, farsælda frón</i> Lag nr. 7 á: Kór Langholtskirkju: Ísland er lýðveldi- Sönglög lýðveldisins INN: 00:00 ÚT: 00:26
Þulur (MS)	16 orð	Þingvallasveitin var lengi afskekkt afdalasveit. Sigríður Kristjánsdóttir og Maggnús Víkingur Grímsson lýsa andstæðum veturs og sumars:
Viðtal (SKr) 4_SKr_1 ATH. Á að vera 1_SKr_1	0:36	SKr 1 9:19-9:55 SKr 1: En ég man líka eftir einum jólum, að það var mikið vetrarríki þarna alltaf. Vegurinn náttúrulega langur niður og hann var oftast nær ófær, og ef það var ekki hægt að nýta vatnið þá var maður eiginlega bara innilokaður. Ég man að einu sinni fengum við ekki jölagjafinar frá Reykjavík fyrr en var farið að þiðna og líða fram á vorið, því þá voru þær á brúsapalli rétt hjá Miðfelli, þangað hafði bíllinn komist en ekkert lengra og skilið það þar eftir. MS: <i>Og þar stóð kassinn...</i> SKr: Þar stóð kassinn bara þangað til að snjóa leysti.
Viðtal (MVG) 1_MVG_9	0:37	MVG 3 23:25-24:02 MVG 3: Síðan voru sumrin , þau voru hlý, þarna fór hiti upp í 24-5 stiga hita á sumrin, sem þýðir 50 gráðu mismunur á mesta hita á sumrin og mesta kulda á veturna, og það reynir bæði á fólk og byggingar, svona mikill hitamismunur. En eftir að það voruði í Þingvallasveit þá var þar sannkallað sumar – og ég held enginn staður í heiminum yndislegri til að vera á heldur en Þingvallasveitin þegar sumarið kemur með allri sinni dýrð .
Þulur (MS)	50 orð	Ingibjörg Steindórsdóttir furðaði sig oft á nægjusemi sveitunganna þegar kom að snjómokstri, símamálum, skólaakstri og fleiru. Hún fór að spyrja spurninga – og um svipað leyti kom séra Heimir Steinsson að Þingvöllum. Hann þrýsti líka á og kom því til leiðar að farið var að moka mun oftar en áður hafði þekkst.
Viðtal (IJS) 4_IJS_8	4:50	IJS 26:12-31:02 IJS: Ég er nú svo heppin að það var voðalega góður veturninn '81, fyrsti veturninn sko, en þegar ég flyt þá er einn mokstur á ári sem var framkvæmdur fyrir pásku, það var náttúrulega gamli sveitasíminn og heimavist í skólanum, og mér fannst nú svona, ég var stundum að segja svona: Bíddu, er ekkert hægt að fá fleiri mokstra? Nei þetta

ATH. Á að vera 1_IJS_8		hefur nú alltaf verið svona. Og svo var ég nú að tala um síma líka: Bíddu, hefur ekkert komið til að fá svolítið tæknilegri síma? Nei, þetta er nú bara ágætt, þetta hefur alltaf verið svona. Mér fannst svo ótrúleg næ gjusemi, þetta var bara ágætt, það þurfti ekkert að breyta þessu. Heimir var svolítið eins og ég, honum fannst þetta ekki nögum mikill mokstur. Ég gat ekki skilið þetta að bændurnir vildu ekki meiri mokstur, en svo fór ég að skilja það, því það var kannski mokað tvívar í gegn og svo bara skóf og varð allt ófært, þannig að ég lærði bara þessa sjálfsbjargarviðleitni, ef það var bloti þá var bara farið á traktorum kvöldið áður og svo jafnvel frysti um nöttina og þá gátum við keyrt eins og á malbiki til Reyjavíkur daginn eftir. Og þannig fór ég að skilja að við þurftum engan mokstur. Ég man eftir einu sinni vorum við að fara til Reykjavíkur og keyrðum á svona bara sem var búið að móta með traktorum, og þegar við komum niður að Skálafelli þá hafði verið mokað úr Reykjavík og upp Mosfellsdalinn og tekin beygjan upp að Skálafelli og þar var eins og hálf meters stál, þannig að við urðum sko að snúa við og fara út af veginum og svolítið út í móa til að komast framhjá stálinu, því það var verið að moka fyrir skíðafólk Úr Reykjavík, það var ekkert hugsað, þeir voru bara að moka fyrir sitt fók, svo máttu þessar fáeinu hræður bara eiga sig fyrir austan. Einu sinni þá var búið að vera rosalega vont veður og ófært í nokkra daga og það var allt í lagi, það var bara alltaf keypt á haustin, keypt smjörlíkiskassi, hveitisekkur, sykur, gas, olfa, allir voru með kýr til að hafa mjólk fyrir heimilin og bara, við vorum bara sjálfbjarga, það var bara gert ráð fyrir að það það kæmi vont verður og yrði ófært. Svo einu sinni hringir síminn og þá var það Ómar Ragnarsson og sprýr hvort það sé ekki allt í veseni hjá okkur, hvort við séum ekki matarlaus. Nei, nei, segi ég: Nú, er ekki búið að vera ófært í marga daga og vont verður? Jú, jú. En hvernig farið þið að? Ég sagði honum bara að við birgðum okkur upp á haustin. Hann kom með svona ótal hluti sko og skildi ekkert í því hvernig við hefðum farið að því að lifa þarna fjóra eða fimm sólarhringa. Já, og svo var búið að vera rafmagnslaust, og ég sagði að við værum bara með kerti í lýsingu, en það væri verst út af dýrunum því að vatnið færi þegar rafmagið fór. Og hann reyndi alltaf að leita að einhverju sem var basl og vesen, en það var ekki, þetta var bara allt í góði lagi. Hann hringdi á fleiri bæi, en við vorum bara í góðum málum. Það kom aldrei eitt orð í fréttum um að það væri allt í lagi í Þingvallasveitinni, það vantaði bara að við værum að drepast út hungrí, kulda, vosbúð, þá hefðu örugglega komið fréttir í útvarkinu, en ekkert um það hvað við værum rosalega dugleg og miklir snillar...
Þulur (MS)	30 orð	Glöggt er gests augað – og því getur verið forvitnilegt að heyra hvernig fólk sem flytur í sveitina hefur upplifað hana við fyrstu kynni. Ingibjörg Steindórsdóttir og Birta Jóhannesdóttir segja frá:
Viðtal (IJS) 4_IJS_1 ATH. Á að vera 1_IJS_1	0:42	IJS 0:36-1:18 IJS: Mannlífið fannst mér afskaplega heillandi, þetta var svona samheldin stórfjölskylda, við vissum eiginlega allt hvert um annað, bæði það sem var skemmitilegt og það sem var leiðinlegt og erfitt, en þetta var svona, já eins og fjölskylda, við vorum ekkert að hlaupa með þetta neitt, ef eitthvað var erfitt hjá einhverjum þá reyndum við að leysa það í sameiningu innan sveitar, ef það var gaman þá tókum við öll þátt í því, þetta var það sem heillaði mig mest.
Viðtal (BJ) 4_BJ_5	1:17	BJ 2 4:55-6:12 BJ: Ég held að fólk finnist ég rosa skrýtin, af því mér finnst ég náttúrulega eiga meira í Þingvallasveitinni heldur en svo rosalega margir. Og fyrst var ég svolítið lengi að sætta mig við þetta þjóðgarðs- allt saman, að mega ekki bara fara hvar sem er og vera

ATH. Á að vera 1_BJ_5		<p>hvar sem er og eitthvað svona, en ég er mjög sátt við þetta, og í mínu hjarta er þetta bara alveg ofboðslega dýrmætur staður, góður staður, og er svo miklu meira en bara þjóðgarður, miklu miklu meira. Og að þekkja alla, ég þekkti ekki alla nágranna, nágranna, það voru sjö kilómetrar á næsta bæ, þú veist þekkja allt fólkid ennþá, það er bara ótrúlegt, og að geta farið í þjónustumiðstöðina og spjallað og það er alltaf einhver sem kemur og þekkir mann og veit rosa mikið um mann, og það er fylgst með manni og mér finnst að bara frábært. Ég hef oft verið að tala um það við mömmu að það er svona munur á hnýsni og almennri forvitni, og ég hef aldrei upplifað neina hnýsni, bara svona væntumþykju.</p> <p><i>MS: Svona umhyggjusama forvitni...?</i></p> <p>BJ: Já, þannig, bara svona vill fá að vita hvað maður er að gera í lífinu og hvar maður er staddur og hvort það sé ekki örugglega allt í lagi.</p>
Þulur (MS)	23 orð	Svo voru þeir sem þótti samfélagið helst til lokað og gamaldags. Heyrum hvað Guðrún Kristinsdóttir og Halldór Kristjánsson hafa um það að segja:
Viðtal (GSK) 4_GSK og HK_1 ATH. Á að vera 1_GSK og HK_1	3:10	<p>GSK&HK 1 1:09-4:19</p> <p>GSK: Ég veit það ekki alveg, það var svolítið sko, ég var frekar ung þegar ég kem 77, ég er ekki nema rétt tvítug, og það voru ekki margir sem voru á svipuðum aldri hér, enda ekki margir í sveitinni yfirleitt, þannig að það gekk ágætlega held ég, já, það gekk ágætlega, bara vegna þess að samskiptin svona dags daglega eru ekki svo mikil, nema á samkomum og þar sem maður hittist eða eitthvað svoleiðis, en ég fann samt svolítið fljótt fyrir því að þetta var svolítið lokað samfélag, svolítið gamaldags, svolítið svona félagsleg svona, aðhald, maður getur sagt félagslegt aðhald...</p> <p><i>MS: Getur þú lýst því?</i></p> <p>GSK: Ja, það er nú þekkt fyrribæri, og stundum er það meira að segja kallað félagsleg kúgun, en hérra það eru svona ákveðnir hlutir sem eru viðtekin venja og þykir við hæfi eða ekki við hæfi, og ef ég man rétt þá átti þetta bæði við um kennastörfin, heimilishaldið, barnauppeldi og eitthvað svoleiðis, og líka í sambandi við búskapinn, það eru allir með fé hér, bara með fé, og já þetta var svolítið svona líka í búskapnum...</p> <p><i>MS: Svona gerum við í þessari sveit og þannig er það, eða...?</i></p> <p>GSK: Ekki samt svona gerum við í þessari sveit, ekki þannig, heldur bara þetta er nú vaninn hér, það eru svona ákveðnir hlutir...</p> <p><i>MS: Svona hefur það alltaf verið...</i></p> <p>GSK: En það sem samt aldrei sagt, þetta er ekki svoleiðis...</p> <p><i>MS: Þetta eru ósögð, óskrifuð lög....</i></p> <p>GSK: Það er nákvæmlega það sem er óskrifað, sem þessi stýring er, hún er óskrifuð... En allavega þegar ég var yngri þá vildi ég nú líka vera partur af, eða var svona öruggari með mig og vildi vera partur af, svo rjátlaðist það nú af, sá einhvern veginn að þessi rammi var aðeins of þróngur. En fyrst þegar við komum, þá man ég, og við höfum nú stundum talað um það, að við Halldór, það var alveg sagt við okkur að það væri svona, okkur var bent á svona hverjir væru æskilegri en aðrir, í sveitinni....</p>
Viðtal (HK) 4_GSK og HK_2 ATH. Á að vera 1_GSK og HK_2	0:17	<p>GSK&HK 2 0:14-0:31</p> <p>HK: Maður heyrði bara svona aðeins ávæning af því hverjir voru ekta þingvellingar, það voru frekar þeir sem voru fæddir hérra, en þegar út í það er farið þá eru ekkert svo margir sem voru í rauninni fæddir hérra, innst inni, þeir voru allir innfluttir, meira að segja úr Kjósinni...</p>
Þulur (MS)	63 orð	Eins og víðar í sveitum landsins var það alsiða í þingvallasveit að rétta hjálparhönd þegar

		nágrannarnir stóðu í stórræðum eða áttu í erfiðleikum. Rósa B. Jónsdóttir minnist þess þegar Jón Torfi, sonur hennar, greindist með hvítblæði og við tók þriggja og hálfs árs barátta, þar sem þau mæðginin bjuggu nánast á Landspítalanum. Hún hefur ekki gleymt ómetanlegum stuðningi sveitunganna á þessum erfiða tíma:
Viðtal (RBJ) 4_RBJ_2 ATH. Á að vera 1_RBJ_2	1:22	<p><i>RBJ 19:35-20:57</i></p> <p>RBJ: En þetta var alveg áberandi, þeir fylgdust mjög grannt með því þegar ég var alltaf mikil ein á ferðinni þá með börnin, sérstaklega eftir að Júlíana fæðist ári þarna eftir að hann greinist, þá var ég náttúrulega að fara á milli með ungabarn og annað fárveikt barn, og það var algjörlega fylgst með mér ef það var eitthvað að veðri, þá bara fylgt yfir heiðina. Bara ef ég hringdi og spurði hvernig er færðin þá var alveg viss passi að einhver beið á vegamótunum til að fylgia mér yfir... MS: <i>Traustvekjandi...</i></p> <p>RBJ: Þetta náttúrulega er ekkert sjálfsagður hlutur en þetta er bara, fólk Í sveitinni hefur bara alltaf verið eins og stór fjölskylda ef á bjátar. Og það er eins líka að eftir að Jói fór að verða svoltið svona, þegar hann hefur orðið veikur, að þá þarf ég ekki nema að smella fingrum til að fá einhværn til að hjálpa mér, ef netin eru í vatnini eða það þarf að gefa rollunum eða eitthvað svona, það eru allir boðnir og búnir, þetta er kosturinn við að búa í sveitinni.</p>
Þulur (MS)	22 orð	Nú vendum við okkar kvæði í kross og heyrum af því hvernig nokkrir einstaklingar hafa upplifað hátíðir á Þingvöllum á undanförnum áratugum.
Viðtal (JSK) 1_JSK_1	0:43	<p>JSK 4 [16:53-17:36]</p> <p>JSK: Það var voða gaman, það var svo margt fólk í Hrauntúni, og hérrna við fórum náttúrulega á hverjum degi, það voru glímur og allsstaðar var tjaldað, það var fullt af tjöldum uppi í Hrauntúni, og bara, það var stemmning og gaman... Þrjátíu, ég hef verið níu ára... og ég man að það var bara voða gaman, og öll tjöldin á Leirunum sko, þar var aðaltjaldbúðin... JSK: Já, og ég man að við vorum að klöngrast þarna uppi í Hvannagjá og...</p>
Þulur (MS)	24 orð	Jónína Sigrún Kaaber sem ættuð er frá Hrauntúni rifjaði upp minningar frá Alþingishátfíönni 1930, þegar þess var minnst að þúsund ár voru liðin frá stofnun Alþingis á Þingvöllum.
Þulur (MS)	54 orð	Bregðum okkur þá 14 ár fram í tímann, þegar lýðveldið var stofnað á Þingvöllum á fæðingardegi Jóns Sigurðssonar, 17. júní 1944. Þrátt fyrir ausandi rigningu og rok var mikill mannfjöldi saman kominn á Völlunum á þessum merka degi í sögu

		<p>þjóðarinnar. Hlýðum á brot úr ávarpi Gísla Sveinssonar, forseta sameinaðs þings, í upptöku Ríkisútvarpsins:</p>
Fréttauptaka DB-17462-8	1:15	<p>Úr safni Útvarpsins: Frá Þingvöllum 17. júní 1944 INN: 16:22 ÚT: 17:37</p> <p>Klukknahljómur... Hinu langþráða marki í baráttu þessarar þjóðar fyrir stjórnmálfrelsi er náð. Þjóðin er nú loks komin heim með allt sitt, fullvalda og óháð. Stjórnmálaskilnaður við erlent ríki er fullkomnaður. Íslenskt lýðveldi er sett á stofn, endurheimt hið forna frelsi. Ættfeður vorir, þeir er hér námu land, helguðu það sér og sínum niðjum til eillífrar eignar og frelsi sitt innsigluðu þeir hér, með stofnum þjóðþings fyrir meira en þúsund árum. Hátt á eldhrauni upp / þar sem ennþá Óxará rennur / ofan í Almannagjá / alþingi feðranna stóð...</p>
Þulur (MS)	32 orð	Hún Jónína sem við heyrðum í áðan lét sig heldur ekki vanta á hátíðina 1944, en þá var hún orðin 23 ára og fór á Þingvöll með rútu í góðra vina hópi.
Viðtal (JSK) 1_JSK_2	0:12	<p>JSK 4 18:43-18:55 JSK: þá var ég nú nýbúin að eiga fyrsta barnið mitt, og við fórum, margir krakkar svona sem fóru saman, það var svo mikil rigning, að við fórum upp í næstu rútu til að fara heim.</p>
Þulur (MS)	12 orð	Halla Einarsdóttir frá Kárastöðum var á hátíðinni 1944, þá á fjörtanda árinu.
Viðtal (HE) 1_HE_5	1:13	<p>HE 59:29-1:00:42 HE: það var náttúrulega afskaplega margt fólk og bílaröðin var alveg óslitin, já, guð má vita hvað langt, og maður auðvitað gekk þarna austur eftir, og hérra, það var hæg umferðin og allt þetta, það var afskaplega mikil óheppni að það skyldi vera svona veður, því að það var bæði rok og rigning... HE: Maður sér það á fánunum, rennandi blautum, það var ekki gott. MS: <i>En hvernig var stemmningin, var ekki svona hugur í fólk?</i> HE: Jú, veistu það, það voru náttúrulega allir hundblautir og þegar þjóðsöngurinn var spilaður, þá tóku nú ekki allir karlmennir ofan... HE: Nei, einhver sem bar nú meiri virðingu fyrir landi og þjóð og þá þjóðsöngnum um leið, sagðist hafa verið að hugsa um að henda steini í hausinn á karli sem var með hattinn alveg niður fyrir eyru!</p>
Þulur (MS)	64 orð	Þrjátíu árum síðar, 28. júlí 1974, var 1100 ára afmæli Íslandsbyggðar fagnað í blíðskaparveðri á Þingvöllum. Áætlað er að meira en 50 þúsund manns, eða riflega fjórðungur þjóðarinnar, hafi komið á Þingvöll þennan dag og höfðu aldrei fleiri Íslendingar safnast saman í einu. Hlustum á brot úr frétt Ríkisútvarpsins frá þessum degi, þar sem Sigurður Sigurðarson fréttamaður ræðir við Indriða G. Þorsteinsson, framkvæmdastjóra

		þjóðhátíðarnefndar:
Fréttaupptaka DB-4624-7	0:26	<p>Úr safni Útvarpsins: Frá Þingvöllum 28. júlí 1974 INN: 36:25 ÚT: 36:51</p> <p>Í allan morgun hefur fólkio drifið að, frá því snemma í morgun. Já það virðist hafa gengið greiðlega... Hindrunarlaus ferð hingað til Þingvalla... Já það kemur úr öllum áttum á Þingvöll, það mun vera tölувert mikið um það að fólk hafi tjálfað á Laugarvatni og komið Gjábakkaveginn á Þingvöll núna í morgun.</p>
Viðtal (ThE) 1_ThE_4	0:22	<p><i>ThE 2 8:32-8:54</i></p> <p>ThE: það var bara gott veður og gaman, við fórum héðan í strætó, það var mjög sérstakt og bara mjög skemmtilegt, já, ég man nú ekki svona, maður gerði bara þetta hefðbundna, labbaði um, ég man bara að það var geysilega mikið af fólkí.</p>
Þulur (MS)	6 orð	Þetta var Þóra Einarsdóttir á Kárastöðum.
Þulur (MS)	74 orð	<p>Tuttugu ár líða – og 17. júní 1994 var enn haldin hátið, að þessu sinni til að minnast hálfrar aldar afmælis lýðveldis á Íslandi. Tugir þúsunda gesta skunduðu á Þingvöll af þessu tilefni. Þó komust ekki allir á áfangastað vegna mistaka við umferðarstjórnun, sem urðu til þess að miklar teppur mynduðust á þjóðveginum á leið til Þingvalla. Þóra Einarsdóttir, Erla Guðbjörnsdóttir, Helga Sveinbjörnsdóttir og Jón Nordal eiga hvert sínar minningar frá þessum degi:</p>
Viðtal (ThE) 1_ThE_5	0:49	<p><i>ThE 2 9:02-9:51</i></p> <p>ThE: þá var ég að vinna í sjoppunni og þar var mikil örtröð, einhvern veginn voru bílastæðin skipulögð þannig að það myndaðist algjör teppa þarna á horninu, þá urðu allir að stoppa í sjoppunni hjá mér, annað hvort til að fara á klósettið og þá keyptu þeir sér eitthvað í leiðinni eða þeir nennu ekki að fara að reyna að komast heim, þannig að það var ansi mikill dagur. Við vorum með sölutjald úti, a.m.k. tvö, og það var bara brjálað að gera.</p>
Viðtal (EG) 1_EG_7	0:33	<p><i>EG 4 15:18-15:51</i></p> <p>EG 4: það lokuðust allir kamrarnir svona einn af öðrum og það var mikil biðröð, og við komum þarna við systur inn í þjónustumiðstöð, og þá var alveg löng löng biðröð á kvennaklósettið en mjög fátt á karlaklósettið, þannig að við tökum bara að okkur umferðarstjórn, tæmdum karlaklósettið og svo hleyptum við konunum þar inn með börnin...</p> <p><i>MS: Þið hafið bjargað málunum...</i></p> <p>EG 4: Þetta er eiginlega eftirminnilegast, já, ég meina, fólk var alveg í vandræðum...</p>
Viðtal (HS) 1_HS_4	0:16	<p><i>HS 21:38-21:54</i></p> <p>HS: Jú, jú mikið rétt, seldi lummur og kakó í hvítu tjaldi og var mjög lengi á leiðinni austur, það var mjög gaman...</p>
Viðtal (JN) 1_JN_8	0:31	<p><i>JN 50:29-51:00</i></p> <p>JN: Ja, það er náttúrulega mjög persónulegt, mér var falið að semja sönglag, það var þingfundur á Lögbergi og það var flutt þarna</p>

		kórlag sem ég samdi af þessu tilefni, Vorkvæði um Ísland .
Tónlist CD 20271-2	0:52	<i>Vorkvæði um Ísland</i> Lag nr. 11 á: Hamrahlíðarkórinn: Vorkvæði um Ísland 00:00-00:52
Þulur (MS)	26 orð	Þetta var brot úr lagi Jóns Nordals við ljóð eftir Jón Óskar; <i>Vorkvæði um Ísland</i> . Næst heyrum við í þeim Heiðarbæjarfeðgum Jóhannesi Sveinbjörnssyni og Sveinbirni Jóhannessyni:
Viðtal (JS) 1_JS_9b (fyrri hluti)	0:47	<i>JS 1 21:14-22:01</i> <i>JS 1: Svo er líka minnisstætt</i> bara öll þessi traffík, ég man líka vel eftir því þegar við vorum að fara á Bingvelli, pabbi var hringjari og átti að vera mættur fyrir ákveðinn tíma, þegar við komum upp á veg hérna þá var búið að loka veginum, af því að það voru einhverjur þjóðhofingjar sem voru í bænum sem að þurftu að vera einir á veginum, það mátti enginn keyra á veginum á meðan þeir voru að keyra frá Reykjavík til Bingvalla, sem var náttúrulega alveg ótrúlegt rugl og alveg ótrúlegt að menn skyldu ekki áttá sig á að þetta myndi valda vandræðum. En allavega þá létt pabbi ekki segja sér þetta og fór á bíl eftir gamla veginum bara...
Viðtal (SVJo) 1_SvJo_2	5:47	<i>SvJo 1 0:53-6:39</i> <i>SVJo 1: Ég átti að hringja klukkunum</i> klukkan tíu og Hanna María hún, ég man ekki alveg hvað hún vildi ætla mér mikinn tíma, ég held lítið meira en klukkutíma sko, að ég færí kannski hálfniu að heiman og ég held ég hafi gert það, nákvæmlega. Og þegar ég kem upp á þjóðveg, sem er alveg nýr þá, að þá er löggregluþjónn þar og bannaði mér að beygja austur úr. Og ég sagði honum hverra erinda ég væri, nei, nei, það var alveg sama, það kom ekki til greina að ég færí. Þannig að ég sá nú strax þessa undankomuleið að fara niður á gamla veg, austur hjá gánum og austur úr þar, svo ég var ekkert að þrefa neitt meira við hann. Svo þegar ég fór að nálgast Bingvöll, eða þjóðgarðshliðið, þá var komin svona umferðartregða, þannig að ég varð að hægja fór mína og tafðist mjög þannig að ég var orðinn tímanaumur, svo þegar ég kom þarna hjá blettunum, völlunum, þá var mér ekki stætt á að vera í bílum lengur, og ég varð bara að bregða undir mig betri fætinum, þannig að ég hljóp þá eins og fæturnir gátu borið mig, eða þannig lagað, þannig að mér sóttist nú frekar hægt fórin, þannig að ég var að verða of seinn greinilega, og þegar ég nálgauðist heimreiðina á Bingvöllum sko, þá voru allskonar prestar og prelátar... Og fullt af löggregluþjónum, og ég bara hreinlega, þeir litu mig hornauga og ég var hræddur um að ég yrði skotinn, hreinlega, því ég var másandi og blásandi, og þegar ég nálgast kirkjuna, jújú, þá var fullt af fólk og já, svo var hún Elínborg Sturludóttir, jájá, hún var starfandi við þjóðgarðinn þá, og þegar hún sá mig þá gekk hún til móts við mig og kyssti mig, af því hún var mjög fegin að ég skyldi vera mættur, hún átti að framkvæma þetta sjálf, klukknahriringuna, ef ég ekki mætti á tilsettum tíma, það hafði henni verið uppálagt, þannig að hún varð mjög fegin að sjá mig. Jájá, og svo bara skrjóðaðist ég upp í turninn og hringdi fljótlega, eða, þá var klukkan bara að verða tíu. Á mínútunni tíu þá hringdi ég, jájá, þetta var nú einhvern veginn svona. Þetta slapp rétt fyrir horn, en þú getur ímyndað þér að laganna verðir, þeim þótti þetta vera grunsamlegur maður...
Tónlist CD 04797-2	0:56	<i>Stóð ég við Öxará</i> Lag nr. 3 á: Eddukórinn: Íslensk þjóðlög INN: 00:54: Stóð ég við Öxará...

		ÚT: 01:50: ...Mín klukka, klukkan þín, kallar oss heim til sín.
Þulur (MS)	13 orð	Þessi hátíðisdagur á Þingvöllum er Jóhannesi Sveinbjörnssyni einnig eftirminnilegur af mjög svo persónulegum ástæðum:
Viðtal (JS) 1_JS_9 a (fyrri hluti)	1:42	JS 1 19:30-21:12 JS: 94 var mjög eftirminnilegt því þar trúlofuðum við okkur, ég og Björg, það var þannig að við vorum búin að ákveða þetta með þónokkrum fyrirvara, búin að fá hrингa og allt klárt, og við náðum sem sagt að komast þarna upp í gjá, einhvers staðar nálægt fossinum og náðum að vera þar ein í nægilega langa stund til þess að þetta gæti farið fram, það voru náttúrulega þúsundir í kringum okkur alveg allt í kring, en við vorum þó ein á þessum stað. Svo komum við þarna niður og þá var fólk sem var fíjott að reka augun í þetta. Fyrst mætti ég nú glímufélögum mínum sem ég hafði verið að glíma með þarna á glímusýningu þarna rétt áður, og það var einn þeirra, Arneir Þingeyingur Friðriksson, sem rak augun í þetta, að það glampaði á eitthvað. Svo kom ég inn í tjaldið þar sem mitt fólk var, þá var Helga ekki lengi að áttá sig á þessu, og það var ekki af því hún sæi hrингinn, heldur sá hún á okkur að það var eitthvað, það var mjög gaman, og þessu hátíði mjög skemmtileg, bæði út af þessu og svo tók ég þátt í glímusýningu og fleiru, og allt okkar fólk meira og minna, maður náði að hitta það í öllum þessum fjölda...
Þulur (MS)	38 orð	Síðasta hátíðin sem hér skal nefnd var haldin í júlíþyrjun sumarið 2000. Þá var þess minnst að þúsund ár voru liðin frá því að kristni var lögtekin á Íslandi. Kristnihátiðin var öllu fámennari en fyrri hátíðir á Þingvöllum.
Þulur (MS)	28 orð	Guðrún Kristinsdóttir er yfirlandvörður þjóðgarðsins og þekkir vel „hina hliðina“ á hátíðahöldum á Þingvöllum, það er undirbúninginn og allt sem þarf að smella saman áður en hátíð getur hafist:
Viðtal (GSK) 1_GSK og HK_15	1:19	GSK&HK 2 1:17:34-1:18:53 GSK 2: Það er svo margt fólk sem kemur saman, það eru svo mörg atriði, það eru bæði praktískir hlutir sem þarf að gera, koma upp vegum og brúm, stígum, bekkjum og leiðslum og öllu mögulegu, og vatni og rafmagni fyrir kökur og kleinur, og snyrtungum, sem er bara þvílt mál, hefur alltaf verið ótrúlega mikið mál, svo er líka fólk sem er koma og er að fara að performera, er með einhver atriði, það kemur einhvern veginn úr annarri átt og er ægilega stressað, og er að velta fyrir sér hvað verði tilbúið og hvað eigi að vera, fólk er farið að undirbúa sín atriði, og kemur og er að litast um, þá eru kannski bara smiðir ennþá að leggja út borð, og hafa engar áhyggjur af því, vegna þess að þeir verða búin þegar þetta byrjar, en kannski ekkert mikið fyrr, en þetta var rosa skemmtilegur tími og margt fólk sem maður kynnist, og maður kynnist, eins og auðvitað alltaf á Þingvöllum, maður kynnist mörgu fólk, það er margt fólk sem kemur að .
Þulur (MS)	176 orð	Fjölmargir erlendir þjóðhöfðingjar hafa sótt Þingvelli heim í gegnum árin – og hefur þingstaðurinn forni

		<p>löngum þótt sjálfsagður viðkomustaður þegar tekið er á móti fyrirmennum. Fræg er heimsókn Friðriks áttunda Danakonungs ásamt 200 manna fylgdarliði sumarið 1907. Í tilefni konungskomunnar var skipulögð ferð til Þingvalla, Geysis og Gullfoss og lagður nýr vegur frá Þingvöllum austur að Geysi; Kóngsvegurinn svokallaði. Keyptur hafði verið sérstakur vagn undir konunginn en vegna þess hve ósléttur vegurinn var kaus hann fremur að ríða hesti. Að auki slóst fjöldi gangandi fólks með í för og á öðrum degi ferðarinnar voru um 6000 manns saman komin á Þingvöllum. Og það mun hafa verið í þessari heimsókn Friðriks áttunda sem ferðamenn í föruneyti hans tóku upp á því að kasta smápeningum ofan í Nikulásargjá af brúnni – sem hafði einmitt verið byggð í tilefni af konungskomunni. Og upp frá því er smám saman farið að kalla þennan hluta gjárinnar Peningagjá.</p> <p>Sigríður Halldórsdóttir frá Kárastöðum sagði þannig frá í samtali við Jón R. Hjálmarsson, sem birtist í bókinni <i>Á meðal fólksins</i> sem út kom árið 1987:</p>
Lesari (BLK) 1_BLK_1	0:42 108 orð	„Síðar þetta sumar kom svo Friðrik 8. konungur til landsins og var þá afar mikið um að vera. Hannes Hafstein ráðherra tók á móti konungi og fylgdi honum hvert sem hann fór. (...) Við fórum eins og fleiri til að sjá kónginn, þegar hann dvaldist á Þingvöllum. Hann var myndarlegur maður og bauð af sér sérlega góðan þokka. Hannes ráðherra var þá ekki síður glæsilegur og var gaman að sjá þessa höföingja saman. Mikið var um að vera á Þingvöllum þessa daga. Þar voru fluttar ræður, leikið á hljóðfæri og sungið og sýndir fimleikar og

		<i>glíma. Vakti konungskoman að vonum mikla athygli og hafði margvísleg áhrif í landinu.“</i>
Þulur (MS)	79 orð	Ekki verða talin hér upp öll þau fyrirmenni sem heimsótt hafa Þingvelli í áranna rás, heldur látið nægja brot úr samtali við Ingveldi Eiríksdóttur. Hún sleit barnsskónum á Þingvöllum, þar sem faðir hennar, sr. Eiríkur J. Eiríksson, var prestur og þjóðgarðsvörður á árunum 1960-1981. Hún minnist þess sem nokkuð eðlilegs hluta af lífinu í Þingvallabænum að drottningar kæmu þar inn í kaffi og hefðu fataskipti – og sjálf skottaðist hún í kringum tignarfólkið eins og vel upp alinni prestdóttur sæmdi.
Viðtal (IE) 1_IE_1	0:50	<i>IE 1 0:27-1:17</i> IE 1: Já, það var nú kannski ekki alveg sjálfsagður hlutur, en maður lærði að hætta að kippa sér mjög upp við það, foreldrar míni tóku það til dæmis miklu nærrí sér en ég. En á tímabili finnst mér að þær hafi verið ansi tíðar komurnar og bæði skipulagðar og óskipulagðar. Einhverntíma man ég eftir að Danadrottning þurfti að koma og hafa fataskipti, hún hefur vísast verið uppi í gjá, Lögbergi, og síðan var veisla í Valhöll, og hún þurfti að fá að hafa fataskipti, venjan var nú svo sem ekki að þau væru alveg inni á gólf, heldur kæmu í kirkjuna og pabbi kannski lóðsaði þau um stéttar eitthvað, en hún kom sem sagt alveg óforvarandis inn á gólf nánast á þessu fjölmenna heimili, og vísast ekki verið nokkur undirbúningur, nema það var hellt upp á kaffi og hún sett inn í það sem við kölluðum alltaf ráðherraálmuna, það var ein burstin sem var fyrir Þingvallaneftnd, og þar var eitthvað herbergi sem þótti vera drottningu boðlegt og hún fór þar og skipti um fót og fékk svo kaffi úr gylltu bollastelli sem var alltaf upp á punt en amma hafði einhverntíma gefið mömmu í jölagjöf, aldrei kallað annað en drottningarstellið eftir það, ég held að hún hafi verið eina manneskjan sem nokkru sinni drakk úr þessu stelli, og þetta þótti manni voðalega merkilegt...
Viðtal (IE) 1_IE_2	1:22	<i>IE 1 0:14-1:36</i> IE 1: Og síðan kom náttúrulega mikið af allskonar, sérstaklega norrænir ráðherrar, og þeir komu oft inn, og ég man vel eftir Olof Palme og Kekkonen og einhverjum svona, þetta hlýtur að hafa verið eitthvað samstarsverkefni því maður hitti þá held ég svona tvívar þrisvar a.m.k. Þetta hafði það í fór með sér að maður fylgdist svo vel með fréttum, af því þetta voru svona andlit sem maður kannáðist við af skjánum, maður varð svolítio meðvitaður um þessa valdamenn í Evrópu að minnsta kosti, þannig að maður lærði að haga sér sæmilega og umgangast þetta fólk, og ég man mjög vel eftir þegar Gustaf Sviákonungur kom, þá var maður með fána og alles og stillti sér upp og svona, og einhvern tíma held ég að Karl hafi komið, þetta var var á tímabili einhvern veginn, nokkrum árum, ansi tíðar komur, og maður varð var við það, svo hefur þetta kannski flust út í Valhöll, þá var maður náttúrulega miklu minna var við þetta.
Viðtal (IE) 1_IE_3	0:33	<i>IE 1 1:41-2:14</i> IE 1: Við Palme urðum alveg sérstakir vinir, og eins og ég segi, það er eins og í minningunni eins og þeir hafi komið nokkrum sinnum þessir norrænu, ég man að ég sat í fanginu á honum og við yrðum alveg sérstakir vinir, ég veit ekkert hvaða tungumál við

		töluðum, eða þá að það hefur verið þýtt eða eitthvað, og ég tók aðgilega nærrí mér þegar hann var skotinn, það var bara eins og vinur minn hefði farið....
Þulur (MS)	97 orð	Dóra Erla Þórhallsdóttir var prestfrú á Þingvöllum á níunda áratugnum og aftur á síðari hluta þess tíunda. Hún minnist heimsókna fjölmargra erlendra þjóðhofðingja og annarra fyrirmenna. Á meðal þeirra minnisstæðustu var Jóhannes Páll páfi annar, sem sótti Ísland heim í júní 1989. Og að sjálfsögðu kom hann að Þingvöllum. Hörður Guðmannsson á Skálabrekku og Dóra Þórhallsdóttir rifja nú upp skemmtilega uppákomu sem þau lentu í með páfa þennan dag. Guðmann Ólafsson, faðir Harðar, var þá meðhjálpari Þingvallakirkju og Hörður var honum til aðstoðar, en séra Heimir Steinsson, eiginmaður Dóru, var þá prestur og þjóðgarðsvörður.
Viðtal (HG) 1_HG_1	1:44	<i>HG 4 [11:12-12:56]</i> HG: Við vorum að bíða eftir honum , þangað til hann kæmi. Svo vorum við uppi á kirkjulofti, pabbi að hringja, mér fannst þeir nú ekki leita mjög vel þessir sem áttu að gæta hans, það gæti verið fullt af sprengjum þeirra vegna. Það var jólaskraud í kassa þarna uppi á lofti, það hefði getað verið fullt af sprengjum þar. MS: Það hefur ekkert verið rótað í því? HG: Nei, svo þegar við áttum að fara upp á velli þá var páfinn mjög óþekkur við þá sem áttu að gæta hans sko, hann fór inn í rútu. Við pabbi og Heimir og Dóra áttum að fara í rútunni, en þá var ekkert pláss fyrir okkur, svo við urðum að fara í páfabílum... MS: Þú og pabbi þinn og Heimir og Dóra? Í brynvörðum páfabílum? HG: Það þýddi ekkert annað en að vera í brynvörðum bíl, ef þeir skyldu ætla að skjóta okkur... Og svo þegar við komum upp á Velli þarna þar sem tjaldið var þá var bukkað og beygt fyrir okkur! MS: Og var það ekki svolitið notaleg tilfinning? HG: Jú, jú. MS: Já, já og páfinn bara skoppaði út úr rútunni eins og ekkert væri? HG: Já, já, og þeir gleymdu að taka á móti honum...
Viðtal (DEP) 1_DETh_3	1:34	<i>DETh 21:30-23:04</i> DETh: Þarna voru biskupar landsins komnir heim náttúrulega löngu fyrir tímann og skýrduu sig sínu fínasta þússi inni í stofu og allt gekk vel, svo kemur páfabílinn að lokum, prestar og prelátar voru búinir að standa í röð við kirkjudyrnar tilbúnir að taka á móti páfa, svo kemur páfinn og heilsaði okkur og þeim sem voru þarna heima við, og það var bara gaman, svo kom smárúta til að taka á móti prestunum og fara með þá inn á svæði, og þeir stigu inn í rútuna og allir tilbúnir að fara, þá stóð páfinn upp og fór með þeim inn í rútuna – og ég og Guðmann á Skálabrekku við settumst inn í páfabílinn og ég var sett í framsætið, og þegar páfabíllinn ók inn að tjaldbúðunum þá vinkuðu mér allir, héldu allir að ég væri páfinn, en þetta var bara gaman, en sýnir bara hvað páfinn var afslappaður og hvað honum leið vel. Það var kalt þennan dag en ofsalega fallegt veður og en honum leið ofsalega vel. Ég man eftir stundinni þegar hann var farinn, hann var búinn að blessa kirkjuna og allt þetta, það kom

		einhver yndisleg tilfinning yfir mig á eftir, mér fannst þetta svolíð gott.
Þulur (MS)	28 orð	Góðir hlustendur, þá er komið að lokum þessa fyrsta þáttar um mannlíf í Þingvallasveit á tuttugustu öld. Ég þakka þeim sem hlýddu – og einnig viðmælendum mínum – góðar stundir!
Tónlist 12661-2	Ca 0:15	Lokastef Brot úr: <i>Manstu gamla daga</i> Lag nr. 1 á: Alfreð Clausen: Manstu gamla daga INN: 1:32 ÚT: 1:47

Afkynning þular

Þetta var þátturinn *Par sem ennbá Öxará rennur*, í umsjón Margrétar Sveinbjörnsdóttur, sá fyrsti í röð sex þátta um mannlíf í Þingvallasveit á 20. öld. Lesari með umsjónarmanni var Bergdís Linda Kjartansdóttir.

Í þættinum voru leikin brot úr eftirtoldum lögum: *Ísland, farsælda frón*, þjóðlag við ljóð Jónasar Hallgrímssonar, í flutningi Kórs Langholtskirkju, *Vorkvæði um Ísland*, lag eftir Jón Nordal við ljóð Jóns Óskars, í flutningi Hamrahlíðarkórsins, og *Stóð ég við Öxará*, þjóðlag við ljóð Halldórs Laxness, í flutningi Eddukórsins.

Annar þáttur
þar sem ennþá Öxará rennur

Þáttaröð um mannlíf í Þingvallasveit á 20. öld – afdalasveit í alfaraleið
eftir Margréti Sveinbjörnsdóttur

Atriði	Tími	Texti
Tónlist CD 12661-2	Ca 0:10	Inngangsstef Brot úr: <i>Manstu gamla daga</i> Lag nr. 1 á: Alfreð Clausen: Manstu gamla daga INN: 00:50 ÚT: 1:00
Viðtal (SiJ) 2_SiJo_6	0:44	SiJ 33:10-33:54 SiJ: það hefur sennilega verið '53 , þá ætluðum við Bangsi á jólaball í Hlégarði, þá kyngdi niður snjó og við lögðum af stað, ætluðum að moka, það var haft við Harðavöllinn og út við Ferðamannahorn, en það var svo mikill snjór að það þýddi ekki neitt, þannig að við snerum við og komumst við illan leik heim aftur á bílnum og mikið var mamma fegin... en við skemmtum okkur alveg konunglega og svo sem allt í lagi, við vorum bara að skemmta okkur, af því við skemmtum okkur alltaf ágætlega saman .
þulur (MS)	21 orð	Góðir hlustendur, við heyrðum Sigrúnu Jóhannesdóttur frá Heiðarbæ rifja upp eftirminnilega erindisleysu. Bangsi sem hún minnist á er Sveinbjörn bróðir hennar.
þulur (MS)	35 orð	Samkomur sveitunga Sigrúnar í Þingvallasveit á síðustu öld voru með ýmsum hætti. Sem dæmi má nefna kvenfélagsböllin sem haldin voru á hverju hausti í Valhöll, kirkjuferðir, jólaböll og saumaklúbba, svo nokkur helstu mannamót séu tíunduð.
þulur (MS)	69 orð	Kvenfélagsballið svokallaða var haldið árlega í Hótel Valhöll frá því um miðbik 20. aldarinnar. Nokkrum sinnum var ballið haldið í Hlégarði í Mosfellssveit og Fólkvangi á Kjalarnesi, en síðan fékk það aftur inni í Valhöll og var þar fastur liður allt fram til haustsins 1999, þegar það lagðist af. Ballið var ein drýgsta tekjulind Kvenfélags Þingvallahrepps um áratugaskeið og fyrir ágóðann af því hefur kvenfélagið styrkt fjölmörg verðug

		málefni.
Tónlist CD 12661-2	0:31	<p><i>Æeskuminning</i> Lag nr. 13 á: Alfreð Clausen: Manstu gamla daga INN: 00:00 ÚT: 00:31</p>
Þulur (MS)	17 orð	Systkinin Þórdís og Sveinbjörn Jóhannesarbörn voru spurð hvort þau myndu eftir fyrsta kvenfélagsballinu sem þau fóru á:
Viðtal (PJ) 2_ThJ_5	1:51	<p><i>PJ 38:09-40:00</i> PJ: Ég man að ég var í grænrósóttum kjól, það er nú kannski ekki merkileg minning... MS: Jú, jú... PJ: En þetta hefur verið þegar Bangsi var ellefu, þá, já, og ég man að þetta var eitthvað kvenfélagsafmæli og voru ræðuhöld og ég man að Jónas í Stardal talaði þar og minntist þess þegar hann var að fara labbandi austur í Bingvallarétt með harmonikkuna á bakinu til að spila. Þetta fannst mér eiginlega það merkilegasta, það eina sem ég man. Já, já. En svo voru þetta ágætar samkomur, þessi kvenfélagsböll, og varð til þess að fólk hittist og sást. MS: Var þá spilað á harmonikku eða var hljómsveit eða hvernig, manstu það? PJ: Ég man nú ekki með þetta fyrsta ball, kannski hérna, ætli Halldór á Kárastöðum, hann spilaði nú á harmonikku og Bragi Hlíðberg var með honum. En ég man eftir einhverntíma að þeir spiliðu barna Róbert Arnfinnsson og einhver annar Róbert, og hvort það var nú ekki einn enn, sem spilaði á trommur eða eitthvað, og þetta eru nú svona helstu hljómsveitirnar sem ég man eftir. Hann Róbert Arnfinnsson var svo músíkalskur.</p>
Viðtal (SvJo) 2_SvJo_3	0:25	<p><i>SvJo 1 9:14-9:39</i> SvJo 1: Mér er það minnisstæðast að ég fór í þróngum skóm af systrum mínum annarri hvorri, ég man ekki nákvæmlega hvort það var Dísá eða Rúna sem átti þá, en þeir voru mér erfiðir.</p>
Þulur (MS)	15 orð	Erla Guðbjörnsdóttir, Helga og Jóhannes Sveinbjörnsbörn og Arnar Tryggvason rifja nú upp minningar af kvenfélagsböllum:
Viðtal (EG) 2_EG_10	0:10	<p><i>EG 4 21:57-22:07</i> EG 4: Ég held bara að ég hafi mætt á hvert einasta kvenfélagsball, þetta var bara ball ársins.</p>
Viðtal (HS) 2_HS_6	0:29	<p><i>HS 26:42-27:11</i> HS: Það var aðalmálið á haustin, það var að komast á kvenfélagsballið, og ég held ég hafi verið þrettán ára þegar ég fór fyrst á það, og það var náttúrulega bara alveg magnað, þar bara dansaði maður við alla kallana í sveitinni, unga sem aldna, og maður þekkti alla á ballinu, það var líka mjög gaman.</p>
Viðtal (JS) 2_JS_10	0:41	<p><i>JS 1 26:14-26:55</i> JS: Svo var náttúrulega Haddi alltaf í dyrvörslunni, hann var mjög refilegur í því, og Una á peningakassanum, þetta var bara mjög traust allt saman. Hljómsveitirnar þær voru svona misjafnar svolítio, ég man til dæmis eftir að Hjördís Geirs var þarna einhverntímann, menn höfðu misjafnan smekk fyrir því, sumum fannst þetta frábært og öðrum fannst það ekki jafnfrábært. Hljómsveit Stefáns Pé. var þarna um tíma, mig minnir að það hafi verið á fyrsta kvenfélagsballinu sem ég fór á...það hafi verið Hljómsveit Stefáns Pé.</p>

Viðtal (AT) 2_AT_2	0:21	<i>AT 1 8:36-8:57</i> AT: Ég hérna starfaði nú fyrst sem dyravörður og miðasöldurengur, allaveganna eitt eða tvö böll, með honum Hadda á Skálabrekku, og var honum innanhandar í hérna hurðinni, það man ég.
Þulur (MS)	48 orð	þingvellingar hafa aldrei átt sitt eigið félagsheimili – og kvenfélagsballið var eini dansleikurinn sem haldinn var reglulega í sveitinni. Að því frátöldu burftu þingvellingar að sækja í nágrannasveitirnar til að svala dans- og skemmtanagleðinni. Markús Sigurðsson minnist sveitaballanna með glampa í augum – og það sama gerir Helga Sveinbjörnsdóttir:
Viðtal (MSi) 2_MSi_1	1:02	<i>MSi 44:30-45:32</i> MSi: Við fórum á sveitaböllin já... MS: <i>Hingað og þangað...</i> MSi: Já, já, já, þar var Geir á Kárastöðum frænda fjörugastur, og Bubbi í Fellsenda... MS: <i>Var ekki oft dálítið mikið á sig lagt til að komast á böll og farið langar leiðir...?</i> MSi: Jú, jú, það voru oft fleiri en sjö í LandRovernum frá Fellsenda, hjá Bubba, og Rússajeppanum á Kárastöðum líka... Þetta er allt búið í dag...
Viðtal (HS) 2_HS_8	1:13	<i>HS 28:36-29:49</i> HS: Maður var alltaf á sveitaböllum, ég held að fyrsta sveitaballið, hvað var ég gömul, fjörtán ára, ég ætti nú ekki að segja þetta, en þá var sko sextán ára aldurstakmark, ég og Elín vinkona míni, sem var þá á Kárastöðum, hún var frænka hans Helga á Kárastöðum, hún var jafnögmul mér, og við fengum nafnskírteini lánuð hjá sysnum okkar, og lærðum kennitölurnar reiprennandi utan að og fórum í Aratungu, og stelpa sem var að vinna, var með hestaleigu á Kárastöðum, Ásta, hún málaði okkur, þannig að við vorum bara svaka skutlur, og ég man hvað maður var spenntur að fara á fyrsta sveitaballið, ég var náttúrulega með eldri systkinum mínum, og Elínu og einhverjum fleirum, gott ef þetta var ekki Sumargleðin, já, það var mjög gaman...
Þulur (MS)	95 orð	Framan af öldinni var ekki mikil tónlistarkennsla í boði og varð fólk því að bjarga sér sjálft í þeim eftum. Sem dæmi má nefna systkinin á Kárastöðum á fyrrí hluta aldarinnar. Guðbjörg og Halla Einarsdætur fengu tilsogn í orgelleik hjá kennara í Reykjavík og héldu svo áfram upp á eigin spýtur. Halldór bróðir þeirra var þekktur harmonikkuleikari og lék meðal annars oft fyrir dansi á kvenfélagsballinu. Systurnar Guðbjörg, Elísabet og Jóhanna Einarsdætur voru allar organistar þingvallakirkju til lengri eða skemmri

		tíma um miðbik aldarinnar og einnig Halldór bróðir þeirra. Heyrum í þeim Elísabetu og Höllu:
Viðtal (EE) 2_EE_3	0:51	<p>EE 2 48:26-49:17 EE 2: Halldór byrjaði að kenna mér nótturnar þegar ég var bara eithvað innan við fermingu, og svo af því það fréttist að ég gæti spilað eithvað þá var ég náttúrulega neydd til að fara spila í kirkjunni... <i>MS: Bara munstruð í kirkjuna...</i> EE: Já, alltaf að drepast úr áhyggjum... <i>MS: Var það?</i> EE: En það gekk nú allt stórslysalaust...</p>
Viðtal (HE) 2_HE_3	1:59	<p>HE 26:48-28:47 HE: Já, ég lærði að lesa nótur... <i>MS: Já, og af hverjum lærðuð þið...?</i> HE: Sko, ég lærði hjá kennara í Reykjavík, Kristni Ingvarssyni... <i>MS: Eftir að þú varst bara komin í bæinn?</i> HE: Nei, það var fyrr, ég var fimmtán-sextán ára, og lærði að lesa nótur, og það var, ég náði nú aldrei langt í listinni, en það var mjög gott að spila sálma, þeir eru svo hægir. Mér er minnisstætt, ég lærði þá suma utan að, eins og „Lýs milda ljós“, hann er svo hægur, mig minnir sko að allur sálmurinn sé hálfnótur, það var hægt að læðast í gegnum þetta... <i>MS: En var það ekki svoltið sérstakt að fara til tónlistarkennara, svona, hvað segirðu, fimmtán ára, varstu þá í bænum í einhvern tíma?</i> HE: Ég var einhvern tíma, já, ég man ekki alveg hvað tók nú langan tíma að koma þessu inn í höfuðið á mér, en hún Guðbjörg Sigurðardóttir, móðursystir mína, hún bauð mér þetta. Pabbi hann keypti, það var sérstakt sko, ungar maður í föðurhúsum, hann var fæddur 1883, hann keypti orgel og hann lærði að lesa nótur, þetta held ég að hafi verið afskaplega óvenjulegt á þessum tíma.... <i>MS: Já, örugglega...</i></p>
Tónlist CD 22471-1	0:24	<p>Lýs milda ljós Lag nr. 11 á: Kammerkór Langholtskirkju: Sálmur í sorg og von INN: 00:00 ÚT: 00:24</p>
Þulur (MS)	25 orð	Sigrúnu Jóhannesdóttur eru minnisstæðir tónleikar sem hún fór á í Hlégarði í Mosfellssveit barn að aldri. Og Sveinbjörn bróðir hennar minnist annarra tónleika á sama stað:
Viðtal (SiJ) 2_SiJo_5	1:00	<p>SiJ 31:35-32:35 SiJ: Svo man ég að Guðmundur Jónsson söng í Hlégarði, ég hef líklega verið tólf þrettán ára, að vori til, mamma fór með okkur öll, ég segi það var hún sem fór með okkur, og við fórum öll og hlustuðum á Guðmund Jónsson syngja. Það var alveg ógleymanlegt, kvöldsólin skein inn í salinn, og þetta náttúrulega var ekki fyrr en klukkan níu, því það þurfti að klára málaverkin, en þetta var alveg hreint ógleymanlegt, og hann söng <i>Vor og haust – þá lærðum við það...</i></p>
Viðtal (SvJo) 2_SvJo_1	0:36	<p>SvJo 4 37:55-38:31 SvJo 4: Ég man mjög vel eftir Smárankartettinum, ég man eftir söngvurunum, hvernig þeir litu út, eins og, það var Jóhann Konráðsson náttúrulega, og svo man ég eftir útlitinu á öðrum bassa, hann var ekkert stór maður, Jóhann var stór, en ég var hrifnastur af þeim, fyrsta tenórnum og öðrum bassanum, hann var</p>

		frekar lágor vexti þessi annar bassi en feikilega, þeir sungu af svo mikilli innlfun og lífsleði...
Tónlist CD 18805-2	0:47	<i>Logn og blíða</i> Lag nr. 5 á: Smárákvarsettinn: Það er svo margt INN: 00:00 ÚT: 00:47
Þulur (MS)	37 orð	Systurnar Sigrún og Þórdís Jóhannesdætur létu ekki nægja að syngja og spila heima við, heldur komu þær stundum fram á þorrablótum á Ljósafossi og víðar. Sigrún lýsir söngnum sem var allt í kringum þau systkinin í uppvextinum:
Viðtal (SiJ) 2_SiJo_2	2:10	<i>SiJ 23:10-25:20</i> SiJ: Og afi lá oft afturábak í rúminu áður en hann fór í fjósið og fór með stemmur og svona; „Ása reið um stræti með kurt og plí“ og svona, hann kunni þetta og söng með sjálfum sér, og pabbi söng oft með sjálfum sér líka – en mamma hún, hún kunni öll hugsanleg lög, hún kenndi okkur allt hugsanlegt. MS: Það er frá henni sem þið hafið músíkina... SiJ: Og ja, reyndar náttúrulega pabba, því Einar hafði svo, hann söng svo mikið. Þetta var frá pabba líka, en hún kunni, ég hef verið að hugsa um það að séra Halldór á Reynivöllum, þegar hún var ung stúlka, þá þegar hann messaði í Saurbæ, þá spilaði hann á orgelið á eftir og kenndi fólkí lög, og það var einhver bók sem hétt Snót, með svona ættjarðarlögum, hún var til á fyrri hluta tuttugustu aldar, og hann hefur, hún hefur sennilega lært flest af þessum lögum þegar Halldór, séra Halldór, spilaði. Og áður en hún fluttist að Heiðarbæ, hún var í fiskvinnu í Reykjavík og þá fór hún á tónleika hjá MA-kvartettinum, þannig að hún sótti allt og létt eiginlega enga messu fara framhjá sér í Saurbæ þó að hún þyrfti að labba frá Elífsdal og niðreftir, bara til að syngja... MS: Þannig að hérna spurningin klassíkska; „Var mikið sungið á þínu heimili?“ hún á vel við hérna... SiJ: Já... MS: Það var stöðugt sungið á þínu heimili... SiJ: Já, það var það. Og við strokkinn og í fjósinu, við öll verk, það var alltaf sungið í fjósinu þegar við vorum að mjólka.
Viðtal (SiJ) 2_SiJo_3	2:03	<i>SiJ 25:42 -27:45</i> SiJ: Það var skilinn eftir gamall hljómsveitargítar hjá okkur, jú, þegar ég var tíu ára þá keypti mamma gítar og gaf okkur, og Einar og Unnur þau áttu gítar, og þau voru hérna þau sungu oft, Unnur spilaði svoltið og þau sungu oft, bara fyrir sig sjálf, og ég lærði það sem hún kunni, og svo ef að Axel á Nesjavöllum kom þá var hlaupið út og hann var láttinn skrifa upp grip á blað... MS: Já, hann spilaði líka... SiJ: Nú og ef Bragi á Kárastöðum nálgaðist heimilið, þá var skrifað eftir honum, grip – þannig lærði maður að spila á gítar... SiJ: Guðmundur á Flötinni, sumarbústaðareigandi, hann hérna létt okkur hafa gamlan afdankaðan hljómsveitargítar, sem ég veit ekkert hvernig á því stóð, en haus, hálsinn á honum var boginn, það var öfugur bogi, þannig að það var voðalega erfitt að halda niður strengjunum, þetta var okkar aðalhljóðfæri, okkar Dísu. MS: Og þessu hafið þið þrælast á og fengið bara sigg á fingurna og haldið áfram... SiJ: Já, þykkt sigg... svo náttúrulega, það voru Óskalög sjúklinga einu sinni í viku, og það náttúrulega mátti mikið ganga á frekar en að missa af þessum þætti, og við skiptum verkum, ég lærði lagið

		og Dísa náði textanum... MS: Já, það hefur bara verið verkaskipting... SJ: Alveg verkaskipting... og ég söng alltaf millirödd og Dísa lagið, við þurftum ekki, [smellir fingri] við náðum þessu yfirleitt í fyrsta skipti.
Þulur (MS)	36 orð	Við heyrum nú fyrstu tónana í laginu <i>Sestu hérna hjá mér</i> , í flutningi þeirra Þórdísar og Sigrúnar. Þetta er segulbandsupptaka gerð í Reykjavík árið 1955 af Svavari Jónssyni, flutt á stafrænt form 2010 af Gunnari Guttormssyni.
Tónlist CD (Ekki í safni RÚV)	0:35	Þórdís og Sigrún syngja og leika <i>Sestu hérna hjá mér</i> INN: 00:00 ÚT: 00:35
Þulur (MS)	33 orð	Sigrún Guðmundsdóttir frá Seli í Grímsnesi minnist sönggleðinnar hjá frænkum sínum á Heiðarbæ þegar hún kom þangað með Halldóru móður sinni að heimsækja Sveinbjörn afa sinn og fjölskyldu á árunum í kringum 1940:
Viðtal (SiGu) 2_SiGu_1	0:47	<i>SiGu 25:38-26:25</i> SiGu: Það sem mér dettur fyrst í hug er þegar ég var að vakna barna á Heiðarbæ og heyrði stelpurnar vera að syngja, þær sungu svo mikið Dísa og Rúna, já, mér fannst það alveg stórkostlegt, því það var ekkert verið að syngja á Seli, það var ekkert verið að syngja, held að það hafi nú ekkert verið mjög algengt á bæjunum að fólk væri að syngja, en að vísu var nú sko til grammófónn eins og kallað var á Seli og oft spilaðar einhverjar plötur, það var voða gaman. En þetta fannst mér gaman.
Þulur (MS)	25 orð	Sveinbjörn Einarsson á Heiðarbæ fékk líka sönginn með móðurmjólkinni. Hann lýsir því – og síðan rifjar Símon Ívarsson upp minningar af söng og hljóðfæraslætti í Vatnskoti:
Viðtal (SFE) 2_SFE_2	0:26	<i>SFE 1 6:18-6:44</i> SFE 1: Mamma spilaði á gítar og þau sungu mikið, mamma og pabbi, og allt raddað, eða mamma var mjög tónviss og söng millirödd í öllum eða flestum lögum, það var svona tvíraddaður söngur sem maður ólst upp við .
Viðtal (SI) 2_SI_8	0:22	<i>SI 25:53-26:15</i> SI: Nú síðan voru þau mjög söngelsk, maður sér gjarnan myndir af þeim með harmoníkkur eða gítara, Aðalsteinn Símonarson bróðir móður minnar, hann spilaði mikið á harmoníkkur sér maður á myndum, og heyrði ég sjálfur síðar og systurnar spiluðu á gítara og sungu mikið...
Þulur (MS)	46 orð	Þau ungmenni sem fóru til náms við

		Héraðsskólann á Laugarvatni um og upp úr miðri öldinni nutu söngkennslu hjá Þórði Kristleifssyni, kennara og kórstjóra þar. Þeirra á meðal var Sigrún Jóhannesdóttir:
Viðtal (SiJ) 2_SiJo_8	0:45	<p><i>SiJ 1:31:47-1:32:32</i></p> <p>SiJ: ...á raddæfingum, þá fann hann fljótt út að hann lét mig læra alltaf milliröddina með, af því hann heyrði að ég var svo fljót að læra, bannig að hann væri fljótarí að hafa einhverja sem leiddi, ég lærði milliröddina og allt það sem sungið var. Og svo þegar ég var í þrója bekk þá var Menntaskólinn láttinn sér og kór Menntaskólans varð sér.</p> <p>MS: Já, tveir kórar...</p> <p>SiJ: Þá var ég líka í honum og það þýddi að ég var í söng á hverjum einasta degi...</p> <p>MS: Var það ekki yndislegt?</p> <p>SiJ: Það var svo gaman. Fyrir utan það hvað var gaman, þá fékk ég að vera tvö kvöld aðeins lengur úti...</p>
Þulur (MS)	37 orð	Ekki hafa verið starfræktir kórar í Þingvallasveit en Þingvellingar hafa sumir sungið í kórum í nágrannasveitunum. Frændurnir Sveinbjörn Jóhannesson og Sveinbjörn Einarsson tóku báðir sín fyrstu skref í kór í Bændaskólanum á Hvanneyri. Gefum Sveinbirni Einarssyni orðið:
Viðtal (SFE) 2_SFE_8	2:41	<p><i>SFE 1 30:53-33:34</i></p> <p>SFE 1: Svo fór ég, þegar ég var búinn á Hvanneyri var ég lengi vel í Árnesingakórnum í Reykjavík og keyrði þá á milli á æfingar, og var mjög gaman. Við fórum einu sinni til Færeyja, held ég '71, skemmtilega ferð, svo man ég ekki hvenær ég byrjaði í Karlakórnum Stefni, ætli það hafi ekki verið '76 líklega, þá var Lárus Sveinsson stjórnandi, sem seinna varð mikill vinur okkar, sem kom oft hérra bæði ríðandi og með fjólskylduna og þá var oft glatt á hjalla, svo var Lárus hættur að stjórna Stefni og einhvern veginn var ég ekkert spenntur fyrir nýjum stjórnanda. Þá voru gamlið Stefni, eða Kjalnesingar og Kjósverjar að stofna Karlakón Kjalnesinga, það eru tuttugu ár síðan það var, já, við erum að halda upp á tuttugu ára starfsafmæli núna, það er dálitið skrýtið að vera búinn að syngja svona lengi í kór og byrja ungar, þá, þá er maður náttúrulega ungar og vera svo allt í einu orðinn gamall eða einn af eldri félögumunum, en samt er alltaf náttúrulega þessi skemmtilegi andi, það er ekkert kynslóðabil í þessum kórum, að syngja með ungum strákum og skemmta sér, það er gaman.</p>
Þulur (MS)	32 orð	Stundum var harðsótt að komast yfir Mosfellsheiðina á æfingar – en þeir nafnar létu fátt aftra sér. Sveinbjörn Jóhannesson lýsir einni slíkri ferð um hávetur, þegar þeir voru í Karlakórnum Stefni í Mosfellssveit:
Viðtal (SvJo)	2:38	<p><i>SvJo 2 0:12-2:50</i></p> <p>SVJo 2: Okkur var gert að mæta tvívar í viku á æfingar. Það</p>

2_SvJo_8		voru miklir snjóavetur og erfitt að sækja æfingar, en við létem okkur nú ekki vanta frekar en þeir sem voru nær, við mættum ekkert verr á æfingar. Það var nú með ýmsu móti, við fórum oftast á bílum, vorum samferða á bílunum til skiptis, svo man ég einu sinni að við fórum á traktornum hans Sveinka, þá var allt á kafi, en traktorinn fór mikið meira en bíllinn. Og svo fórum við oftast en einu sinni á snjósleðum og einu sinni þá bilaði snjósleði hjá mér og við fórum til hans Gutta í miðjum Mosfellsdalnum, hann var viðgerðamaður en hann kom engu tauti við hann, þannig að við urðum að skilja hann eftir þar, þá fór ég bara aftan á hjá Sveinka en það var svo mikill snjórinn að það gekk ekki, ekki þegar við vorum komnir út í Sauðafell, þá varð Sveinbjörn að fara á undan mér, og ég var aleinn á heiðinni, en mér leið bara ósköp vel, ég gekk bara austur á eftir honum og hann ætlaði bara að koma á traktornum tilbaka, og ég var kominn austur undir hrygg þegar hann kom, og það blesсаðist, og við komum ekki heim fyrr en um fimm um nöttina, neinei...
Þulur (MS)	32 orð	Kvenfélag Þingvallahrepps stóð um þriggja áratuga skeið fyrir jólatrésskemmtunum sem haldnar voru til skiptis heima á heimilum félagskvenna. Mæðgurnar Steinunn Guðmundsdóttir og Helga Sveinbjörnsdóttir segja frá – og einnig er talað við jolasveininn sjálfan...:
Viðtal (SG) 2_StGu_4	2:16	<i>StGu 5:55-8:11</i> StGu: Já, það var nú, ætti það hafi ekki verið svona í kringum 1970 sem við byrjuðum á því að halda jólatrésskemmtanir fyrir börnin og fólk ðara á bæjunum þar sem aðstaða var til þess, þar sem var nóg húspláss, reyndar var þetta nú oftast á Þingvöllum, þegar Kristín og séra Eiríkur voru, við sáum um þetta saman konurnar, bökuðum og vorum með einhverja jólapakka og hatta sem við keyptum handa krökkunum. Þetta voru skemmtilegar samkomur og kom alveg fjöldi fólk, ekki bara úr sveitinni, heldur líka úr bænum, skyldfólk þá með sín börn, eða fólk ættað úr sveitinni, þetta var var ansi oft hjá Kristínu á Þingvöllum, en nokkrum sinnum hjá okkur hérna á Heiðarbæjunum, og Fellsenda og Kárastöðum held ég, þessum bæjum, en svo lognaðist þetta nú út af, ég held að síðasta jólatrésskemmtunin hafi verið hérna þegar við vorum nýflutt í þetta hús, svona 1990og..., eða nei, það hefur verið svona 2001 eða -2 kannski sem síðasta jólaballið var. Þá hafði bara fólkini fækkað svo hérna í sveitinni að það var kannski ekki grundvöllur fyrir því lengur eða áhugi. MS: Þið voruð með jolasvein... SG: Já, já, já, já, það þurfti nú ekki að fara langt að sækja hann, hann var nú hérna frá næsta bæ, hann stóð sig mjög vel í því, Sveinbjörn Einarsson, síðan voru nú ýmsir að spreyta sig á þessu, einu sinni fengum við einn úr Kjósinni, já, það var sá síðasti, sem var nú ansi góður...
Viðtal (HS) 2_HS_9	0:13	HS 32:45-32:58 HS: Hápunkturinn var allavega jolasveinninn, koma jolasveinsins, og gaman að kíkja ofan í pokann hjá honum, sérstaklega þegar maður var yngri...
Viðtal (SFE) 2_SFE_6	0:17	SFE 1 29:13-29:30 SFE 1: Jújú, ég var þarna gerður að jolasveini og lék þarna sjálfan mig í nokkur ár, já, það var bara gaman.
Þulur (MS)	28 orð	Áður en farið var að halda jólaböllin heima á

		bæjunum fóru Þingvallasveitarbörn oft á jólatreßskemmtanir á Írafossi. Einu sinni var ófært og því hefur Guðrún Guðbjörnsdóttir ekki gleymt:
Viðtal (GG) 2_GG_1	0:52	GG 23:11-24:03 GG: það voru mestu vonbrigði lífs míns, ein jólin, ég veit ekki hvað ég hef verið gömul, þá komumst við ekki á jólaballíð, það var svo mikil hálka, og mér er svo minnisstætt sko að upplifa þennan sársauka, þetta voru svo óstjórnleg vonbrigði, að ég hugsa oft í dag hvað það hefur verið mikið mál að fara þetta. Fyrir mér var þetta rosalega stór salur, og við í finu kjólunum, hrikalega stórt jólatré og allt svo stórfenglegt, svo var náttúrulega, já, þetta voru alveg ótrúlega sár vonbrigði .
Þulur (MS)	15 orð	Víkur þá sögunni að kirkjuferðum. Maggnús Víkingur Grímsson létt sig sjaldan vanta þegar messað var:
Viðtal (MVG) 2_MVG_2	0:30	MVG 2 5:33-6:03 MVG 2: þarna var auðvitað gríðarlega , þetta var bara samkoma, og ég hef það oft á tilfinningunni að fullorðna fólkid hafi komið þarna, ekkert síður en við unga fólkid, til þess eins að hittast og sjást, allir prúðbúnir, enginn kom í fjósagallanum þarna, slíkt hafði nú gerst á Þingvöllum hundrað árum áður, en þegar þarna var komið sögu þá komu allir prúðbúnir og nýþvegnir...
Þulur (MS)	16 orð	Prestdóttirin Ingveldur Eiríksdóttir mætti ævinlega í messu, þótt ekki hafi hugurinn alltaf verið óskiptur við guðsorðið:
Viðtal (IE) 2_IE_6	1:49	IE 2 7:45-9:34 IE 2: Sko, það voru örugglega tvennar ástæður fyrir því, annars vegar var ekki alveg vitað hversu margir myndu mæta í messuna, svo það þurfti nú að vera fólk í messu, eða mér fannst það að minnsta kosti, það getur alveg hafa verið eitt af þessum kvíðaköstum mínum, þetta er eiththað sem ég hef kannski búið mér til, svo bara fór maður í messu, það var ekkert, og leiddist alveg óskaplega, alveg við það að drepast í hvert skipti, og þótti pabbi með allra leiðinlegustu mönnum og geta talað bæði hátt og lengi, og kunni ekkert að meta hann, en sé svo í dag að þetta hafa verið margar og margvíslegar kennslustundir í öllu mögulegu, þannig að ég hef nú líklega hlustað á prédikanirnar, gat aldrei sungið og fannst hitt kannski ekki mjög skemmtilegt... En hann tengdi þær alltaf prédikanirnar sínar við raunverulega atburði, eiththað sem var að gerast í þjóðlífínu, þegar einhver kom í heimsókn eða eiththað sem kvíknaði í kollinum, þá gat maður nú alveg hlustað, þegar maður gat tengt það við sjálfan sig, þá leiddist mér ekki eins mikið, en mér þótti þetta ekkert ofboðslega skemmtilegt, en maður gerði þetta alveg þegjandi og hljóðalaust, klæddi sig í fin fót og fór í messu, og lærði bara, það bara gerði maður, já, já...
Viðtal (IE) 2_IE_7	1:14	IE 2 9:42-10:56 IE 2: Ég var sko mikil áhugamanneskjá um skordýr og át lengi vel bæði kóngulær og ánamaðka, og miklu lengur en systkinum mínum þótti eðlilegt, og svo var alveg óskaplega mikið af flugum í kirkjunni alltaf, í gluggunum, að suða þar og, ég reyndi nú alltaf að pota mér þar sem maður gæti dundað sér við að murka lífið úr þeim, aumingja flugunum, maður fór alltaf rétt áður en messan byrjaði og ryksugaði þær upp, þannig að maður aldist nú upp við

		að þær ættu nú svo sem að drepast, en svona eftir á að hyggja var þetta kannski ekkert sérstaklega kristileg aðferð við að aflífa þær, að reyta af þeim vængi eða lappir en... Jesús minn, ég get ekki sagt þetta meir, þetta er óskapleg iðja í kirkju, og ég hef örugglega farið alveg rosalega leynt með þetta, það hefðu allir orðið vitlausir ef þeir hefðu vitað hvað ég var að gera, svo snerust þær mjög skemmtilega í hringi...
Þulur (MS)	51 orð	Messukaffið í Þingvallabænum var ómissandi hluti af því að fara í kirkju. Þar hittust sveitungarnir, summarbústaðafólk, ferðamenn og aðrir gestir og ræddu málin yfir kaffi og kökum. Heyrum hvað Ingibjörg Steindórsdóttir og Dóra Erla Þórhallsdóttir segja um gildi messukaffisins, en sú síðarnefnda var prestfrú á Þingvöllum á níunda og tíunda áratugnum:
Viðtal (IJS) 2_IJS_5	1:52	IJS 11:18-13:10 IJS: það var nú bara eiginlega aðalskemmtunin hjá krökkunum sko, þau spurðu gjarnan hvort það væri ekki messa. Jú, jú, það var náttúrulega messa á sunnudögum, þá fylgdi alltaf á eftir: Er ekki kaffi? Séra Heimir kom þarna um leið og ég flutti, þannig að ég missti af séra Eiríki og Kristínu, þannig, en Dóra var náttúrulega alveg hreint einstök, alltaf veisluborð hjá henni og þetta voru allt saman fimm mínútna aðferðirnar í þessum finu fermingarveislum hjá henni, en þarna líka, þetta var svona okkar samkomustaður, við komum þarna, það var farið í messu og það var enginn kirkjukór, það bara sungu allir hver með sínu nefi, svo bara biðu börnin spennt, það var nú stundum svona svoltill órói, en þau dunduðu sér við maðkaflugurnar sem voru í gluggunum, þó að það væri búið að taka til þá var alltaf svona ein og ein sem þau gátu leikið sér að. En sem sagt, svo var farið í kaffi og fólk hittist og spjallaði, það var oft þarna leyst úr ef eitthvað burfti að gera í sveitinni, þetta var mjög svona gott þegar fólk hittist svona, þá var hægt að ræða ýmis mál, ákveða fundi og nú eða eitthvað sem var framundan. Börnin voru svo spennt að fara í messu af því það var kaffi á eftir, það var ekki númer eitt guðdómurinn, heldur var það kaffið, en þetta voru bara yndislegar stundir .
Viðtal (DEP) 2_DETh_1	0:12	DETh 3:01-3:13 DETh: Ennþá finnst mér messa ekki vera búin fyrr en messukaffið er búið, þó það sé aðeins kaffi og smákaka, það skiptir ekki málí .
Þulur (MS)	39 orð	Sigríður Kristjánssdóttir frá Gjábakka minnist þess þegar hún fermdist á Þingvöllum vorið 1955 ásamt Önnu Maríu Einarsdóttur á Heiðarbæ og Herði Guðmannssyni á Skálabrekku. Þau gengu til spurninga hjá séra Bjarna Sigurðssyni á Mosfelli, sem þá þjónaði á Þingvöllum.
Viðtal (SKr) 2_SKr_4	1:21	SKr 1 18:55-20:16 SKr 1: Við vorum þrjú sem fermdumst, mig minnir að það hafi ekki verið fleiri, það var Maja, Hörður og ég, þetta var svona þreyki. Og ég man alltaf eftir að þegar ég kom heim þá stóð kommóða, splunkuný kommóða, inni í stofu og mér var sagt að

		<p>þetta væri gjöf til mín, og ég bara átti ekki orð til, því mér fannst þetta eins og himnaríki að fá svona stóra gjöf. Svo fékk ég úr frá foreldrunum og afi minn hafði gefið mér þessa kommóðu, svo var ýmislegt fleira ofan í skúffunum af gjöfum, mér fannst þetta svo mikil að taka við þessu, mér fannst þetta alveg stórkostlegt.</p> <p>Þannig að ég man mjög vel eftir fermingardeginum, það var mikil og stór veisla heima hjá mér. Svo var önnur fermingarveisla í Mjóanesi sem er skrásett á bók, því að Þráinn Bertels hann bjó í Arnarfelli og hann skrifaoð um ferminguna í Mjóanesi þegar hann... og taldi upp allar kökusortirnar sem mamma mín hafði bakað. Það var mikil og stór veisla.</p> <p><i>MS: Já, það var þegar þið voruð ennbá í Mjóanesi... Og það var þegar bróðir þinn...</i></p> <p>SKR: Já, þá var verið að ferma Hafstein bróður, frekar hann heldur en Sigga bróður...</p>
Þulur (MS)	42 orð	<p>Þráinn Bertelsson átti um tíma heima í Arnarfelli þegar hann var ungur drengur, eins og Sigríður minntist á. Í sjálfsævisögu hans, <i>Einhvers konar</i> ég, má lesa frásögn af því þegar hann og systir hans fóru gangandi að Mjóanesi í fermingarveislu bróður Sigríðar:</p>
Lesari (HR) 2_HR_3	1:06 140 orð	<p><i>„Okkur var tekið með kostum og kynjum og leidd til stofu þar sem aðrir gestir voru sestir að dúkuðu langborði og komnir í sykur- og súkkulaðivímu enda svignuðu borð undan rjómatertum, flatbrauði með reyktum silungi og þönnukökum sem ýmist voru fylltar með rjóma og sultutauí eða upprúllaðar með hvítasykri. Einnig voru þarna fleiri kökutegundir en ég hafði áður séð, jólakökur, brúnkökur, sandkökur og marmarakökur, randalín, hjónabandssæla, gyðingakökur, spesíur, loftkökur, hálfmánar og margar fleiri sortir sem ég kann ekki að nefna. Einnig niðursoðnir kokteilávextir í skál og stórir skaflar af þeyttum rjóma.</i></p> <p><i>„Góðu, gjöriði svo vel,“ sagði Gróa húsfreyja. „Það er nóg til frammi.“</i></p> <p><i>Fullorðna fólkid talaði saman um alvarleg málefni, ekki síst um tíðarfarið, og gestirnir spurðu hvernig veiðin hefði verið í vatninu, en börnin og</i></p>

		<i>unglingarnir þögðu mestan part og gjóuðu augunum sín á milli með flissi og grettum.“</i> <i>(P.B., bls. 42)</i>
Þulur (MS)	25 orð	Saumaklúbbar eru alþekkt fyrirbæri, þar sem venjan er að konur komi saman yfir vel útilátnum veitingum, hannyrdum og spjalli. Saumaklúbbarnir í Þingvallasveitinni voru svolítið öðruvísí:
Viðtal (IJS) 6_IJS_4 ATH. Á að vera: 2_IJS_4	0:49	IJS 9:33-10:22 IJS: Jú, þeir voru náttúrulega sérstakir að því leyti að þá komu allir, börnin og karlarnir og bara allir, það fóru allir í saumaklúbb. Þetta fannst mér að eiginlega sniðugt, þegar ég fór að kynnast saumaklúbbunum, þá fóru bara allir að búa sig, og allir í saumaklúbb, ég hafði nú að vísu heyrt af þessu, en já, þá bara léku börnin sér, það var spilað, karlmennirnir þeir svona voru oft að tafli og spiliðu, og kvenfólkid náttúrulega, þá var verið með handavinnu í saumaklúbb, það er ekki orðið í dag. Þetta voru bara yndislegar samverustundir – og svo var náttúrulega kaffi og með því eins og alltaf.
Viðtal (GMþ) 2_GMTTh og UV og DSG_7	0:10	GMTh_UV 1 22:04-22:14 GMTh_1: Það var nú það sem var , einhverntíma verið að spauga með það að það væru heldur fleiri karlmenn í saumaklúbbnum en kvenfólk...
Viðtal (GuJo) 2_GuJo_4	1:01	GuJo 8:59-10:00 GuJo: Þeir voru ekki venjulegir , ég man nú sérstaklega eftir einum saumaklúbb sem mér finnst eins og í ævintýri, þá fórum við einmitt að Heiðarbæ, og það var bláfs á vatnini, sem gerðist bara í eitt skipti af þessum fjórum eða fimm árum sem ég var þarna, alveg bara glær ísinn og þú gast alveg séð í gegnum hann þegar hann var ekki orðinn bykkur, þá fóru allir á skauta, í tungliskini, þetta var bara eins og í einhverri ævintýramynd, eða flestir fóru alla vega út að skauta, og það fannst mér alveg æðislega skemmtilegt og óvenjulegt, í saumaklúbb sko, og bara ótrúleg, þetta er bara einhver besta skemmtun sem ég hef komist í...
Viðtal (DSG) 2_GMTTh og UV og DSG_8	0:15	GMTh_UV 1 28:02-28:17 DSG_1: Ég man bara eftir því að það var örugglega síðasti saumaklúbburinn sem var haldinn, þá var ég farin að vinna í bænum, og ég keyrði austur klukkan hállefelu, bara til að ná smá nasasjón, þetta var eitthvað sem maður sóttist í sko.
Þulur (MS)	43 orð	Ingibjörg Steindórsdóttir, Gunnar Þórisson, Guðrún Jóhannsdóttir og Dóra Sigrún Gunnarsdóttir rifjuðu upp minningar úr saumaklúbbum. Loks víkur sögunni að skák, sem bæði var iðkuð í saumaklúbbum og í sérstökum taflklúbbi sem starfræktur var á tímabili. Erla Guðbjörnsdóttir og Guðrún Þóra Guðmannsdóttir segja frá:

Viðtal (EG) 2_EG_2	0:37	<i>EG 1 10:14-10:51</i> EG 1: Karlar sátu gjarnan og tefldu , krakkarnir í einhverjum leikjum, ég man að mamma hún laumaði sér oft frekar í taflherbergið frekar en að vera að prjóna og sauma á þessum kvöldum, hún hafði mjög gaman af að tefla .
Viðtal (GþG) 2_GThG_8	2:38	<i>GThG 35:35-38:13</i> GThG: Já, það var náttúrulega mikið teflt á bæjunum og ég tala nú ekki um þarna á milli Heiðarbæjanna, pabbi og Einar voru mikið að tefla og Bangsi kom nú inn í þetta líka, þetta smitaði held ég út frá sér, svo það var kominn taflklúbbur í sveitinni, og ég man að það kom svona á móti saumaklúbbunum, það var komið saman, ég man ekki hversu oft á vetrin, en ég man eftir nokkrum taflklúbbum, það komu náttúrulega allir, karlarnir voru að tefla og konurnar við hannyrðirnar, sem var líka í saumaklúbbunum, Kristján í Gjábakka hann var taflmaður og Pétur í Mjóanesi, það mættu allir og tefldu, misvel geri ég ráð fyrir, frá bæjunum öllum bara, Fellsenda, og svo var bara verið að tefla svona, allavega þegar pabbi og Einar hittust, þá tefldu þeir gjarnan, svona þegar veturnir voru orðnir langir. Og þegar síminn var kominn þá tefldu þeir með hjálp símans, þetta var náttúrulega sveitasími þar sem voru margir á línunni, þeir bara settust við símann og hvor við sinn enda og sögðu svo Ceres tveir, eða eitthvað, hrókur þetta eða hitt, biskup, Einar eða eitthvað, svo gátu þeir geymt, skrifuðu hjá sér eða voru með þetta bara í ganginum, gátu geymt milli daga, framhaldsskák, svo voru þeir stundum reknir úr símanum ef Landssíminn kom eða einhver var að bíða eftir símanum, þá heyrðu þeir einhverja smelli þegar einhver tók upp tólið, og svo: Já, ég þarf að hringja aðeins... <i>MS: Þá var bara skákin sett í bíð...</i> GPG: Já, svo þegar var búið að hringja af með einni stuttri þá tóku þeir upp þráðinn, þetta voru svona vetrarkvöld þegar var lítið að gera....og þeir höfðu báðir ómælda ánægju af held ég .
Þulur (MS)	28 orð	Góðir hlustendur, þá er komið að lokum þessa annars þáttar um mannlíf í Þingvallasveit á tuttugustu öld. Ég þakka þeim sem hlýddu – og einnig viðmælendum mínum – góðar stundir!
Tónlist 12661-2	Ca 0:15	Lokastef Brot úr: <i>Manstu gamla daga</i> Lag nr. 1 á: Alfreð Clausen: Manstu gamla daga INN: 1:32 ÚT: 1:47

Afkynning þular

Þetta var þátturinn *Þar sem ennþá Öxará rennur*, í umsjón Margrétar Sveinbjörnsdóttur, annar í röð sex þátta um mannlíf í Þingvallasveit á 20. öld. Lesari með umsjónarmanni var Hafþór Ragnarsson.

Í þættinum voru leikin brot úr eftirtöldum lögum: *Æskuminning* eftir Ágúst Pétursson og Jenna Jóns í flutningi Alfreðs Clausen og Hljómsveitar Carls Billich, *Lýs milda ljós*, eftir Charles H. Purday og Newman í flutningi Kammerkórs Langholtskirkju, Guðmundar Sigurðssonar og Hallfríðar Ólafsdóttur, *Logn og bliða* eftir Carl Michael Bellman og Björgvin Jörgensson með Smárankartettinum, og *Sestu hérna hjá mér*, hawaiískt þjóðlag við ljóð Jóns frá Ljárskógi í flutningi Þórdísar og Sigrúnar Jóhannesardætra.

Þriðji þáttur

Þar sem ennþá Öxará rennur

Þáttaröð um mannlíf í Þingvallasveit á 20. öld – afdalasveit í alfaraleið

eftr Margréti Sveinbjörnsdóttur

Atriði	Tími	Texti
Tónlist CD 12661-2	Ca 0:10	Inngangsstef Brot úr: <i>Manstu gamla daga</i> Lag nr. 1 á: Alfreð Clausen: Manstu gamla daga INN: 00:50 ÚT: 1:00
Viðtal (BJ) 3_BJ_3	1:36	BJ 1 6:21-7:57 BJ 1: Ætli ég hafi ekki verið svona fimm ára, það var ekki fyrsta heldur annan veturninn sem ég fékk svona tvöfalta skauta með svona ól sem maður festi undir bara stígvelin sín, og við máttum ekki skauta neitt, við fórum aldrrei ein út á vatn, ég man ekki eftir að við höfum verið ein á vatninu... jú, á tjörnumunum litlu, þar vorum við ein. En ég man sérstaklega eftir sjö ára afmælinu mínu, af því þá fékk ég skauta, svona alvöruskauta, hvíta, ekki tvöföld blöð, heldur bara svona eitt blað. Þetta er í febrúar og það var búið að vera ofboðslega kalt, þannig að vatnið fraus og var alveg spegilslétt, og það kom fullt af fólk í heimsókn, og ég afmælisbarnið bara ofsalega sæl og glöð, þangað til átti að fara að gefa gestunum að borða, þá fengu allir silung og allir voru ógeðslega ánægðir með það – en við fengum náttúrulega silung 360 daga á ári, ég hef sjaldan orðið eins spæld á ævinni, ég var svo sár, ég skildi ekki að það væri hægt að bjóða fólk upp á þetta. En það var silungur og ég man bara hvað fólk bara sagði: Mmm... hvað er gott að fá svona eithvað... Kannski höfum við fengið pulsur en ég man bara þetta með silunginn...
Þulur (MS)	46 orð	Góðir hlustendur, þetta var Birta Jóhannesdóttir, sem minntist sjö ára afmælisdagsins síns í Mjóanesi árið 1977. Við höldum nú áfram að rifja upp minningar um mannlíf í Þingvallasveit á 20. öld. Að þessu sinni verður sjónum beint að ýmsum mannamótum sem tengjast búskap, ferðalögum og útvist.
Viðtal (JN) 3_JN_7	2:51	JN 45:51-48:42 JN: Svo var nú annað ævintýri sem var alveg ógleymant, það voru réttirnar, mér fannst þetta, það var svo gaman, yfirleitt var byrjað á því þegar var farið á fjall, þá komu þessir bændur úr sveitinni, frá bæjum þarna, Miðfelli og Arnarfelli og Kárastöðum, eða aðallega var nú þarna hinumegin og gistu, og þá sátu þeir þarna, það var mjög fjarugt, Jóhann í Skógarkoti var feikilega glaður alltaf þegar voru gestir og góður heim að sækja og kom með snafs, eithvað til að hýrga þá. Og þeir gistu þarna um nóttina, og voru með þessa fallegu hesta, þetta voru nú bara svona vagnhestar eiginlega sem voru í Skógarkoti, en það var nú vel hægt að nota þá til að fara svona, en þetta voru gæðingar, alveg ævintýralegt, það var myrkur þá, ég man að þeir sátu og voru að tala saman, þeir sem voru í Miðfelli og þarna nær Soginu, þeir voru að segja frá því að það væri verið að byggja þessa stíflu

		<p>barna og ljósið væri að koma, að reyna að lýsa rafmagnsljósinu sem kæmi frá því, hvað það væri stórkostlegt, það var gaman að heyra þetta þarna í myrkrinu þar sem var bara kertaljós, þetta var svona framtíðin einhværn veginn sem var að blasa þarna við. Svo fórum við í réttirnar og þá hefur Jóhann náttúrulega átt einhverjar kindur, og það var mesta ævintýrið, ég fékk að vera þarna eiginlega öll sumurin í réttunum, ég var það lengi..</p> <p><i>MS: Verið fram yfir réttir...</i></p> <p>JN: Já, svona langt út í september, síðasta árið sem ég var þarna var ég alveg viku af október eða meira.</p>
Þulur (MS)	33 orð	Jón Nordal, sem var nokkur sumur í Skógarkoti á fyrri hluta fjórða áratugarins, minntist hér réttanna og raflyśingarinnar. Stökkvum svo nokkra áratugi fram í tímann og heyrum hvernig Linda Rós Helgadóttir frá Kárastöðum minnist smaladaga:
Viðtal (LRH) 3_LRH_4	0:37	<p><i>LRH 2 11:33-12:10</i></p> <p>LRH: Einhvern veginn svona í minningunni þá var alltaf rok og rigning á smaladögum, en þetta var samt alltaf rosalega skemmtilegt, sérstaklega þegar maður lenti með einhverjum sem þekkti hverja þúfu, og var að benda manni á hvað þetta heitir og hitt og eitthvað svona, ég reyndar, það sitir nú lítið eftir í minningunni sem er auðvitað leiðinlegt. En það var alltaf stuð, sérstaklega Gunnar á Heiðarbæ, það var alltaf gaman að lenda með honum, hann vissi svo mikið, en þetta er held ég þekking sem því miður mun örugglega detta niður með kynslóðunum sko...</p>
Þulur (MS)	42 orð	Smalar taka hraustlega til matar síns eftir að hafa flengst um fjöll og heiðar heilu og hálfu dagana. Greta Jónasdóttir á Brúsastöðum upplýsir hvað þarf af hráefni í réttasúpuna, sem hún var vön að sjóða í tveimur pottum, fimmtán og tíu lítra:
Viðtal (GJ) 3_GJ_1	0:21	<p>GJ [8:49-9:10]</p> <p>GJ: Það voru fjórtán kíló af kjöti, sex kíló af rófum og svo kál og gulrætur, svo sagði Gunnar Einarsson, þá var hún að brytja niður lauk, hún tengdadóttir mín, þá sagði Gunnar: Þetta gerði Greta ekki, því ég set laukinn alltaf heilan í...</p>
Þulur (MS)	9 orð	Guðrún Kristinsdóttir lýsir undirbúningi fyrir smalamennskur í Stíflisdal þannig:
Viðtal (GSK) 3_GSK og HK_10	2:14	<p><i>GSK&HK 2 24:47-27:01</i></p> <p>GSK 2: Það var svona bara alveg hefðbundið, það er að segja að þegar fór að líða að réttum var farið að huga að öllum fatnaði man ég, sokkum og vettlingum og húfum og þvo lopapeysur og allt það. En hér koma menn að í hádegi á föstudagi, eru kannski 20-30 manns. Það sem ég hef eldað alla tíð, og það markaðist af þessu rafmagnsleysi fyrstu árin, það voru bara tvær gashellur, og þá ákváðum við að hafa, í stað þess að hafa kjötsúpu, sem er mjög hefðbundið og menn virðast alrei fá leið á, þá ákváðum við að vera með köld svið og hangikjöt, og svo höfum við bara halddi því, við erum alltaf með köld svið og hangikjöt og kartóflustöppu eða uppstúf, allan þennan pakka. Og eins og stofan hérna er þá þurftu menn að borða í nokkrum hollum, og það þurfti allt að vera tilbúið. Ég hef komið mér upp einhverri rútfínu á réttardaginn, þannig að ég get græjað þetta allt á nokkrum klukkutímum, fyrir utan það sem er gert kvöldið áður. Þetta var það sem var í matinn, svo var kaffi og brennivínsstaup á eftir, já, eitt brennivínsstaup, og sumir fengu ábót sem vildu, eitthvað svona.</p>

Tónlist CD 24685-1	Ca 0:45	<i>Rock-Calypso í réttunum</i> Lag nr. 8 á: Haukur Morthens: Brot af því besta INN: 00:00 ÚT: 00:45
Viðtal (GSK) 3_GSK og HK_11	0:29	GSK&HK 2 27:46-28:15 GSK 2: Sko, okkur þykir þetta bádum svo mikil hátið, og það var svoltíð öðru vísí, þar hafði ég pínulítið aðrar skoðanir en margar konur í þessari sveit, því mér finnst þetta svo hátiðlegt, mér finnst réttir svo hátiðlegar, þetta er svo mikil hátið. Það er kannski út af því að Halldór, honum þykir ekkert meira gaman en að horfa á fé, en það voru ýmsar konur sem fannst þetta bara vera vinna og stell og leiðindi .
Þulur (MS)	19 orð	Á árum áður stóð Kvenfélög Þingvallahrepps fyrir réttakaffi við Þingvallarétt. Guðrún Þóra Guðmannsdóttir og Steinunn Guðmundsdóttir segja frá því:
Viðtal (GþG) 3_GThG_9	3:14	GThG 41:06-44:20 GThG: Það var hérna réttakaffið , það var þegar réttað var í Þingvallaréttum, og það var sem sagt búið að smala deginum áður, þetta var nú ekki nema dagsverkið, svo var réttað á mánuðagsmorgni yfirleitt, það var mikill undirbúningur, kvenfélagið sá um réttakaffið, það var bakað og smurt og soðin egg og keyptar agúrkur og grænmeti til að hafa ofan á flatökunum sem voru nú yfirleitt hveitikökur og mjög góðar, og bökuð vínarbrauð, kleinur og þönnukökur, svo var farið eldsnemma þarna inn eftir, því réttirnar stóðu ekki lengi yfir, og svona kannski áhöld um það hvort þurfti kaffi, en þetta var nátturulega fjárlun og allir vissu það og allir komu í kaffið. Það var tjaldað, það var mikil viðhöfn, stórt hvítt tjald sem hreppurinn hlýtur að hafa át, eða kvenfélagið, já, og bekkir og bord og svo var eldhústjald líka, þar sem var verið að hita kaffið og raða á diskana, þetta voru miklir flutningar, einhverntíma fór eg snemma, ég held að mamma hafi ekki komist strax, ég fór með Unni, hitað á gashellum með stóra potta, þetta var eitthvað svo sérstakt, það var ekki gólf í tjaldinu og þetta var bara grasflötin. Stundum finn ég einhværn ilm sem vekur upp þessa minningu mína um réttakaffið, það er bessi gaslykt sem mér finnst ennþá svo góð, þegar ég brenni gas hjá mér þá finn ég þetta oft, ilmurinn af grasinu í tjaldinu og jafnvel af tjaldinu líka, það er eitthvað sem ég get ekki alveg lýst, einhver segldúkslykt, og svo kaffilyktin líka, og af harðsoðnum eggjum og nýskornum agúrkum, þetta er mikið góð minning, alveg einstakt, ég vona bara að einhverjur muni eftir þessu, en það var líka í hinu tjaldinu önnur lykt, kannski smá svona pelalykt líka
Viðtal (SG)	1:07	StGu 4:10-5:17 StGu: Ég er nú ekki viss um að við höfum haft mikið út úr því peningalega, en þetta var náttúrulega fyrst og fremst verið að veita þeim sem komu í réttirnar kaffi, það voru margir sem komu, og við vorum með tjald sem var nú oft ansi erfitt að setja upp... Það var mikil yfirhöfn, af því að tjaldið var svo, það var svo erfitt að koma því upp, það var sko tvö herbergi, þetta var sko ekki venjulegt tjald, þetta var eiginleg hálfgerð svona skúrbygging, úr tjaldi samt, en þetta var mjög vinsælt að koma þarna í kaffi, en svo smátt og smátt fækkaði fólkunum sem kom í Þingvallarétt og svo voru þær nú lagðar niður þarna, fluttar að Brúsastöðum og fólk kannski frekar farið í kaffi þar, býst ég við, þannig að við hættum þessu nú, ætli það hafi ekki verið einhverntíma á milli 1970 og 80, ég hugsa það .
Þulur (MS)	13 orð	Hrútasýningar voru merkar samkomur. Jóhannes Sveinbjörnsson, Guðrún Kristinsdóttir og Kolbeinn Sveinbjörnsson segja frá:
Viðtal (JS)	1:42	JS 1 10:27- 12:09 JS: Já, það hefur alltaf verið eitt af mínum eftirlætisáhugamálum,

		hrútasýningar og hrútar yfирhöfuð. Það voru alltaf á hverju hausti haldnar hrútasýningar hér í sveitinni, og oftast til skiptis hér á bæjunum, þá var komið með hrúta og beir metnir og stigaðir og mældir, oftast var það Hjalti Gestsson ráðunautur sem sá um það á sinn mjög sérstaka og skemmtilega hátt og gaf síðan munnlega lýsingu á hrútunum jafnóðum sem var oft mjög skondin, hann gat gert lítið úr þeim ef þeir voru lélegir, en ef þeir voru góðir þá létt hann það líka heyrast. Síðan tók hann þetta saman eftir sýninguna, þá var farið í kaffi og svona og hann tók þetta saman og lýsti þessu mjög vel. Ég man eftir því einu sinni, þá var hrútasýningin hérra. Og þá missti, eða það var þannig að ég var eitthvað að leika mér með tommustokkinn sem Hjalti var með til að mæla fótlegginn, mjög mikilvægur tommustokkur, ég missti hann og hann fór ofan í haughús. En ég náttúrulega varð að bæta fyrir það og fór bara eftir honum ofan í haughús og náði í hann. Ég var nú ekkert mjög gamall en af einhverjum ástæðum man ég mjög vel eftir þessu .
Viðtal (GSK) 3_GSK og HK_8	2:12	GSK&HK 2 16:33-18:45 GSK 2: Einu sinni var hrútasýning hérra , og það var þegar var verið að setja kvótakerfið á, eða eitthvað svoleiðis, um svipað leytif, og þeir voru komnir hérra allir inn í kaffi og sátu hér, og Hjalti var alltaf svo formlegur og stóð upp og tók saman efnið, hrútasýningin byrjaði og hún var haldin og hún endaði, hann stýrði samkomunni, mér fannst þetta alltaf svo flott hjá honum, svo tók hann saman efnið í þetta skipti, yfir kaffiborðinu, þá man ég alltaf að hann var að hvetja menn, að þó menn væru með lítið og myndi minnka hjá þeim, menn gætu ekki haft jafn mikið sauðfé og svona, þá var hann að hvetja þá svo mikið í ræktuninni, að á meðan þeir væru með sauðfé, hvað lítið sem þeir væru með, þá ættu þeir að rækta það vel og gera það vel, sinna því vel, og jafn lítið og ég er fyrir sauðfé, þá er ég rosalega mikið fyrir, ja, fyrir utan sauðfjárbændur, og einn sauðfjárbóna sérstaklega, þá finnst þessi menning í kringum sauðfé mjög skemmtileg, sérstaklega í kringum menn sem þekkjá fé og tala mikið um fé – eða bara tala helst ekki um neitt annað en sauðfé, það er bara ótrúlega gaman að standa við hliðina á einhverjum köllum við réttarvegg eða hlusta kannski á Halldór tala í símann á veturna, og ég sit bara og þykist vera að lesa blaðið eða eitthvað, og bara að heyra orðræðuna, það er alveg dásamlegt, þetta er algjört fag, þetta er algjört fag, það bara fattar það enginn, eða kannski fáir .
Viðtal (KS) 3_KS_3	0:24	KS 16:48-17:12 KS: Já, maður man nú helst eftir að hann kom þarna hann Hjalti Gestsson frá Hæli, og dæmdi hrútana, hann var góður sko, tók í nefið og talaði svona: „Malir, malir“, sagði hann alltaf þegar hann var að þukla hrútana.
Þulur (MS)	18 orð	Á björtum sumarkvöldum er gaman að ríða út, eins og þau Kristrún Ragnarsdóttir og Jóhannes Sveinbjörnsson lýsa hér:
Viðtal (KR) 3_KR_4	0:16	KR 10:19-10:35 KR: Við fórum mikið hérra niður á Þingvöll, þá mátti ríða niður Almannagjána og það var mjög skemmtilegt, sérstaklega að ríða upp Almannagjána og láta stökkva, þá glumdi í öllu, maður myndi ekki gera þetta í dag, það kannski myndi hrynda yfir mann eitthvað...
Viðtal (JS) 6_JS_4 ATH. Á að vera: 3_JS_4	1:13	JS 1 6:07-7:20 JS: Jú, jú, við fórum náttúrulega í reiðtúra krakkarnir hérra á bæjunum og náttúrulega líka stundum með pabba – og jafnvel mömmu einstaka sinnum... Jú, jú, það var farið hérra bara upp á heiði, upp að Mjóavatni mikið til dæmis og upp í Grasabrekur og Skollabrekur og hingað og þangað. Og það var reyndar þannig að yfirleitt unnið alltaf fram að kvöldmat að minnsta kosti, þannig að ef við ætluðum á hestbak þá var það yfirleitt eftir kvöldmat, þannig að fólk var kannski latara við það fyrir vikið, þetta var gert kannski einu sinni í viku yfir sumartímann. Svo var farið í lengri ferðir, það var aðallega á Laugarvatnsvellina, það var oft góður hópur úr sveitinni sem reið á Laugarvatnsvellina, og jafnvel einhverjur utanaðkomandi með, eins og

		Lárus Sveinsson og fleiri. Það var mjög gaman alltaf.
Þulur (MS)	25 orð	Dóra Erla Þórhallsdóttir minnist þess þegar hún og Arnþrúður dóttir hennar brugðu sér á bak eina fagra sumarnótt að aflokinni afmælisveislu hjá einum sveitunganum:
Viðtal (DEP) 3_DETh_4	1:50	<i>DETh 31:54-33:44</i> DETh: Og við vorum búin að vera þarna , ég og Arnþrúður mín og Heimir, hjá Sveinbirni, og svo komum við heim, ætli klukkan hafi ekki verið, kannski tólf eða eitt eða tvö, ég er ekki alveg viss, nema að á leiðinni heim þá sjáum við að hestarnir eru komnir í átt að Brúsastöðum, og þá gellur við hjá Arnþrúði minni: Mamma, eignum við ekki bara að biðja pabba að koma með okkur heim og sækja hnakkana og eignum við ekki að fá okkur smá sprett? Og við gerðum það, og það var svo falleg nóttnir barna og við vorum bara undir morgun á hestum. Og við gerðum þetta oft á sunnudagskvöldum þegar allir voru farnir af staðnum, tjaldgestir og aðrir, þá fórum við á hestbak. Og ég elskaði það, auðvitað. Og við höfðum nú hestana oftast nær í girðingu á svokölluðu Fjósatúni, þarna heima við bæ og einu sinni sem oftar þá sluppu hestarnir, og voru komnir inn að fossi og ég var ein heima með Heimi, og hvað átti ég að gera? Við gátum alltaf klappað svona með höndunum og hóðað á þá, þá komu hestarnir okkar þó að þeir væru með öðrum hestum. Þórhallur átti hest á þessum árum sem hann notaði nú lítið og ég notaði nú aðallega, og hann er þarna og stendur kyrr þegar ég kom að honum, og ég var beislislaus og hnakklaus og allslaus, en ég hoppaði mér á bak, og reið honum heim. Þetta var víst ofsalega flott, því að menn þarna uppi á Haki, þeim fannst alveg hreint miður að þeir skyldu ekki vera ekki með vídeótæki, þetta var nú í eina skiptið sem ég gerði svona, þetta var voða gaman....
Tónlist CD 21816-2	0:24	<i>Sprettur</i> Lag nr. 13 á: Karlakórinn Heimir: Áfram veginn INN: 00:00 ÚT: 00:24
Þulur (MS)	45 orð	Þegar Valhallarsjoppan var og hét var hún vinsæll áningarástaður í reiðtúrum og bíltúrum unglings sveitarinnar. Eins var vinsælt að koma við í Kárastaðasjopunni á sjöunda áratugnum og fram á þann áttunda. Kristrún Ragnarsdóttir og bræðurnir Óskar og Reynir Hilmarssynir rifja upp minningar frá þessum ferðum:
Viðtal (KR) 3_KR_5	0:43	<i>KR 10:50-11:24</i> KR: Ja, hún var bara svona lítill skúr úti á endanum á afleggjaranum, og ég man eftir að einu sinni á afmælinu mínu þá vantaði mömmu eiththað og ég hjólaði í sjoppuna, okkur fannst mjög merkilegt að fara í sjoppuna á Kárastöðum, það var allt til þar, svo náttúrulega hætti hún þegar var ekki grundvöllur fyrir henni. En það var allt til á Kárastöðum, Pepsi og Spur. Ég man eftir Spur, já, það var til.
Viðtal (ÓAH) 3_OAH_1	0:27	<i>OAH 1 16:55-17:22</i> OAH 1: Ég man vel eftir henni , og ég meira að segja man eftir lyktinni sem kom út úr sjoppunni, þetta er einhvern veginn svona ríkt í, ég man alveg eftir þessu, pulsulyktin, nammilyktin, það var alltaf

		spennandi að fara í Kárastaðasjoppuna, það var svona sjarmi yfir henni, ég fer aldrei ofan af því, þó að það hafi ekkert verið oft sem maður fékk að fara í hana...
Viðtal (GRH) 3_GRH_3	0:43	<i>GRH 1 9:41-10:24</i> GRH 1: Jú, við strákarnir náttúrulega, það voru strákar bæði á Heiðarbæ, og svo voru, Sölví til dæmis og fleiri sem voru á báðum bæjunum þar, og síðan voru Finni og Nonni Maggi á Kárastöðum, menn bæði heimsóttu hvern annan, svo var riðið út saman, og eins í sjoppuna á Kárastöðum, og svo í seinni tið í sjoppuna niður í Valhöll, þetta þóttu meiriháttar sporttúrar, en við vorum bara gutter þegar þetta var, svona tólf, þrettán, fjórtán ára, en við riðum aldrei neitt lengra út, en það var stundum upp fyrir Brúsastaði, og komið hjá Einiberjaflöt og þaðan niðurúr, það var svona það lengsta sko...
Þulur (MS)	59 orð	Þóra Einarsdóttir á Kárastöðum hefur rekið sjoppuna í Þjónustumiðstöðinni á Þingvöllum í um aldarfjórðung – og í hinum enda hússins er þjóðgarðurinn með upplýsingaborð og ferðamannaverslun. Þóra minnist „villimannahelganna“ – eins og verslunarmannahelgarnar voru gjarnan kallaðar. Í beinu framhaldi heyrum við í Helga K. Pálssyni, sem á minningar frá slíkum helgum í kringum 1960 þegar faðir hans, Páll Valdason, var þjóðgarðsvörður.
Viðtal (ThE) 3_ThE_6	1:15	<i>ThE 2 13:49-15:04</i> ThE: Já, það voru nú þessar stærstu helgar sem voru í gamla daga, mikið tjálfað og mikið gisti, og einhvern veginn fannst okkur hjónunum að þetta væru svoltíð svona, já eins og hálfgerðir villimenn sem komu þarna margur hver, það var mikið kannski að drekka og það var að slíta upp tré, en sem betur fer var þeim nú vísað fljótegla í burtu af landvörðum þjóðgarðsins, og þeir komust ekkert upp með svona hegðun á Þingvöllum sem betur fer, en þetta var oft hrylliilegt, þetta var oft ferlega skrautlegt, en það er einhvern veginn orðið minna um svona finnst mér svona mikil fyllri um verslunarmannahelgina eins og var, það var meira svona, það var einhvern veginn miklu meiri drykkja og svall, en manni finnst þetta miklu rólegra í dag heldur en var, og það er þannig...
Viðtal (HKP) 3_HKP_1	1:00	<i>HKP 4:33-5:33</i> HKP: Verst var ástandið þegar að verslunarmannahelginni kom, þá voru engar útiskemmtanir eins og við þekkjum í dag, heldur sópaðist fólk saman á Þingvöll í gífurlegu magni og skemmti sér saman, það voru engar fyrirframgerðar skemmtanir, þannig að fólk bara drakk frá sér vit og rænu og veltist um í hrauninu, og það var ansi subbulegt, og maður er ekki nema, eins og ég segi, tú ára þegar það gerist, og upplifir það tú, ellefu og tólf ára, og er með pabba þarna að þvælast í garðinum að hirða upp drukkin ungmanni í allskonar ástandi...
Þulur (MS)	10 orð	Helga Sveinbjörnsdóttir vann mörg sumur í Þjónustumiðstöðinni á unglingsárum sínum:
Viðtal (HS) 3_HS_3	0:59	<i>HS 18:21-19:20</i> HS: Heyrðu, það var alveg frábært, ég á margar góðar minningar þaðan, hvað ætti ég hafi verið gömul þegar ég byrjaði þar, var eitthvað þrettán fjórtán ára, þrettán held ég, svona eitthvað smá, svo held ég að ég hafi byrjað alveg þegar ég var fjórtán, það var bara líf og fjör, við vorum að vinna hjá Tótu og Helga á Kárastöðum, þau ráku

		Þjónustumiðstöðina og Tóta gerir það enn, og það var rosa gott að vinna hjá þeim, alltaf nóg að gera og bara líf og fjör fyrir svona unglingsstelpu, hitti marga, talaði útlensku við útlendingana, æfði mig bara, fór svo í útilegu eftir vaktina, stundum....
Tónlist CD 20498-1	0:12	<i>Útihátið</i> Lag nr. 4 á: Greifarnir: Upp'á palli (Diskur A) INN: 00:40 (Upp'á palli...) ÚT: 00:52: (...skemmtið ykkur vel)
Þulur (MS)	69 orð	Þó að Þingvellingar fari aðallega á vatnið til að draga björg í bú kemur fyrir að vatnsferðir séu alfarið til skemmtunar. Margir minnast til dæmis siglingar sem kvenfélagið stóð fyrir á sólríkum júnídegi 1993. Þá var farið á bátum, frá flestum bæjum í sveitinni, og stefnan tekin á Sandey, sem er önnur tveggja eyja úti á miðju Þingvallavatni. Linda Rós Helgadóttir og Kolbeinn Sveinbjörnsson muna vel eftir þessum degi:
Viðtal (LRH) 3_LRH_3 ATH. Var : 2_LRH_3	0:42	<i>LRH 2 9:29-10:11</i> LRH: Sandeyjarferðin var bara ein af mínum uppáhaldsferðum, við fórum á árabánum með mótornum, var bara ofboðslega skemmtilegt, það var bara grillað, sumir fóru alla leið yfir, og ég man að sumir voru í vöölum, við löbbuðum alveg upp þarna fjallið og vorum að tína ber held ég, þetta var bara ofboðslega skemmtilegt og mig hefur alltaf langað til að fara aftur í Sandey, en það er kannski erfiðara að komast þangað en á marga aðra staði...
Viðtal (KS) 3_KS_5	0:53	<i>KS 25:29-26:22</i> KS: Helgi á Kárástöðum var með hitamæli man ég og mældi hitann í tjörninni held ég 14 gráður, sem var ótrúlega mikil, það var svo heitt, sko. Við Jói bróðir vorum eitthvað að sýna okkur þarna og ákváðum að synda yfir, alveg yfir tjörnina sko, svona frá norðri til suðurs, ég man að mér varð alveg hrikalega kalt, því það var ekkert sama hitastigið úti í miðri tjörninni eins og uppi við landið, ég tók alveg andköt þarna úti í miðjunni, en Jói var nú eldri og svona preknari, svo hann fann nú ekkert mjög mikil fyrir þessu, en það voru allir að horfa á okkur, svo ég lét mig hafa það að synda aftur til baka þegar við vorum komnir í land hinumegin, þetta var nú bara einhver mesta mannraun sem ég hafði lent í.
Þulur (MS)	34 orð	Að hlaupa á skautum yfir Þingvallavatnið þvert og endilangt er hin besta skemmtun – og eins gott að nýta vel þá fáu daga vetrarins sem gefast til þess, þegar ís er traustur og færí gott.
Þulur (MS)	29 orð	Ragnar Jónsson á Brúsastöðum man eftir óvenjugóðum ís á vatninu um miðjan fimmta áratuginn, en þá átti hann heima á Nesjum í Grafningi, þar sem faðir hans var ráðsmaður:

Viðtal (RLJ) 3_RLJ_7	1:01	<p><i>RLJ 12:50-13:51</i></p> <p>RLJ: Ja það var bara, við vorum á vatninu, ég man eftir því, ég held það hafi verið 1946 sem var enginn snjór en vatnið á ís, og það var alltaf frost og það var alveg glært, í margar vikur eða jafnvel mánuði, það var svakalega fínt skautasvell, sem var notað mikið.</p> <p>MS: <i>Fóruð þið þá út um allt vatn eða voruð þið mest heima?</i></p> <p>RLJ: Það var nú mest, jú við fórum upp að Heiðarbæ, jú það var mest hérra megin á vatninu, norðanverðu, við fórum ekki mikið suðurfyrir, Hestvíkinni og, já mest þar sko.</p> <p>MS: <i>Hélstu áfram að fara á skauta...?</i></p> <p>RLJ: Já, eftir að ég fór til Reykjavíkur, ég fór oft á Tjörnina.</p>
Þulur (MS)	51 orð	Jóhann Jónsson, bróðir Ragnars, var líka öflugur skautahlaupari og æfði sig grimmt þegar hann var strákur. Gefum honum orðið – og síðan konu hans, Rósu B. Jónsdóttur. Hún fór oft á skauta á Þingvallavatni þegar hún var að alast upp á Efra-Falli – og tók svo upp þráðinn þegar þau fluttu í Mjóanes:
Viðtal (JJ) 3_JJ_1	2:39	<p><i>JJ 1 25:28-28:07</i></p> <p>JJ 1: Jú, ég var bara á víkinni sko, ég var nú bara einn þá, jújú, ég fór á skauta og æfði mig svoltið, ég átti gamla skauta, svo ágerðist það nú, og alltaf var maður að sækja sig meira og meira, svo fékk ég hlaupaskauta, þessa löngu, þú veist, og æfði mig, ég var helvítí hrifinn af þeim og æfði mig dálítið á þeim og náði helvítí mikilli ferð á þessu.</p> <p>JJ 1: Ég var alltaf að keppa við sjálfan mig, að ná meiri og meiri ferð, ég náði helvítí mikilli ferð á þessum hlaupaskautum, það er svo létt að vera á þessu. Meira að segja lenti ég með Guðmundi í Króki á skautum, Siggi og þeir komu í heimsókn að Nesjum, ég vildi nú bregða mér með á hlaupaskautunum, og ég sá það strax að ég náði miklu meiri ferð en Guðmundur á þessu, og hann var kominn langt á undan, ég var eitthvað að tala við Sigga, Siggi var hægfara á skautum, og ég var alltaf að tala við Sigga. Svo var Guðmundur kominn langt á undan, og mér dettur í hug að reyna að ná honum, og ég fer í two hringi í kringum hann og hann á fullri ferð. Svo skömmu seinna þá kemur Guðmundur og þá vill hann fá lánaða þessa skauta, og skildi ekkert í þessu að ég gæti látið svona á þessu tæki, og hann fékk þá lánaða Karlínn, þeir voru nú eitthvað þróngir á hann, en hann létt sig hafa það. En hann náði ekki alveg tókum á þeim strax, það þarf náttúrulega að æfa sig á þessum, því þó að hann væri með svona beina skauta þá voru þeir styttri sko, var á tréskautum svona beinum, en ég sá það að hann náði ekki réttu tökunum á þeim alveg strax, svo var hann nú að sækja sig...</p>
Viðtal (RB)J 3_RB_4	2:03	<p><i>RB 33:41-35:44</i></p> <p>RB: <i>Við fórum yfirleitt á víkina hérra við Kaldárhöfða...</i></p> <p>MS: <i>Í Malvíkunum...</i></p> <p>RB: Já, í Malvíkunum, þar fórum við, við máttum náttúrulega aldrei fara nálægt stíflulóninu og því, en við fórum, og ég á einhvers staðar að eiga myndir þar sem bróðir minn og pabbi eru á jeppa úti á ísnum og við erum á sleðum hangandi aftan í og skautum en við fórum mjög mikið á skauta, alltaf þegar var, en það var náttúrulega aldrei farið nema það væri öruggt, þá var það Óskar í Kaldárhöfða oftast nær sem fór... hann var svo kunnugur maður. Það er eins hérra, að hérra hafa krakkarnir aldrei fengið að fara á skauta nema Jói sé búinn að fara og tjakka með járnkarli, hvað mörg högg, það er regla. Og ég man eftir því að þá kom hann Pétur sem bjó hérra ekki næstur á undan okkur heldur þar áður...</p> <p>MS: <i>Pétur Jóhannsson.</i></p> <p>RB: Þá var ég sennilega ófrísk að annað hvort þriðja eða firmta barni og þá voru elstu strákarnir að byrja á skautum, þeir kunnu ekki</p>

		að reima. Ég var búin að fara niður á vatn á stígvélum en ég var eins og belja á svelli og alltaf við það að detta, var alveg á steypirnum, svo að ég hugsaði með mér ég er örugglega stlöðugri á skautunum, og fór bara niður eftir með mína skauta og reimaði þá á mig, og svo var ég að hjálpa strákunum, og ég náttúrulega stóð mikö betur á skautunum, en ég hugsa að það hafi ekki verið falleg sjón, því ég er mjög stutt og var alltaf mjög digur, þannig að það var eiginlega vafamál hvort væri lengra... en hann nefndi það við Jóa að honum þætti þetta svolítioð glæfralegt...
Þulur (MS)	17 orð	Guðrún Þóra Guðmannsdóttir rifjar upp vetrarleiki á ísnum á Skálabrekkuvíkinni – og minnist líka föður síns, Guðmanns Ólafssonar:
Viðtal (GþG) 3_GThG_3	0:58	GThG 18:12-19:10 GThG: Veturleikirnir voru náttúrulega mjög skemmtilegir og óvenjulegir kannski. Við vorum á, eða ég var nú ekki á skíðum, en það var verið á skíðum, við vorum með sleða með skíðum undir, sem voru negld undir sleðann held ég, svo áttum við líka skíðasleða, svona sparksleða sem við vorum mikö á á vatninu, og svo á skautum. Og fyrstu skautarnir mínr voru heimasmíðaðir, ég held að ég hafi fengið tvenna, þegar ég stækkaði, en hann var járnsmiður líka, og það var svo skemmtilegt, hann smíðaði nú skeifur, en hann smíðaði líka skauta, hann var alinn upp við þetta, að smíða sér skauta, heima í Hagavík.
Viðtal (GþG) 3_GThG_4	1:11	GThG 21:27-22:38 GThG: En hann var flinkur á þessu, hann alveg bara lagði hendurnar á bakið, svona mjaðmirnar, og bara eins og hann væri listhlaupari, hann á yngri árum þá fór hann út um allt vatn á þessu og til veiða, hann var á þessu þegar við vorum að vitja um, þegar við vorum að veiða niður um ís, en ég fékk nú seinna svona listskauta venjulega, og mér gekk nú mun betur þá. En það var mikö verið á skautum, það kom fólk af næstu bæjum, af Heiðarbæjunum náttúrulega, svo kom Vatnskotsfólkvið, ég man eftir skemmtilegum kvöldum þegar var verið á skautum í tungsljósi og svo var verið með bíla niður við vatnið til að lýsa upp, ég man eftir þessu þegar ég var lítill, fékk að vera lengur úti, ég man það líka, þetta var oft mjög, mjög skemmtilegt.
Þulur (MS)	12 orð	Reynir Hilmarsson, bróðursonur Guðrúnar Þóru, á líka minningar af ferðum á ísnum:
Viðtal (GRH) 3_GRH_1	1:14	GRH 1 4:54-ca 6:08 GRH 1: Við ólumst upp í vesturbænum , þannig að það var skautað ýmist á Tjörninni eða Melavellinum, þannig að við áttum alltaf skauta og skautuðum mikö, og skautuðum svo á Þingvallavatni, ég held ég hafi komist alla vega tvívar út fyrir Sandey og einu sinni inn í Hestvík, en það var reyndar á alveg rosalega góðum ís sem kom ekkert á hverjum vetri, ég get hugsað að ég hafi verið svona fjörtán ára, eittthvað svoleiðis, og svo var náttúrulega labbað á ís og keyrt á ís, ég hef komið út í Sandey á bíl, ég náiði því einu sinni, og við fórum einu sinni labbandi út í Arnarfell, þannig að ísinn var notaður, og í jólakaffi á Nesjavöllum og svona, þannig að þetta var allt notað, svo var náttúrulega veitt í gegnum ís, sem var mjög vinsælt, og ekki síst eftir að maður fullorðnaðist, það var alltaf smá spenna í kringum það, að nái í nýjan fisk svona um miðjan veturninn.
Þulur (MS)	9 orð	Kistrún Ragnarsdóttir minnist skemmtilegrar skautaferðar um miðjan áttunda áratuginn:
Viðtal (KR) 3_KR_6	1:46	KR 16:52-18:38 KR: Já, það voru sem sagt Bangsi á Heiðarbæ, Sveinbjörn Jóhannesson, og Jóhann Jónsson, fóðurbróðir minn, og Jensína Steingrimsdóttir frá Torfastöðum sem var önnur æskuvinkona mínn, við vorum alltaf saman í bekk, sáum alltaf saman. Við fórum sem sagt, ákváðum að fara yfir vatnið, út að Nesjum í Grafningi, og lögðum upp

		<p>frá Skálabrekku, af því að þar var gott að fara. Við Jensína höfum nú bara verið tíu, ellefu, tólf ára, eitthvað svoleiðis, við höfum ekki verið meira. Og við fórum með skóna eða stígvelin í snjóþotu sem sjálfsagt annað hvort Bangsi eða Jóhann hafa dregið, og fórum alla leið yfir vatnið, og Bangsi var fyrstur og þegar við komum að landi var hann búinn að skoða í fjárhúsin og svona athuga hvernig ástandið væri, já, við fórum þarna heim. Og ísinn, ég man alltaf eftir að að ísinn alveg spgilsléttur, maður sá alveg langt niður í vatn, það er alveg sérstakt að fara yfir þetta vatn. Ég hef aldrei kynnt því öðru vísí, hef einu sinni farið í siglingu en ekki farið að veiða, þetta var alveg sérstakt sko og svona ís held ég að maður fái hvergi til að fara á skauta. Svo fórum við aftur til baka, við vorum náttúrulega alveg uppgefnar þegar við komum til baka. Það var mjög gott veður, alveg logn og stilla, og þetta munum við alltaf eftir þessari ferð, þetta var alveg mjög merkilegt sko...</p>
Þulur (MS)	10 orð	Kolbeinn Sveinbjörnsson fór mikið á skíði þegar hann var yngri:
Viðtal (KS) 3_KS_1a	1:24	<p>KS 0:21-1:24 KS: Maður náttúrulega lék sér heilmikið bara sjálfur svona einn, heilmikið á skíðum man ég, annað skíðið var beint eftir að það hafði sligast í snjóskafli, þannig að maður vildi svolltið stingast á hausinn svona þegar það stakkst inn í skaflana, þetta voru nú ekki beint svona tunnustafir, en bara svona tréskíði, en þetta var frekar gamaldags þá, þá fékk ég svona alvöruskiði, þá var nú reyndar pabbi ótrúlega duglegur að draga okkur á vélsléðanum út um alla heiði, svona á tímabili þegar var nógur snjór, svona, frá svona 85 til svona 90 og eitthvað, eitt giska ég á.</p>
Þulur (MS)	31 orð	Símon Ívarsson var langdvölum í Vatnskoti á sumrin þegar hann var strákur hjá afa sínum og ömmu, Símoni Péturssyni og Jónínu Sveinsdóttur. Símon eldri og Pétur sonur hans voru miklir völundarsmiðir:
Viðtal (SI) 3_SI_2	2:49	<p>SI 7:10-9:59 SI: Nú, annað sem er mjög minnistætt, þetta voru ýmis tæki og tóli sem höfðu verið smíðuð þarna, því bæði afi og Pétur sonur hans voru miklir uppfinningamenn og þarna var til dæmis hjól til þess að hjóla á vatninu, sem var, ef ég man rétt, það var svona fleki smíðaður utan um hjólið, þannig að maður gat staðið á flekanum og einhver gat verið að hjóla... MS: Svona hjólabátur? SI: Hjólabátur já, tengt við skrúfu aftur í sem snerist, og stýri og allt það, þetta var svona ævintyraheimur, síðan man ég eftir vélsléðanum sem búið var að leggja, Pétur hafði búið til vélsléða, hann notaði mótor sem hann keypti úr flugvél, sennilega fyrsti vélsléði á Íslandi og sá hraðskreiðasti sem hefur verið byggður, auðvitað sá maður þetta aldrei notað, en maður hefur séð myndir og frásagnir af því að sérstaklega Pétur og móðir míin, Katrín, þitu á þessu um vatnið þegar það var frosið að vetrarlagi, og gjarnan var mamma aftan í á skautum og Pétur dró hana á þessum sleða á feiknarlegum hraða, maður settist inn í þetta og átti sinn leik þar. MS: Þeir gátu smíðað allt þessir feðgar... SI: Já, það var alveg ótrúlegt hvað þeim datt í hug, afi var löngu kominn með rafmagn áður en tíðkaðist að nota rafmagn, því hann bjó fyrst til myllu, vindmyllu, og leifar af þessu voru uppi, maður var að klifra og leika í þessu, við vindmylluna var gamall Ford... MS: Og hann var ættaður frá Einari á Kárastöðum... SI: Þetta var orðið bara okkar leiktæki, en ég man eftir því þegar hann var keyrður...</p>

Viðtal (SI) 3_SI_3	0:56	SI 10:40-11:36 Sl: Hann reyndar smíðaði tvo mismunandi sleða... Og þessi sleði sem var barna geymdur það var svona eldri sleðinn, og ég man ekki alveg á hvorum þeir fóru, það var fræg förin þeirra að skíðaskálanum í Skálafelli, þá var skiðamót barna, einhver keppni í gangi, og allt í einu sér fólk bara eitthvert ferlíki í gangi, það sér eiginlega ekki hvað það er, það var bara snjóinn í loftinu, ekki fyrr en þau bara stoppa, þá stigu þau út, Pétur og móðir míin og auðvitað mótið bara stoppaðist, það þurftu allir að skoða þetta ótrúlega fyrirbæri, enginn hafði séð neitt þessu líkt, engum hafði dottið í hug hvað væri á ferðinni þarna.
Þulur (MS)	28 orð	Góðir hlustendur, þá er komið að lokum þessa þriðja þáttar um mannlíf í Þingvallasveit á tuttugustu öld. Ég þakka þeim sem hlýddu – og einnig viðmælendum mínum – góðar stundir!
Tónlist CD 12661-2	Ca 0:15	Lokastef Brot úr: <i>Manstu gamla daga</i> Lag nr. 1 á: Alfreð Clausen: Manstu gamla daga INN: 1:32 ÚT: 1:47

Afkynning þular

Þetta var þátturinn *Par sem ennþá Öxará rennur*, í umsjón Margrétar Sveinbjörnsdóttur, sá þriðji í röð sex þátta um mannlíf í Þingvallasveit á 20. öld.

Í þættinum voru leikin brot úr eftirtöldum lögum: *Rock-Calypso í réttunum*, lag eftir Harvin og Fischer við ljóð Jóns Sigurðssonar, í flutningi Hauks Morthens, *Sprettur*, lag eftir Sveinbjörn Sveinbjörnsson við ljóð Hannesar Hafstein, í flutningi Karlakórsins Heimis og *Útihátið*, lag Kristjáns Viðars Haraldssonar og Sveinbjörns Grétarssonar við texta Greifanna, sem einnig fluttu lagið.

Fjórði þáttur

Þar sem ennþá Öxará rennur

Þáttaröð um mannlíf í Þingvallasveit á 20. öld – afdalasveit í alfaraleið
eftir Margréti Sveinbjörnsdóttur

Atriði	Tími	Texti
Tónlist CD 12661-2	Ca 0:10	Inngangsstef Brot úr: <i>Manstu gamla daga</i> Lag nr. 1 á: Alfreð Clausen: Manstu gamla daga INN: 00:50 ÚT: 1:00
Viðtal (AME) 4_AME_2	1:20	AME 1 5:30-6:50 AME: Þegar búið var að mjólka, sía mjólkina og skilja, þá var farið með bæði rjómann og mjólkina niður í læk til að kæla hana, þar var svona sérstakur kassi sem þær höfðu brúsana í, hún var mjög köld og góð. Og þarna fóru þær yfirleitt á sama tíma niður að læknum, mamma og Magga á hinum bænum, og við skottuðumst alltaf með svona af því að okkur fannst voða gaman að, þá kom yfirleitt Hanna dóttir hennar Möggu með, og það var staðið góða stund við lækinn og spjallað, og svo yfirleitt þá endaði á því að þær löbbuðu til annarrar hvorrar til að fá sér kaffisopa.... Og þetta var bara árum saman daglegur viðburður. Já, svo þegar þær komu svona, án þess að hafa hist við lækinn, þá sagði sú sem var nú heima: „Já, ég sem ætlaði einmitt að fara að hella upp á, þetta var eiginlega bara orðatiltæki, ég ætlaði bara einmitt að fara að hella upp á!“
Þulur (MS)	24 orð	Góðir hlustendur, hér heyrðum við Önnu Mariú Einarsdóttur rifja upp daglegt spjall grannkvennanna Unnar Frímannsdóttur og Margrétar Þórðardóttur á Heiðarbæ í Þingvallasveit um miðbik tuttugustu aldarinnar.
Þulur (MS)	57 orð	Í þessum þætti um mannlíf í Þingvallasveit heyrum við hvernig fólk stytти sér stundir heima á bæjunum að loknum vinnudegi, börn jafnt sem fullorðnir. En byrjum á silungnum, lífsbjörg og aðalundirstöðu í fæðu þeirra sem bjuggu við vatnið. Jóhannes Sveinbjörnsson greinir frá vísindalegum útreikningi sínum á hversu mikinn silung faðir hans og afi hafa

		innbyrt um dagana:
Viðtal (JS) 4_JS_8	1:10	<i>JS 1 15:04-16:14</i> JS: Já, sem sagt, ég reiknaði þetta út , þetta gat átt við afa og getur átt við pabba líka, hann er orðinn það fullorðinn, hann er kominn yfir sjötugt, og afi komst nú á níræðisaldur. Og þetta er nú áætlun svona út frá bestu vitnesku að þeir hafi verið að borða kannski, já hvað var það, um 100 kg á ári, og í segjum 70-80 ár, það eru sjö, átta tonn. Og þessi 100 kg á ári voru þannig fengin að ætli það hafi ekki verið reiknað að það væru þá 300 grómm á dag að meðaltali, eitthvað í kringum það, en það var náttúrulega ekki borðaður silungur alla daga, en það var samt ansi oft, kannski svona annan hvorn dag í annað hvort málið, töluverðan hluta af árinu, þeir borðuðu báðir tiltölulega mikið, þannig að þetta er svona áætlun, það er alveg hægt að fullyrða það að það sé hægt að telja þetta í tonnum, nokkrum tonnum...
Þulur (MS)	30 orð	Þá vitum við það... Símon Ívarsson minnist þess líka að í Vatnskoti hjá ömmu hans og afa var silungur í flest mál – en Ingveldur Eiríksdóttir fékk hins vegar alveg nóg...
Viðtal (SI) 4_SI_1	0:32	<i>SI 5:21-5:53</i> SI: Í matinn , það var svona mjög sérkennilegt að það var eiginlega silungur í alla mata, það sem ég undrast eftir á er að maður fékk aldrei leið á þessu, hann var alltaf svo nýr og ferskur og góður úr vatninu, svo var þetta mattreitt, kannski steiktur annan daginn og soðinn hinn, svo voru kannski gerðar bollur, settur graslaukur og svona, svo var fiskisúpa, svo auðvitað seinna um haustið kom murtan..
Viðtal (IE) 4_IE_8	0:26	<i>IE 2 12:45-13:11</i> IE 2: Mér heyrist sko á fólk að annað hvort getur það borðað þetta alveg endalaust eða það fer fyrir því eins og mér, að það fær alveg nóg af þessu og ég er ekki farin að geta borðað lax og silung og bleikju, mér finnst þetta bara vont, og murta bara fyrir ketti eða varla það, ég þoli ekki lyktina einu sinni..
Þulur (MS)	21 orð	Víkjum þá að tómstundaiðkun. Eitt af því sem fólk hafði sér til dægrastytingar á köldum vetrarkvöldum var að spila á spil:
Viðtal (MVG) 4_MVG_3	2:57	<i>MVG 3 2:26-5:23</i> MVG 3: Það var töluvert um það , og meira að segja bæði reglulega og óreglulega, ég man að suma daga var ákveðið að spila, þá komu þau frá Kárastöðum, þau komu presthjónin frá Þingvöllum, einhverjum bæjum, líklega frá Skálabrekku, og það var spilað Hornafjarðarmanni og örugglega eitthvað fleira. Og ég man að sem barn var gaman að vera þarna nálægt, því að þarna voru sagðar sögur og mikið hlegið og haft gaman, þetta voru skemmtilegar stundir. Það var ekki haft vínið, ég tek það nú fram vegna þess að ég sé fullorðið fólk í dag svo sjaldan koma saman til nokkurra hluta öðruvísi en að hafa með sér rauðvín eða vodkapela, en þarna var það ekki. Síðan var það að hún Bergljót í

		<p>Svartagili, hún kom mjög oft labbandi. Og þegar hún var búin að trekkja bípuna sína, hún var nú eina konan sem ég hafði á ævinni séð reykja bípu, þegar hún var búin að trekkja hana svolitið vel, þá dró hún upp spilastokk og sagði: Nú spilum við hér, Á Brúsastöðum. Og svo var spilað lengi vel. Og ég man að einu sinni þá þótti komið nóg og Bergljót fór að tala um það að hann væri veikur ísinn á ánni, þannig að hún kveið því aðeins að fara yfir ána aftur. Og pabbi ákveður að fylgja henni og tekur mig með, hann hefur trúlega verið myrkfælinn og fundist stoð í því að hafa mig með, ég var yfirleitt ekki hræddur við neitt. Svoleiðis að við löbbum þarna þrjú út að ánni, og þar er fundin svona breiða, ég vissi það seinna að þar var djúpur hylur undir, en þar voru engar rastir undir, þar var sléttur ís, þess vegna völdu þau þennan stað, ég man það að pabba þótti ísinn of ótraustur, þannig að það var ekki ráðlegt að labba upprét á honum, þannig að hann leggur Beggu til á magann, og svo finnur hann sér stóran stein sem hann pabbi sest við, og hefur við bakið, og svo stilla þau fæturna saman, Begga liggur á maganum og pabbi kreppir hnén og spryrni henni svo frá sér. Og þannig sé ég hana bara þjóta á maganum skräkjandi út í náttmyrkið, og heyra svo fagnaðarlætin hinumegin þegar hún greip bakkann hinumegin, en maður sá ísinn, hellan var svo þunn að það fór bunga á undan Beggu á ísnum, með braki og brestum sko og svo skräkirnir úr Beggu ofan á...</p>
Þulur (MS)	29 orð	<p>Maggnús Víkingur Grímsson rifjaði upp spilavöld á Brúsastöðum. Og fyrir austan vatn var líka spilað.</p> <p>Þórdís G. Ottesen frá Miðfelli segir nú frá púkkspili og Passíusálmalestri á þriðja áratugnum:</p>
Viðtal (þGO) 4_ThGO_1	2:55	<p>þGO 2_ 0:50-3:46</p> <p>þGO: Ég man að það var bara hérna næsti bær, það var farið held ég bara á gamlársvöld til að spila.</p> <p>MS: Í Mjóanes þá?</p> <p>þGO: Já, að Mjóanesi, það var farið bara að kvöldinu, þegar búið var að mjólka eða ganga frá, það urðu allir að, eða það varð alltaf að gera það, og svo var vakað alla nóttnina og svo var farið klukkan sjö, þá labbaði maður til að ná að mjólka beljurnar, eða gefa skepnunum, þetta var nú lífið sko.</p> <p>MS: Og þú segir það var spilað, hvað var spilað?</p> <p>þGO: Það var spilað púkk sem kallað var, því voru svo margir, gátu allir verið í því.</p> <p>MS: Var þá spilað upp á kaffibaunir eða peninga eða...?</p> <p>þGO: Já, það var spilað upp á kaffibaunir, og svo voru komnir held ég tíeyringar, ég man ekki, eða einhverjir peningar voru, en það var aðallega spilað upp á kaffibaunir, það var ágætt. Þetta var, móðir mína var lítið fyrir spil, eða vildi helst ekkert spila, var meira fyrir svona, hún kunni alveg Passíusálmana og það allt utanað.</p> <p>MS: Henni hefur þótt það kannski bara óviðeigandi að spila? Og tímaeyðsla jafnvel?</p> <p>þGO: Ég hugsa það, ég held að það hafi bara ekki passað.</p> <p>MS: Þannig að það hefur ekki verið spilað á jólu...</p> <p>þGO: Nei nei nei.</p> <p>MS: En hvað var annars, bá sjaldan að fólk átti frí, hvað var þá helsta svona tómstundaiðjan? Var lesið, var lesið eitthvað upphátt svona á kvöldvökum?</p> <p>þGO: Já, það var stundum lesið, eða það voru lesnir alltaf</p>

		Passíusálmarnir á föstunni, og móðir míni las það, og hérna systir míni sagði að pabbi hefði alltaf passað að krakkarnir, við vorum náttúrulega mörg, að þau hreyfou sig ekki...
Þulur (MS)	14 orð	Elísabet Einarsdóttir man eftir húslestri á Kárastöðum þegar hún var að alast þar upp:
Viðtal (EE) 4_EE_6	0:19	EE 2 57:40-57:59 EE: Já, ég man eftir að pabbi las nú húslestur... Ég held að það hafi verið bara svona um helgar, ég held nú að hann hafi nú ekkert verið neitt sérlega trúður en þetta var einhver venja... Ég man ekki alveg hvenær það hætti.
Þulur (MS)	40 orð	Húslestur var aflagður á Heiðarbæ þegar Þórdís Jóhannesdóttir man fyrst eftir sér, en hún er fædd árið 1934. Hins vegar var alltaf mikið lesið á heimilinu – og sem elsta barn hafði hún það hlutverk að lesa fyrir yngri systkini sín.
Viðtal (þJ) 4_ThJ_7	1:46	þJ 46:41-48:27 þJ: Nú, það voru nú nokkrar bækur sem maður las á hverju ári, eins og <i>Oliver Twist</i> og svona, og svo var ein voðalega spennandi skáldsaga eftir Sabatini sem hét <i>Víkingurinn</i> , ég man að manni fannst hún skemmtileg, og svo var bók sem hét <i>Sendibóði keisarans</i> , ég er nú bara að segja svona af því þú spryrð um uppáhaldsbækur, ég held að hún hafi verið eftir Sabatini. En það var nefnilega þannig að Halldór í Hrauntúni sem var sonur Jónasar í Hrauntúni og alinn upp þar, hann var með fornþókaverslun í bænum, og þeir afi og pabbi þeir komu þangað alltaf þangað þegar þeir fóru í bæinn, og komu þá gjarnan heim með einhverjar bækur, og þetta voru svona má segja mikið af því gamlar enskar skáldsögur, svona vandaðir reyfarar, myndi ég segja, og þetta var firn til af þessu heima, miðað við mörg heimili, skilurðu. En þetta var náttúrulega lesið upp til agna fyrir daga sjónvarps.
Þulur (MS)	70 orð	Á fyrstu árum Ríkisútvarpsins var ekki sjálfgefið að til væri viðtæki á hverjum bæ og því var stundum farið á milli bæja til að hlusta á útvarpið. Í dagbók Einars heitins Sveinbjörnssonar á Heiðarbæ, frá fermingarárinu hans 1931, má sjá nokkrar færslur sem tengjast útvarpshlustun, en Ríkisútvarpið hafði þá verið stofnað árið áður. Og svo virðist sem messur hafi verið drjúgur hluti dagskrárinna, alltjent

		skrifar Einar þann 3. apríl 1931:
Lesari (HR) 4_HR_1A	0:04 9 orð	„Það voru 2 messur í dag og vesturbæjarfólk kom.“
Þulur (MS)	9 orð	Tveimur dögum síðar, 5. apríl, segir aftur af messum:
Lesari (HR) 4_HR_1B	0:03 10 orð	„Í dag voru 3 messur og ekki var meiru útvarpað.“
Þulur (MS)	15 orð	En það er fleira í útvarpinu sem vekur eftirtekt piltsins. Á sumardaginn fyrsta skrifar hann:
Lesari (HR) 4_HR_1C	0:48 48 orð	„Það var útvarpað hjómleikum af Austurvelli í dag og svo hélt Ásgeir Ásgeirsson ræðu af svöllum Alþingishússins og var bara gaman að því hvorutveggja. Svo átti að útvarpa gamanatriðum úr Gamlabíó en þegar til kom bannaði bannsettur forstjórinn að útvarpa úr sínu húsi, andans fíla var af kallskrambanum.“
Þulur (MS)	51 orð	Það var mikill happafengur að komast yfir afrit af þessari dagbók Einars – og ekki nóg með það, heldur var dóttir hans, Anna María Einarsdóttir, svo væn að leyfa mér líka að glugga í sína eigin dagbók frá því hún var 18 ára heimasæta árið 1959. Þar er líka oft minnst á útvarpsdagskrána. Þann 28. febrúar 1959 skrifar hún:
Lesari (BLK)	0:03 9 orð	„Haukur Morthens er að syngja Kapri Katarína og Lipurtá.“
Tónlist CD 24685-1	2:17	Capri Katarína Lag nr.10 á: Haukur Morthens: Brot af því besta INN: 00:00: Komið allir Capri-sveinar....

		ÚT: 00:41: ...Katarína er stúlkan míin.
Þulur (MS)	15 orð	Haukur Morthens söng Capri Katarína, lag eftir Jón Jónsson frá Hvanná við ljóð Davíðs Stefánssonar.
Þulur (MS)	7 orð	Ég spurði dagbókarskrifaran Önnu Maríu um uppáhaldsdagskrárlíðina:
Viðtal (AME) 4_AME_3	0:21	AME 2 0:09-0:30 AME: það voru Lög unga fólksins og leikrit á laugardögum sem manni fannst alltaf gaman að hlusta á, svo voru ýmsar framhaldssögur, einhverjar glæpasögur stundum á kvöldin, það fór svona stundum hrollur um okkur þegar við hlustuðum, og ýmsir þættir...
Viðtal (AME) 4_AME_3	0:36	AME 2 0:41-1:17 AME: Ég man nú eftir því að mamma hlustaði svolítið á, hún gat náð í, hvað hét það? MS: <i>Radió Luxemburg?</i> AME: Luxemburg, já, maður gat náð því á tækið, þá heyrði maður fyrst þessi útlendu dægurlög, maður var búinn að heyra í Hauki Morthens og þeim sem voru að syngja, en svo heyrði maður þarna í Elvis Presley, og einhverjum fleirum, Fats Domino og svona rokklögini gömlu...
Þulur (MS)	20 orð	Erla Guðbjörnsdóttir segir nú frá útvarpshlustun á Kárastöðum þegar hún var barn – og frá því þegar sjónvarp kom á heimilið:
Viðtal (EG) 4_EG_4	0:41	EG 3 0:30-1:11 EG 3: það var sko ekkert sjónvarp , það kom ekki fyrr en '66, þannig að það var mikið hlustað á útvarp og það var sko framhaldsleikrit oft á fimmtudagskvöldum og það voru mjög skemmtilegt leikrit, kannski voru þau svo skemmtileg því það var svo fátt annað við að vera, og það var bara ein útvarpsstöð, Rás 1, en það var heilmikið hlustað á útvarp og þá gjarnan verið, þegar maður hafði aldur til, stoppa í sokka á meðan, eða kannski prjóna pínulítið.
Viðtal (EG) 4_EG_12	1:12	EG 4 24:00-25:12 EG 4: Sveinn var bóndi í Selkoti , og þegar hann hætti búskap þá kom hann í hornið á Kárastöðum, þannig að það voru fjögur svona gamalmenni eins og var sagt þá, fólk sem var komið yfir sjötugt, sem voru alveg óskyld okkur, og hin þrjú voru eiginlega svona leifar af vinnuhjúatímabilinu, þau höfðu verið hjá afa og ömmu. Og Sveinn var svona forframaður að hann keypti sjónvarp, bara með þeim fyrstu sem komu í sveitina, svo þegar var eitthvað mjög merkilegt á dagskrá, þá stormaði fólk af næstu bæjum í heimsókn að horfa á sjónvarpið, og það var alveg troðfullt stundum herbergið, og það er svo fyndið að koma inn í þetta herbergi í dag, því það er svo lítið....en þetta var bara svona, þetta var bara sjálfsagt og mjög skemmtilegt...
Þulur (MS)	27 orð	Erla man líka eftir annars konar samkomum í gamla

		húsinu á Kárastöðum þegar hún var að alast þar upp:
Viðtal (EG) 2_EG_1 ATH. Á að vera: 4_EG_1	1:33	<p><i>EG 1 4:59-6:32</i></p> <p>EG 1: Þangað kom Böðvar skólastjóri á Ljósafossi stundum með kvíkmyndasýningarárvélina og sýndi þar bíó, og þá var öllum í sveitinni boðið að koma. Ég held þegar ég hugsa til baka, að það hafi verið helst fræðslumyndir frá Námsgagnastofnun. Ég man bara eftir einu atriði úr þessum myndum, og það voru steingeytur að stökkva niður alveg lóðréttan hamravegg, mér fannst það svo merkilegt. En það er mjög gaman að koma svo inn í gamla húsið í dag og sjá hvað borðstofan er lítil, en allt fólk ið komst inn. Svo var hann með segulband með sér, og bara slegið upp dansleik á eftir. Þetta voru helstu samkomurnar þarna. Og svo náttúrulega systkini hans pabba voru mörg og náttúrulega öll alin upp þarna. Og þau héldu gjarnan upp á stórafæri síni þarna. Þá kom þar margt fólk, meðal annars fólk ið úr sveitinni og vinir og ættingjar, það var mikil fjör.</p>
Þulur (MS)	89 orð	Eitt er það fyrirbæri sem gengur eins og rauður þráður gegnum dagbók Einars Sveinbjörnssonar – og tengist útvarpinu órofa böndum – en það er geymirinn . Það var rafgeymir sem notaður var til að knýja útvarpið, því ekki var jú rafmagnið, né heldur rafhlöðurnar. Geyminn þurfti að hlaða reglulega og var þá ýmist farið austur í Vatnskot þar sem var vindmylla eða á Þingvöll þar sem var rafstöð. Stundum var jafnvel farið suður að Króki í Grafningi. Gluggum í nokkrar dagbókarfærslur þar sem geymirinn kemur við sögu. 24. febrúar 1931 skrifar Einar:
Lesari (HR) 4_HR_1D	0:10 25 orð	„ <i>Gott veður í dag, minnir mig. Ekkert í frjettum, Mundi og Halli hringdu úr Valhöll. Þeir voru semssé að setja geimirinn í samband við mótorinn.</i> “
Þulur (MS)	6 orð	Daginn eftir, 25. febrúar, skrifar hann:
Lesari (HR) 4_HR_2	0:23 68 orð	„ <i>Norðan rok í dag og skafbilur en samt fór ég að sækja geimirinn. Ég komst alla leið en Halli var þá ekki kominn. Ég beið fram á kvöld, en þá hringdi</i>

		<i>hann frá Kárastöðum og kom svo austur eftir og Halldór með honum. Þegar hann fór að athuga var mótorinn bilaður. Þegar við fórum frá Þingvöllum var farið að skyggja svo að ég var á Kárastöðum í nótt.“</i>
Þulur (MS)	8 orð	2. mars segir enn af geyminum:
Lesari (HR) 4_HR_3	0:03 14 orð	<i>„Það getur verið að hann pabbi fari með geimirinn suður að Króki á morgun.“</i>
Þulur (MS)	17 orð	Jón Nordal man bæði eftir áflogum í eldhúsinu í Skógarkoti og áköfum umræðum um sönglist í útvarpinu:
Viðtal (JN) 4_JN_4	2:06	<p>JN 22:32-24:38</p> <p>JN: Ég man nú eftir að það voru voru allskonar hlutir sem fólk gerði á kvöldin, þá sat fólk saman, þegar maður segir frá því þá er það kannski ekki svo aðlaðandi, en það var, þessir bræður, þetta voru sterkir og svona röskir karlar, strákarnir komu stundum í heimsókn, eins og eldri sonurinn hann hét Kristján, þessi sem var heima hét Jón, þeir höfðu gaman af að fara í áflog og voru í áflogum svona, við sáum stundum í eldhúsinu, það var þessi gríðarlega glíma, ekki í íslensk glíma, það var bara svo skemmtilegt, það voru allir í góðu skapi, og mig langaði til þess, þetta var svo stímulerandi, ég ætlaði bara að stökkva út í þetta, og ég man eftir að Ólína togaði í mig, jæja, góði minn, þetta er ekkert fyrir þig...! Svo áttu þau annan þátt, annan streng í sér, ef það var til dæmis einhver góður söngvari, af þessum gömlu söngvurum, þá settist öll fjölskyldan niður og hlustaði.</p> <p>MS: <i>Í útvarpinu?</i></p> <p>JN: Já, í útvarpinu, og svona vel, og það var talað um þessa sönglist alveg af bæði ást og kunnugleika, þessi tvennskonar stemmning var þarna...</p>
Þulur (MS)	10 orð	Heyrum líka í Guðrúnu Þóru Guðmannsdóttur og Ellen Svövu Stefánsdóttur:
Viðtal (GThG) 4_GThG_1	1:19	<p>1:19 GThG 2:37-3:56</p> <p>GThG: Ég er alin, eða ég er að alast upp þarna í torfbæ, á bæ þar sem við áttum allt undir því að það var allt gert heima, og það var ekkert farið í bæinn að sækja nauðsynjar nema nauðsynlega þyrfti, og það var bara rytni, við gerðum það sem þurfti að gera þegar þurfti að gera það, og við vissum náttúrulega að á vorin þurfti að vinna vorstörfin og á haustin voru það hauststörfin og allt það, og svo var heyskapurinn, en ég man bara að það var alltaf allt svo rólegt og afslappað og tekinn tími í matartímana og kaffítímana, og fólk var að koma á milli bæja, menn töku sér stund, það var auðvitað ekki komið sjónvarp, en við fórum á milli bæjanna á kvöldin, þau komu mikið frá</p>

		Heiðarbæjunum í heimsókn og við fórum þangað, og við gengum á milli, við áttum nú ekki bíl, en ég man að Einar kom oft á kvöldin og Unnar, og það var setið í rólegheitunum og það var tímaleysi, algjört tímaleysi fannst mér.
Viðtal (ESS) 4_ESS_2	0:39	<i>ESS 1 14:55-15:34</i> ESS 1: Og svo náttúrulega var verið að fara með á bæina, og þetta var náttúrulega heilmikið upplifelsi fyrir mig að vera að fara á bæina, á Skálabrekku og Heiðarbæ til Unnar og Einars, Ella var nú þá, keyrði á jeppa, svo náttúrulega niður á Þingvöll, það voru Kristín og Eiríkur, ég fór í kirkjuna náttúrulega og það var nú svoltið bros í kringum þetta hjá okkur, ég var að aðstoða einhverntíma organistann, nótturnar voru held ég hálfrosnar og nótneftið klesst saman af slaga eða kulda, og ég náttúrulega ekkert inni í þessu...
Þulur (MS)	34 orð	Þegar haldið var upp á tímamót á borð við stórafmæli, fermingar og brúðkaup lá oftast beint við að bjóða öllum úr sveitinni, auk nánustu fjölskyldu og vina. Steinunn Guðmundsdóttir og Þórdís Jóhannesdóttir segja frá:
Viðtal (SG) 2_StGu_5 ATH. Á að vera: 4_StGu_5	0:22	StGu 8:34-8:56 StGu: Ég hafði ekki vanist því , en mér fannst ég verða að standa mig eins og hinar konurnar og bara bjóða allri sveitinni í fermingardeislurnar og, já, aðallega voru það nú fermingardeislurnar sem maður bauð öllu fólkini úr sveitinni, já, manni fannst maður verða að gera þetta eins og hinar...
Viðtal (þJ) 2_ThJ_4 ATH. Á að vera: 4_ThJ_4	0:20	þJ: [34:26-34:46] þJ: En ég man eftir því að þegar voru afmæli á Kárastöðum þá bauð Guðrún alltaf krökkunum líka, og mamma var voða sko ánægð yfir því, fannst það vel gert, og maður man eftir mögum afmælum á Kárastöðum.
Þulur (MS)	36 orð	Leikir barna hafa breyst og þróast á liðinni öld. Elísabet Einarsdóttir, Halldór Magnússon, Þórdís Jóhannesdóttir og Jón Nordal segja frá því hvernig þau léku sér á sínum yngri árum. Einnig heyrist í Solveigu Jónsdóttur, konu Jóns.
Viðtal (EE) 3_EE_3 ATH. Á að vera: 4_EE_3	1:06	<i>EE 2 58:54-1:00:00</i> EE: Já, það voru alltaf boltaleikir, það er það sem er nú liðin tíð. Það var skánarhlæði þegar maður kemur upp brekkuna þarna á Kárastöðum, meðan traðirnar voru. Og við fórum í Yfir... EE: Svo átti að reyna að hitta einhvern eða svoleiðis, við hentum boltanum yfir sko og sáum þá ekkert hvað hinn var að gera, og þá

		reyndi maður held ég að hitta hann með boltanum, og það var eitthvað svoleiðis. Svo vorum við alltaf í Dönskum... EE: Þá henti maður, þá fór boltinn upp á vegg og fyrst kom einn, og svo tveir, og svo yfir öxlina, þetta var allt eftir vissum reglum, ég man ekkert hvernig þetta er núna...
Viðtal (HM) 3_HM_7 ATH. Á að vera: 4_HM_7	0:55	<i>HM 1 54:51-55:46</i> HM: Svo var það sem ég get sagt þér að það var leikur hjá okkur strákunum sem vorum innan við túv ára gamlir, ja, ætli hann hafi kannski verið orðinn hann Hersteinn, ég veit það ekki, og Mannsi. Það var svo lítið um bílaumferð að við kepptumst um það begar kom bíll akandi, þá var sá sem var sneggstur, sko, fljótastur: „Bíll úti í Skarði, sá hann fyrstur“, eða „Bíll úti í Bæjardal, sá hann fyrstur!“ Því miður er Mannsi láttinn, hann hefði getað staðfest þetta. Það gat verið bara örfáir bílar yfir daginn, örfáir. „Bíll úti í Skarði, sá hann fyrstur, bíll úti í Bæjardal, sá hann fyrstur!“ Þetta var nú leikur út af fyrir sig.
Viðtal (PJ) 3_ThJ_9 ATH. Á að vera: 4_ThJ_9	1:15	<i>PJ 1:07:05-1:08:20</i> PJ: Svo voru nú alltaf einhverjur aukakrakkar, og eins hjá Einari, og það var mikið leikið sér úti í Fallin spýtan og ýmsum leikjum svoleiðis, nú og svo voru þeir nú svo forframaðir pessir hérna sko, Jón, mágur hennar Unnar, Jón Thorlacius, maðurinn hennar Ingu, og Frímann, þeir komu og voru þarna oft, Jón hafði verið í Ameríku, og var með svona leiki sko, hann var með krikket og ég veit ekki hvað, og svona kasta skeifu upp á eitthvað... MS: Svona á eitthvert prik...? PJ: Og fleiri svona heldri manna leikir... Og Stórfiskaleik og Eitt par fram fyrir ekkjumann og, já, það var oft verið úti að leika sér svona á sumrin.
Viðtal (JN) 3_JN_5 ATH. Á að vera: 4_JN_5	4:32	<i>JN 30:57-35:29</i> JN: Svo var þarna , þegar ég kom var þarna líka staður sem var kallaður Rómarborg og var aðeins vestnorðvestur af bænum... Þar var svona slétt hraunhella, sem strákar sem voru áður, það voru fleiri krakkar þarna en ég, það var strákur, mig minnir að hann héti Halldór, árinu áður en ég var þarna, fékk það nú aldrei víst hver byrjaði á því að búa til svona lítil hús, það var nú meira svona ímyndunarhús, bara svona smáhringir eða ferkantaðir kassar sem maður hlóð svona með hraun, og þetta var kallað Rómarborg, og þessi hús hétu nöfnum og þarna var Vatíkanið og Péturskirkjan – og þetta var nú á þessum tínum sem Mussolini var... SJ: Var ekkert Colosseum líka? JN: Ég man nú ekki eftir að væri Colosseum, en það var langlíkast Coleossemum en líklega hafa þessir ungu drengir þarna ekki vitað um Colosseum af því það var ekki þegar ég kom þarna. Við tókum við þessu, við sem þá vorum. SJ: Þú manst eftir innganginum, sem eru svona náttúrusteinir.. JN: Þetta var svona borgarhlíð, troðningarnir lágu þar upp að, þar voru tveir stórir steinar, þar var gengið inn í þetta og svo bjuggum við til vegina inn í borgina. Svo hlóð maður sjálfur hús fyrir sig, hver átti sitt hús, fyrir utan þessi stóru mannvirki eins og Páfagarðinn og Péturskirkjuna og Mussolinihöllina. Ég veit ekki hverjir hafa byrjað á þessu, hélt kannski að það hefðu verið Skógarkotstrákarnir, Pétur og Jón og Kristján, en ég held að það hafi bara verið svona krakkar sem voru þarna, eins og ég.... En þetta var alveg ævintýri, það var nú ekki svo mikil vinnuskyldan á manni, svo maður var þarna oft daginn út og inn og ímyndaði sér allt mögulegt.

Viðtal (JN) 3_JN_6 ATH. Á að vera: 4_JN_6	0:23	JN 37:41-38:04 JN: Ég kom þarna alltaf við og við , bara gegnum árin á eftir, en svo þegar ég giftist þá fórum við Solveig með börnin okkar þarna og vorum stundum að dytta að þessu...
Þulur (MS)	22 orð	Á Skálabrekku var hugmyndaflugið líflegt þegar kom að því að hanna og smíða ýmis leikföng, eins og Guðrún Þóra Guðmannsdóttir segir frá:
Viðtal (GþG) 3_GThG_5 ATH. Á að vera: 4_GThG_5	0:30	GThG 32:04-32:34 GThG: Við gerðum margt sem ég verð ekki vör við að krakkar geri í dag, við vorum að búa til eins og skriðreka úr tvinnakeflum og sneið af kerti og teygju og eldspýtu og heklunál, við gerðum skriðreka úr þessu, svo bjuggum við til brekkur og hæðir og hóla úr sænginni jafnvel eða einhverjum koddum og púðum...og þetta skreið upp eftir öllu.
Viðtal (GþG) 3_GThG_6 ATH. Á að vera: 4_GThG_6	1:17	GThG 32:53-34:10 GThG: Ég man að Haddi bróðir bjó til báta fyrir okkur úr lýsisdósum, og eins úr trjáberki, hann bjó til mastur og segl og við vorum að sigla þessu á tjörnum á túnumnum í kring. Svo gerðum við eitt sem ég held að, ég veit ekki hvort við mættum gera í dag, en við vorum oft með svona myndablöö sem fólk gaf okkur, litmyndablöö eins og Hjemmet og FamilieJournalen og Andrés önd jafnvel, við notuðum hvítu Hreinskertin sem þá voru og léturn leka vax yfir alla myndina, og svo storknaði þetta og svo þegar við flettum þessu af þá sat myndin á vaxinu í lit, þetta var náttúrulega stórhættulegt... er það ekki?
Viðtal (GþG) 3_GThG_7 ATH. Á að vera: 4_GThG_7	0:52	0:52 GThG 34:30-35:22 GThG: Pabbi bjó til ýmislegt skemmtilegt líka, hann smíðaði fyrir okkur úr tvinnakefli líka svona spunakonur, sem mamma sneri svona á borðinu, svona eins og skopparakringlur, hann tálgaði þinna í hluta af þessu kefli og þetta léturn við spinna út um allt, svo bjó hann til úr nöglum gestaprautir sem sneru það einhvern veginn saman og vír, þetta var eitthvað sem hann kom með úr Grafningnum, Hagavík, og sagaði út, bjó til ramma og þar voru misstór stykki sem áttu að renna til þannig að þau pössuðu saman í einhverri mynd...
Þulur (MS)	32 orð	Sveitakrakkar hafa löngum gert sér bú, ýmist með búfénaði, drullukökubakstri, bílum eða jafnvel öllu í bland. Sigríður Kristjánsdóttir, Helgi K. Pálsson, Maggnús Víkingur Grímsson og Ingólfur Jónsson segja frá nokkrum mismunandi útfærslum:
Viðtal (SKr) 3_SKr_2 ATH. Á að vera:	0:21	SKr 1 10:21-10:42 SKr 1: Svo var stórgryti í fjörunni og þar átti ég mitt bú, drullubú eins og maður kallaði það, og alla brotna diska, þessu safnaði maður og þetta voru gersemar sem maður stillti upp í kringum sig, strákarnir bræður mínr voru í því að baka, þannig að við vorum öll saman í að

4_SKr_2		leika okkur, það var mjög gaman.
Viðtal (HKP) 3_HKP_2 ATH. Á að vera: 4_HKP_2	0:51	<i>HKP 52:17-53:08</i> HKP: Búið byggðist bara upp á húsi sem ég byggði undir bílana, þar sem þeir voru geymdir, það var svona miðstöðin, svona eins og Vegagerðin á fyrir sína bíla, skilurðu, síðan voru lagðir svona vegir heim til þessa og heim til hins, afleggjarar og guð má vita hvað, þannig bjó maður til sinn eigin heim og hafði gaman af, ég man það að ég skreid inn í húsið sem eg geymdi bílana í þegar rigndi, það var það stórt sko, svona torfhýsi, þar gat maður skriðið inn þegar rigndi, og það var náttúrulega alveg æði sko, að geta farið inn í sitt eigið hús, þó það væri þröngt.
Viðtal (HKP) 3_HKP_3 ATH. Á að vera: 4_HKP_3	0:31	<i>HKP 53:39-54:10</i> HKP: Ég átti svona mikinn bíl sem átti svona boddý sem maður gat geymt ýmislegt í, og maður setti nestið sitt inn í þetta boddý og svo dró maður bílinn og fór í löng löng ferðalög frá bænum, eftir veginum þarna upp á Lyngdalsheiði, þannig lék maður sér, og svo dró maður nestið út úr bílnum, settist niður og borðaði, þá var maður kominn á einhvern á einhvern áfangastað sem var eitthvert markmið að ná.
Viðtal (MVG) 4_MVG_1 ATH. Var 3_MVG_1	2:27	<i>MVG 1 4:56-7:23</i> MVG 1: Þetta er nú orðið svo langt síðan , þetta eru 50 ár plús síðan að ég lék mér þar að leggjum og kjómmum, og ég held að það hafi nú verið svona hefðbundinn barnabúskapur eins og hann gerðist á þeim tíma. Það voru sko kjúkurnar, hnékjúkurnar úr leggirnir voru lömb, svíðakjammar, altsó tanngarðurinn úr kindarhausum, þetta voru kýr og svona, horn stór voru naut og gjarnan mannýg, þarnig að jafnvel gestir máttu varast þau, þarna gerðum við úr allskonar dóti, byggðum okkur fjós og fjárhús og íbúðarhús. Svo fékk maður fræ hjá pabba og sáði, þarna átti maður sínar nýræktir og sló gjarnan með heimiliskærunum hennar mömmu, og þurrkaði, svo áttum við svona bílaleikföng og notuðum til að keyra heyið heim, og þarna voru töðugjöld, ekki man ég nú eftir að væri rauðvín, heldur fengum við mjólk í pela hjá mömmu og skúffuköku, rúgbrauð með þúðursykri á, þetta var oft nestið, ekkert ósvipað og við fengum með okkur á vatnið til veiða. Þarna lagði maður vegi milli þufna um allt og á þessu búi voru einnig aðrir bæir, þarna var líka Svartagil og Kárastaðir og Heiðarbær, og maður fór á leikfangabílunum milli bæja, því í þessum búskap eins og öðrum þá vildi bila eitthvað, og þess vegna bara sprakk á traktornum, þá þurfti maður að fara að Heiðarbær, og jafnvel niður í Stifflisdal til að fá varadekk og svona. Þarna byrjaði lífsmynstrið, þetta var fyrsti skólinn, sjálfsmenntun í landbúnaðarfræðum og ég útskrifaðist með finustu einkunnir út úr þessu.
Viðtal (IJ) 3_IJ_1 ATH. Á að vera: 4_IJ_1	0:39	<i>IJ 1 0:07-0:46</i> IJ 1: Ég komst aldrei upp á lag með það að leika mér með nein bú, en það voru búnar til svona bílabrautir og hjólabrautir, maður var svoleiðis grallari... <i>MS: Og þú lagðir bar strax lagt grunninn að jarðvinnuverktakaferlinum...</i> IJ: Já, það byrjaði mjög snemma, ég byrjaði fjörtán ára að braska í bústöðum og traktorum, að reyna að gera eitthvað fyrir menn og hjálpa þeim, svo var það svona hobby á vorin að fara á dráttarvélinni og draga þá upp þegar þeir voru fastir í vegunum því þá voru mjög slæmir, það var aukabúgrein svona fyrst á vorin og maður vildi hafa það sem allra blautast, þá voru fleiri fastir.

Þulur (MS)	65 orð	Oft er það þannig í sveitum, þar sem börn eru með foreldrum sínum í vinnunni, að leikir barnanna bera keim af störfum fullorðna fólksins – rétt eins og þegar hefur komið fram í lýsingum á ýmiskonar búum. Heyrum í Kristrúnu Ragnarsdóttur á Brúsastöðum, sem fylgdi föður sínum hvert fótumál í verkunum, og Birtu Jóhannesdóttur, sem átti heima í Mjóanesi þegar hún var fíögurra til átta ára:
Viðtal (KR) 3_KR_2 ATH. Á að vera: 4_KR_2	1:08	KR 2:29-3:37 KR: Sko það var nú þannig hérna hjá okkur á Brúsastöðum að við áttum alla hluti, við fengum hjól og við fengum skauta, og við fengum alltaf allt svoleiðis, það var alveg bara. Þannig að við hjóluðum mikið og fórum mikið á skauta, það var oft farið á vatnið, Þingvallavatnið og á alla polla og allt sem var hérra. Svo fylgdist maður bara með vinnunni, var alltaf með pabba þegar hann var í fjárhúsunum, svo var hann svoltíð að vinna í rafmagni, og ég fór gjarnan með honum, þannig að ég hafði komið á alla bæ í sveitinni þó að systkini míin hafi ekki gert það. Svo var bara mikið lesið, það hefur alltaf verið þannig. Svo náttúrulega í skólanum voru bara allar íþróttir, það var alveg ótrúlegt hvað við stunduðum af íþróttum þar. Svo náttúrulega kom sjónvarpið þegar ég man eftir því, það kom mjög fljóttlega hingað, þannig að það hafði nú ofan af fyrir manni .
Viðtal (BJ) 3_BJ_1 ATH. Á að vera: 4_BJ_1	1:13	BJ 1 3:21-4:34 BJ: Mér finnst bara að við höfum voða mikið verið með. Og ef við vorum ekki með þá vorum við bara að leika okkur eitthvað. Til dæmis eins og á murtuvertíðinni að taka murtur úr botninum á bátnum og fara með í tjörnina og búa til okkar eigið vatn. Og svo vorum við, jú ég man rosa mikið eftir, þetta voru náttúrulega alveg svakalegar vegalengdir sem maður var að fara þarna. En að fara sko á sumrin eitthvað með nesti, og þá fannst mér ég fara rosa langt, það var svona kelda eða laut með helli í rétt hjá bænum, þar voru fiskar oft í hellinum svona vatna og eins bara labba út á nes og það var alltaf eitthvað og mikið í vatninu, svona að veiða sili, það var náttúrulega á veturna, já, það var svona eftirlíking af störfum fullorðinna, einhvers konar. Ég man til dæmis ekki eftir dúkkuleikjum eða svona .
Þulur (MS)	29 orð	Góðir hlustendur, þá er komið að lokum þessa fjórða þáttar um mannlíf í Þingvallasveit á tuttugustu öld. Ég þakka þeim sem hlýddu – og viðmælendum mínum einnig – góðar stundir!
Tónlist CD	Ca 0:10	Lokastef Brot úr: <i>Manstu gamla daga</i> Lag nr. 1 á: Alfreð Clausen: <i>Manstu gamla daga</i>

12661-2		INN: 1:32 ÚT: 1:42
---------	--	-----------------------

Afkynning þular

Þetta var þátturinn *Par sem ennþá Öxará rennur*, í umsjón Margrétar Sveinbjörnsdóttur, sá fjórði í röð sex þátta um mannlíf í Þingvallasveit á 20. öld. Lesarar með umsjónarmanni voru Hafþór Ragnarsson og Bergdís Linda Kjartansdóttir.

Í þættinum var leikið lagið *Capri Katarína*, lag eftir Jón Jónsson frá Hvanná við ljóð Davíðs Stefánssonar, í flutningi Hauks Morthens.

Fimmti þáttur
Þar sem ennþá Öxará rennur

Þáttaröð um mannlíf í Þingvallasveit á 20. öld – afdalasveit í alfaraleið
 eftir Margréti Sveinbjörnsdóttur

Atriði	Tími	Texti
Tónlist CD 12661-2	Ca 0:10	Inngangsstef Brot úr: <i>Manstu gamla daga</i> Lag nr. 1 á: Alfreð Clausen: Manstu gamla daga INN: 00:50 ÚT: 1:00
Viðtal (GP) 5_GP_5	1:43	GP 21:42-23:25 GP: það var alltaf vaknað mjög snemma , það er að segja við vöknudum snemma börnin, við vöknudum kannski klukkan sex eða eitthvað, og fullorðna fólkid var ekki vaknað, maður man náttúrulega ekki eftir rigningardögunum, maður man bara eftir sólinni, og maður opnar út á pall, eða út á svalir, og það er flugnasuð og vatnið er spiegislétt, og það er þessi dásamlegi beinskeytti sólarhiti sem er á Íslandi, það er einhvern veginn engin slæða milli manns og sólarinnar, það er beintenging, maður heyrir aðeins gára í vatninu, og svo heyrir maður kvakið í öndunum, og á þessum sólardegi sem nú kemur upp í hugann, eru náttúrulega ungarnir komnir úr eggjum, og það eru kannski svona tvær kollur, og þær eru með þetta tíu ellefu unga hvor, við læðumst inn í eldhús og náum í brauð, og ætli það hafi ekki verið hið mjög svo ónormala normalbrauð sem maður reyndi að saxa, það dugar náttúrulega ekkert nema exi á skorpuna, en maður náiði sér í einhvern bita af því, svo förum við niður að vatnsbakkanum og röðum brauðinu upp eftir handleggnum á okkur, og ungarnir skríða upp í lófann og príla upp handlegginn og jafnvel alveg upp á öxl, mamma þeirra fylgist með á grádröfnóttu dragtinni sinni, og svolítio skeptisk á þetta, en kemur samt og krækir sér í bita, við og við bara úr lófanum, hún fer nú ekki í ferðalag eftir handleggnum sú.
Þulur (MS)	30 orð	Góðir hlustendur, Guðrún Pétursdóttir rifjaði upp minningu frá sumarmorgni þegar hún var lítil stelpa í sumarbústað afa síns og ömmu, Ólafs Thors og Ingibjargar Indriðadóttur, á Þingvöllum á sjötta áratugnum.
Þulur (MS)	68 orð	Hér á eftir kynnumst við daglegu lífi í nokkrum af hinum fjölmörgu sumarbústöðum við Þingvallavatn, sem margir hverjir hafa verið í eigu sömu fjölskyldnanna frá því á fyrrri hluta aldarinnar, og skoðum samskipti sumarbústaðafólks og íbúa sveitarinnar. Rifjaðar verða upp sögur frá Hótel Valhöll og gistihúsinu sem starfrækt var á

		Kárástöðum á þriðja og fjórða áratugnum. Loks verður fjallað um Þjóðgarðinn á Þingvöllum og áhrif hans á nærsamfélagið.
Viðtal (RK) 5_RK_1	1:11	<p>RK 1:29-2:40</p> <p>RK: Pabbi hafði verið á hestafeðalagi og það kemur einhver rosalega mikil þoka og hann villist frá félögum sínum, og ríður niður að vatninu og þar er einhver kofi sem hann verður svo heillaður af, og hann gerir sér lítið fyrir og keypti húsið. Þetta var nú bara eitt herbergi, það er að segja það var eitt herbergi og svo var eitt herbergi sem var svolítið frá, af því að systir konunnar sem bjó í bústaðnum var svo svefnstygg að hún gat ekki verið á sama stað og hjónin. Og hann sem sagt keypti bústaðinn og hitti svo félaga sína á eftir. Síðan byggði hann við, eitt og eitt herbergi, við þennan kofa, og það vorum við öll sumur, krakkarnir, pabbi og mamma, hann keyrði í bæinn á morgnana og kom á kvöldin, og við vorum þarna allan daginn, þetta var alveg yndislegur tími.</p>
Þulur (MS)	46 orð	Ragnhildur Kvaran sagði söguna af því þegar faðir hennar, Gunnar Kvaran kaupmaður, festi kaup á sumarbústaðnum Árnesi í landi Heiðarbæjar, sem er með allra fyrstu bústöðunum sem byggðir voru við Þingvallavatn. Enn á Ragnhildur góðar stundir í sveitinni, þar sem hún og fleiri fjölskyldumeðlimir eiga bústaði.
Þulur (MS)	48 orð	Fyrr á árum þegar samgöngur voru erfiðari og ekki var hægt að skjótast í búð keypti sumarbústaðafólk gjarnan mjólk, egg, silung og aðrar afurðir heima á bæjunum – og urðu oft af því góð gagnkvæm kynni. Sigrún Dungal lýsir sumrum bernsku sinnar í bústað fjölskyldunnar, Birkihlíð, í landi Heiðarbæjar:
Viðtal (SD) 5_SD_3	2:12	<p>SD 1 4:58-7:10</p> <p>SD 1: Þetta var náttúrulega dýrð og dásemd, þetta voru alveg unaðslegir dagar, auðvitað leiddist manni stundum en við fundum alltaf eitthvað til að leika okkur að. Við fórum nú oft upp á Heiðarbæ til að heimsækja fólkio þar, við áttum góð samskipti við bændurna og börnin þeirra, sækja mjólk og bara skoða dýrin og fylgjast með búskapnum. Það var endalaust hægt að vera niðri í fjöru, úti á bát, ég var mikil úti á bát, svo var ég svo heppin að það voru smám saman aðrir bústaðir sem voru reistir þarna í nágrenninu, þar var vinkona míni Inga Sigurgeirs dóttir, jafnaldra míni, það var að sjálfsögðu bú í lóðinni og þar var á hverju vori tekið til, innréttuð herbergi og og bakað mikil og skreytt með sóleyjum og fiflum og öllu tilheyrandi. En þetta leið ósköp hratt. Mamma míni var þarna, við fluttum sem sagt í sveitina, pabbi minn hafði þann hag á, hann var nú kaupmaður og rak Pennann, hann tók sér langa helgi yfir sumarið, hann kom austur á föstudagskvöldi og fór ekki í bæinn fyrr en á mánudagsmorgni, og svo kom hann næst á þriðjudagskvöldi og fór svo í bæinn á fimmtudagsmorgni og svo aftur austur á föstudagskvöldi, þetta var hans sumarfrí. Og það var alltaf sami spenningurinn að fylgjast með, því við vissum alltaf hvenær pabbi myndi koma, það var mænt út hlíðina og fylgst með hvenær bíllinn kæmi niður Bröttubrekku, sem er nú horfin núna, það er búið að gera veginn svo finan, svo var hlaupið á móti honum, og við fengum</p>

		að sitja í bílnum síðasta spölinn, það var bara dásamlegt. Manni fannst náttúrulega alltaf gott veður og það var legið í sólbaði, og mamma bakaði, hún virtist una sér bara vel þarna, stundum hafði hún stúlkur til að hjálpa sér, og systur sína stundum, svo var mikill gestagangur, það var eiginlega engin helgi sem ekki komu gestir í heimsókn.
Þulur (MS)	17 orð	því næst lýsa Þórdís Jóhannesdóttir og Erla Guðbjörnsdóttir sendiferðum niður að vatni, ýmist á reiðhjóli eða hestvagni:
Viðtal (PJ) 5_ThJ_3	1:01	PJ 12:39-13:40 PJ: Silungurinn var geymdur í, það var kallað þró, það var svona timburkassi og neglt hæsnanet, af því að minkurinn var þá kominn til sögunnar, og læst með hengilás, lok ofan á og læst með hengilás, maður fór oft labbandi að sækja silung og veiddi hann upp úr með háf. Og ég fór líka með mjólk í sumarbústaðina, bæði labbandi og á hjóli, oft fór maður nú með einn pott af mjólk til fróken Ragnheiðar og ég man að ég fór með alveg upp í fimm brúsa af mjólk á stýrinu á hjólinu, þetta voru nú tveggja og briggja potta brúsar aðallega. MS: <i>Og gusaðist aldrei neitt?</i> PJ: Nei, það helltist aldrei niður, ég var flinkari á hjóli þá en nú allavega...
Viðtal (EG) 5_EG_8	1:05	EG 4 18:42-19:58 EG 4: þá var það þannig að konurnar komu með börnin í sumarbústað og voru allt sumarið, og sú var tíðin að maður vissi alveg hver átti hvaða bústað. Svo keypti fólkioð mjólk heima, þeir áttu sína brúsa, sumir voru með tveggja lítra brúsa, aðrir þriggja lítra, svo var farið niður á klöpp sem kallað er, það er rétt áður en brekkan kemur niður í nesið, þar var kassi með hólfum, og það var farið með mjólkina þarna og settur fullur brúsi og tekinn tómur til baka. Ég man eftir því að það var farið með þetta á hestvagni, Skjóni gamli dró vagninn, en þá var ég bara smákrakki, maður fékk bara að fara með svona upp á sportið.
Þulur (MS)	31 orð	Pállína Hermannsdóttir dvaldi mörg sumur í Konungshúsinu á Þingvöllum þegar hún var barn og faðir hennar, Hermann Jónasson, var forsætisráðherra. Hún man eftir skemmtilegum sendiferðum – og það gerir Ragnhildur Kvaran líka:
Viðtal (PH) 5_PG og SvD_2	0:23	PH_SvD 2 0:27-0:50 PH 2: Ég var til dæmis send á hjólinu mínu stundum í Vatnskot til að kaupa silung, og þá var mjög gaman að fylgjast með Símoni í Vatnskoti háfa fiskinn, hann geymdi silunginn í steinþró, það var svo gaman að fylgjast með honum háfa fiskinn...
Viðtal (RK) 5_RK_4	0:18	RK 7:02-7:20 RK: Við fórum á hverjum degi upp að Heiðarbæ, og löbbuðum þangað krakkarnir og sóttum mjólk í brúsa, þetta tók okkur kannski allan daginn að labba þessa stuttu leið, því það voru svo mörg ævintýri á leiðinni...
Þulur (MS)	29 orð	Sigrún Dungal segir nú frá tildrögum þess að afi hennar byggði sér hús við Þingvallavatn – og sögulegu ferðalagi þess sama húss, sem Halldór Magnússon kann einnig að segja frá:

5_SD_1		Heiðarbæjarlandi. Faðir minn hét Baldwin Pálsson Dungal og hann var sonur Páls Halldórssonar sem var skólastjóri í Stýrimannaskólanum og þuríðar Nfelsdóttur. Og afi minn og amma þau höfðu reist sér hús í Mjóanesi, meðan föðurbróðir minn, Jón Pálsson Dungal, var þar bóni. Hann hafði lært í búnaðarháskóla í Danmörku og settist að í Mjóanesi um tíma, og af því afi minn var skólastjóri Stýrimannaskólans þá hafði hann sumrin sjálfsgagt fyrir sig, svo þau ákváðu að eyða þeim við Þingvallavatn, en þegar dvöl Jóns lauk í Mjóanesi, þá var húsið flutt yfir vatnið á ís, og það hefur nú verið skráð af Sigurjóni Rist, sú saga öll, en alla vega það var sem sagt dregið á land í Heiðarbæjarlandi, Grafningsmegin ef við getum sagt svo, undir Svínahlíð.
Viðtal (HM) 5_HM_5	0:19	<i>HM 1 33:53-34:12</i> HM 1: Þetta var þannig að það hafði staðið til, það var búið að vera hörkufrost '36, og meira að segja þá var Hellisheiði ófær og mjólkurbílarnir frá Selfossi fóru yfir Þingvallavatn.... MS: <i>Það var sko í hálfan mánuð að minnsta kosti...</i> <i>HM 1: Yfir Mosfellsheiði... [.....]</i>
Viðtal (HM) 5_HM_6	1:10	<i>HM 1 34:29-35:39</i> HM 1: Og síðan er ákveðið að flytja það yfir, og það eru fengnir í þetta tveir menn á tveimur Chevrolet-vörubílum, Pétur Ámundason á RE 96 og Guðjón, á held ég örugglega öðrum Chevrolet, RE 286. MS: <i>Hvaða Guðjón var það?</i> HM 1: Hann var bara bílstjóri á Prótti, ég þekkti hann ekki neitt. Og svo er það þannig, sagði Pétur mér, að þetta er dregið, það var búið að vera hörkufrost og svo byrjar að rigna og rigna og þeir bara drífa sig í þetta áður en það hlánar meira, og svo leggja þeir af stað og hafa langt bil á milli bíla, draga húsið, en þá virðist síga ísinn eitthvað og þeir aka í vatni sem flýtur upp á ísnum, og mér skildist á Pétri að honum hefði nú ekki aldeilis verið sama, honum félaga hans, en þeir höfðu það að draga það yfir.
Viðtal (SD) 5_SD_2	0:46	<i>SD 1 2:41-3:27</i> SD 1: Og mér skilst að húsið hafi verið dregið af vörubíl á einhvers konar flekum og það hafi staðið maður með sveðju uppi á vörubílnum, tilbúinn að höggva á böndin sem drógu húsið, ef ísinn skyldi bresta. Til þess kom nú ekki en þó fór það nú víst í vatnið alveg fyrir framan landtökustaðinn, og það var víst út af því að menn höfðu eitthvað hikað og þar með brast ísinn undan. En hvernig þeir komu svo húsinu þar sem það stendur nú kann ég nú ekki að segja frá, en það stendur reyndar mjög nálgægt vatnsborðinu.
Þulur (MS)	14 orð	En hvernig léku börnin sér í bústöðunum? Ragnhildur Kvaran og Sigrún Dungal segja frá:
Viðtal (RK) 5_RK_5	1:40	<i>RK 14:45-16:25</i> RK: Við vorum náttúrulega í dúkkuleik stelpurnar og fórum þarna um móana, og svo voru strákarnir að leika sér í læknum að sulla. Og síðan seinna þá bjuggum við til fleka sem við vorum að sigla á nálgægt landi, það er svo grunnt þarna að það er engin hætta. Við höfðum tvær tunnur og smíðuðum á milli svona trúverk, svo vorum við einu sinni úti á vatni og vorum að sprella eitthvað og allt í einu fóru báðar tunnurnar í burtu, svo við stóðum bara upp að hálsi í vatninu. En þetta var voða gaman og þetta gerði okkur ekkert mein. Svo var það einu sinni að okkur langaði svo í reiðtúr og fengum lánaðan hest á Heiðarbæ, og við vorum held ég fjögur eða fimm á baki. Og hesturinn drattaðist ekki úr sporunum. Við ætluðum niður í Valhöll og út um allt, en hann var svo lengi á leiðinni og við skildum ekkert í pessu. Svo þegar við vorum komin svona uppendir veg þá allt í einu snarsnýr hann sér við og hendist í burtu og við öll af baki, og þannig endaði sú ferð, svona voru nú leikirnir!
Viðtal (SD) 5_SD_5	0:42	<i>SD2 2:53-3:35</i> SD2: Þegar maður var að reyna að finna sér upp eitthvað til að gera, eins og ég sagði, þegar maður var búinn að vera upp á hól, búinn að vera niðri í fjöru, búinn að fara út á bát, búinn að vaða, búinn að stríða öldunum, það var nú eitt sko, fara út í vatnið og vita hvort þær myndu ekki reiðast manni, maður var að búa til allskonar undarlega leiki sko, en svo fór maður í svona fjallgöngu líka, maður þurfti að klifra upp á

		Svínahlíðina, maður komst upp á fjall, það var svo gaman að horfa á sumarbústaðina .
Þulur (MS)	29 orð	Ein af fyrstu minningum Pálínu Hermannsdóttur frá því hún var í Konungshúsinu er af því þegar hún og Steingrímur bróðir hennar lento í lífsháska á bát úti á Öxará:
Viðtal (PH) 5_PG og SvD_1	1:36	<i>PH_SvD 1 1:37-3:13</i> PH 1: Við systkinin , það voru bátar þarna sem hann átti hann Jón sem bjó á Brúsastöðum, hann átti báta, við lékum okkur mikið til dæmis að því að stökkva á milli úr einum bát í annan, svo gerðist það einmitt einu sinni að það losnaði einn báturinn og flaut niður ána með mig í, ég man að mamma stóð á hlaðinu við Konungshúsið og fórnarði höndum af hræðslu, og svo kemur maður þarna hlaupandi eftir stóra hólmanum, það er þá Thor Brand, sem var heimfluttur Vestur-Íslendingur, og var þjóðgarðsvörður, hann kom og óð út í ósinn og greip bátinn, þetta er helsta minningin svona. Svo lékum við okkur alveg ótrúlega mikið niður í Hestagjá, Konungshúsið var þarna alveg við Hestagjá, og við vorum bara að príla upp og niður í Hestagjá í leit að holum og einhverju, og fylgjast með þegar umferðin kom, þá var keyrt niður Almannagjá. Þegar pabbi kom austur, þá fórum við alltaf á móti bílum og bíðum stundum niðri í Hestagjá þegar bíllinn kom, að sjá bíllinn koma keyrandi niður brekkuna ofan í Almannagjá .
Þulur (MS)	33 orð	Guðrún Pétursdóttir venur enn komur sínar í bústaðinn Elliða, sem afi hennar og amma byggðu á sínum tíma og er sannkallaður fjölskyldubústaður. Við skulum kynnast sjónarhorni Guðrúnar á umræðuna um sumarbústaði innan þjóðgarðs:
Viðtal (GP) 5_GP_1	3:09	3:09 GP 1:49-4:58 GP: Mamma var dóttir Ólafs Thors og hann var einn af þeim sem fékk land á sínum tíma á Þingvöllum, þegar svona sumarbústaðabyggð hófst þar fyrir alvöru. Og það var ef ég man rétt Jónas frá Hriflu sem stóð fyrir því að úthluta lóðum eða landskíkum þarna í brattanum í rauninni, við vatnið þar sem stígurinn liggur meðfram gjárbarmínus. Þetta er á milli Valhallar og Rauðukusuness, og þarna eru þónokkrir bústaðir, kannki tæplega tveir tugir eða eitthvað svo. Einhvers staðar hef ég séð skrifað eftir Jónasi að hans hugmynd var að afla Þingvöllum bandamanna, að láta þessar, að gera fólk kleift að vera þarna, dvelja þarna, í sínum fríum og eins og það gat, og tengjast staðnum meira en á tyllidögum, heldur skjóta rótum á þessu svæði og þar með sá hann að yrði til heimavarnalið Þingvalla. Og þetta fannst mér svoltið gaman að sjá þegar ég las þetta, því það hefur oft verið litið á þetta sem einvörðungu forréttindi manna, og það hafi verið eina hugsunin að úthluta takmörkuðum einstökum gæðum til einhverra útvaldra, en þarna er önnur hugsun á bak við. Og ég held að Jónas hafi haft rétt fyrir sér og það sýnir sig núna, alla vega hjá þeim sem eru svo lánsamir að hafa fengið að alast þarna upp sem börn hjá afa og ömmu, og svo í gegnum kynslóð foreldra sinna og okkar eigin og svo börnin og barnabörnin okkar, að ástin á þessum stað eru mjög djúpstæð, og virðingin fyrir honum og kynnin við hann eru svo fjölbreytt. Virðingin er ótakmörkuð og kynnin eru allt frá bestu sumardögum til bara alveg ömurlegra haustdaga þegar er sko suðaustan fjörtán og rignir lárétt og brimar Þingvallavatn og enginn með heilu viti lætur sér detta í hug að fara þangað, þá er maður að berjast á móti veðrinu af því því að þetta er manns staður, þetta er manns annað heimili. Ég segi ekki að þetta sé eins gaman í vonda veðrinu, en þetta er bara partur af því. Þetta er eins og að eiga

		mislyndan ættingja, maður getur ekki alltaf vitað hvernig skapi hann verður í.
Viðtal (GP) 5_GP_2	0:40	<i>GP 12:47-13:27</i> GP: Ég hef í rauninni horft á með áhyggju eða depurð og á þessa umræðu sem um þetta forréttindapakk, að fólk lítur mjög köldum augum til þeirra sem eiga þarna bústaði. Og það er rétt að það bar á því í kringum versta brjálæðið þarna í kringum 2007, að það var einhver fáránlegur íburður í gangi hjá þeim sem höfðu nýlega eignast, keypt af einhverjum...
Viðtal (GP) 5_GP_3	1:03	<i>GP 13:40-14:43</i> GP: Og vanþóknun fólks á þeim lífsstíl , sem er algjörlega skiljanleg og maður tekur þátt í þeirri vanþóknun í sjálfu sér, hún yfirfærðist á alla, líka þá sem hafa verið þarna frá blautu barnsbeini og elsa þennan stað og virða hann, og mig langar svo til þess að biðja fólk um að skilja að þarna er líka fólk sem elskar Þingvelli út af lífinu. Og sem hefur verið þar í öllum veðrum eins lengi og það man eftir sér, fyrir okkur eru þetta vissir heimahagar, þó að hann sé þjóðgarður, við reynum að koma eins vel fram við hann og við getum og við verjum hann eins og við getum, og það vakir ekki fyrir okkur að misnota hann, heldur þvert á móti.
Viðtal (GP) 5_GP_4	0:28	<i>GP 15:11-15:39</i> GP: En við vitum og við gerum okkur grein fyrir því að þetta eru forréttindi, að mega eiga sér samastað svona nálægt bænum á svona fallegum stað. En á móti kemur líka að það fylgir því ákveðin óvissa og það eru mjög strangar reglur um það hvað má og hvað ekki, og maður verður að vera tilbúinn að beygja sig undir það, því það náttúrulega fylgir böggull skammrifi.
Þulur (MS)	25 orð	Hjónin Pálína Hermannsdóttir og Sveinbjörn Dagfinnsson byggðu sér sumarbústað í Rauðukusunesi í landi Kárastaða um miðjan sjöunda áratuginn og nefndu húsið Kusukot. Gefum Sveinbirni orðið:
Viðtal (SvD) 5_PG og SvD_3	0:42	<i>PH_SvD 2 2:19-3:01</i> SvD 2: Já, það var nú mest og fyrst og fremst fyrir vináttu við Kárastaðaheimilið, við höfðum þá þegar verið í vináttutengslum við það heimili og húsráðendur í á annan áratug, Guðbjörn Einarsson bóndi gaf okkur kost á því, þetta var veiðivíkin og veiðiaðstaða hans þegar hann var í murtuveiðinni, og gaf okkur kost á því fyrir sitt leyti að byggja þar hús og við fengum líka samþykki Þingvallaneftnar fyrir því á sínum tíma.
Viðtal (SvD) 5_PG og SvD_4	2:32	<i>PH_SvD 2 3:18-5:50</i> SvD 2: Við byggðum þarna í sameiningu , við Guðbjörn, smá hús eða skúr, til að skapa afdrep fyrir þau í kaldsamri vinnu við murtuveiðina, og við notuðum það sameiginlega þetta hús á meðan hann stundaði þá veiði og þau gerðu það frá bænum, Kárastöðum. Þannig bar það að og þarna höfum við verið í núna, nær fimmtíu ár, samfellt. Og bykir leitt að heyra hvernig fjallað er um þetta svæði, við erum á svæði sem var utan þjóðgarðs, og allir þeir sem á því svæði eru byggðu sín hús áður en það til kom með að það ætti að fella þetta undir þjóðgarðinn, sem eru bara fjögur fimm ár síðan það varð. Það er nokkur óvissa um það hvernig áframhaldið verður á þessu svæði, en allavega verður það í friði gert við stjórnvöld, við Þingvallaneftnd og aðra, að fá að halda áfram að vera á þessu svæði, þetta er mikil langt frá þinghelgi og öllu sliku, þetta er í jaðrinum, í vesturjaðri á landi Kárastaða, þetta telst nú í Bláskógbabyggð, þetta er langt frá Þingvöllum, þannig að vonandi fá menn sem þarna hafa byggt hús á síðustu áratugum, að fá að vera í friði þarna áfram....

		<p><i>MS: En það er sem sagt svona einhver óvissa um það ennþá hversu lengi samningar verða framlengdir...?</i></p> <p>SvD: Það hafa verið framlengdir samningar en það er gefinn styttí tími sem þeir gefa kost á framlengingu miðað við það sem landslög annars mæla fyrir um sem lágmarksleigutíma á orlofshúsalóðum, en meira vitum við ekki á þessu stigi.</p>
Þulur (MS)	11 orð	Þórdís G. Ottesen frá Miðfelli eignaðist sumarbústað á heimaslóðum á fullorðinsárum:
Viðtal (PGO) 5_ThGO_2	0:55	<p><i>PGO 1 46:00- 46:55</i></p> <p>PGO: Ég fór alltaf þegar ég var í fríunum og tók krakkana þá með, nú gæti ég verið náttúrulega miklu lengur, þá þarf að vera, það er orðið svo lítið af fólk, það tollir ekki, það byggir þessa bústaði með öllum þægindum og svo bara kemur það ekki í þá. Ég man að ég var einu sinni ein heima, eða í bústaðnum, og þá sá ég bara eina ljóstýru langt í burtu. Ég segi það er eina bótin að ég bekki landið, ekki orðið hrædd, en einhvern veginn var maður svo samdauna landinu að maður var ekkert hræddur, eða ekki ég.</p>
Þulur (MS)	117 orð	<p>Áður en sumarbústöðum fjölgaoði verulega í Þingvallasveit tíðkaðist það sumstaðar að fólk úr höfuðborginni ýmist leigði sér herbergi á bæjunum eða dveldi jafnvel í tjaldi þar sumarlangt. Oft var það fólk sem átti ættir að rekja í sveitina. Þannig háttaði til dæmis til hjá fjölskyldu Jónínu Sigrúnar Kaaber, sem átti heima í Reykjavík. Faðir hennar var frá Hrauntúni og fjölskyldan hafði herbergi þar hjá Halldóri bróður hans og dvaldi þar öll sumur þangað til jörðin fór í eyði eftir stofnun þjóðgarðsins. Seinna dvöldu þau nokkur sumur á Brúsastöðum og í tjaldi í Vatnskoti og Kárastaðanesi.</p> <p>Jón Nordal var eitt summar í Skógarkoti með ömmu sinni, og seinna fór hann þangað einn sem snúningastrákur.</p>
Viðtal (JN) 5_JN_1	1:06	<p><i>JN 1:37-2:43</i></p> <p>JN: Ja, það var árið 1932, þá var ég sex ára gamall, þá fóru foreldrar mínr til útlanda og voru eiginlega allt sumarið á ferðalögum, og ég var heima í umsjá ömmu minnar, móðurömmu, og hún fór með mig austur í Skógarkot, fékk þar herbergi og var með mig nokkurn tíma þarna fyrir austan, þetta var vinafólk mömmu, hún bekkti hjónin vel sem voru þar, og það var eiginlega upphafið að ég fór þangað, svo fór ég þangað einn þrjú sumur þar, alveg þangað til Skógarkot fór í eyði.</p>
Þulur (MS)	22 orð	Nú bregðum við okkur í Valhöll – og kannski eins gott að hafa dansskóna með... Svohljóðandi

		auglýsing birtist í Alþýðublaðinu 18. september 1937:
Lesari (HR) 5_HR_1	0:13 (23 orð)	<p>Danzað á Þingvöllum.</p> <p><i>Danzað verður í Valhöll í kvöld kl. 8,30 eftir hádegi.</i></p> <p>Hijómsveit Aage Lorange. Alls konar veitingar.</p> <p>Allir til Þingvalla.</p> <p>Nefndin</p>
Þulur (MS)	17 orð	Jónína Sigrún Kaaber kom oft í Valhöll á sínum yngri árum og á þaðan margar góðar minningar:
Viðtal (JSK) 5_JSK_5	0:32	<p><i>JSK 5 3:08-3:40</i></p> <p>JSK: þá fórum við þarna að djamma, vinkonurnar, og hittum svona skemmtilega menn, og einn af þeim hétt Tómas Guðmundsson og var skáld, og hann var svo hrifinn af vinkonu minni að hann hérna svona þeytti til hárinu á henni, og sagði „Sumarfrí!“, og hann sagði að hún væri svo falleg út af því að hún hefði svo falleg brjóst, þau væru eins og skornar sítrónur, og svo leit hann til míni og sagði „Þetta er stúlka sem maður vill hlaupa á eftir út í skógl!“ En þetta man ég, það eina sem ég hef haft af honum að segja.</p>
Þulur (MS)	17 orð	Jón Nordal minnist þess líka að hafa gengið út í Valhöll þegar hann var sumardrengur í Skógarkoti:
Viðtal (JN) 5_JN_3	1:00	<p><i>JN 16:25-17:25</i></p> <p>JN: Já, í Valhöll var sko, þá fór maður í sollinn ef maður fór þangað, það var rosalega spennandi staður og skemmtilegt að ganga þangað niður eftir, svoltíð langt. Þangað komu svo mikið túristar á þessum árum, það komu þessi skemmtiferðaskip, og það var náttúrulega alltaf farið með fólk austur á Þingvöll og drukkið þar kaffi og svoleiðis, og við strákarnir komum þarna og tindum fífu, það var svo mikil fifa þarna í á þessum árum, það var svona tjörn þarna fyrir utan og alveg hvít af fífum, útlendingarnir voru svo hrifnir af þessu, og við tindum þetta og seldum þeim, og áttum svo mikið af svona útlendri mynt.</p>
Þulur (MS)	10 orð	Bergljót Haraldsdóttir í Svartagili skrapp stundum í vinnu í Valhöll:
Viðtal (BH) 5_BH_2	0:34	<p><i>BH 14:04-14:38</i></p> <p>BH: Þetta var bara ágætt, ég gat farið eftir kvöldmat, hugsið ykkur það, ég gat farið eftir kvöldmat frá öllum þessum hóp, og ég var með tvö og þrjú aukabörn á sumrin líka, þá fór ég á hjóli niður í Valhöll og vann þar í veislum til þess að ná mér í peninga. Svo var ég svo heppin að götlöggreglan var þarna, þeir voru tveir í götlöggreglunni, tveir menn sem voru mikið þarna, þeir keyrðu mig alltaf heim á nótunni, svo ég purfti ekki að hjóla heim, svo þetta var bara yndislegt, þetta hafði ég með, sko, því það veitti ekki af.</p>
Þulur (MS)	21 orð	Anna María Einarsdóttir frá Heiðarbæ rifjar upp þegar hún, Ásta systir hennar og Jóhanna frænka þeirra unnu í Valhöll nokkur sumur:
Viðtal (AME) 5_AME_6	1:37	<p><i>AME 2 3:31-5:08</i></p> <p>AME: Við byrjuðum að vinna í Valhöll, ég man nú ekki hvað við vorum gamlar en þá var hringt og spurt hvort væri hægt að fá einhverja aðstoð, þá voru einhver skemmtiferðaskip að koma. Við byrjuðum þarna í því að vera í uppvaskinu, og það var ansi mikið að vaska þetta allt upp í höndunum. Síðan urðum við nú eitthvað háttsettari í þessari Valhallarvinnu, fórum að afgreiða yfir borð kaffi og</p>

		<p>svona og svo á endanum vorum við farnar að bera á borðið matinn, svona eins og þjónar gera, þetta stóð yfir í nokkur sumur sem við vorum þarna. Þegar við byrjuðum og það var kallað í okkur, þá vorum við bara nokkra klukkutíma í þessari uppvasksvinnu, en seinna meir þá bara vorum við þar, gistum þar og höfðum herbergi.</p> <p><i>MS: Var ekki heilmikið fjör í kringum það þegar þið áttuð frí – ef þið áttuð einhvern tíma frí?</i></p> <p><i>AME: Ja, það var var ekkert mikið um frí svosem, en þetta var svona margt fólk, og jú jú, það var svona galsi í fólkini.</i></p>
Þulur (MS)	18 orð	Og svo brann Valhöll sumarið 2009 – hvernig varð fólkvið? Því svara Helga Sveinbjörnsdóttir og Anna María Einarsdóttir:
Viðtal (HS) 5_HS_7	0:16	<p>HS 27:42-27:58</p> <p>HS: Mér fannst það bara alveg hræðilegt, það hrundi, maður á svo margar minningar, eða skilurðu, bæði úr Valhöll og, manni finnst þetta bara vera partur af sveitinni manns...</p>
Viðtal (AME) 5_AME_7	0:22	<p>AME 2 6:14-6:36</p> <p>AME: Ó, mér fannst það hræðilegt alveg, maður bara trúði þessu ekki, maður heyrði þetta í útvarkinu, ég sé mjög mikið eftir Valhöll þarna.</p>
Þulur (MS)	9 orð	Kolbeinn Sveinbjörnsson fékk það verkefni að jarða rústir Valhallar:
Viðtal (KS) 5_KS_4	1:26	<p>5_KS_4 1:26 KS 19:50-21:16</p> <p>KS: Svo lenti ég reyndar í vinnu í frágangi á þessu þarna, þannig að maður kynntist þessu svoltið eftir á líka. Já, þetta var náttúrulega mjög merkilegt hús. Og það var svoltið skondið, eða ekki skondið, að þegar við vorum að vinna þarna við að jarða, sem sagt jafna yfir grunninn sko og tyrfa svo yfir og setja steina og göngustíga og eitthvað, þá var, við vorum nú einhverjar tvær vikur þarna, þá var alltaf að koma eitthvað fólk þarna að, oft svona eldri hjón, og gengu þarna hringinn, það eru ótrúlega margir sem eiga miklar minningar frá þessum stað, maður sá það alveg, þó að maður talaði ekki við alla, þá heyrði maður svona hvað fólk var að tala um. Svo komu líka þarna franskir ferðamenn með landakort og sneru því á alla kanta og skildu ekkert í þessu, en þeir áttu pantaða gistingu þarna og voru búinir að vera lengi að leita að þessu, þá var bara komið gras.</p>
Tónlist CD 04959	0:18	<p><i>Pilsabytur</i> Lag nr. 19 á: Harmonikutónar INN: 00:00 ÚT: 00:18</p>
Lesari (HR) 5_HR_2	0:26 (48 orð)	<p>Dansskemtun</p> <p><i>verður haldin á hótel Kárastöðum við Þingvelli á laugardagskvöld kl. 8. Ennfremur verður dansað frá kl. 3. á sunnudag. Góð músik undir dansinum. Ódýr gisting, góður matur. Allstaðar fult af bláberjum rétt hjá Kárastöðum.</i></p> <p><i>Pantið pláss í tíma ef þér viljið fá gistingu.</i></p> <p><i>Virðingarfylst</i></p>

		Jón Jónsson. <i>bryti.</i>
Þulur (MS)	60 orð	Þessi auglýsing birtist í Vísi 7. september 1934, en á Kárastöðum var rekið gistihaus og veitingasala á árunum 1925-1940. Elísabet Einarsdóttir er fædd á Kárastöðum árið 1922 og minnist þess að oft var slegið upp dansleik í borðstofunni. Þá voru það ýmist Halldór bróðir hennar eða Helga Símonardóttir í Vatnskoti sem þöndu nikkuna. Elísabet segir nú frá:
Viðtal (EE) 2_EE_4 ATH. á að vera: 5_EE_4	0:35	<i>EE 2 51:00-51:35</i> EE 2: Það var bara ákveðið að nú ætti bara að koma saman og dansa, þá var það, svo var Halldór farinn að spila líka á harmoníku, og hann spilaði á böllum sko lengi vel, og hafði harmoníkuna bara á mótorhjólinu... Ég held að hann hafi nú bara lært mest af sjálfum sér, svo var vinur hans, Bragi Hlíðberg, hann hefur örugglega sagt honum til, hann var mjög góður...
Þulur (MS)	54 orð	Halldór Magnússon, sem var fæddur sama ár og Elísabet, dvaldi fyrstu sumur ævi sinnar á Kárastöðum, en hann er ættaður frá Brúsastöðum og Kárastöðum. Hann hefur um áratugaskeið átt sumarbústað í landi Skálabrekku og fjölskylda hans á hluta af Skálabrekkujörðinni. Halldór var á fyrsta árinu þegar hann kom fyrst að Kárastöðum með móður sinni.
Viðtal (HM) 5_HM_2	0:23	<i>HM 1 4:36-4:59</i> HM 1: Og þá voru náttúrulega leigð þarna út herbergi, mamma var með okkur, þarna var sko gistiður, mamma var með okkur þarna til alveg 1930, á sumrin sko, en þá er ég náttúrulega að verða átta ára, það er það seinasta sem mamma er með okkur börnin.
Viðtal (HM) 5_HM_3	0:54	<i>HM 1 7:05-7:59</i> HM 1: þetta var þekkt fólk þarna í Reykjavík sem gisti þarna eins og Páll Steingrímsson ritstjóri Vísis í gamla daga, með börnin sín tvö, hvað hét hann, Hersteinn Pálsson ritstjóri var yngra barnið þeirra, eldra barnið var stúlka sem giftist seinna húsameistara ríkisins, honum Herði Bjarnasyni. Svo var þarna margt fleira fólk, ég man nú ekki eftir mörgu fólk en ég man að konan hans Halls Hallssonar tannlæknis, hún var þarna með drengina sína two, ég held að hún hafi átt bara two drengi.
Þulur (MS)	54 orð	Snúum okkur nú að þjóðgarðinum á Þingvöllum og áhrifum hans á búsetu og mannlíf í sveitinni. Fljótlega eftir að þjóðgarðurinn var stofnaður árið

		1930 lagðist búskapur af á jörðunum Vatnskoti, Skógarkoti og Hrauntúni – og síðar einnig Gjábakka. Sú saga verður þó ekki sögð hér nema að litlu leyti. Heyrum fyrst í Símoni Ívarssyni, dóttursyni síðustu ábúendanna í Vatnskoti. Afi hans fékk leyfi til að vera í Vatnskoti sína lífstíð, gegn því að hann hætti fjárbúskap en hann stundaði áfram veiðina í vatninu og vann við smíðar, til dauðadags 1967.
Viðtal (SÍ) 5_SI_5	0:12	SI 13:55-14:07 SI: Bærinn var ekki rifinn strax og okkur finnst nú alltaf dálítil skömm að því að bærinn skuli hafa verið rifinn, því hann var mjög heillegur og hefði alveg mátt nota í gæslu eða eitthvað annað slíkt...
Viðtal (SÍ) 5_SI_7	0:22	SI 19:11-19:33 SI: Ég þekki það eins og frá móður minni að henni sveið alltaf að koma þarna þegar kotið var farið, þarna varð svona visst rof innan fjölskyldunnar, og maður sækir ekkert endilega á þennan stað, en maður þekkir auðvitað Þingvelli og finnst alltaf, þarna er manns annað heimili á vissan hátt....
Þulur (MS)	31 orð	Síðasti bóndinn í Hrauntúni, Halldór Jónasson, gerðist fornbókasali í Reykjavík eftir að hann hætti búskap. Bróðurdóttir hans, Jónína Sigrún Kaaber, telur að hann hafi ekki grátið það að fara úr Hrauntúni:
Viðtal (JSK) 4_JSK_4 ATH. Á að vera:5_JSK_4	0:10	JSK 4 30:23-30:33 JSK: En svo hef ég heyrt sko að það var voða mikill urgur í fólkí út af þessu, en hann Halldór var bara sælastur manna held ég að fara...
Þulur (MS)	22 orð	En hvað segja Þingvellingar í dag um samband þjóðgarðsins og sveitarinnar? Ingibjörg Steindórsdóttir, Guðrún Kristinsdóttir, Kolbeinn Sveinbjörnsson og Halldór Kristjánsson svara því:
Viðtal (IJS) 5_IJS_11	0:48	IJS 35:57-36:45 IJS: Mér finnst vanta að íbúarnir , og það kannski kemur að fólk ið menntar sig bara í landvarðastöður og annað, það á ekki að þurfa að koma svona margt fólk að, mér finnst að íbúarnir eigi að huga meira að því, það er svoltið um það að fólk hafi atvinnu hjá þjóðgarðinum og ég veit að það er jákvæðni gagnvart því hjá þjóðgarðinum, fólk þarf bara að sækja meira í það eða notfæra sér meira þessa vinnu sem er á staðnum, þó það sé tímabundið, mest sumarið og haustið, en þetta á alveg að geta verið heilsársatvinnustaður .
Viðtal (GSK) 5_GSK og HK_16	3:42	GSK&HK 2 1:20:47-1:24:29 GSK 2: Ég veit ekki hvað skal segja , þar skiptist nefnilega í tvennt líka, auðvitað er ennþá, það er þannig í þessari sveit eins og held ég í öðrum sveitum, að menn muna svona ca 200 ár aftur í tímann, og láta, þess vegna til dæmis borgar sig ekki í gönguferðum eða þegar maður er að taka á móti fólk, þá borgar sig ekki að segja sögur nema þær séu pottþéttar og eldri en 200 ára, það er ágætis viðmið, og það er líka

		<p>það, sérstaklega fyrst, þó að það hafi kannski breyst, þá lifði rosalega mikið í þessari sveit þegar þjóðgarðurinn er stofnaður 1930 og býlin eru lögð niður eða lögðust af, og sumir alveg heitir í umræðunni ennþá, og þegar maður horfir á þetta svona seinna og horfir á þetta í samhengi og veltir fyrir sér lífinu eins og það er, þá sér maður, það er ákveðin mýta í gangi um þessi býli, að það hafi verið lögð niður þarna svo og svo mörg býli, og þetta er akkúrat um 1930, þegar vélaöld er að ganga í garð, og menn hafa einhvern veginn svona viðhaldið mýtunni og ekkert verið mikið að greina þetta, eins og til dæmis það að á 19. öld þá er stórbýli í Skógarkoti, í allri beitinni þar, tún upp á tíu hektara eða níu, ekki einu sinni það, „Fóðrast kunni fjögurra kúa þungi“ er sagt 1712, þá er búið stórt í Skógarkoti og ágætisbýli í Hrauntúni, og byggist rosalega mikið á þeim og Brúsastaðir algjört örreytiskot, veit ég bara af heimildum, og veit svo minna um annað, en svo þegar vélaöld kemur og líður á hana, þá snýst þetta algjörlega við, því á Brúsastöðum er hægt að rækta ótrúlega mikið en það er ekki hægt að rækta neitt í þessu hrauni, menn voru ekkert sérstaklega áhugasamir að greina þetta eitthvað sérstaklega. Ég held kannski svona fyrstu árin þegar ég var að vinna í þjóðgarðinum, og ég reyndar lærði það mjög fljótt að vera ekkert mikið að tala um vinnuna mína í þjóðgarðinum hér, ég lærði það mjög fljótt, menn höfðu ekki neinn sérstakan áhuga á því, nema auðvitað að tala um þetta svolitið og kannski síðan það sem gerist síðan, sumarhúsin og allt þetta sem kemur síðar, sem er auðvitað algjört hneyksli út af fyrir sig, en þetta hefur hefur allt sinn tíma, allt þetta hefur sinn tíma. Og líka það að með árunum þá bara áttar maður sig á því að allt hefur sinn tíma og maður líka lærir að leggja ekki viðmið dagsins í dag við tímann áður.</p>
Viðtal (KS) 5_KS_9	0:31	<p>KS 43:25- 43:56 KS: Eftir að ég fór út í þessa verktakastarfsemi hef ég nú bara verið svo heppinn í rauninni að hafa heilmikla vinnu í þjóðgarðinum, bæði er það bara traustur aðili að vinna fyrir og svo er ég nú farinn að hafa býsna gaman af því að vera þarna, maður kynnist staðnum miklu betur eftir að maður fer að eyða þarna heilu dögunum og vikunum.</p>
Viðtal (HK) 5_GSK og HK_18	0:04	<p>0:04 GSK&HK 2 1:30:30-1:30:44 HK 2: Þannig að ég held að þessi þjóðgarður hafi nú hvað sem hver segir nú svona frekar styrkt samfélagið hérna.</p>
Þulur (MS)	39 orð	<p>Við skulum enda á frásögn Jónínu Sigrúnar Kaaber af því þegar Jón Múli Árnason leyfði henni og manninum hennar að heyra alveg splunkunýtt lag. Jónas bróðir hans átti þá enn eftir að semja við lagið ljóð sem flestir þekkja:</p>
Viðtal (JSK) 5_JSK_3 ATH. Á að vera: 3_JSK_3	0:48	<p>JSK 4 19:42-20:30 JSK: Veistu hvað, að einu sinni hrингdi hann til okkar hann Jón, og sagði – maðurinn minn var svo músíkalskur og þeir voru svo mikið í djassimum saman – „Komdu Kúddi, ég þarf að láta þig sjá svolitið,“ svo við fórum heim til þeirra... Og þá tekur hann gítarinn sinn, hann átti nú ekkert píanó... og byrjar og segir: „Við Jónas erum að búa til leikrit... og ég ætla að búa til lögin – og ég var að búa til þetta lag, heyrðu,“ segir hann og tekur... (<i>raular lagið Einu sinni á ágústkvöldi</i>)... Mér fannst svo gaman að hérna... Jú, Kúdda fannst þetta bara alveg ægilega fint lag... Þá var ekki kominn neinn texti... MS: Nei, þetta var bara að fæðast... JSK: Mér fannst voðalega gaman að þessu...</p>
Tónlist CD	0:42	<p>Ágústkvöld Lag nr. 1 á: Melónur og vínber fín – Lög Jóns Múla Árnasonar við ljóð Jónasar Árnasonar INN: 00:00 (Einu sinni á ágústkvöldi...)</p>

16059-1		ÚT: 00:42 (...fyrir sunnan Eyktarás)
þulur (MS)	19 orð	Steindór Hjörleifsson söng Einu sinni á ágústkvöldi við undirleik Hljómsveitar Carls Billich, lag Jóns Múla við ljóð Jónasar Árnasonar.
þulur (MS)	28 orð	Góðir hlustendur, þá er komið að lokum þessa fimmta þáttar um mannlíf í Þingvallasveit á tuttugustu öld. Ég þakka þeim sem hlýddu – og viðmælendum mínum einnig – góðar stundir!
Tónlist CD 12661-2	Ca 0:10	Lokastef Brot úr: <i>Manstu gamla daga</i> Lag nr. 1 á: Alfreð Clausen: Manstu gamla daga INN: 1:32 ÚT: 1:42

Afkynning þular

Þetta var þátturinn *Par sem ennþá Öxará rennur*, í umsjón Margrétar Sveinbjörnsdóttur, sá fimmti í röð sex þátta um mannlif í Þingvallasveit á 20. öld. Lesari með umsjónarmanni var Hafþór Ragnarsson.

Í þættinum voru leikin brot úr laginu *Pilsabytur* eftir Braga Hlíðberg, í flutningi Braga Hlíðberg og hljómsveitar, og *Einu sinni á ágústkvöldi*, lag Jóns Múla Árnasonar við ljóð Jónasar Árnasonar, flutt af Steindóri Hjörleifssyni og Hljómsveit Carls Billich.

Sjötti og síðasti þáttur
Þar sem ennþá Öxará rennur

Þáttaröð um mannlíf í Þingvallasveit á 20. öld – afdalasveit í alfaraleið
 eftir Margréti Sveinbjörnsdóttur

Atriði	Tími	Texti
Tónlist CD 12661-2	Ca 0:10	Inngangsstef Brot úr: <i>Manstu gamla daga</i> Lag nr. 1 á: Alfreð Clausen: Manstu gamla daga INN: 00:50 ÚT: 1:00
Viðtal (IJS) 6_IJS_9	1:41	IJS 31:47-33:28 IJS: Það er náttúrulega orðin miklu meiri afþreying, og með betri vegum, meiri þjónustu, betri bílum, þá sækir fólk orðið meiri afþreyingu út fyrir sveitina: Einangrunin hún þjappaði fólkini saman, og þessi rosalega nægjusemi, sem var, það var bara, við þurftum svo lítið utan að. Þetta heillaði mig svo bara rosalega mikið, það var hvað fólk var sjálfbjarga, nægjusamt, og bara já, hafði gaman af því að vera með sveitungunum og, ég hef eiginlega það eina orð yfir þetta, það er bara, stórfjölskylda. Þetta var svo þægilegt yfir vetrartímann, þegar það var orðið ófært og vont veður, þá sat maður bara með handavinnu, prjónaði, krakkarnir bara lituðu eða eitthvað, þetta var bara partur af árinu, það voru þrír-fjórir mánuðir sem við bara komumst lítið og það var bara allt í lagi. Svo þegar voraði og létti þá fórum við bara af stað, eins og búpeningurinn.
Þulur (MS)	26 orð	Góðir hlustendur, Ingibjörg Steindórsdóttir létt hugann reika aftur til þess tíma þegar snjómokstur var fáheyrdur viðburður í Þingvallasveit og íbúarnir voru sjálfum sér nógir um félagsskap.
Þulur (MS)	63 orð	Í þessum sjötta og síðasta þætti um mannlíf í Þingvallasveit verður sagt frá nokkrum félögum sem þar störfuðu á tuttugustu öldinni. Þessi félög fóru mörg hver af stað með miklum krafti á fyrri hluta aldarinnar en misstu flugið þegar á leið. Kemur þar ýmislegt til; breytt þjóðfélagsmynstur, betri samgöngur, fólksfækkun og sameining sveitarfélaga. Viðmælendur velta vöngum yfir þessari þróun og horfa til framtíðar.
Þulur (MS)	260 orð	Kvenfélag Þingvallahrepps var stofnað árið 1908. Markmið þess var, að því er segir í fyrstu gerðabók félagsins, „að stofna sjóð til styrktar fátækum

	<p>sjúklingum í Þingvallahreppi". Þetta kemur fram í grein Kristínar Jónsdóttur á Þingvöllum um Kvenfélag Þingvallahrepps 1908-1978 í bókinni <i>Gengnar slóðir, Samband sunnlenskra kvenna fimmtíu ára 1928-1978</i>. Í fyrstu stjórn voru kjörnar Jóhanna Magnúsdóttir á Kárastöðum, formaður, Guðbjörg Hermannsdóttir Thorstensen á Þingvöllum, ritari, og Kristín Símonardóttir á Brúsastöðum, gjaldkeri.</p> <p>Fyrstu fjárlunarstörf félagsins eru kaffisala, líklega í Valhöll í tengslum við Þingvallaréttir. Tekjuöflun fer síðan einnig fram með hlutaveltum og happdrætti. Í fyrsta happdrættinu voru vinningarnir tveir; uppbúið lausarúm eða beddi og fullorðinn sauður. Konur höfðu prjónana sína með sér á fundi og gáfu prjónlesið síðan féluginu, sem seldi það í fjárlunararskyni. Árið 1913 var samþykkt tillaga þess efnis að félagið tryggði sér aðstoðarkonu, sem gæti komið til hjálpar á fámennum og fátækum heimilum þar sem sjúkdóm bæri að höndum. Félagið skyldi greiða aðstoðarkonunni kaup, nema um efnuð heimili væri að ræða, sem sjálf gætu greitt henni.</p> <p>Seinna snýr félagið sér einnig að verkefnum utan sveitar og styrkir mörg framfaramál á borð við Kvennaheimili og Sjómannastofu í Reykjavík, Vinnuheimilið að Reykjalundi og Minningarsjóð Bríetar Bjarnhéðinsdóttur. Þingvallasveitarkonur beina einnig sjónum sínum út fyrir landsteinana og gefa til Noregssöfnunarinnar, Finnlandssöfnunarinnar og alþjóðasöfnunarinnar. Þá hefur Þingvallakirkja notið gjafa kvenfélagsins. Ekki verða talin hér öll þau málefni sem kvenfélagið hefur</p>
--	--

		<p>stutt.</p> <p>Lengi vel stóð félagið fyrir kaffisölu við þingvallarétt á réttardaginn, að ógleymdu kvenfélagsballinu svokallaða, sem áður hefur borið á góma í þáttunum, auk jólatrésskemmtana fyrir börn og kvenfélagsferða innan sveitar og utan.</p>
Þulur (MS)	15 orð	<p>Steinunn Guðmundsdóttir, Guðrún Kristinsdóttir og Dóra Erla Þórhallsdóttir segja frá reynslu sinni af starfi kvenfélagsins:</p>
Viðtal (SG) 6_StGu_2	1:39	<p>StGu 1:54-3:33 StGu: Þetta var náttúrulega stofnað svona til þess að hjálpa þeim sem áttu erfitt og safna fé, til að styrkja ýmsa svona, félög og einstaklinga, og seinna ýmis félög, eftir að við gengum í Samband sunnlenskra kvenna, þá var það heilmikið að styrkja til dæmis Sjúkrahússjóð Suðurlands og Kumbaravog og ýmislegt svona. MS: <i>Og aðalfjárfunarleiðin, það var...</i> StGu: Það var kvenfélagsballið sem var haldið oftast í Valhöll á haustin, í byrjun september og var ákaflega vinsælt, bæði innansveitar og hjá fólk í nærseitum, og það voru oft ágætistekjur sem við fengum út úr því, já, það var í rauninni kannski eina fjárfunarleiðin hjá okkur, einhverntíma kom nú fyrir að við fórum niður á Lækjartorg, það var þá með Sambandi sunnlenskra kvenna, það voru þá mörg kvenfélög saman, og seldum allskonar varning.</p>
Viðtal (GSK) 6_GSK og HK_12	0:21	<p>GSK&HK 2 44:29-44:40 GSK 2: Ég gekk í kvenfélagið og kvenfélagsfundir voru dálitið skemmtilegir, ég man þeir voru oft á þingvöllum, yfirleitt alltaf...</p>
Viðtal (GSK) 6_GSK og HK_13	4:16	<p>GSK&HK 2 45:00-49:16 GSK 2: Það voru oft ágæt kvöld, þá voru náttúrulega bara konurnar, og þó að þær væru keyrðar og sóttar, og ég man að Kristín, hún var rosa fín kona, ef það var einhver svona meiningarmunur, það voru svona sjö konur í kvenfélagini, og málfræn voru nú ekki stórkostleg, þannig að það var oft verið að ræða um allskonar hluti, þá gat komið upp einhver svona meiningarmunur, svona smástífní stundum, þetta voru eins og ég sagði þarna nokkrir stórir karakterar, og Kristín hún hafði lag, hún var mjög viðsýn og opin og gáfuð kona, vel lesin, hún hafði lag á að láta þetta allt ganga, lempa og halda bara samræðum gangandi og tala um, reyna að fá þær upp úr einhverju fari, dags daglegu fari um börn og heimilishald og svona, það var mjög skemmtilegt. En síðan sagði ég mig úr kvenfélagini, ég hugsa að það hafi verið svona undir 90, því þá var ég byrjuð í skóla og að vísu, kvenfélagsstörfin voru nú ekkert stórkostleg hérna, en það var alltaf einhver bakstur öðru hvoru, og á þeim árum, mér fannst það ekkert sérstaklega spennandi, hvorki baksturinn sjálfur út af fyrir sig, né heldur þessi tilefni þar sem alltaf þótti sjálfsgagt að konur mættu með kökur og tertur í hvað sem var eiginlega. Og þetta var auðvitað mjög mikil í líka í okkar skóla, þegar krakkarnir voru, og allavega, mér fannst svona kannski að kvenfélagið gæti, ætti kannski að hugsa um að gera eitthvað annað, og þá kemur þessi dásamlega spurning: Hvað annað? Og ég man að það voru einhverjar umræður um að gera eitthvað fyrir sjálfar sig og það voru konur sem þótti það vera alveg ótrúlega sjálfmiðað... MS: <i>Og ekki í anda kvenfélagshugsjónarinnar...</i> GSK: Nei, nákvæmlega og ekki í anda þessarar þjónandi hugsunaráttar, sem var náttúrulega dauður þannig lagað, því það vantaði engan rjómatertur út af fyrir sig, en ef þú lest sögu eða</p>

		fundargerðir kvenfélagsins á fyrri hluta aldarinnar síðustu, þá var kvenfélagið í ótrúlega flottum hlutum, að gera mjög merkilega hluti fyrir fólk sem þurfti virkilega á því að halda, og ég var ekkert alveg sannfærð um að menn byrftu á öllum þessum rjómatertum að halda. Þannig að ég sagði mig úr kvenfélagini, mér fannst þetta vera minniháttar atriði en þessu var ekki vel tekið, þó að það væri komið fram á tíunda eða níunda áratuginn, því var ekki vel tekið.
Viðtal (DEP) 6_DETh_6	0:56	<i>DETh 56:57-57:53</i> DETh: Það var náttúrulega alveg yndislegt , þessar myndarlegu konur, ég man að ég var hálfhrædd við þær fyrst til að byrja með, þetta voru konur sem kunnu allt, þær kunnu allt, ég er ekki að skrökva, allt í matargerð, haustvinnslu, berjagerð og saumaskap og þær bara kunnu allt, þær náttúrulega þekktust allar en þær töku mér alveg æðislega vel, eins og ég hefði bara alltaf verið þarna, það var náttúrulega alveg, ég held að svona sveit standi og falli með svona kvenfélagi, vegna þess að þetta eru svona mæður jarðarinnar, ég get ekki sagt meira, það er það.
Tónlist CD 28980-1	0:35	Íslenska konan Lag nr. 13 á: Ómar í hálfa öld – plata 2 INN: 00:00 ÚT: 00:35
Þulur (MS)	51 orð	Kvenfélag Þingvallahrepps gekk í Samband sunnlenskra kvenna árið 1969 og tók þátt í starfi sambandsins um árabil. Í kringum aldamótin 2000 gekk það aftur úr sambandinu, þar sem félagið var þá lagst í dvala og hafði því ekki tök á að taka þátt í starfinu, eins og Una Vilhjálmsdóttir lýsir hér:
Viðtal (UV) 6_GMTh og UV og DSG_3	0:16	<i>GMTh_UV 1 7:34-7:50</i> UV_1: Það náttúrulega var eiginlega bara sett í dvala, því þetta var orðið svo fátt, það var eiginlega ekki nema stjórnin eftir, og þær sem voru þær vildu ekki vera í félagini, þær sem voru umfram það...
Þulur (MS)	13 orð	Búnaðarfélag Þingvallahrepps var stofnað á Þingvöllum 5. febrúar 1911. Í fundargerð stofnfundarins segir:
Lesari (NN) 6_HR_1	1:10 162 orð	„ <i>Við ofanritaðir fjelagsmenn finnum brína nauðsin til að hreifa þessu þíðingarmikla máli (búnaðarfjelagsskapnum) sem frammþróun sveitalífsins hlítur að miklu leiti að biggjast á rægtun landsins. Við finnum sárt til þess hvað hjer er seint tekið til starfa (að auka grásrægtina) einginn farinn að hreifa plóginн sárlítið gert að túnasljettun, en nó verkepni fyrir höndum hjer sem annars staðar, bæði að bæta tún og eingjar, sem er brín nauðsin að taka til starfa með sem allra fyrst, því á grásrægtinni</i>

		<i>biggist framleiðslan. Við vonum að stofnun fjelagsins verði til að hvetja menn til framtakssemi í að rækta landið, og í öllu því sem meðar að því að auka grasrægtina, og til að auka þekkingu á jarðræktinni og á því hvað góður fjelagsskapur getur komið til leiðar. Við treistum því að þó við sjeum fámennir og fátækir að fjelagsskapurinn geti samлагаð okkur svo, að við stirkjum hvern annan til ímsra nitsamra fyrirtækja okkur til eplingar bæði í efnalegu tilliti og álitri út á við.“</i>
Þulur (MS)	128 orð	<p>Í fyrstu stjórn búnaðarfélagsins voru kjörnir Jóhann Kristjánsson í Skógarkoti, ritari, Eiríkur Sigurðsson á Heiðarbæ, féhirðir, og Jón Guðmundsson á Heiðarbæ, formaður.</p> <p>Á fyrstu árum félagsins fólst starf þess aðallega í því að útvega menn til að vinna að jarðabótum hjá félagsmönnum. Seinna eignaðist félagið ýmis verkfæri og tæki, sem voru leigð félagsmönnum gegn vægu gjaldi. Á vettvangi Búnaðarfélagsins voru rædd ýmis framfaramál í landbúnaði en með vaxandi ráðunautaþjónustu og ýmisskonar fræðslu minnkaði vægi félagsfunda í þessu tilliti.</p> <p>Svipaða sögu er að segja af Sauðfjárræktarfélagi Þingvallahrepps, sem stofnað var árið 1980, í þeim tilgangi að hvetja bændur og aðstoða við sauðfjárskýrsluhald.</p> <p>Þegar nær dró aldamótunum 2000 dofnaði heldur yfir starfsemi beggja þessara félaga – sem hefur þó hvorugt verið lagt formlega niður, að sögn Gunnars Þórissonar og Jóhannesar Sveinbjörnssonar:</p>
Viðtal (GMP)	0:33	<p>GMTh_UV 1 15:14-15:47 GMTh_1: Búnaðarfélagið auðvitað átti nokkur tæki sem voru dálitið notuð, svo dofnaði þetta eftir því sem félagarnir eltust, og minnkaði þar með auðvitað notkunin og túnin örðin þokkalega stór sko, en svo fjarar</p>

UV og DSG_5		starfsemin út smátt og smátt, svo það má heita að það sé ekkert, lítið orðið annað en nafnið núna...
Viðtal (JS) 6_JS_7	1:03	<p>JS 1 13:12-14:15</p> <p>JS: Það bara, já ég meina það er bara eins og með mörg félög að fólk hefur bara ekki tíma til að vera með öll þessi félög og það er ekki jafn nauðsynlegt og það var. Sauðfjárræktarfélagið til dæmis, það svona var til þess að halda utan um skýrsluhald og svoleiðis, nú er þetta allt fært í tölvu og menn þurfa ekkert neinar leiðbeiningar við það, það er þetta bara í tölvunni. Og jú, ég meina, þessi félög eru sumstaðar virk, og þá aðallega til þess að fara í einhverjar ferðir og svona og kannski einhverjir fengnir til að halda einhver erindi og svona. En menn hafa aðgang að þessu öllu saman í gegnum aðra farvegi þannig að þessi félög hafa svolítið lognast út af út af því. Svo er þetta svo lítið samfélag hérna að við erum oft að leita annað, bæði í félagsskap og ýmsa þjónustu sem svona félög standa fyrir. En þessi félög hafa svo sem ekkert verið formlega lögð niður...</p>
Þulur (MS)	82 orð	<p>Ungmennafélög hafa tvisvar verið stofnuð í Þingvallasveit en ekki náð flugi, hugsanlega vegna fámennis. Ungmennafélagið Ármann var stofnað þar árið 1918 en starfaði aðeins í eitt eða tvö ár, og í kringum 1930 var aftur stofnað ungmennafélag með nafninu Örn hinn ungi, sem lifði þó ekki lengi.</p> <p>Hins vegar sóttu nokkur ungmanni úr sveitinni um inngöngu í ungmennafélagið Hvöt í Grímsnesi þegar þau voru í skóla á Ljósafossi – en var hafnað, þar sem þau voru utansveitarfólk. Þessu hefur Erla Guðbjörnsdóttir ekki gleymt:</p>
Viðtal (EG) 6_EG_5	1:57	<p>EG4 4:55-6:52</p> <p>EG 4: Maður kynntist náttúrulega ungmennafélaginu Hvöt þegar maður var í skólanum á Ljósafossi, og það kom nú fyrir að maður færí á fundi, ef það voru fundir og gat fengið far þarna niður eftir, fundirnir voru haldnir á Minni-Borg. Svo kom að því að okkur Systu á Brúsastöðum langaði mjög mikil til að ganga í félagið, og sumir voru mjög hlynntir því og bentu okkur að sækja formlega um inngöngu, svo þegar átti að taka fyrir umsóknina þá náttúrulega mættum við á fundinn. Og við sáum, sennilega tólf-brettán ára gamlar, heilan fund, heilt kvöld, á Minni-Borg, þar sem var rifist um það hvort við ættum að fá inngöngu eða ekki, og það voru aðallega tveir menn sem voru á móti því af því þeir voru svo hræddir um að þeir byrftu að sækja fundi upp í Þingvallasveit, en sem sagt, við sáum þarna og hlustuðum á þetta, bara börn, og niðurstaðan varð sú að við fengum ekki inngöngu. Og þetta varð til þess að ég fór aldrei á sveitaball á Minni-Borg og steig ekki fæti mínum inn í það hús fyrir en síðastiðið sumar, af því að Böðvar skólastjóri hringdi í mig og bað mig að taka þátt í að sýna dansa sem hann hafði kennit okkur á sínum tíma, og hóði saman, þarna voru fjögur pör, og þetta var þarna á hátíð sem heitir Brú til Borgar, þannig að þá kom ég næst, rúmlega fimmtíu árum síðar, inn í þetta hús, þannig að særindin voru mikil fyrir barnssálina.</p>
Þulur (MS)	24 orð	Á þessum tíma voru þær vinkonurnar þó búnar að taka þátt í starfi félagsins og leggja sitt af mörkum í

		sjálfboðavinnu í þágu þess.
Viðtal (EG) 6_EG_5	0:35	<p><i>EG 4 7:05-7:44</i></p> <p>EG 4: Og við vorum meira að segja, þegar var verið að byggja félagsheimilið, sem að, ætli það heiti ekki ennþá „nýja félagsheimilið“, þá vorum við þar í sjálfboðavinnu, og ég get alveg hreint sagt það, ég var meðal annars, ég held það heiti að járnabinda, sko gólfirð á sviðinu... Já, ég fékk meira að segja einhverntíma, það er verst að ég á ekki þá kvittun, ég fékk kvittun frá honum Ása í Ásgarði, sem var held ég gjaldkeri félagsins þá, um að ég hefði lagt til þetta marga tíma í sjálfboðavinnu.</p>
Þulur (MS)	16 orð	Sveinbjörn Einarsson var einn þeirra sem sýndu því áhuga að ganga í Hvöt en var hafnað:
Viðtal (SFE) 6_SFE_4	0:02	<p><i>SFE 1 10:49-10:51</i></p> <p>SFE 1: Við vorum svolitið sár...</p>
Þulur (MS)	60 orð	<p>Með næstu kynslóð var komið annað hljóð í strokkinn og á meðal þeirra þingvellinga sem gengu í Hvöt og kepptu fyrir félagið á níunda áratugnum voru Arnar Tryggvason og Jóhannes Sveinbjörnsson. Þeir og fleiri börn og unglingsar úr þingvallasveit hafa síðan nokkuð reglulega tekið þátt í íþróttamótum, ferðalögum og annarri starfsemi Hvatar. Heyrum í þeim og síðan í Sveinbirni Einarssyni:</p>
Viðtal (AT) 6_AT_1	1:13	<p><i>AT 1 5:54-7:07</i></p> <p>AT: Það þurfti oft að semja við foreldra um að komast á íþróttakeppnir og annað og það svo sem var aldrei neitt vandamál, en ég tók, ég segi ekki virkan þátt í því, en ég reyndi alltaf að komast á innanfélagsmót og sérstaklega minnir mig svona þriggja félaga mótt sem voru alltaf haldin, og ef ég man rétt þá voru þau oft i kringum sumardaginn fyrsta, þannig að það var oft napurt þegar var verið að keppa úti í frjálsum. En ég var aðallega í frjálsum íþróttum þar og hafði gaman af.</p> <p>MS: <i>Var ekkert mál fyrir þingvelling að fá inngöngu í ungmannafélagið Hvöt á þessum tíma?</i></p> <p>AT: Ekki þegar einstaklingurinn ber slík gæði sem ég hef að þá er það ekki, nei, ekki man ég nú til þess, ég veit ekki, ég byrjaði að taka þátt í íþróttastarf i kringum skólann og gekk vel, þannig að ég veit ekki hvort það spilaði inn í að það var greið leið inn í félagið, en það hefur þá farið fram hjá mér, það vesen allt saman.</p>
Viðtal (JS) 6_JS_3	0:49	<p><i>JS 1 4:30-5:19</i></p> <p>MS: Segðu mér, varst þú ekki í Ungmannafélaginu Hvöt?</p> <p>JS: Jú, jú, ég var það og ég veit ekki annað en ég sé það ennþá...</p> <p>MS: En hérra, var alveg auðsótt fyrir þingvellinga að fá þar inngöngu?</p> <p>JS: Ja, sko ef þeir gátu eitt hvað í íþróttum þá gekk það ágætlega, á þeim tíma, eða ég segi þetta nú í hálfkærningi. Ég held það hafi verið erfiðara áður, það reyndi kannski ekki mikil að það, þegar fólkioð í kynslóðinni á undan okkur hafði reynt að komast þarna inn en það gekk illa, en þegar við fórum að vera þarna, vilja vera í ungmannafélaginu, þá gekk það ágætlega.</p>
Viðtal (SFE)	0:10	<i>SFE 1 11:39-11:49</i>

6_SFE_5		SFE 1: Ég býst nú við að þetta hafi verið, þá kannski hafa verið komnir aðrir stjórnendur með önnur viðhorf.
Þulur (MS)	182 orð	<p>Lestrarfélag Þingvallahrepps var stofnað árið 1924 að frumkvæði séra Guðmundar Einarssonar á Þingvöllum, að því er fram kemur í <i>Sunnlenskum byggðum</i>. Annars virðast ekki vera til margar ritaðar heimildir um starfsemi félagsins – en í samtali við Ragnar Jónsson kom fram að bókakosturinn hefði oftar en einu sinni orðið fyrir tjóni. Í eitt skiptið var nokkru af bókum bjargað úr bruna á Villingavatni í Grafningi, þar sem þær voru þá í láni, og kvaðst hann muna eftir nokkrum sviðnum bókum í safninu. Seinna hefðu bækur lent í vatnsskaða í kjallara Þingvallabæjarins og var safninu eftir það komið fyrir uppi á lofti á Brúsastöðum í kössum. Nokkru eftir að Ragnar flutti að Brúsastöðum ásamt Gretu konu sinni og Jóhanni bróður sínum árið 1963 voru þau beðin að hýsa safn Lestrarfélagsins og voru settar upp bókahillur í þeim tilgangi. Var safnið að sögn Ragnars vel nýtt af sveitungunum. Eftir að sveitarfélögin Þingvallasveit, Laugardalur og Biskupstungur voru sameinuð og úr varð Bláskógabyggð árið 2002 millilenti safnið um stundarsakir í Reykholti, en síðan var ákveðið að færa Bæjar- og héraðsbókasafninu á Selfossi safnkostinn til varðveislu og útlána.</p>
Viðtal (ThE) 6_ThE_3	0:34	<p>ThE 2 4:39-5:13</p> <p>ThE: Hér var fínt bókasafn á Brúsastöðum, ekki man ég, en það var ansi mikil til þar af bókum, og við, ég, Guðrún í Stifflisdal og Greta sáum um þetta og þetta var fínt bókasafn á Brúsastöðum, ansi gott bókasafn. Þarna var opið allan sólarhringinn, alla daga ársins og mjög aðgengilegt og bægilegt og yfirleitt fékk maður kaffi og með því, þannig að það var mjög sérstakt, mjög notalegt bókasafn.</p>
Viðtal (GSK) 6_GSK og HK_14	3:44	<p>GSK&HK 2 55:37-59:21</p> <p>GSK 2: Það var til þegar við komum og staðsett á Brúsastöðum, þar bara uppi á gangi, heill veggur af bókahillum og bókum í bókahillunum, og hvernig það lenti þar veit ég nú ekki, en ég var lengi í því og Greta og Tóta á Kárastöðum, sem að hérna fórum og keyptum bækur á hverju ári, það var alltaf líklega hreppurinn eða einhver sem setti einhvern smáopening í lestrarfélagið, og það var alltaf farið á bókamarkað og keyptar bækur. Og Greta þekkti þessar bækur út og</p>

		inn, hún las alveg reiðinnar býsn, af öllu, það skipti engu máli hvað það var, ég var stundum með nefið upp í loftið yfir bókunum eða bókaflokkunum sem voru keyptir, og Tóta gekk á milli, þetta voru alltaf mjög skemmtilegar ferðir. Svo þurftum við að koma saman, mjög skilmerkilega, Greta var mjög passasöm með það, að bækur voru ekki lánaðar fyrr en búið var að skrá þær, og líma inn í þær svona gamaldags vasa og plasta þær. Ég plastaði allar bækur, í mörg ár, og þær skráðu allt handskrifað, og þetta var allt saman sett upp og raðað. Það var alltaf fastur liður held ég alltaf að Ragnar tuðaði svoltið yfir þessu bókasafni, taldi sig hafa not fyrir plássið á ganginum undir eitthvað annað, það var alveg árleg regla, en meinti náttúrulega ekkert með því. Svo fékk ég mikjöld að bókum þarna, ég gerði það sérstaklega eftir að, Sæunn fæðist, 1979, meðan krakkarnir voru litlir og ég svo sem var ekki í neinu öðru en að sinna heimilinu og börnum, þá las ég alveg reiðinnar býsn, bar hér heim bækur í bílförnum, og mjög mikjöld frá þessu bókasafni og síðan neðan úr Mostellsbæ, bý að þessu ennþá, þetta var rosa góður tími. Síðan töluðum við Greta og oft Tóta saman langar stundir og það trúði því enginn þá og gerir örugglega ekki núna, þá töluðum við lengi saman í símann. Svo þegar ég var spurð, einhverntíma var það Gerður dóttir hennar Gretu sem spurði: Um hvað getið þið verið að tala svona mikjöld? Og ég sagði: Það eru bókmennir, listir og menningarmál. Og henni fannst þetta náttúrulega brjálæðislega fynnið en það var alveg rétt. Ég læt nú vera, en bókmennir, eða bækur, alveg héra töluðum við um löngum stundum, við þaullásum alltaf Bókatíðindin, lásum allar umsagnir um bækur sem birtust í blöðum og ræddum þetta alveg í þaula sko.
Þulur (MS)	8 orð	Þetta voru þær Þóra Einarssdóttir og Guðrún Kristinsdóttir.
Þulur (MS)	33 orð	Af öðrum félögum má nefna hestamannafélagið Trausta, sem Þingvellingar hafa tekið virkan þátt í ásamt hestamönnum í Grímsnesi, Grafningi og Laugardal, og Veiðifélag Þingvallavatns, sem heldur utan um sameiginlega hagsmuni veiðiréttarhafa við vatnið.
Þulur (MS)	40 orð	Þrátt fyrir að nokkur deyfð hafi færst yfir félagsmál Þingvellinga á síðustu árum er Jóhannes Sveinbjörnsson á því að gamla góða samstaðan sem áður hefur verið minnst á í þessum þáttum sé enn til staðar þegar á þarf að halda:
Viðtal (JS) 6_JS_13	2:25	JS 3 3:19-5:44 JS: Það eru haldnir hérna safnaðarfundir á hverju ári, já, safnaðar eða sóknar eða, allavega er það sóknarnefndin sem stendur fyrir því. Og foreldrar okkar hafa nú verið í henni, svona eitthvað á víxl, og haldið utan um þetta ásamt prestinum og fleirum. Þau hafa alltaf svona vinsamlega beðið mig um að mæta á þessa fundi til þess að það myndi nú einhver mæta annar en þau og presturinn. Og jú, ég hef nú oft gert það og það hefur nú ekki verið mikil mæting, nema í fyrra, að þá kom út boð frá Biskupsstofu, eða einhver ályktun frá Kirkjubungi um að það ætti að sameina sóknir, það átti að sameina Þingvallasókn við Miðdalssókn í Laugardal, eða það var hugmynd sem var bara komin þónokkuð langt. Og það var boðað til þessa fundar til að ræða þetta sérstaka mállefni, og það mættu allir, eða það mættu einhverjir frá öllum bæjum í sveitinni og bara fleiri en einn frá flestum, fólk sem

		hefur ekki mætt í kirkju í áratugi, að það mætti líka og hafði miklar skoðanir á þessu, að þetta ætti að vera svona eins og það hefur verið og ekki breyta því neitt. Þá náttúrulega að sjálfsögðu sýndum við þá samstöðu sem hefur nú oft verið hérna í sveitinni ef eitthvað svona hefur verið. Við skrifuðum bréf í samvinnu við prestinn og sendum það á þar til gerð yfirvöld, og þetta var náttúrulega þurrkað út af borðinu alveg um leið. Svona hefur samstaðan nú oft verið, ég man að það voru miklar umræður um skipulagsmál og svona hérna fyrir um 20-25 árum síðan. Það var ágæt samstaða um það að reyna að hafa áhrif á það hérna í sveitinni, og það voru oft einhverjur fundir út af því, þannig að þetta er alveg til í okkur ennþá...
Þulur (MS)	44 orð	En hvað ætli valdi því að samskipti innan sveitarinnar hafa breyst, og samgangur milli bæja minnkað – að því er virðist í öfugu hlutfalli við bættar samgöngur – svo mótsagnakennt sem það nú kann að hljóma? Því svara þau Þóra Einarsdóttir, Gunnar Þórisson og Jóhannes Sveinbjörnsson:
Viðtal (ThE) 6_ThE_8	0:35	<i>ThE 2 22:47-23:22</i> ThE: Það er með þessum góðu samgöngum sem eru orðnar og eru til Reykjavíkur, að fólk er að fara í tíma og ótíma til Reykjavíkur, en áður þá fór maður svo sjaldan í bæinn, það var ófært yfir heiðina, og einhvern veginn, maður er manns gaman, og þá fór fólk bara að leita sér að félagsskap í næsta nágrenni og það var góður félagsskapur, en núna er þetta bara, nú er fólk alltaf á þessu bölvanda Reykjavíkurflandi, það er bara eiginlega svoleiðis....
Viðtal (GMP) 6-GMTh og UV og DSG_9	0:28	<i>GMTh_UV 1 43:36-44:04</i> GMTh_1: Sko, fólkioð stoppaði hjá nágrannanum og hafði tíma til þess að tala við hann, en í dag, ég veit ekki hvað það er sem rekur eftir, en hér áður þá bara, þú kemur inn og færð þér kaffi, og ef það var ekki þá var hægt að tala við hann úti undir vegg og tefja fyrir nágrannanum, þangað til var búið að fá úr honum fréttirnar.
Viðtal (JS) 6_JS_12	1:38	<i>JS 2 1:36-3:14</i> JS: Sjálfsgagt er nú, það er til dæmis bara sjónvarpið, það er nú eitt sem heldur fólk föstu einhvern veginn, og svo held ég að fólk sæki bara meira lengra í burtu, fer til Reykjavíkur í bíó eða leikhús eða hvað sem er bara, fólk er bara svo rosalega upptekið, það eru allir í svo mörgu, svona þessi félög, það er ekki jafnmikil þörf fyrir þau og var – en auðvitað hefur fólk alveg jafnmikla þörf fyrir félagsskap – þannig að það er bara synd, þetta á kannski eftir að breytast aftur bara, en einmitt út af þessu sem ég var að tala um áðan, hvað við erum nálægt þéttbýlinu, þá myndast ekki þessi sveitastemmning eins og var í gamla daga, þá þurfti fólk að vera sjálfa sér nægt með félagsskap hérna innan sveitar. Svo eru náttúrulega líka bara, það eru að verða hérna kynslóðaskipti, hluti af íbúum sveitarinnar er orðinn dálítið fullorðinn, það er bara á tveimur bæjum eiginlega sem er ungt fólk, innan gæsalappa, og jújú, við höfum auðvitað heilmikil samskipti bræðurnir og fjölskyldur okkar, en það eru nú svona þessi kynslóðaskipti líka sem hafa áhrif á þetta.
Þulur (MS)	16 orð	Heyrum líka hvað Ingólfur Jónsson og Helga Sveinbjörnsdóttir hafa um þessar breytingar að segja:
Viðtal (IJ) 6_IJ_4	0:41	<i>IJ 2 4:48-5:29</i> IJ 2: Ég held að þetta sé allsstaðar orðið svona, fólk hefur orðið svo mikil að gera, það hefur ekki tíma og gefur sér ekki tíma, áður fyrr var lífið í fastari skorðum og fólk hafði meiri tíma og vissi hvaða tíma það

		hafði til ráostöfunar, fólk er orðið svo stressað í dag, þarf að búa sér til tíma, það er engin sérstök skýring á því þannig, nema bara að fólk hafi meira að gera, lífið er bara búið að breytast, það er erill frá morgni til kvölds, helst ef það þarf að fara í jarðarför, eða kannski í kirkju ef það stundar það, og svo helst í Bónus þá.
Viðtal (HS)	0:53	HS 40:01-40:54 HS: Það eru bara aðrir samskiptamátar , þú veist, þegar ég var lítil þá var það annað hvort bara að hittast eða tala í símann – tala í símann sem var kannski hleraður, þangað til ég var tólf ára, þá kom sjálfvirkur sími, en núna náttúrulega þá getur þú haft samskipti á fleiri vegu, með því að senda tölvupóst, senda skeytí á Facebook, vera á msn, eða sms, og náttúrulega allir eiga farsíma, þannig að þá þarfut ekki, innan gæsalappa, að hitta eins mikið fólk, og þó að þú viljir það kannski ekki þá er þetta bara einhver þróun, óheillaþróun... Nei, ég segi það ekki – nei, nei, allt hefur kosti og galla.
Þulur (MS)	22 orð	Hvernig ætli fólk sjái fyrir sér framtíð búsetu í Þingvallasveit? Fyrst verða fyrir svörum þau Ragnar Jónsson, Steinunn Guðmundsdóttir og Ingólfur Jónsson:
Viðtal (RLJ) 6_RLJ_9	0:42	RLJ 23:32-24:14 RLJ: Ja, ég veit það ekki , hvað maður á að segja um það, fólkir er nú alltaf að fækka, býlunum er að fækka, þannig að ég veit ekki hvort það byggist mikið þegar þessir sem búa núna hætta, ég er ekkert viss um það, eða ekki sem sagt stunda búskap, það getur verið að það verði stundað eitthvað annað, en þetta er bara þróunin alls staðar á landinu, held ég.
Viðtal (SG) 6_StGu_7	0:33	StGu 20:49-21:22 StGu: Og auðvitað vona ég að afkomendurnir geti búið hér áfram – en menn verða nú ekki ríkir af því af búa, eða af landbúnaðinum, ég hef ekki séð það ennþá, hvorki hjá okkur né bara yfirleitt, en það er náttúrulega ekki aðalatriðið, ég meina að verða ríkur, en maður verður þó að geta haft það sæmilegt.
Viðtal (IJ) 6_IJ_5	1:17	IJ 2 11:43-13:00 IJ 2: Ég veit það ekki , það er orðið erfitt fyrir ungt fólk að taka við landbúnaði í dag, og þetta stefnir í að verða svona sýningarsvæði, verið að gera þetta alltaf merkilegra og merkilegra, en samt ekki gert neitt nema að gera það merkilegra, finnst mér, lítið gerð aðstaða fyrir fólk til að njóta þess að skoða, þannig að ég er svoltíð hræddur um að búskapur leggist niður svona hægt og bístandi á næstu áratugum, og það er alveg synd því það getur vel farið saman, búskapur og ferðapjónusta, og ég er nú búinn að vinna þarna núna upp á síðkastið á Þingvallasvæðinu og það er eiginlega ekkert eins mikið skemmtlefni fyrir túristana en að sjá kindur í þjóðgarðinum, og mikið myndefni, þannig að þær eru viða um heim, á einhverjum feisbókarsíðum eða eitthvað, þannig að ég skil nú ekki alveg af hverju menn eru svona mikið á móti því, því að í hófi, búskapur með þessu, það fer mjög vel saman, fólk hefur gaman af því að sjá skepnur, það er nú míin skoðun á því, en því miður held ég að þetta leggist svoltíð niður, breytist í svona sýningarsvæði sem ekkert má gera á...
Þulur (MS)	39 orð	Kolbeinn Sveinbjörnsson frá Heiðarbæ létt gamlan draum rætast og byggði sér hús að Heiðarási í landi Skálabrekku, eftir að hafa búið og starfað í Reykjavík í nokkur ár. Var það aldrei spurning að hann myndi snúa aftur í sveitina?
Viðtal (KS)	3:07	KS 37:44-40:51

6_KS_7		KS: Nei, í rauninni var það nú alltaf stefnan sko hjá mér, þannig að þegar ég kynntist konunni minni þá reyndi ég svona að venja hana á þetta... Nei, hún hefur nú mikinn áhuga á þessu sveitalífi sko, þannig að hún tók strax vel í það, mjög fljótlega, þannig að við fórum nú svona að vinna að þessu sko. En við vorum nú svona ákveðin í því að vera samt ekki að flytja hérna austur án þess að hafa eitthvað að gera, þess vegna var nú allavega hjá mér mikill áhugi á þessum siglingum með ferðafólk á vatninu, en einhvern veginn gekk það ekki nógum vel til að við léttum vaða á það, svo eftir að við hættum með það, þá keypti ég, ég er nú reyndar menntaður vélsmiður, þannig að ég var að vinna í smiðju á veturna árin sem við vorum með bátinn og var alltaf að taka að mér einhver verkefni hérna fyrir austan, fyrir bæði fyrir sumarhúsaægindur og bændur og fleiri, svo bara svona gerðist þetta svoltíð af sjálfu sér, þegar við hættum með bátinn að þá ákvað ég bara að segja upp vinnunni og fara að láta reyna á þetta svoltíð og það hefur nú bara gengið frekar vel, ég hef haft heilmikið að gera, keypti mér reyndar traktorsgröfu og svona litla gröfu og traktor og eitthvað, og er bæði í svona jarðvinnu og smiðavinnu ýmisskonar, og allskonar þjónustu og svona, er með eftirlit á veturna fyrir sumarhúsaægindur, svo ég hef svo sem nóg að gera fyrir mig sjálfan. Þannig að þetta bara var mjög skemmtilegt og við sjáum ekkert eftir þessu, þetta er svo vel staðsett í rauninni, sérstaklega eftir að þetta er orðið svona opið á veturna mikið meira, þannig að ef maður fær leið á þessu getur maður fengið sér vinnu, eins og sagt er og farið að vinna einhvers staðar, þess vegna í Reykjavík, það er ekkert vandamál, og svo erum við reyndar ekkert bundin af neinu, þetta er bara ein lóð sem við eignum, svo við getum svo sem flutt eins og aðrir, en okkur bara líður mjög vel hérna, þannig að þetta er hið besta mál...
Þulur (MS)	12 orð	Sveinbjörn Einarsson, Guðrún Kristinsdóttir og Kolbeinn Sveinbjörnsson sjá ýmsa möguleika í stöðunni:
Viðtal (SFE) 6_SFE_12	0:33	SFE 2 13:44-14:17 SFE 2: Hér eru náttúrulega möguleikar fyrir ferðapjónustu, og ýmsa svona afþreyingarstarfsemi fyrir þéttbylisfólk og útlendinga, þannig að ég á nú von um á því að hér verði búið, þó að það verði ekki með kannski sauðfé, ég skal ekkert segja um það, en að það verði búseta hér áfram, vona ég.
Viðtal (GSK) 6_GSK og HK_20	1:15	GSK&HK 2 1:41:50-1:43:05 GSK 2: Ég held líka að sé, það er nefnilega, þetta skiptist svoltíð, það er þessi beina ferðapjónusta sem er gisting og matur og ég á nú alveg von um að það eigi eftir að gerast eitthvað á næstu árum í kringum Þingvallavatn varðandi það. Og síðan er líka annað sem við erum ekki komin mjög langt í hér á Íslandi og það eru rannsóknir sem tengjast friðlýstum svæðum og eiga sér oft svona upphaf í kringum það, allskonar vöktun sem er ótrúlega skammt á veg komin, á Íslandi á ég við, og fleira því tengt, það er að segja vinna í kringum landið og náttúruna, ekki bara ferðapjónustan eins og við þekkjum, með fólk sem þarf að borða og sofa, heldur svona vinna í kringum náttúruna og landið, þar eignum við dálitið eftir.
Viðtal (KS) 6_KS_8	2:09	KS 41:04-43:13 KS: Ég held nú að ferðamannaiðnaðurinn, þessi ferðapjónusta öll, hljóti að aukast hérna, allavega meðan hún eykst í landinu, það er nú svona það sem ég sé helst fyrir mér, og vonandi bara hafa menn vit um að láta pennan hefðbundna landbúnað í friði líka, af því að þetta styrkir allt hvað annað. En þessi þjóðgarður er stórmerkilegt fyrirbæri, eða sem sagt, þetta er ótrúlega merkilegur staður, Þingvellir, og liggur þannig að hér fara allir um og fara svo á Geysi og Gullfoss, svo ég held að það ætti eftir að aukast í þá áttina. Hins vegar væri þetta heldur ómerkilegt samfélag ef ekkert væri búið á þessum fáu bæjum sem eru hérna, af því þetta svona helst allt í hendur. Þetta eru

		náttúrulega fínar jarðir hérna fyrir sauðfé, stórar og miklar, og engin ástæða til að vera að breyta því neitt. Svo eru möguleikar hérna ýmsir, þetta vatn er fullt af fiski, og það er nú náttúrulega synd að nýta það ekki, þannig að það eru margir möguleikar hérna...
Þulur (MS)	9 orð	Við skulum leyfa Jóhannesi Sveinbjörnssyni að eiga síðasta orðið:
Viðtal (JS) 6_JS_14	2:05	<p>JS 3 5:55-8:00 JS: Það er nú ekki gott að segja sko, en ég er nú bjartsýnn á að það verði búið á öllum þessum bæjum, hvort það verður búskapur, svona hefðbundinn, eða ekki, það er ekki gott að segja, það er bara mjög erfitt að segja til um það, en ég hef fulla trú á því að það verði búið, að það verði búseta á þessum bæjum, það er bara það gott að vera hérna í sveitinni að ég held að það séu örugglega alltaf einhverjur sem vilja búa hérna, og af því að þetta er það vel staðsett að þá á ekki að vera vandamál að búa hérna, jafnvel þó að fólk stundi vinnu annarsstaðar, í bænum eða í öðrum sveitarfélögum jafnvel.</p> <p>MS: Sérðu fyrir þér tækifærí í ferðapjónustu eða tengt þjóðgarðinum? JS: Já, það er náttúrulega alveg örugglega fullt af tækifærum það er enginn vafi, en hvernig þau verða nýtt sko, það er reyndar eitt í því, vegna þess hvað við erum stutt frá Reykjavík, að þá veit ég ekki hvað eru mikil tækifærí í sambandi við gistiðstöðu eða svoleiðis, það er örugglega eitthvað og verður örugglega eitthvað, það eru uppi hugmyndir um að byggja hótel hérna á svæðinu, jú það eru örugglega tækifærí fyrir okkur bændur að selja afurðir okkar til ferðamanna, hvort sem það er að selja það beint til þeirra eða matreiða það eitthvað ofan í þá, að þá er það örugglega alveg fullt af tækifærum í því, þá er það bara spurning um að láta það falla saman við annað sem menn eru að gera, það er eiginlega bara það sem spurningin er sko. Svo er náttúrulega fullt af hlutum sem er hægt að spá í varðandi það að kynna þetta svæði fyrir fólk, bæði fyrir Íslendingum og útlendingum.</p>
Þulur (MS)	71 orð	<p>Góðir hlustendur, þá er komið að lokum þessarar þáttaraðar um mannlíf í Þingvallasveit á tuttugustu öld. Ennþá rennur Öxaráin eftir sínum farvegi, ennþá býr fólk í sveitinni og lífið gengur sinn gang – þótt margt sé breytt og eigi enn eftir að breytast.</p> <p>.....</p> <p>Tónlist – undir síðustu orðunum, lágt...</p> <p>Brot úr: <i>Manstu gamla daga</i> Lag nr. 1 á: Alfreð Clausen: Manstu gamla daga INN: 1:43 ÚT: 1:52 – upp á fullan styrk í lokin...</p> <p>.....</p> <p>Ég þakka þeim sem hlýddu – og viðmælendum mínum sömuleiðis, án þeirra hefðu þessir þættir ekki orðið til. Einnig þakka ég Menningarráði Suðurlands</p>

		veittan stuðning við verkefnið. Góðar stundir!
Tónlist CD 12661-2	Ca 0:36	Lokastef Brot úr: <i>Manstu gamla daga</i> Lag nr. 1 á: Alfreð Clausen: Manstu gamla daga INN: 1:53 ÚT: 2:29

Afkynning þular

Þetta var sjötti og síðasti þátturinn í röðinni *Par sem ennpá Öxará rennur*, um mannlíf í Þingvallasveit á 20. öld, í umsjón Margrétar Sveinbjörnsdóttur. Lesari með umsjónarmanni var Hafþór Ragnarsson.

Í þættinum voru leikin brot úr lögunum *Manstu gamla daga*, lag eftir Alfreð Clausen við ljóð Kristínar Engilbertsdóttur Clausen, í flutningi Alfreðs Clausen og Hljómsveitar Carls Billich, *Íslenska konan*, lag eftir Billy Joel, við ljóð Ómars Ragnarssonar, í flutningi Pálma Gunnarssonar, og *Ég er kominn heim í heiðardalinn*, lag eftir Stuart Hamblen við texta Lofts Guðmundssonar, í flutningi Hauks Morthens.

Viðauki VII: Tónlistarskýrslur

Tónlistarskýrsla

dagstír:	Par sem ennhá Óxará rennur - 1. battur af 6
umsjón:	Margrét Sveinbjörnsdóttir
dagur:	Óákv.
days:	
kl.	
hijoðrit:	verk:
CD-12661-2	<u>Manstu gamla daga</u>
CD-08775-1	<u>Ísland, farsælda frón</u>
CD-20271-2	<u>Yorkvæði um Ísland</u>
CD-04797-2	<u>Stóð ég við Óxará</u>
CD-12661-2	<u>Manstu gamla daga</u>
höfundur:	
Lag: Alfred Clausen. Ljóð: Kristín Engilbertsdóttir ClaAlfreð Clausen og Hjómsveit Carls Billich	
Lag: Þjóðlag. Ljóð: Jónas Halgrímsson	
Lag: Jón Nordal. Ljóð: Jón Oskar	
Lag: Þjóðlag. Ljóð: Halldór Laxness	
Lag: Alfred Clausen. Ljóð: Kristín Engilbertsdóttir ClaAlfreð Clausen og Hjómsveit Carls Billich	
flytjendur:	
Kör Langholtskirkju	
Hamrahlíðarkórrinn	
Eddukórrinn	
útg:	
Spor 1996	
Lyðveldið s.f. 1994	
Smeikleysa 2002	
Skifan 1991	
Spor 1996	
timi:	
00:00:10	
00:00:26	
00:00:52	
00:00:56	
00:00:15	

00:02:39

Tónlistarskýrsla

dagiskrá: umsjón: dagur: days: kl.	Par sem ennhá Óxará rennur - 2. þáttur af 6 Margrét Sveinbjörnsdóttir Óákv.	hjóðrit: CD-12661-2 CD-12661-2 CD-22471-1 CD-18805-2 Einkasafn CD-12661-2	verk: <u>Manstu gamla daga</u> <u>Æskumlinning</u> <u>Lýs milda ljós</u> <u>Logn og blíða</u> <u>Sestu héma hjá mér</u> <u>Manstu gamla daga</u>	höfundur: Lag: Alfred Clausen. Ljóð: Kristin Engilbertsdóttir ClaAlfred Clausen og Hjómsveit Carls Billich Lag: Agust Pétursson. Ljóð: Jenni Jóns Lag: Charles H. Purday. Ljóð: Newman, isl. þryð: MaKammerkór Langholtskirkju, Guðmundur Sigurðsson og Hallfríður Olaf Skálholtsutgáfan 2 Lag: Carl M. Bellman. Ljóð: Björvin Jörgenson Lag: Hawaiiskt þjóðlag. Ljóð: Jon frá Ljáskóum Lag: Alfred Clausen. Ljóð: Kristin Engilbertsdóttir ClaAlfred Clausen og Hjómsveit Carls Billich	flytiendur: Spor 1996 Spor 1996 Akureyri 2000 Pórdís og Sigrún Jóhannesdætur (Segulbandsupptaka: Svavar Jónssøl Einkaupta taka 1955 Spor 1996	útg: Spor 1996 Spor 1996 Akureyri 2000 Pórdís og Sigrún Jóhannesdætur (Segulbandsupptaka: Svavar Jónssøl Einkaupta taka 1955 Spor 1996	timi: 00:00:10 00:00:31 00:00:24 00:00:47 00:00:35 00:00:15
--	---	---	--	--	--	---	---

Tónlistarskýrsla

dagstír:	Par sem ennhá Óxará rennur - 3. battur af 6
umsjón:	Margrét Sveinbjörnsdóttir
dagur:	Óákv.
days:	
kl.	
hijoðrit:	verk:
CD-12661-2	<u>Manstu gamla daga</u>
CD-24685-1	<u>Rock-Calyppo í réttunum</u>
CD-21816-2	<u>Sprettur</u>
CD-20498-1	<u>Útháfið</u>
CD-12661-2	<u>Manstu gamla daga</u>
höfundur:	
Lag: Alfred Clausen. Ljóð: Kristín Engilbertsdóttir ClaAlfreð Clausen og Hjómsveit Carls Billich	
Lag: Harvin og Fischer. Ljóð: Jón Sigurðsson	
Lag: Sveinbjörn Sveinbjörnsson. Ljóð: Hannes Hafstíð Karlakórrinn Heimir	
Lag: Kristján Viðar Haraldsson og Sveinbjörn Grétar: Greifamir	
Lag: Alfred Clausen. Ljóð: Kristín Engilbertsdóttir ClaAlfreð Clausen og Hjómsveit Carls Billich	
flytjendur:	
Lag: Alfred Clausen. Ljóð: Kristín Engilbertsdóttir ClaAlfreð Clausen og Hjómsveit Carls Billich	
Haukur Mortens	
Lag: Sveinbjörn Sveinbjörnsson. Ljóð: Hannes Hafstíð Karlakórrinn Heimir	
Lag: Kristján Viðar Haraldsson og Sveinbjörn Grétar: Greifamir	
Lag: Alfred Clausen. Ljóð: Kristín Engilbertsdóttir ClaAlfreð Clausen og Hjómsveit Carls Billich	
útg:	
Spor 1996	
Sena 2005	
Sonet 2003	
Enskir tónar 2003	
Spor 1996	
timi:	
00:00:10	
00:00:45	
00:00:24	
00:00:12	
00:00:15	

00:01:46

Tónlistarskýrsla

dagiskrá: umsjón: dagur: days:	Par sem ennhá Óxará rennur - 4. þáttur af 6 Margrét Sveinbjörnsdóttir Óákv.	kl.	hljóðrit: CD-12661-2 CD-24685-1 CD-12661-2	verk: <u>Manstu gamla daga</u> <u>Capri Katarína</u> <u>Manstu gamla daga</u>	höfundur: Lag: Alfred Clausen. Ljóð: Kristin Engilbertsdóttir Cia Alfred Clausen og Hljómsveit Carls Billich Lag: Jón Jónasson frá Hvanná. Ljóð: Davið Stefánss Þaukur Morthens Lag: Alfred Clausen. Ljóð: Kristin Engilbertsdóttir Cia Alfred Clausen og Hljómsveit Carls Billich	fluttiendur: Spor 1996 Íslenskir tónar 200 Spor 1996	útg: Spor 1996 Íslenskir tónar 200 Spor 1996	timi: 00:00:10 00:02:17 00:00:15

Tónlistarskýrsla

dagstír:	Par sem ennhá Óxará rennur - 5. battur af 6			
umsjón:	Margrét Sveinbjörnsdóttir			
dagur:	Óákv.			
days:				
kl.				
hjóðrit:	verk: <u>Manstu gamla daga</u> <u>Pilsabytur</u> <u>Ágústkvöld</u> <u>Manstu gamla daga</u>	höfundur: Lag: Alfred Clausen. Ljóð: Kristín Engilbertsdóttir ClaAlfreð Clausen og Hljómsveit Carls Billich Lag: Bragi Hilðberg Lag: Jón Muli Árnason. Ljóð: Jónas Arnason Lag: Alfred Clausen. Ljóð: Kristín Engilbertsdóttir ClaAlfreð Clausen og Hljómsveit Carls Billich	útg:	timi:
CD-12661-2		Lag: Alfred Clausen. Ljóð: Kristín Engilbertsdóttir ClaAlfreð Clausen og Hljómsveit Carls Billich	Spor 1996	00:00:10
CD-04959		Lag: Bragi Hilðberg	Steinar 1991	00:00:18
CD-16059-1		Lag: Jón Muli Árnason. Ljóð: Jónas Arnason	Spor 1998	00:02:12
CD-12661-2		Lag: Alfred Clausen. Ljóð: Kristín Engilbertsdóttir ClaAlfreð Clausen og Hljómsveit Carls Billich	Spor 1996	00:00:15

00:02:55

Tónlistarskýrsla

dagiskrá: umsjón: dagur: days:	Par sem ennhá Óxará rennur - 6. þáttur af 6 Margrét Sveinbjörnsdóttir Óákv.	hljóðrit: kl.	verk: <u>Manstu gamla daga</u> <u>Íslenska konan</u> <u>Manstu gamla daga</u>	höfundur: Lag: Alfred Clausen, Ljóð: Kristin Engilbertsdóttir Clau Alfred Clausen og Hljómsveit Carls Billich Lag: Billy Joel, Ljóð: Ómar Ragnarsson Lag: Alfred Clausen, ljóð: Kristin Engilbertsdóttir Clau Alfred Clausen og Hljómsveit Carls Billich	útg: Spor 1996 Sena 2010 Spor 1996	timi: 00:00:10 00:00:35 00:00:46
---	---	------------------	--	---	---	---

Viðauki VIII: Upptökuskýrslur

Upptökuskýrsla

Fyrsti þáttur

Þar sem ennþá Öxará rennur

Þáttaröð um mannlíf í Þingvallasveit á 20. öld – afdalasveit í alfaraleið
eftir Margréti Sveinbjörnsdóttur

Fyrsti þáttur af sex um mannlíf í Þingvallasveit á 20. öld í umsjón Margrétar Sveinbjörnsdóttur. Lesari með umsjónarmanni var Bergdís Linda Kjartansdóttir. Þáttaröðin er byggð á viðtölum við fólk á öllum aldri úr Þingvallasveit, einstaklinga sem þar búa eða hafa búið, alist upp, dvalið um lengri eða skemmri tíma – eða tengjast svæðinu með öðrum hætti.

Í þættinum voru leikin brot úr eftirtöldum lögum: *Ísland, farsælda frón, þjóðlag* við ljóð Jónasar Hallgrímssonar, í flutningi Kórs Langholtskirkju, *Vorkvæði um Ísland*, lag eftir Jón Nordal við ljóð Jóns Óskars, í flutningi Hamrahlíðarkórsins, og *Stóð ég við Öxará*, þjóðlag við ljóð Halldórs Laxness, í flutningi Eddukórsins (sjá nánar í tónlistarskýrslu). Einnig var lesinn upp kafli úr bókinni *Á meðal fólksins* eftir Jón R. Hjálmarsson og leikin tvö brot úr safni Ríkisútværpsins, frá hátíðum á Þingvöllum 1944 og 1974:

DB-17462-8. Ávarp Gísla Sveinssonar, forseta sameinaðs þings, við stofnun lýðveldis á Þingvöllum. Ríkisútvarpioð 17. júní 1944.

DB-4624. Viðtal Sigurðar Sigurðarsonar fréttamanns við Indriða G. Þorsteinsson, framkvæmdastjóra þjóðhátíðarnefndar, 28. júlí 1974.

Upptökuskýrsla

Annar þáttur

Þar sem ennþá Öxará rennur

Þáttaröð um mannlíf í Þingvallasveit á 20. öld – afdalasveit í alfaraleið
eftir Margréti Sveinbjörnsdóttur

Annar þáttur af sex um mannlíf í Þingvallasveit á 20. öld í umsjón Margrétar Sveinbjörnsdóttur. Lesari með umsjónarmanni var Hafþór Ragnarsson. Þáttaröðin er byggð á viðtölum við fólk á öllum aldrum úr Þingvallasveit, einstaklinga sem þar búa eða hafa búið, alist upp, dvalið um lengri eða skemmmri tíma – eða tengjast svæðinu með öðrum hætti.

Í þættinum voru leikin brot úr eftirtöldum lögum: *Æskuminning* eftir Ágúst Pétursson og Jenna Jóns í flutningi Alfreðs Clausen og Hljómsveitar Carls Billich, *Lýs milda ljós*, eftir Charles H. Purday og Newman í flutningi Kammerkórs Langholtskirkju, Guðmundar Sigurðssonar og Hallfríðar Ólafsdóttur, *Logn og blíða* eftir Carl Michael Bellman og Björgvin Jörgensson með Smárákvartettinum, og *Sestu hérra hjá mér*, hawaiískt þjóðlag við ljóð Jóns frá Ljárskógum í flutningi Þórdísar og Sigrúnar Jóhannesardætra (sjá nánar í tónlistarskýrslu).

Einnig var lesinn upp kafli úr bókinni *Einhvers konar ég* eftir Þráín Bertelsson.

Upptökuskýrsla

Þriðji þáttur

Þar sem ennþá Öxará rennur

Þáttaröð um mannlíf í Þingvallasveit á 20. öld – afdalasveit í alfaraleið
eftir Margréti Sveinbjörnsdóttur

Þriðji þáttur af sex um mannlíf í Þingvallasveit á 20. öld í umsjón Margrétar Sveinbjörnsdóttur. Þáttaröðin er byggð á viðtölum við fólk á öllum aldri úr Þingvallasveit, einstaklinga sem þar búa eða hafa búið, alist upp, dvalið um lengri eða skemmi tíma – eða tengjast svæðinu með öðrum hætti.

Í þættinum voru leikin brot úr eftirtöldum lögum: *Rock-Calypso í réttunum*, lag eftir Harvin og Fischer við ljóð Jóns Sigurðssonar, í flutningi Hauks Morthens, *Sprettur*, lag eftir Sveinbjörn Sveinbjörnsson við ljóð Hannesar Hafstein, í flutningi Karlakórsins Heimis og *Útihátíð*, lag Kristjáns Viðars Haraldssonar og Sveinbjörns Grétarssonar við texta Greifanna, sem einnig fluttu lagið (sjá nánar í tónlistarskýrslu).

Upptökuskýrsla

Fjórði þáttur

Þar sem ennþá Öxará rennur

Þáttaröð um mannlíf í Þingvallasveit á 20. öld – afdalasveit í alfaraleið
eftir Margréti Sveinbjörnsdóttur

Fjórði þáttur af sex um mannlíf í Þingvallasveit á 20. öld í umsjón Margrétar Sveinbjörnsdóttur. Lesarar með umsjónarmanni voru Bergdís Linda Kjartansdóttir og Hafþór Ragnarsson. Þáttaröðin er byggð á viðtölum við fólk á öllum aldri úr Þingvallasveit, einstaklinga sem þar búa eða hafa búið, alist upp, dvalið um lengri eða skemmtíma – eða tengjast svæðinu með öðrum hætti.

Í þættinum var leikið lagið Capri Katarína, lag eftir Jón Jónsson frá Hvanná við ljóð Davíðs Stefánssonar, í flutningi Hauks Morthens. Einnig var lesið upp úr dagbókum feðginanna Einars Sveinbjörnssonar og Önnu Maríu Einarsdóttur.

Upptökuskýrsla

Fimmti þáttur

Þar sem ennþá Öxará rennur

Þáttaröð um mannlíf í Þingvallasveit á 20. öld – afdalasveit í alfaraleið
eftir Margréti Sveinbjörnsdóttur

Fimmti þáttur af sex um mannlíf í Þingvallasveit á 20. öld í umsjón Margrétar Sveinbjörnsdóttur. Lesari með umsjónarmanni var Hafþór Ragnarsson. Þáttaröðin er byggð á viðtöluum við fólk á öllum aldri úr Þingvallasveit, einstaklinga sem þar búa eða hafa búið, alist upp, dvalið um lengri eða skemmri tíma – eða tengjast svæðinu með öðrum hætti.

Í þættinum voru leikin brot úr laginu *Pilsabytur* eftir Braga Hlíðberg, í flutningi Braga Hlíðberg og hljómsveitar, og *Einu sinni á ágústkvöldi*, lag Jóns Múla Árnasonar við ljóð Jónasar Árnasonar, flutt af Steindóri Hjörleifssyni og Hljómsveit Carls Billich. Einnig var lesið upp úr dansleikjauglýsingum úr Alþýðublaðinu og Vísi frá fjórða áratugnum.

Upptökuskýrsla

Sjötti þáttur

Þar sem ennþá Öxará rennur

Þáttaröð um mannlíf í Þingvallasveit á 20. öld – afdalasveit í alfaraleið
eftir Margréti Sveinbjörnsdóttur

Sjötti og síðasti þáttur um mannlíf í Þingvallasveit á 20. öld í umsjón Margrétar Sveinbjörnsdóttur. Lesari með umsjónarmanni var Hafþór Ragnarsson. Þáttaröðin er byggð á viðtölum við fólk á öllum aldir úr Þingvallasveit, einstaklinga sem þar búa eða hafa búið, alist upp, dvalið um lengri eða skemmmri tíma – eða tengjast svæðinu með öðrum hætti.

Í þættinum voru leikin brot úr lögnum *Manstu gamla daga*, lag eftir Alfreð Clausen við ljóð Kristínar Engilbertsdóttur Clausen, í flutningi Alfreðs Clausen og Hljómsveitar Carls Billich, *Íslenska konan*, lag eftir Billy Joel, við ljóð Ómars Ragnarssonar, í flutningi Pálma Gunnarssonar, og *Ég er kominn heim í heiðardalinn*, lag eftir Stuart Hamblen við texta Lofts Guðmundssonar, í flutningi Hauks Morthens. Einnig var lesið upp úr Gjörðabók Búnaðarfjelags Þingvallahrepps frá 1911.

Viðauki IX: Verkefnisdagbók

Viðauki IX: Verkefnisdagbók

Vika 1: 3.-9. janúar 2011

- Útlínur útvarpsþáttaraðar uppfærðar: 6 x 50 mín. þættir.
- Drög að verkáætlun MA-verkefnis.
- Tölvupóstur til Eggerts Þórs: Óskað eftir fundi.
- Tölvupóstur til Kristínar Einars: Óskað eftir fundi (eftir 18. jan.).

Vika 2: 10.-16. janúar 2011

- Unnið áfram með verkáætlun MA-verkefnis, á þó enn eftir að skerpa á rannsóknarspurningum og markmiðum.
- Fundur með Eggerti Þór 11. jan.: Verkáætlun rædd, líst vel á, þótt boginn sé spenntur hátt með fjölda viðtala, dregur þó ekki úr. Kemur í ljós í vikunni hvort hægt er að fá Kristínu sem meðleiðbeinanda (ekki víst, þar sem hún er utan deildar). Hann er til í að vera aðalleiðbeinandi en ég ætla að tala líka við Sigurð Gylfa og taka síðan ákvörðun. EÞB hefðbundnari – og með reynslu af útvarpsþáttagerð og munnlegum heimildum.
- Tölvupóstur til Sigurðar Gylfa: Óskað eftir fundi.
- Útlínur MA-verkefnis (drög að efnisyfirliti) – í MindManager.
- Fyrsti hittingur MA-verkefnanema á kaffihúsini við Óðinstorg 14. jan. Ráðgert að hittast hálfsmánaðarlega.

Vika 3: 17.-23. janúar 2011

- Rammar fyrir handrit.
- Vangaveltur um verklag við skráningu og utanumhald.
- EÞB gefur grænt ljós á Kristínu sem meðleiðbeinanda, á eftir að meta hvort hann eða SGM er hentugri aðalleiðbeinandi.
- Bókaðir fundir í næstu viku; með Kristínu mánudag kl. 14 og Sigurði Gylfa miðvikudag kl. 12.
- Byrjað á skráningu útdráttta, vangaveltur um form og verklag. Þrír útdráettir kláraðir (SvJ, SiJ, MVG).

Vika 4: 24.-30. janúar 2011

- Fundur með Kristínu 24. jan., mjög gagnlegur og hvetjandi. Henni líst vel á efnið og telur mig vel á vegi, finnst 70 viðtöl ekkert brjálæði, svo framarlega sem ég hafi úthald í það sjálf. Leggur til að ég sendi Sigrúnú Stefánsdóttur línu hið snarasta og selji henni hugmyndina. Þá myndi ég væntanlega fá lánað upptökutæki hjá RÚV. Og aðstoð tæknimanns í stúdíói. Þarf að fá fagmann til að kanna hljóðgæði þeirra viðtala sem komin eru. KE ráðleggur að ég fari strax að teikna upp handrit þáttanna (allra) og tína inn í þá viðtalsbúta, þá sjái ég betur hvar vantar kjöt á beinin – og þá geti ég miðað viðtölin sem eftir eru út frá því. Einhverja þarf ég að tala við aftur og hnitmiða spurningarnar betur. Miðum við að hafa fundi einu sinni í mánuði. Næsti fundur verður mánudaginn 21. febrúar kl. 10 í fundarherbergi í Gimli.
- Sendi Sigrúnú Stefánsdóttur tölvupóst, bauð henni þáttaröðina til birtingar og kynnti útlínur raðarinnar. Hún var ekki lengi að hugsa sig um og svaraði 25. jan.: „Ég er þessu samþykk svo fremi sem efnið

verður af þeim gæðum að ég geti notað það. Hins vegar verður þú ekkert mjög rík af þessu en.... Þú þarf að hafa samband við Mörtu þegar þar að kemur en hún gefur þér númer til framleiðslunnar.“

- Þá er ekki annað að gera en að þakka snör svör og einhenda sér í handritsgerð! Vildi þó fá á hreint hvernig ég ætti að bera ég mig að í sambandi við aðgang að stúdíói og tæknimanni þegar þar að kemur, hvort ég geti fengið lánað upptökutæki hjá RÚV og hvort ekki væri rétt að ég sýndi henni handrit og/eða einhverskonar demo á einhverju stigi málsins, upp á gæðaeftirlitið að gera.
- Marta María Stefánsdóttir, dagskrárritstjóri og hægri hönd Sigrúnar, hringdi svo í mig daginn eftir til að staðfesta að ég fengi lánað tæki, aðgang að stúdíói og aðstoð tæknimanns. Hún sagði mér að hafa samband beint við Póri Steingrímsson þegar ég þyrfti að fá tækið og hann myndi setja mig inn í tæknimálin. Ég átti góð samskipti við hann fyrr í veturnar þegar ég gerði þáttinn um Ófeig í útvarpsnámskeiðinu – og þess vegna veit ég nokkurn veginn hvernig ferlið er. Sem er gott.
- Sigrún bætti því svo við í tölvupósti 26. jan. að ég gæti átt Ævar Kjartansson að til að líta á handrit – sem er auðvitað ómetanlegt!
- Líður vel með það að vita strax í upphafi að ég fæ inni með þættina í Útvarpinu – það var jú ekki sjálfgefið. Nú stendur bara upp á mig að vinna þá almennilega og sýna að ég sé traustsins verð!
- Annar hittingur MA-verkefnanema 28. jan., þar sem m.a. var rætt um verkáætlunar, sniðmát og meðferð heimilda.

Vika 5: 31. janúar- 6. febrúar 2011

- Fór á EndNote-kynningu í Þjóðarbókhlöðu – og velti því fyrir mér hvort ég eigi að nota það kerfi – eða bara Footnotes í Word, þar sem fræðilegi hlutinn verður væntanlega ekki mjög umfangsmikill. Eins vegna þess að líklega er ekki nema lítill hluti heimildanna aðgengilegur á rafrænu formi. Þarf að kanna þetta betur áður en ég tek ákvörðun.
- Unnið áfram með handrit. Komin með grófa beinagrind að fjórum þáttum af sex. Byrja á því að setja upp ramma fyrir hvern þátt, upphaf og niðurlag, þulartextarnir sem tengja viðtölin eru að miklu leyti afritaðir beint úr efni sem ég hef unnið áður; vefnum og gönguleiðsögninni, sem ég mun styrra og aðlaga á síðari stigum. Skeytí inn viðtalsbútum, ýmist orðrétt úr viðtölum sem ég hef nú þegar skráð, efnispunktar úr viðtölum sem ég hef gert útdrátt úr, eða punktar úr óskráðum viðtölum eftir minni. Þannig get ég betur átt að mig á því efni sem ég á til nú þegar, hvar það á heima, og hvaða spurningar ég þarf að leggja áherslu á í þeim viðtölum sem eftir er að taka.
- Drög að tímaáætlun (eftir vikum).

Vika 6: 7.-13. febrúar 2011

- Unnið áfram með handrit.
- Til stóð að Magga frænka leiðbeindi mér með EndNote – en hún kenndi lengi á það tól þegar hún vann á bókasafninu á Landspítalanum. Eftir mikið streð við að setja EndNote upp og tengja við Word kom í ljós að EndNote styður ekki 2011 útgáfuna af Word.

Svo nú er spurning hvort ég útvega mér eldri útgáfu sem hægt er að tengja EndNote – eða hvort ég geri þetta upp á gamla mátann.

- Tímaáætlun kláruð – að svo miklu leyti sem hægt er; hún verður lifandi plagg sem verður uppfærð reglulega.
- Tveir útdrættir kláraðir (AME og IE), og hálfnuð með þann þriðja (RLJ).

Vika 7: 14.-20. febrúar 2011

- Tveir útdrættir kláraðir (RLJ og RBJ).
- Unnið áfram með handrit.
- Viðmælendalisti endurskoðaður.
- Tímaáætlun endurskoðuð.

Vika 8: 21.-27. febrúar 2011

- Sjö útdrættir kláraðir (KG, SG, GGG, IMSO, GJ, SD&PH).
- Unnið áfram með handrit.
- Fundur með Kristínu 25. feb. Hún er ánægð með verklagið við útdrætti, handritsgerð og tímaáætlun. Ræddum um kynningar viðmælenda og nærveru sprýrils. Hún benti á að það gæti verið sterkara að byrja hvern þátt á viðtalsbroti sem gæfi hugmynd um efni og stemmningu þáttarins, frekar en að byrja „ritgerðarinngangslega“ á því að fara yfir efni þáttarins. Ég vil þó ekki alveg sleppa slíkum inngangi en kaupi fyllilega hugmyndina um að byrja á viðtali. Reyni svo bara að pakka kynningunni eðlilega inn. Ræddum um tónlist – og að kannski væri varasamt að ofnota hið annars ágæta lag „Einu sinni á ágústkvöldi“. Kannski væri snjallt að finna frekar óhefðbundna instrumentalútgáfu af því. Passa að hafa tónlistarbrot ekki of löng, 30 sek. góð lengd. Ræddum líka um tæknimál og klippingar. Ég þarf að tala við Þóri Steingrímsson fljótlega og bera undir hann atriði sem ég er í vafa um. Ætla að klippa saman á disk nokkra viðtalsbúta og bera undir hann hvort hljóðgæðin séu í lagi – og athuga með snið (waw/mp3 o.s.frv.) Ég gæti flýtt fyrir vinnslunni með því að grófklippa þannig að ég setji á einn disk fyrir hvern þátt allar þær klippur sem ég ætla að nota – og mæti svo með diskana í stúdíó í sumar þegar ég tek upp þættina, og þá getur tæknimaður séð um nákvæmnisvinnuna. Þá þarf ég bara að passa að klippa riflega framan og aftan við, þ.e. klippa ekki of nærrí þannig að ég skemmi ekki. Ákváðum að ég myndi senda Kristínu fyrsta/fyrstu handrit því sem næst 11. apríl (eða fyrir pásku), þannig að hún gæti litið á það í páskafriðu og við síðan hist á fundi miðvikudaginn 27. apríl.
- Meistaranemahittingur 25. feb. Nú hefur fjölgað verulega í hópnum og fólk farið að setja sér markmið í heyrandu hljóði, sem skapar aðhald. Þannig lýstu allir viðstaddir því yfir hverju þeir hygðust vera búin að ná áður en við hittumst næst að hálfum mánuði liðnum. Ég lofaði sjálfri mér og öðrum að vera búin að gera nokkra útdrætti og vinna áfram í handritunum, auk þess að festa fund með Eggerti Þór. „Nokkrir“ útdrættir er vissulega ekki mjög nákvæmt orðað, en ástæðan var sú að ég var óviðbún þessari markmiðssetningu, þar sem ég hafði ekki komist á síðasta fund. Fékk ábendingu um viðmælanda, móður Fífu,

sem hafði verið í sveit í Vatnskoti á sjötta áratugnum. Svona geta þessir fundir nú verið gagnlegir og tengslamyndandi!

Vika 9: 28. febrúar-6. mars 2011

- 4 útdráttir kláraðir (EE, HE, BS, GþG (tapaði hluta af skjalinu, nenni ekki að endurvinna það, a.m.k. ekki strax, þar sem hljóðgæðin eru vafasöm, eitthvert aukasuð á upptökunni...)).
- Unnið áfram með handrit.

Vika 10: 7.-13. mars 2011

- Byrjað á einum útdrátti en ekki kláraður.
- Tímaáætlun uppfærð. Miðar ekki nógur hratt með útdráettina, þeir eru ansi tímafrekir. En nauðsynlegir, svo það er ekki um annað að ræða en halda áfram – og halda sig að verki. Það hefur líka farið helst til mikill tími í vinnu vegna sýningakúrsins þessa vikuna – en það er víst nauðsynlegt líka.
- Meistaránemahittingur 11. mars.

Vika 11: 14.-20. mars 2011

- Einn útdráttur kláraður (JSK).
- Unnið áfram með handrit.
- Fundur með Eggerti Þór. Gagnlegar umræður um uppbyggingu þátta, tónlistarval, fjölda viðtala og vinnubrögð. Verkáætlun samþykkt. Hafði áhyggjur af að rannsóknarspurningar og markmið væru ekki nægilega mótuð – en hann telur þetta allt í góðu lagi. Sem vissulega er ákveðinn léttir. Nú er loksins búið að setja upp viðmið – sem þó geta átt eftir að breytast eitthvað lítillega.

Vika 12: 21.-27. mars 2011

- Einn útdráttur kláraður (PJ).
- Unnið áfram með handrit.
- Meistaránemahittingur 25. mars – og í beinu framhaldi feiknarfín málstofa um tengsl hugvísinda og menningartengdrar ferðaþjónustu, þar sem brúarsmíð var rauði þráðurinn í öllum umræðum.

Vika 13: 28. mars-3. apríl 2011

- Unnið áfram með handrit. Þarf að skila handritsdrögum að a.m.k. einum þætti til Kristínar fyrir 11. apríl. Þar sem ég vinn nokkuð jöfnum höndum að þáttunum er það örliðið snúið – en ég ætla að einbeita mér að því að komast lengra með handritið að öðrum þætti, sem fjallar um samkomur heima og heiman.
- Tímaáætlunin hefur riðlast síðustu 3-4 vikurnar vegna aukinna anna í sýningakúrsinum – og kannski líka vegna þess að ég spennti bogann of hátt, setti mér að gera fleiri útdrátti en ég kemst yfir á viku, með öðru.
- Núna þegar uppbygging og kaflaskipting greinargerðarinnar liggur nokkurn veginn fyrir flutti ég hana úr MindManager yfir í Word-skjal og setti upp sniðmát fyrir kaflafyrirsagnir o.p.h. Er meira að segja komin með þetta fína efnisyfirlit. Beinagrindin er sem sagt komin – og nú er

bara að fylla inn í hana! Finnst það góð tilfinning að vera komin með rammann og ímynda mér að það verði ekki mikið mál að fylla inn í hann. Er jú vön að „skrifa inn í pláss“! Á eftir að ákveða form tilvísana og heimildaskrár, APA eða annað...

Vika 14: 4.-10 apríl 2011

- Enn riðlast tímaáætlunin, þessa viku hefur fátt annað komist að en vinnan við sýninguna. Hafði sett mér að senda Kristínu handrit að einum þætti fyrir 11. apríl, en finnst ég ekki vera komin nógu langt til að geta sýnt henni það. Ákváðum að ég myndi vinna í því fram að páskum og senda henni það sem komið er 21. apríl. Síðan erum við með bókaðan fund 27. apríl.
- Fjárfesti í því ágæta riti Gagnfræðakveri handa háskólanemum.
- Meistaraneahittingur 8. apríl.

Vika 15: 11.-17 apríl 2011

- Tímaáætlun endurskoðuð rækilega með tilliti til tafa vegna vinnu við sýningu.

Vika 16: 18.-24. apríl 2011 (PÁSKAFRÍ)

- Fyrirheit um að eiga alveg frí um páskana fóru fyrir lítið. Varð að nota tímamann til að vinna upp – og náði að senda Kristínu drög að handriti 2. þáttar að kvöldi skírdags. Var þá komin í ham og tók næstu two daga í áframhaldandi handritsvinnu og greip í útdrætti samhlíða. Skilaði drögum að handriti 3. þáttar á laugardagskvöldi og ákvað þá að láta gott heita og eiga frí páskadagana.

Vika 17: 25. apríl-1. maí 2011

- Sex útdrættir kláraðir (ÞGO, GG, ÞS, HG, SK, MSi).
- Fundur með Kristínu 27. apríl. Fórum yfir handrit 2. þáttar, hún var með gagnlegar athugasemdir um kynningar, uppröðun og tónlist. Geri ráð fyrir að vera búin að senda henni handrit að öllum þáttunum í síðasta lagi 27. júní, þegar ég fer í sumarfrí. Tölum saman því sem næst 11. júlí – og geri ráð fyrir að fara í stúdíó næstu tvær vikurnar þar á eftir, þ.e. 11.-24. júlí. Á eftir að bóka tíma, reyni að fá fund með Þóri Steinþímssyni í næstu viku. Tíni handritin smám saman í Kristínu, heppilegur tími fyrir hana til að lesa er á bilinu 10. maí til 12. júní.
- Sendi Mörtu Maríu á Útvarkinu tölvupóst til að fá á hreint nákvæma lengd þáttanna, hún gerir ráð fyrir 48-50 mínútum – og ekki sekúndu meira.

Vika 18: 2.-8. maí 2011

- Tveir útdrættir kláraðir (HM, SFE). Þá eru 28 búnir – og 9 eftir af útdráttum fyrri viðtalalotu. Eða réttara sagt 4 (BSO, JJ, ESS, SG), ef Grafnisingar eru dregnir frá.
- Ákvað þegar hér var komið sögu að hætta að gera útdrætti á þennan hátt. Héðan í frá mun ég aðeins skrá það úr viðtolunum sem ég tel nýtilegt í þættina. Það verður eftir sem áður skráð frá orði til orðs og með nákvæmum inn- og útpunktum.

- Hringdi loksins í Þóri Steingrímsson á Útvarpinu til að ræða lán á upptökutæki, klippingu og stúdíótíma. Sömdum um að ég myndi koma til hans og fá tækið nk. mánudag.

Vika 19: 9.-15. maí 2011

- Fór upp á Útvarp og hitti Þóri. Hlustuðum á brot úr tveimur viðtölum og í ljós kom að annað þeirra er ónýtt – sem var ákveðið sjokk. Nú þarf ég að hlusta vandlega á öll viðtöl í almennilegum græjum, hef bara hlustað á þau í tölvunni, en nú verð ég að nota almennileg heyrnartól – eða tengja tölvuna við stofuháttalarana gegnum Airportið. Hefði betur gert það fyrr!
- Bókuðum tíma í stúdíó: 11., 12., 18., 19. og 20. júlí.

Vika 20: 16.-22. maí 2011

- Byrjaði að leggja drög að nýrri viðtalalotu, sendi kynningarbréf og tölvupósta.
- Kláraði að hlusta á viðtölin og niðurstaðan er sú að nokkur þeirra eru alls ekki brúkleg. Meiriparturinn er í góðu lagi en með nokkur er ég ekki alveg viss. Þarf að bera það undir mér fróðari menn á Útvarpinu. Og síðan er bara að taka nokkur viðtöl aftur – bíta í það súra epli og læra af reynslunni!
- Baksaði við að læra á Audacity, hef litla þolinmæði í að lesa leiðbeiningar og horfa á kennslumyndbönd á YouTube. Fékk Hildi Björgvins til að koma og leiðbeina mér, það hjálpaði aðeins en samt var eitt mikilvægt atriði sem okkur tókst ekki að fá botn í...
- Talaði við Þóri og pantaði upptökutæki frá og með næsta mánudegi, ætla að taka góða rispu í næstu viku.
- Fór austur á Hvolsvöll á úthlutunarhátíð Menningarráðs Suðurlands 19. maí og tók við 250.000 kr. styrk í viðtalaverkefnið. Þetta er fjórði styrkurinn sem ég fæ frá Menningarráðinu – og ég met hann mikils.
- Hitti Jórunni Sigurðardóttur á höfundakvöldi í Norræna húsinu og við spjölluðum aðeins um verkefnið um leið og við gengum út. Hef verið hugsi yfir því sem hún sagði um að útvarpsþáttur sé eins og skúltúr og eigi að vera skemmtilegur, ekki endilega sagnfræðilega óaðfinnanlegur. Ekki „Í þessum þætti verður fjallað um...“ Ég þarf að rífa mig upp úr þeirri hugsun að ég verði að gera öllum hliðum mannlífs í Þingvallasveit á tuttugustu old tæmandi skil. Það tekst aldrei – og er heldur ekki endilega eftirsóknarvert markmið. Þættirnir eiga að vera áheyrilegir, áhugavekjandi, skemmtilegir og vel fléttuðir. Og það er ekkert að því að þeir séu persónulegir.
- Aldarafmælissýning Hí opnuð 20. maí, þá er það frá – og næstu tæplega fjóra mánuðina verður lokaverkefnið númer eitt, tvö og þrjú. Þarf að halda vel á spöðunum til að ná að klára það með sóma.

Vika 21: 23.-29. maí 2011

- Tók 5 viðtöl, 4 ný (DEP, SÍ, JN, EG) og 1 aftur (GPG), vegna slælegra hljóðgæða á fyrra viðtali).
- Glímdi áfram við Audacity – en með litlum árangri.

Vika 22: 29. maí-5. júní 2011

- Tók 5 viðtöl, 3 ný (SD, RK,) og 3 aftur (AME, SvJ, SG)
- Uppfærði verk- og tímaáætlunina, breytti stúdítínum, þar sem ég sé ekki fram á að ná að byrja stúdívinnu 11. júlí, eins og upphaflega var bókað. Byrja viku seinna, 18. júlí. Bókaðir tímar: mán. 18. júlí kl. 13-15, þri. 19. júlí kl. 10-12, mið. 20. júlí kl. 13-15, mán. 25. júlí kl. 13-15, þri. 26. júlí kl. 13-15 og mið. 27. júlí kl. 13-16.
- Fékk Heiðrúnu Evu til að miðla mér af reynslu sinni af klippingum í Audacity. Það hjálpaði mér aðeins – en þó vantar herslumuninn upp á að ég nái tökum á því.
- Lenti í basli með upptökutækið, gat ekki eytt út af hljóðkortinu eftir að ég var búin að afrita viðtölin yfir á tölvuna. Hringdi upp á Útvarp til að leita ráða hjá Þóri – en hann var í fríi, svo ég var send á milli nokkurra tæknimanna en enginn þeirra gat hjálpað mér. Á endanum ákvað ég að fara upp á Útvarp og leita uppi dagskrárgerðarmann sem gæti kannast við vandamálið. Hitti á Jórunni, sem benti mér á að Ævar gæti hugsanlega hjálpað, svo ég hringdi í hann – þó að hann væri í fríi. Hann kannaðist við þetta en gat þó ekki alveg leiðbeint mér. Sagði mér að fara niður á verkstæði til Pálínu – sem bjargaði málunum. Það þurfti að formattera tækið upp á nýtt – og nú kann ég það. Nokkrir klukkutímar sem fuku þar – en við leystum málið og það er aðalatriðið!

Vika 23: 6.-12. júní 2011

- Metvika í viðtolum: Tók 15 viðtöl, 13 ný (IJS, GMP, UV, DSG, GJ, BJ, STK, HK, BH, HKP, HS, JS, KR) og 2 aftur (MVG, RLJ).

Vika 24: 13.-19. júní 2011

- Tók 8 viðtöl, 4 ný (KS, ÞE, IJ, GP) og 4 aftur (SD, PH, SFE, JJ).
- Endurskoðaði áætlun um sumarfrí – og er hrædd um að ég verði líka að endurskoða bókaða stúdítíma, sé ekki að ég nái að vera búin að grófklippa allt og klára handrit fyrir 18. júlí.

Vika 25: 20.-26. júní 2011

- Tók 5 viðtöl, 4 ný (LRH, AT, SK, ÓAH) og 1 aftur (IE).
- Breytti bókun á stúdítínum (aftur). Klára þetta á einni viku – eða réttara sagt þremur dögum: mán. 25. júlí kl. 13-15, þri. 26. júlí kl. 13-15 og 16.30-19 og mið. 27. júlí kl. 9-11.30 og 13-16.
- Sendi Eggerti póst og lét vita af seinkun, komum okkur saman um að hann þyrfti ekki að fara yfir handritin, það væri alfarið á könnu Kristínar og fræðilegi hlutinn alveg hans megin.
- Hófst handa við grófklippingu – en ennþá næ ég ekki alveg sambandi við Audacity – vafamálin eru of mörg.

Vika 26: 27. júní-3. júlí 2011

- Tók síðasta viðtalið (GRH). Nú eru þau orðin samtals 65, en ég geri ekki ráð fyrir að nota þau alveg öll í þættina. Langflest þó.
- Áframhaldandi bras með Audacity, sem endaði með því að ég fór á fund Þóris Steingrímssonar og spurði hann hvort ég mætti klippa í Dirakerfinu uppi á Útvarpi – og hvort hann gæti fengið einhvern til að

ég var eins og fiskur í vatni í stúdíóinu! Fékk afrit á þremur diskum, skildi einn þeirra eftir handa Leifi til að hlusta á og fer með annan til Kristínar – og hlakka líka til að hlusta sjálf!

Vika 35: 28. ágúst-4. september 2011

- Góð skorpa í greinargerð.
- Heimildaleit á Þjóðarbókhlöðu.
- Stúdítímar 30. ágúst: 2. og 3. þáttur kláraðir (og 1. þáttur lítillega lagfærður).
- Þættir 1-3 til Leifs og Kristínar.
- Snarpur meistaránemahittingur 31. ágúst – stress í loftinu en mikil hvatning og kraftur!
- Nokkrir kaflar sendir til Eggerts 1. september.
- Vinna í tónlistarskýrslum, fyrirspurn um vafaatriði í skráningu og afkynningum til Bergljótar Haraldsdóttur á tónlistardeild.

Vika 36: 5.-11. september 2011

- Heimildaleit á bókasafni Árnastofnunar og Þjóðarbókhlöðu.
- Fundur með Eggerti 6. september. Hann metur það svo að ég sé komin langleiðina og gerir ekki stórvægilegar athugasemdir. Nokkrar verulega gagnlegar þó, m.a. um tilvísanir og breytta uppröðun í inngangi.
- Talaði aftur við Bergljótu vegna tónlistarskýrslina – og við þóri vegna upptökuskýrslina.
- Athugasemdir frá Leifi og Kristínu, sem leggja til að ég kroppi meira af óþarfahljóðum út úr þáttunum; já, ha, hmm, einmitt o.s.frv.
- 4., 5. og 6. þáttur teknir upp í stúdíói 6. og 8. september og lagfærðir.
- Kláraði að lagfæra síðustu þættina 9. september. Þórir gerir svo afrit af öllum þáttunum til að skila á mánudag.
- Sendi Bergdísi greinargerðina að kvöldi 9. september til yfirlestrar, held áfram að vinna í viðaukunum.
- Sendi greinargerð og viðauka til Eddu til uppsetningar laugardag.
- Leiðréttigar og snurfus ásamt Eddu sunnudag.

Mánudagur 12. september 2011

- Ritgerðin prentuð og gormuð hjá Háskólagjörlitun.
- Stefni að skilum eftir hádegi – eða í síðasta lagi fyrir kl. 15!
- Þá er bara eftir að skila tónlistar- og upptökuskýrslum til Útværpsins, heyra í Mörtu og Sigrúnu – og bíða svo spennit eftir ákvörðun um hvenær þættirnir verða settir á dagskrá...
- Eins er rétt að halda því til haga að ég á eftir að fara með afrit af síðustu viðölunum á Miðstöð munilegrar sögu, útdráetti og skráningarupplýsingar.

Vika 32: 8.-14. ágúst 2011

- Megnið af viðtolunum klippt í stúdíó með dyggri aðstoð tæknimannanna Kristins og Daviðs. Tekur tímaminn sinn – en potast þó allt í rétta átt.
- Nokkur af eldri viðtolunum eru af heldur bágbornum gæðum, alls ekki ónýt en á mörkunum. Til dæmis eitt þar sem viðmælandinn er með heyrnartæki, sem virðist skapa einhvers konar feedback. Kristinn telur að hægt sé að lagfæra þau, en hann getur ekki gert það með þeim tónum sem tiltæk eru í stúdíóinu – og benti mér á að ráðfæra mig við þóri Steingríms eða Bjarna Rúnar. Er búin að senda þeim línu og spyrja ráða. Þetta eru ekki mörg klipp – en nokkur þeirra eru það mikilvæg fyrir heildarmynd þáttanna að mér finnst mikið til þess vinnandi að fá þau lagfærð.
- Hafþór kom í stúdíó og las inn nokkrar tilvitnanir í ritaðar heimildir – pottþéttur lesari.
- Klárað að velja tónlist (þar með talið kynningarstef; brot úr Manstu gamla daga með Alfreð Clausen) og fréttauptökur á safnadeild.
- Fundur með Kristínu 12. ágúst. Gagnlegar ábendingar um styttingar.
- Handrit allra sex þáttanna fínpússuð og kláruð (öll komin niður fyrir 50 mínútur) – og send í krítískan yfirlestur til Kristínar, Leifs Haukssonar – og í málfarslegan lestur til Bergdísar.

Vika 33: 15.-21. ágúst 2011

- Klárað að klippa viðtölin sem eftir voru, með aðstoð Ragnars tæknimanns.
- Stúdíótímar færðir yfir á 26. og 30. ágúst.
- Meistaraneahittingur 18. ágúst – öflugur peppfundur, staðan tekin og spýtt í lófana, ætlum að hittast aftur strax næsta miðvikudag, setti mér að vera búin að skrifa „nokkra kafla“ fyrir þann tíma –mátulega loðin markmiðssetning...
- Stöðupóstur til Eggerts.
- Tók aftur upp þráðinn með greinargerðina, svoltíð lengi að komast í gírinn en er núna komin á góðan skrið.

Vika 34: 22.-28. ágúst 2011

- Vinna í greinargerð.
- Nú er ljóst að síðasti skiladagur er mánudagur 12. sept. (kl. 15.00!) í stað laugardagsins 10. sept. – ekki slæm tíðindi það!
- Fundur með Leifi og Kristínu 23. ágúst. Frábært að fá Leif til að lesa yfir, hann kom með góðar og gagnlegar ábendingar – og var samtímis mjög hvetjandi.
- Lokarispa á handritum með hliðsjón af athugasemdum Leifs.
- Lokatala viðtala sem verða notuð er 54. Sum óbrúkleg vegna lélegra upptökugæða, önnur vegna breyttra efnistaka.
- Stöðupóstur til Sigrúnar og Mörtu Maríu á RÚV.
- Meistaraneahittingur 24. ágúst – stemmning!
- Undirbúningur og æfingar fyrir upptöku í stúdíói.
- 1. þáttur tekinn upp í stúdíói 26. ágúst – og u.p.b. þriðjungur af 2. þætti, undir styrkri stjórn Úlfhildar tæknimanns. Fínt að vinna með henni – og

ég var eins og fiskur í vatni í stúdíóinu! Fékk afrit á þremur diskum, skildi einn þeirra eftir handa Leifi til að hlusta á og fer með annan til Kristínar – og hlakka líka til að hlusta sjálf!

Vika 35: 28. ágúst-4. september 2011

- Góð skorpa í greinargerð.
- Heimildaleit á Þjóðarbókhlöðu.
- Stúdítímar 30. ágúst: 2. og 3. þáttur kláraðir (og 1. þáttur lítillega lagfærður).
- Þættir 1-3 til Leifs og Kristínar.
- Snarpur meistaránemahittingur 31. ágúst – stress í loftinu en mikil hvatning og kraftur!
- Nokkrir kaflar sendir til Eggerts 1. september.
- Vinna í tónlistarskýrslum, fyrirspurn um vafaatriði í skráningu og afkynningum til Bergljótar Haraldsdóttur á tónlistardeild.

Vika 36: 5.-11. september 2011

- Heimildaleit á bókasafni Árnastofnunar og Þjóðarbókhlöðu.
- Fundur með Eggerti 6. september. Hann metur það svo að ég sé komin langleiðina og gerir ekki stórvægilegar athugasemdir. Nokkrar verulega gagnlegar þó, m.a. um tilvísanir og breytta uppröðun í inngangi.
- Talaði aftur við Bergljót vegna tónlistarskýrslna – og við Þóri vegna upptökuskýrslna.
- Athugasemdir frá Leifi og Kristínu, sem leggja til að ég kroppi meira af óþarfahljóðum út úr þáttunum; já, ha, hmmm, einmitt o.s.frv.
- 4., 5. og 6. þáttur teknir upp í stúdíó 6. og 8. september og lagfærðir.
- Kláraði að lagfæra síðustu þættina 9. september. Þórir gerir svo afrit af öllum þáttunum til að skila á mánudag.
- Sendi Bergdísi greinargerðina að kvöldi 9. september til yfirlestrar, held áfram að vinna í viðaukunum.
- Sendi greinargerð og viðauka til Eddu til uppsetningar laugardag.
- Leiðréttigar og snurfus ásamt Eddu sunnudag.

Mánudagur 12. september 2011

- Ritgerðin prentuð og gormuð hjá Háskólafjörlitun.
- Stefni að skilum eftir hádegi – eða í síðasta lagi fyrir kl. 15!
- Þá er bara eftir að skila tónlistar- og upptökuskýrslum til Útvarpsins, heyra í Mörtu og Sigrúnu – og bíða svo spennt eftir ákvörðun um hvenær þættirnir verða settir á dagskrá...
- Eins er rétt að halda því til haga að ég á eftir að fara með afrit af síðustu viðtolunum á Miðstöð munilegrar sögu, útdrátti og skráningarupplýsingar.